

ЗМІСТ

Вступ	4
Слово Начального Пластуна	5
Полковник Дж. Вілсон - Директор Міжнародного бюро скаутів - до українського перекладу	6
Пласт - Українська Скаутська Організація	7
Вступне слово. І я був колись хлопцем	8
РОЗДІЛ I. ПЛАСТУВАННЯ	9
Гутірка при ватрі ч.1. Пластове діло	9
Гутірка при ватрі ч.2. Що роблять пластуни	14
Гутірка при ватрі ч.3. Як стати пластуном	21
Гутірка при ватрі ч.4. Пластові гуртки	26
РОЗДІЛ II. МАНДРІВНИЦТВО	38
Гутірка при ватрі ч.5. Життя серед природи	38
Гутірка при ватрі ч.6. Морське і повітряне пластування	55
Гутірка при ватрі ч.7. Сигнали й накази	59
РОЗДІЛ III. ТАБОРОВЕ ЖИТТЯ	67
Гутірка при ватрі ч.8. Піонерство	67
Гутірка при ватрі ч.9. Табірництво	81
Гутірка при ватрі ч.10. Таборове куховарство	95
РОЗДІЛ IV. СТЕЖЕННЯ	100
Гутірка при ватрі ч.11. Спостереження «слідів»	100
Гутірка при ватрі ч.12. Стеження	109
Гутірка при ватрі ч.13. Читання «знаків», тобто як робити висновки?	116
РОЗДІЛ V. ЛІСІВНИЦТВО	124
Гутірка при ватрі ч.14. Підкрадання	124
Гутірка при ватрі ч.15. Тварини	129
Гутірка при ватрі ч.16. Рослини	139
РОЗДІЛ VI. ВИТРИВАЛІСТЬ ПЛАСТУНА	142
Гутірка при ватрі ч.17. Як стати дужим	142
Гутірка при ватрі ч.18. Звички, що дають здоров'я	152
Гутірка при ватрі ч.19. Як запобігати захворюванню	157
РОЗДІЛ VII. ШЛЯХЕТНІСТЬ ЛИЦАРІВ	165
Гутірка при ватрі ч.20. Лицарськість супроти інших	165
Гутірка при ватрі ч.21. Самодисципліна	172

Гутірка при ватрі ч.22. Самовдосконалення.....	177
РОЗДІЛ VIII. РЯТУВАННЯ ЖИТТЯ.....	183
Гутірка при ватрі ч.23. Будь приготований на нещасливі випадки.....	183
Гутірка при ватрі ч.24. Нещасливі випадки і як при тому поводитися.....	185
Гутірка при ватрі ч.25. Допомога іншим	189
РОЗДІЛ IX. НАШІ ГРОМАДЯНСЬКІ ОБОВ'ЯЗКИ.....	198
Гутірка при ватрі ч.26. Будь громадянином	198
Життєпис Бі-Пі	201
Останнє слово начальника скаута.....	207
Додаток. Вимоги пластових проб.....	207
Ганна Коренець	211

Вступ

Непроглядна темінь, хоч в око стрель, огортає своїми крилами невеликий наметовий табір, що півколом розташувався на високогірній карпатській полонині побіч прадавнього смерекового лісу. Лишень жевріюча ватра вихоплює з її полону строгі силуети наметів та схилену над нею постать стійкового, а далі... таємничий світ, повен страхітливих легенд про лісовиків, мавок та ведмедів, що он вчора знову на сусідній полонині задерли корову і теличку. Про це вчора оповідали зустрічні горяни гуцули. Лунає пронизливий крик невідомого нічного птаха. Стає моторошно. Морозець перебігає поміж лопатки. Виникає непереборне бажання юркнути в намет і зачатися поміж своїх друзів, що нічого не підозрюючи про ці нічні страхи, безтурботно посопують в своїх спальних мішках. Але що скажуть вони завтра? Та ж на сміх піднімуть, що не витримав першого випробування. А що скаже курінний, який стільки надій покладає на нього..? Ні, ні! І натомість сильніше спалахує ватра від підкладених задалегідь заготовлених дровець.

Хто той сміливець, який вперше здобув таку важливу перемогу над власним страхом, а зранку, з першим промінням сонця, вже геть інакше, як рівний серед рівних, почував себе в ватазі хлопчаків, що безтурботно бігли вмиватися до крижаного струмочка? Це ти, мій юний друже, завтрашній ти, який прийшов до нас, українських скаутів-пластунів, щоб разом з нами звідати романтику нашої «Великої гри». Тебе чекають мандрі у неповторний і казковий світ Українських Карпат, по замряних водах волинських річок і озер, русалковій зелені морських хвиль, неосяжних просторах козацького степу. Ти разом з нами пізнаєш неповторне і дивовижне розмаїття всіх часток того, що зветься Україною.

Скаут - це розвідник. Пластун - також розвідник, розвідник в українському козацькому війську. Як звісно, не кожен може стати розвідником, а лишень той, хто в найскрутнішій ситуації дасть собі раду і вийде переможцем з будь-якого становища. Цього потрібно вчитися і цього ти навчишся разом з нами. Як розпалити ватру одним сірником? Як «читати» сліди звірів, птахів, транспорту, людини і як за ними скласти уявлення про цю людину? Як в'язати найрізноманітніші туристичні вузли, долати будь-які природні перешкоди, куварити в похідних умовах, непомітно підкрадатися, бути «своїм» серед дикої звірини і птаства, вижити без дрібки харчів у лісовій гушавині, стати дужим, витривалим і натренованим - всього цього ти навчишся з нами - українськими пластунами.

За більш як 85 років існування Українська Скаутська Організація Пласт набула безцінний досвід у різних галузях, що зацікавлять тебе, включно з морським, летунським, спортивним, альпіністським, мандрівним, лещетарським, мистецьким пластуванням. Щороку Пласт проводить близько 70 літніх і зимових таборів вказаних профілів. Він поширений по всій Україні і підтримує активні зв'язки із пластовими організаціями інших країн, бере участь в різноманітних міжнародних скаутських заходах та в заходах з пластовими організаціями української діаспори.

Шановні друзі читачі! Пласт чекає вас у своєму дружньому колі, щоб разом з вами мандрувати стежками «Великої гри», і дарує вам сьогодні твір засновника пласту Бейден-Пауела «Пластування для хлопців» - першоджерело скаутінгу-пласту, його катехизм і столітній бестселер.

СКОБ!

Голова КПС України аг. пл. Андрій ГАРМАТІЙ, V

Слово Начального Пластуна

Книжка лорда Бейден-Пауела «Пластування для Хлопців» (Scouting for Boys), яка появилася в 1908 році, дала основу рухові Скавтіngu - найпопулярнішій в світі самовиховної організації молоді. Висловлені в ній ідеї причинилися і стоять в основі Українського Пласту, який постав всього три роки пізніше, в 1911 році. «Пластування для Хлопців» не є тільки історичним джерелом, чи цікавим анахронізмом. Описані концепти самовиховної методи молоді є сьогодні даліше живі й служать дороговказом скаутам понад 160 країн світу.

Ідея праці в гурті для школення характеру, набуття провідницьких здібностей, практика самовиховної методи в демократичній системі виборів Пластового Проводу, починаючи від гуртка аж до крайової старшини, не є менш важливі сьогодні, як вони були в 1908 році. Вони стали підставою всіх скаутських рухів у світі.

Перше українське видання цієї книжки побачило світ в 1950 році, в Мюнхені, в Німеччині, під час дуже невідрадних обставин: більшість пластунів саме залишили рідний край, жили здебільша в таборах біженців і шукали країни західного світу, де вони могли б поселитися на постійно. Помимо політичної дійсності, вони жили надією, що колись зможуть передати в самостійну Україну розвинені традиції Пласту. У свою мандрівку на нові місця замешкання вони взяли зі собою два підручники - «Пластування для Хлопців» Бейден Пауела та «Життя в Пласті», пера основоположника Пласту, д-ра О. Тисовського (Дрота).

Хоч ця книга йде до друку все ще в заголовку зі словами «для хлопців» - щоби не змінити її класичної назви - її зміст відноситься вповні теж і до дівчат. В українському Пласті, майже від самих початків існування, була одна спільна організація для пластунок і пластунів. Цю ідею одної організації і спільного виховання Світовий Скавтіng почав вводити щойно приблизно 15 років тому. Пласт є авангардною організацією, якої провідники від самого початку бачили потребу співпраці хлопців і дівчат у вихованні добрих громадян, на що інші скаути світу звернули увагу щойно 50 років пізніше.

Це друге українське видання «Пластування для Хлопців» появляється вже в Самостійній Україні, де розвивається відроджений Пласт. Видання було заплановане і виконане пластунами в Україні, щоби спопуляризувати Пластову Ідею та методику пластового виховання серед якнайширших кругів молоді по цілій Україні.

Я є певний, що це друге видання буде мати не менший успіх в Україні, як перше видання в діаспорі, та що воно причиниться до ще швидшого росту Пласту й покладе тверді підстави під виховання сильних характером громадян та патріотичних провідників для молоді Української Держави.

СКОБ!

*Дано в день св. Юрія 6 травня 1999 року
пл. сен. Любомир РОМАНКІВ Начальний Пластун*

Полковник Дж. Вілсон - Директор Міжнародного бюро скаутів - до українського перекладу

Вітаю появу в українському перекладі книжки «Пластування для хлопців» (переклад з видання Світового Братерства в одному томі). Ця поява дає реальну можливість для українських пластунів спирати свою пластову активність на оригінальних ідеях Бі-Пі. Треба вважати це великим ділом для них.

Тепер українські пластуни, в якій країні вони не були б, матимуть змогу, користаючи з цієї книжки, продовжувати своє пластування за обома зразками - українським і Бі-Пі. Ця книжка зв'язуватиме їх разом як українців, а також - і це на мій погляд важливіше - лучитиме їх із скаутами, до яких вони приєдналися в місцях свого теперішнього поселення.

Доброго пластування!

*Дж. Вілсон
Директор Міжнародного Бюро Скаутів*

Пласт - Українська Скаутська Організація

Англійське поняття «scout» має свій чудовий український відповідник - «пластун». І так як слово «пластун» вкорінене в національну традицію, так і Пласт сповнений глибокої мудрості виховання дітей та молоді, враховує особливу ментальність і звичаї народу України. А саме це є найміцнішою підвалиною організаційного розвитку. Пам'ятати і берегти минуле, але дивитись і жити заради майбутнього - ось гасло сучасного Пласту.

Пластуни, як і скаути інших країн, складають Присягу. Вона звучить:

ПРИСЯГАЮ СВОЄЮ ЧЕСТЮ, ЩО РОБИТИМУ ВСЕ, ЩО В МОЇЙ СИЛІ, ЩОБ:

- БУТИ ВІРНИМ БОГОВІ Й УКРАЇНІ;
- ДОПОМАГАТИ ІНШИМ;
- ЖИТИ ЗА ПЛАСТОВИМ ЗАКОНОМ І СЛУХАТИСЬ ПЛАСТОВОГО ПРОВОДУ.

Пластовий закон має чотирнадцять точок, що описують ознаки характеру, які плекають у собі члени Пласту.

1. Пластун є словний.
2. Пластун є сумлінний.
3. Пластун є точний.
4. Пластун є ощадний.
5. Пластун є справедливий.
6. Пластун є увічливий.
7. Пластун є братерський і доброзичливий.
8. Пластун є зрівноважений.
9. Пластун є корисний.
10. Пластун є слухняний пластовій старшині.
11. Пластун є пильний.
12. Пластун дбає про своє здоров'я.
13. Пластун любить красу і дбає про неї.
14. Пластун завжди доброї гадки.

Зустрічаючи один одного, пластуни вітаються гаслом «**СКОБ!**». Кожна літера цього гасла є першою літерою слів: «Сильно», «Красно», «Обережно», «Бистро», які висловлюють істотні прикмети пластунів і кажуть, якими треба бути.

Відзнакою Пласту є трилиста лілея, мистецьки переплетена з українським Державним гербом, знаком св. Володимира - Тризубом. Ця відзнака є предметом великої гордості пластунів і пластунок, бо ж у жодній відзнаці скаутів так органічно не поєдналися символ Держави і символ скаутінгу (див. ст. 33).

Вступне слово. І я був колись хлопцем

Мій найкращий хлоп'ячий час був тоді, коли я як морський пластун з моїми чотирма братами плавав по морі навколо берегів Англії, хоч ми й не були справжніми морськими пластунами, бо тоді ще взагалі не було морських пластунів. Але ми мали свій власний вітрильник, на якому ми жили й плавали сюди й туди, в будь-яку пору року й при будь-якій погоді, і це був для нас радісний, прегарний час, хоч не раз труднощі чергувалися з приємністю.

Опісля школярем у вільні хвилини я чимало пластував у лісах: полював на кролів і варив їх, підглядав птахів і висліджував звірів тощо. Пізніше, коли я вступив до армії, я грав безмежно веселу гру, полюючи в джунглях в Індії і Африці та проживаючи посеред лісовиків у Канаді. А потім я зажив справжнім пластуном під час південноафриканських походів.

Я так радів тим різноманітним життям, що собі подумав: «Чому б хлопці вдома не могли його також спробувати?» Я знав, що кожний хлопець, в чийх жилах тече насправді гаряча кров, спраглий пригод і життя на вільному повітрі, і тому я написав цю книжку, щоб показати вам, як це можна зробити.

І ви, друзі, так швидко цим захопилися, що тепер є не сотні тисяч, але понад три мільйони пластунів у світі!

Очевидно, хлопець не може думати, що стане відразу наскрізь лісовиком, не засвоївши собі дещо з тяжких вправ і практичних вмій, що їх уживає лісовик. Коли ти студіюватимеш цю книжку, знайдеш у ній вказівки, як це зробити: ти можеш вчитись сам від себе, замість користуватися вчителем, який повчав би тебе.

Опісля ти побачиш, що мета - стати проворним і здібним пластуном - не тільки в тому, щоб ти мав забаву і розвагу, але, подібно як у лісовиків, відкривачів-дослідників і охоронців кордонів, яких ти наслідуєш, також у тому, щоб ти став здібним помагати своїй батьківщині й служити іншим, що можуть потребувати допомоги. Це те, що беруться виконувати найкращі мужі.

На справжнього пластуна дивляться інші хлопці й дорослі як на юнака, якому можна довіряти, юнака, що не занедбує свій обов'язок, хоча б він був дуже ризикований і небезпечний, юнака, що веселий і радісний, без огляду на те, які великі труднощі його не чекали б.

Я вмістив у цій книжці все потрібне, щоб зробити з тебе саме такого доброго пластуна. Отже, вперед! Читай книжку, виконуй практично все те, що вона тебе вчить, і я вірю, що ти проживеш бодай частково такий гарний час, як я його прожив пластуном.

Бейден-Пауел оф Гілвел Начальний Скаут

РОЗДІЛ I. ПЛАСТУВАННЯ

Гутірка при ватрі ч.1. Пластове діло

Думаю, що кожний хлопець хоче тим чи іншим чином допомогти своїй батьківщині. Він може зробити це легко, коли стане пластуном.

Пластуном-розвідником при війську є звичайно вояк, вибраний за свою відвагу і проворність, якого висилають наперед, щоб вислідив ворожі становища і склав комендантові докладний звіт.

Але, крім цих пластунів воєнного часу, є ще й пластуни мирного часу - ті, що під час миру виконують працю, яка вимагає такої ж відваги і проворності.

Такими є охоронці кордонів у цілому світі.

Піонери й трапери Північної Америки, колоністи Південної Америки, ловці Середньої Африки, дослідники й місіонери по цілій Азії і в усіх диких частинах світу, бушмени й чабани Австралії, сторожі безпеки з Північно-Західної Канади й Південної Африки - всі вони - мирові пластуни, справжні мужі в повному значенні слова, добре обізнані із пластуванням. Вони вміють жити серед джунглів. Всюди вміють знайти свій шлях і вміють читати з кожного найменшого знаку й сліду стіп. Знають, як зберігати здоров'я, коли немає близько лікарів. Вони сильні й сміливі, готові зустріти небезпеку, вони завжди готові допомогти один одному. Вони звикли самі керувати своїм життям і без вагання ладні ризикувати ним, якщо тим можуть допомогти своїй батьківщині.

Щоб виконати своє завдання, вони відрікаються від усього: особистої вигоди й особистих бажань. Роблять це тому, що це їх обов'язок.

Цікаве життя прикордонників, але й той, кому воно може й сподобалось, відразу зажить ним не може, хіба що він приготувався до нього. Найкращі успіхи мають ті, що засвоїли пластування у хлоп'ячому віці.

Пластування пригодиться в кожній справі, яку б ти собі не вибрав. Славний науковець сказав, що воно має вартість і для того, хто займається тільки наукою. І визначний лікар вказав на те, як необхідно для лікаря чи хірурга по-пластовому помічати й малі ознаки та розуміти їх значення.

Отак саме хочу показати тобі, як ти сам можеш вивчити мистецтво пластування і застосувати його практично вдома. Пластування легко собі засвоїти й воно цікаве, коли в нього ввійти.

Найкраще засвоїш собі його, коли вступиш до організації пластунів.

Колоністи, ловці, дослідники-відкривці по цілому світі - це все пластуни. Вони мусять вміти подбати за себе

ПРИГОДИ КІМА

Добрий приклад того, що пластун може виконати, знайдете в оповіданні Редьярда Кіплінга "Кім".

Кім (повне прізвище Кімбол О'Гара) був сином сержанта ірландського полку в Індії. Його батьки вмерли, коли він був ще дитиною, і він залишився під опікою тітки.

Життя прикордонників - це величне життя, але щоб ним жити, мусиш наперед приготуватись на всі труди

Кімові товариші забав були всі до одного тубільці, і так він вивчив їхню мову й звичаї. Заприязнившись щиро з одним мандрівним священиком, пройшов з ним цілу Північну Індію.

Одної днини Кімові пощастило зустрітися з давнім батьковим полком у поході. Але коли він відвідав табір, його запідозрили в крадіжці й арештували. При ньому найдено свідоцтво хрещення та інші папери, і полк, побачивши, що він властиво належить до них, заопікувався ним і почав дбати про його освіту. Проте, коли тільки Кім міг відлучитися на свята, він переодягався в індійську одягу й ішов між тубільців, немов один із них.

Через деякий час він пізнав пана Люргена, торгівця старими клейнодами й усякими цікавинками, який завдяки своєму знанню тубільців був членом державного відділу розвідки.

Помітивши в Кіма неабияке знання тубільного життя і звичаїв, він зрозумів, що хлопець міг би

бути добрим агентом державної розвідки. Тому він й учив Кіма спостерігати й запам'ятовувати дрібні деталі, бо це займає важливе місце в вишколі пластуна-розвідника.

ВИШКІЛ КІМА

Льорген почав з того, що показав Кімові тацю, повну різноманітних самоцвітів. Він звелів йому оглянути їх, а після хвилини накрив тацю полотном і запропонував йому сказати, скільки і які камені там були. Спочатку Кім пригадав собі тільки декілька каменів і не дуже точно їх описав, але після деякої вправи він міг зовсім добре запам'ятати їх усі. Так само було з багатьма іншими предметами, що їх йому таким же чином показували.

Вкінці, після довгої вправи іншого роду, Кім став членом відділу розвідки й одержав таємний знак - медальйон чи відзнаку на шию і гасло. Це гасло, вимовлене особливим чином, виявляло його приналежність до розвідки.

КІМ НА ПОСЛУГАХ РОЗВІДКИ

Кім передягнув чоловіка за жebraка за допомогою мішанини муки й попелу

Одного разу Кім зустрів у поїзді тубільця, голова і руки якого були вкриті тяжкими ранами. Він оповів іншим подорожнім, що впав з підводи, їдучи до станції. Але Кім як добрий пластун закріпив, що рани мали гострі краї, і що це не були подряпини, які бувають при падінні з воза, тому й не повірив йому.

Коли поранений перев'язував собі голову, Кім закріпив у нього на шиї такий самий медальйон, як і його, тому й показав йому свій медальйон. Незнайомий негайно вплив у розмову декілька таємних слів, на які Кім відповів, як треба було.

Ось тут карта Південної Африки. Якщо уважно приглянешся, знайдеш Мейфкінг і багато інших місць, згаданих у цій книжці

Тоді чужинець потягнув Кіма в кут і пояснив йому, що він виконував деякі доручення розвідкової служби, але його викрили вороги, переслідували і ледь не вбили. Вони, мабуть, знають, що він тепер у поїзді, і телеграфічно дадуть знати вздовж залізниці своїм друзям, що він приїде. Він хотів передати звістку одному поліційному старшині, але так, щоб не попасти в руки ворогів, та він не знав, як це зробити. Кімові прийшла до голови щаслива думка.

В Індії є багато святих жебраків, що вештаються по країні. Їх уважають справді за святих і завжди допомагають їм їжею і грішми. Вони ходять майже нагі, намащують своє тіло попелом і малюють на своїх обличчях якісь знаки. Отож Кім вирішив переодягнути чужинця на жебрака. Він розмішав муку з попелом, що його добув з цибуха люльки, роздягнув свого друга і намастив його цілого цією мішаниною. Намазав йому також рани так, щоб їх не було видно. Вкінці, за допомогою коробочки з фарбами, що її носив при собі, розмалював на його обличчі відповідні знаки, розчесав його чуприну так, щоб виглядала дика й розкуйовджена, немов у жебрака, і притрусив її пилом, що й рідна мати його не впізнала б.

Скоро вони прибули на велику станцію. Тут на пероні знайшли поліційного старшину, що йому треба було передати повідомлення. Перебраний жебрак штовхнув старшину, а той вилаяв його англійською мовою. Жебрак відповів йому низкою тубільної лафки, змішавши у неї таємні слова. Поліційний старшина відразу впізнав, що жебрак - це агент. Вдаючи, що арештовує, забрав його на поліційну станицю, де міг спокійно з ним говорити й одержати повідомлення.

Пізніше Кім упізнав іншого агента розвідки, освіченого тубільця, і мав можливість чимало прислужитися йому, помагаючи схопити двох старшин-шпигунів.

Такі й інші пригоди Кіма дійсно варто прочитати, бо вони показують, яку цінну роботу може виконати для своєї батьківщини пластун під час потреби, якщо він достатньо вишколений і досить втропний.

ХЛОПЦІ З МЕЙФКІНГУ

Ми бачили приклад, якими корисними можуть бути хлопці в активній службі, коли створено юнацький корпус на оборону Мейфкінгу в 1899/1900 рр. під час Південно-Африканської війни.

А треба знати, що Мейфкінг було мале звичайне провінційне містечко на відкритих рівнинах Південної Африки. Ніхто ніколи й не думав, що на це містечко міг би напасти якийсь ворог. Але це саме показує нам, як під час війни треба бути готовим до всього.

Отож, коли ми побачили, що ворог збирається напасти на нас у Мейфкінгу, тоді вислали на пункти, що їх треба було обороняти, залогу - якихсь 700 вишколених вояків, поліції і добровольців. Потім озброєно ще до 300 чоловік з цивільних мешканців міста. Деякі з них були старі прикордонники, що цілком добре надавалися до цього. Але багато було молодих купців, службовців й інших, що давніше ніколи не мали рушниці в руках.

Так то, разом узявши, ми мали до тисячі чоловіків для оборони місця, що мало в обводі яких п'ять миль і де жило 600 білих жінок та дітей і до 7000 тубільців.

Кожний був цінним; коли минали тижні й багато було вбитих і поранених, для тих, що залишилися, обов'язок битися і держати нічну стійку ставав щораз важчим.

МЕЙФКІНЗЬКИЙ КАДЕТСЬКИЙ КОРПУС

Тоді лорд Едвард Сесіль, шеф штабу, зібрав хлопців з Мейфкінгу й створив з них кадетський корпус. Він одягнув їх в однострої і навчив муштри... І якою веселою, жвавою і корисною "компанією" вони були! До того часу ми використовували велику кількість людей для передавання наказів і повідомлень, для стійок, для служби чергових тощо. Тепер ці обов'язки доручено хлопцям-кадетам, а звільненими людьми скріплено бойову лінію.

Хлопці з Мейфкінгу чудово виконували службу. Їх зібрано разом у кадетський корпус, одягнено в однострої і навчено муштри

Кадети під проводом свого старшого сержанта, хлопця на ім'я Гудір, дуже добре виконували своє завдання і чесно заслужили собі медалі, що їх одержали наприкінці війни. Багато хто з них їздив велосипедом, і так ми могли організувати поштову службу, завдяки якій можна було посилати листи своїм друзям у різних фортах чи де-небудь у місті, не наражаючи себе на обстріл. Ми видали для цих листів поштові марки, на яких було зображення чергового кадета на велосипеді.

При одній нагоді я сказав до одного з тих юнаків, що саме пробився крізь досить сильний вогонь:

"Тебе колись поцілять, якщо вештатимешся велосипедом тоді, коли падають гранати".

"Я так швидко кручу, пане, що вони ніколи не здоженуть мене!" - відповів він.

Здавалося, що ці хлопці ні крихітки не звертали уваги на кулі. Вони були завжди готові виконати накази, хоч це кожного разу означало ризикувати своїм життям.

ЗРОБИВ БИ ЦЕ ТИ?

Зробив би це хто-небудь з вас? Якщо б ворог стріляв уздовж цієї вулиці, а я звелів би котромусь з вас перенести повідомлення до дому на другому боці вулиці, чи ти виконав би це? Я певний, що так, - хоч, мабуть, не надто радо.

Але ти хочеш до цього заздалегідь приготуватися. Це майже те саме, що скочити з головою у холодну воду. Хлопчина, що звик пірнати, не думає про те: він робить це не раз і не два. Але поклич ти хлопця, що цього ніколи не робив, то він побоїться.

Так само й хлопець, що звик негайно виконувати наказ - чи воно зв'язане з ризиком, чи ні - виконає його в той же момент, коли його треба виконати - хоча б і з того мала бути велика небезпека для нього; а інший, що ніколи не звик слухати, певно, завагається, і ним тоді погорджуватимуть навіть його давні друзі.

Однак тобі не треба аж війни, щоб ти був корисним пластуном. Ти як мировий пластун знайдеш доволі роботи - щодня й на кожному місці, де б ти не був.

Гутірка при ватрі ч.2. Що роблять пластуни

Ось що ти мусиш знати, щоб стати добрим пластуном:

ЖИТТЯ СЕРЕД ПРИРОДИ

Таборування - це найрадісніша частина пластового життя. Життя на Божому вільному повітрі, поміж горбочками і деревами, між птахами й звірами, на морях і річках - тобто життя серед природи, у власному малому брезентовому будиночку, при власному куховарстві й усюди нишпорючі - все це дає таке здоров'я і щастя, що їх ніколи не знайдеш серед мурів і диму міста.

Також мандрювання, коли ти виходиш з дому, досліджуючи щодня нові околиці, - це прекрасне пригодництво. Воно зміцнює і гартує тебе так, що вже не будеш зважати на вітер і дощ, спеку й холод. Ти сприймаєш це все так, як воно приходить, визнаючи сенс тієї справи, що дасть тобі можливість з усміхом протиставитись всім давнім труднощам у переконанні, що ти вкінці переможеш.

Само собою, щоб втішатись таборуванням і мандрюванням, ти мусиш знати, як це правильно робиться.

Ти мусиш знати, як будувати собі шатро й колибу, як приготувати й запалити ватру, як зварити собі страву, як зв'язувати колоди в мости й дараби; як знайти дорогу в чужій країні, вночі чи вдень, і ще багато дечого іншого.

Дуже мало хлопців, живучи в цивілізованих околицях, вивчає це, бо вони сплять у м'яких ліжках й у вигідних домах, вони дістають готову зварену страву, а коли хочуть довідатись про дорогу, питають поліцію.

Отже, коли такі хлопці пробують пластувати чи мандрювати, вони стають зовсім безпомічними.

Візьми навіть свого спортивного "героя" і перенеси його в пушу та постав його поруч з юнаком, вишколеним у табірництві - і дивись, хто з них дасть собі раду. Високі спортивні досягнення йому тут не багато допоможуть. Він тільки "жовтодзюб".

ЛІСІВНИЦТВО

Лісівництво - це знання тварин і природи. Ти пізнаєш різних тварин, ідучи за їхніми слідами й підкрадаючись до них, щоб могли підглянути їх у їхньому природному стані й вивчити їхні звички.

Цілий смисл полювання на звірів полягає саме в лісівництві: в умінні підкрастися до них, - не в убиванні їх. Жоден пластун навмисне не вбиває звірини задля самого тільки вбивання. Вбиває тільки тоді, коли потребує поживи або коли ця звірина - шкідник. Постійно підглядаючи звірят серед природи, ти занадто полюбиш їх, щоб їх стріляти.

До лісівництва, крім уміння помічати сліди й інші малі знаки, належить теж уміння читати їх значення, напр.: яким кроком ішло звіря, чи воно було перелякане, чи спокійне, тощо. Це дає ловцеві змогу знайти також свій шлях у джунглях чи в пустелі, вчить його, котрі дикі овочі й корінці найкраще надаються для поживи, чи вони є улюбленою поживою звірят і чому приманюють їх до себе.

Так само в цивілізованих околицях читаєш сліди людей, коней, велосипеда, авта й довідуєшся з них, що там діялося. Вчишся з малих ознак, напр. з раптового зриву птаства, що хтось наближається, хоч нікого й не видно.

Спостерігаючи поведінку чи одягу людей і пов'язуючи це й те разом, часом можеш пізнати, що вони не до доброго прямують. Ти можеш теж пізнати, коли вони перебувають в нещасті і потребують допомоги чи милосердя і ти можеш тоді зробити те, що є одним з головних обов'язків пластуна: допомагати всяким можливим способом людям у нещасті.

Пам'ятай, що це ганьба для пластуна, який є в товаристві інших, якщо вони запримітять що-небудь - велике чи мале, близьке чи далеке чи низьке - чого він сам ще не запримітив.

ЛИЦАРСЬКІСТЬ

В давні часи лицарі були справжніми пластунами, а їхні закони були дуже подібні до Пластового Закону наших днів.

Лицарі вважали свою честь за найсвятішу справу.

Вони ніколи не зробили б нечесного вчинку, напр., брехні чи крадіжки. Вони радше воліли б згинути, ніж зробити це. Вони були завжди готові боротися і вмирати в обороні свого короля, свого віровизнання чи своєї честі.

Кожний лицар мав із собою малий загін: щитonosця-джуру й кількох зброєносців - так само, як наш гуртковий має свого заступника (заступника гурткового) і чотирьох чи п'ятьох пластунів.

Як св. Юрій давніх днів, так сьогоднішній пластун бореться проти всякого зла й нечистоти

ЛИЦАРСЬКИЙ КОДЕКС

Дружина лицаря йшла звичайно за ним у вогонь і в воду, всі несли ту саму ідею, що їх провідник, а саме: Честь була для них святою. Вони були вірні Богові, королеві й батьківщині. Вони були особливо ввічливі й чемні з усіма жінками, дітьми і немічними.

Вони радо допомагали кожному.

Вони роздавали потребувачим гроші і їжу і заощаджували гроші з цією метою.

Вони вчилися орудувати зброєю, щоб могли захищати своє віровизнання і свою батьківщину від ворогів.

Вони утримували себе в силі, здоров'ї й рухливості, щоб могли добре виконувати ці обов'язки.

Ви, пластуни, не можете зробити нічого кращого, як іти за прикладом лицарів.

Одну велику прикмету мали вони: щодня мусили зробити для когось добрий вчинок, і це - один з наших законів.

Коли прокинешся вранці, згадай, що того дня маєш зробити добрий вчинок. Зав'яжи собі на хустині чи краватці вузол, щоб нагадав тобі про це.

Якщо ти пригадаєш собі колись, що ти забув зробити свій щоденний добрий вчинок, мусиш на другий день зробити два такі вчинки. Пам'ятай, що своєю Пластовою Присягою ти зобов'язався на свою честь до цього. Але не думай, що пластун має зробити тільки один добрий вчинок на день. Зробити один вчинок - він мусить, але коли може зробити п'ятдесят, то тим краще.

Добрий вчинок буває дуже незначний. Добрим вчинком є вже те, коли ти кинеш монету до скриньки для вбогих, допоможеш старій жінці перейти на другий бік вулиці, встанеш і зробиш комусь місце, даш води спраглому коневі, усунеш з тротуару шкірку з банана. Один такий вчинок рахується тільки тоді, коли за те не приймеш ніякої нагороди.

РЯТУВАННЯ ЖИТТЯ

Людина, що рятує життя ближньому (це може трапитися в несподіваних жахливих випадках у містах, копальнях і фабриках та в щоденному житті), є не менш героєм, як вояк, що кидається в боротьбу, щоб спасти товариша з-посеред усіх страхіть бою.

Ти як пластун зобов'язаний щодня зробити хоч один добрий вчинок

Тисячі пластунів здобули медаль за врятування життя, і я сподіваюся, що ще не один це зробить.

Багатьом з вас, певна річ, не одної, то другої днини, прийде нагода врятувати життя. Але ти мусиш бути готовим до того. Мусиш знати, що робити в ту хвилину, коли випадок трапиться, і мусиш це зробити негайно.

Замало читати про те в книжках і думати, що ти знаєш, що треба робити. Ти мусиш активно і часто вправлятися в тому, що треба робити, напр.: як прикривати уста й ніс хустиною, щоб могли дихати серед диму, як дерти простирadlo на вузькі паси й зробити з нього шнур, щоб видобутись з вогню, як відкрити вентиль і пустити повітря до каналу, повного газу, як підіймати й нести знепритомнілу людину, як рятувати й повертати до життя нібито втоплених.

Коли ти навчишся цього всього, матимеш довір'я до себе, і як трапиться якийсь випадок, коли всі попадуть у паніку, бо не знатимуть що робити, ти спокійно вступиш і зробиш те, що саме потрібно.

ВИТРИВАЛІСТЬ

Щоб виконати всі ці обов'язки й завдання пластуна, юнак мусить бути сильний, здоровий і рухливий. Він може стати таким, якщо хоч трохи про те подбає.

Маю тут на думці багато вправ, як рухові гри, біг, мандрювання, їзда велосипедом тощо.

Пластун повинен часто спати на свіжому повітрі. Хлопець, що звик спати при зачинених вікнах, може простудитись, коли спробує вперше спати надворі. Річ у тому, якщо завжди спати, влітку чи взимку, при відчинених вікнах - тоді не простудишся. Я особисто не можу спати ні при зачинених вікнах, ні при спущених занавісах, а коли перебуваю на селі, я люблю спати надворі.

Кілька вправ щоранку й щовечора - це знаменита річ, щоб вдержати себе "у формі"; іде тут не так про те, щоб виробити сильні м'язи, але щоб прорухати всі свої внутрішні органи і побудити обіг

крові в кожній частині тіла.

Кожний справжній пластун купається щодня. Якщо не може купатися щодня, натирає сильно тіло мокрим шорстким рушником.

Пластуни віддихають носом, а не устами. Так вони не дістануть спраги. Вони не втрачають так швидко віддиху. Вони не вдихають всякого роду зародків недуг з повітря і не хрюпають уночі.

Вправи в глибокому віддиханні мають велике значення для розвитку легенів і для постачання свіжого повітря (кисню) до крові, але їх треба виконувати на свіжому повітрі і без перевтоми. При глибокому диханні треба повітря втягати поволі й глибоко носом, не устами, доки воно не розтягне ребер до можливо найбільшої міри. Тоді, після деякого часу, треба поволі й рівномірно видихати, знов без напруження. А втім, найкраще глибоке дихання те, що приходить природно від численних вправ у бігу.

ЛЮБИ СВОЮ БАТЬКІВЩИНУ!

Моя й твоя батьківщина - вони не вирости самі з себе, з нічого. Їх створила тверда праця і тверда боротьба чоловіків і жінок, а часто й жертва їх власним життям - тобто їхній щиродушний патріотизм.

При всьому, що ти робиш, думай насамперед про свою батьківщину. Не витрачай всього свого часу і грошей для самої тільки своєї розваги, але думай передовсім про те, яким чином можеш бути корисним для загального добра. Коли ти це виконаєш, тоді можеш справедливо й заслужено по-своєму розважитись.

Можливо, ти й не бачив, як навіть малий хлопчина може принести користь своїй батьківщині, але ставши пластуном і придержуючись Пластового Закону, кожен хлопець може стати корисним.

"Наперед батьківщина, потім я!" - нехай буде твоєю метою. Коли спитаєш себе щиро, мабуть, побачиш, що тепер ти поводишся саме навпаки. Я сподіваюся, якщо воно й так є, що відтепер поводитимешся правильно й залишишся таким назавжди. Не вдовольнися тим, як це робили римляни, а дехто ще й тепер робить, щоб інші за заплату грали за тебе копаного м'яча або зводили за тебе бої. Самі спричиняться до того, щоб маяв наш прапор.

Пластуни вчать витривалості, живучи серед природи. Немов дослідники-відкривачі, вони самі несуть свій власний тягар і самі "керують своїм човником"

Якщо сприймаєш Пласт у такому дусі, ти причинишся до цього. Берись до того не лише тому, що це приємна розвага, але й тому, що таким чином ти приготуєшся на доброго громадянина не тільки своєї батьківщини, але й цілого світу.

Тоді в тобі житиме дух справжнього патріотизму, що його повинен мати кожен хлопець, якщо він хоч що-небудь вартує.

ВБИВСТВО В ЕЛСДОНІ

(ОЦЕ ОПОВІДАННЯ, ЗДЕБІЛЬШОГО ПРАВДИВЕ, ПОКАЗУЄ ЗАГАЛОМ ОБОВ'ЯЗКИ ПЛАСТУНА)

Хлопець Роберт Гіндмарш помітив зовнішній вигляд волоцюги, не звертаючи надто на себе його уваги

Багато років тому в Північній Англії сталося жорстоке душогубство. Вбивцю спіяmano, доказано йому вину й повішено головно завдяки пластовим властивостям одного хлопця-пастуха.

Лісівництво. - Хлопець Роберт Гіндмарш пас свої вівці на болотах. Шукаючи дороги додому, він пройшов мимо волоцюги, що, розкинувши перед себе ноги, сидів на землі і щось їв.

Спостережливість. - Переходячи мимо, хлопець спостеріг зовнішній вигляд волоцюги, а зокрема особливі цвяхи на підметках його черевиків.

Скритість. - Він не затримався і не вибалушив очей, тільки, проходячи мимо, схопив усі ці подробиці одним поглядом і не звернув на себе уваги волоцюги, що уважав його тільки за звичайного хлопчину.

Роблення висновків. - Коли хлопець наблизився додому на яких 5 чи 6 кілометрів звідти, натрапив на юрбу людей біля одної хати. Стару жінку (Маргарету Крозієр), яка там мешкала, знайдено вбитою. Були різномірні здогади про те, хто зробив цей вчинок; підозріння впало на банду трьох чи чотирьох волоцюг, що вешталися по краю, грабуючи й погрожуючи смертю всякому, хто відкрив би і зголосив їхні злочини.

Хлопець усе це чув. Опісля він побачив у малому городі біля хатини сліди ніг. Відбитки цвяхів співпадали з тими, що їх він бачив на черевиках волоцюги на болотах, і він зовсім природно зробив з цього висновок, що ця людина може мати щось спільне з душогубством.

Лицарськість. - Факт, що тут убито стару, безпомічну жінку, звернув лицарське почування хлопця проти душогуба, хто б це не був.

Сміливість і самодисципліна. - І так, хоч юнак знав, що друзі душогуба можуть убити його за подані відомості, він, проте, відкинув від себе страх. Він негайно пішов до поліційного урядовця, розповів про сліди в городі і про те, де можна знайти людину, що залишила ці сліди, якщо негайно туди підуть.

Здоров'я і сила. - Волоцюга на болотах відійшов так далеко від місця вбивства, непомічений ніким,

крім Роберта, що почував себе безпечно і навіть і не думав про те, щоб той міг зайти аж на місце вбивства і потім вернутися назад з поліцією. Тому він не зробив ніяких запобіжних заходів.

Роберт був сильний, здоровий син гір і відбув дорогу швидко й добре, так що вони знайшли волоцюгу і без труднощів його впіймали.

То був циган Віллі Вінтер.

Його допитували, визнали винним і повісили в Ньюкаслі. Потім його труп, за тодішнім звичаєм, повісили на шибениці близько місця злочину.

Двох циганів, що були його спільниками, спіймали з деякими краденими речами і теж стратили в Ньюкаслі.

Добросердечність. - Коли хлопець побачив на шибениці тіло душогуба, йому стало жаль, що причинився до смерті ближнього.

Рятування життя. - Але староста похвалив його за це велике добро, що він зробив для своїх земляків, спасаючи, мабуть, не одному з них життя тим, що звільнив цей світ від небезпечного злочинця.

Виховник вказує хлопцеві спосіб, як стати пластуном і помагає йому на шляху пластування

Обов'язок. - Староста сказав: "Ти виконав свій обов'язок, хоч він був трохи небезпечний і дуже неприємний для тебе. Однак на те ти не повинен зважати. Це був твій обов'язок допомогти поліції добитися справедливості; обов'язок треба виконувати завжди, не зважаючи на те, скільки б це тобі не коштувало, навіть коли б ти мав віддати своє життя".

Приклад. - Так то цей хлопець виконав пластовий обов'язок. Він виявив: лісівництво, спостереження без того, щоб бути поміченим, роблення висновків, лицарськість, почуття обов'язку, витривалість, добросердечність.

Йому й не снилося, що діло, яке він робив з власної спонуки, служитиме колись, після багатьох років, вам, іншим юнакам, прикладом, що повчає, як виконувати обов'язок.

Ви повинні пам'ятати, що так само й ваші діла можуть колись, після вас, інші відзначити і також поставити їх за приклад.

А тому при всякій нагоді старайтеся виконати як слід свій обов'язок.

Гутірка при ватрі ч.3. Як стати пластуном

Щоб стати пластуном, мусиш, за письмовим дозволом твоїх батьків, вступити в пластовий гурток або пластовий курінь у своїй найближчій околиці.

Але поки станеш пластуном, мусиш пройти пробу учасника. Це проста проба, яка має тільки довести, що ти щось вартий і хоч трохи годишся до того. Вимоги ці видруковані на прикінці цієї книжки. Тут немає ніяких великих труднощів і все, що тобі треба знати, знайдеш у цій книжці.

Коли ти довів своєму виховникові, провідникові твого куреня, що ти це все вмієш зробити і що виконаєш це правильно, тебе Іменують пластуном, і ти матимеш право носити відзнаку учасника.

ПЛАСТОВИЙ ЗАКОН

Пластовий Закон містить правила, що стосуються пластунів цілого світу. Цим правилам ти присягаєш коритися, коли тебе приймуть у пластуни. Пластовий Закон поданий на початку цієї книжки.

Вивчи його уважно, щоб ти зрозумів значення кожного пункту.

ПЛАСТОВА ПРИСЯГА

Коли тебе іменують пластуном, мусиш скласти перед рештою куреня Пластову Присягу.

Пластову Присягу подано на початку цієї книжки.

Цієї Присяги дуже важко дотримуватися, але це найповажніша присяга. Жоден хлопець не є пластуном, якщо він не робить всього, що в його силах, щоб жити згідно зі своєю Присягою.

Отже, як бачиш, Пласт - це не жарти; він ставить до тебе багато вимог, і я знаю, що можу довіряти тобі, що ти зробиш усе, що тільки зможеш, щоб дотриматися своєї Пластової Присяги.

ПЛАСТОВЕ ГАСЛО

Пластове гасло в англійських скаутів звучить:

БУДЬ ГОТОВ!

Це означає, що ти маєш завжди бути в стані духовної й фізичної готовності, щоб виконати свій обов'язок.

Будь готов духом, здисциплінувавши самого себе, до послуху кожному наказові та продумавши наперед кожний випадок чи ситуацію, що можуть трапитись, щоб ти знав, що саме в даному моменті треба зробити і щоб ти хотів це робити.

Будь готов тілом, здобуваючи силу, рухливість і спроможність робити саме те, що треба в даній хвилині дійсно зробити.

В українських пластунів гасло СКОБ! (пояснення якого [тут](#)).

ПЛАСТОВА ВІДЗНАКА

Пластова відзнака - це вістря стріли, що вказує на північ на карті чи на компасі. Воно є відзнакою пластуна, бо вказує правильну дорогу і вгору. Вказує шлях, як виконувати свій обов'язок і помагати іншим. Три вістря пригадують нам три пункти Пластової Присяги.

Це вістря стрілки стало відзнакою скаутів в усіх країнах світу. Щоб відрізнити одні народи від інших, часто вміщують наверху знак даної країни. Це бачиш, наприклад, в Сполучених Штатах Америки, де орел з національним щитиком Америки уміщені напереді, а за ними відзнака світового Скаутського Братерства. Так само і в багатьох інших державах. В Україні вістря-лілея переплетені з Державним гербом - Тризубом.

Під вістря є скручена стяжка із гаслом "Будь готов!". Стяжка скручена на кінцях вгору, немов уста пластуна-скаута, що виконує свій обов'язок з усміхом і радо.

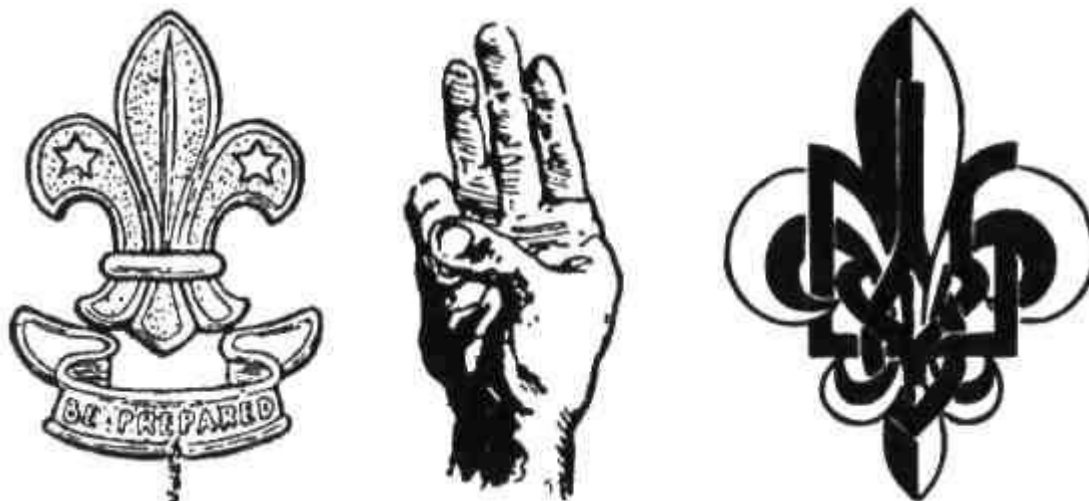
Під стяжкою мотузок з вузлом. Цей вузол має пригадати тобі, що ти повинен щодня зробити добрий вчинок.

ПЛАСТОВІ ЗНАК І ПОЗДОРОВЛЕННЯ

Пластовий знак робимо так: підносимо праву руку з долонею, зверненою вперед, причому великий палець спочиває на нігті мізинця, а інші пальці випростані вгору. Ці три пальці пригадують пластунові три частини Пластової Присяги. Пластовий знак робимо тоді, як складаємо Присягу, або коли когось вітаємо. Так складена рука, піднесена до чола - це пластова привітання.

КОЛИ ВІТАТИ

Всі, що носять пластову відзнаку, вітають один одного раз на день. Вітає перший, без огляду на ступінь старшинства, той, хто перший запитав іншого пластуна.

Три вістря пластової відзнаки і три пальці пластового знаку пригадують пластунові три пункти Пластової Присяги

Пластуни мають завжди вітати на знак пошани: при піднесенні прапора, при звуках національного гімну, при розгортанні національного прапора, при зустрічі з пластовими прапорами, коли їх несуть урочисто, при всякому похороні. В таких випадках, коли пластуни в службі, вітають і стають "на струнко" з наказу свого провідника. Якщо пластун не в службі, має вітати самостійно. В кожному випадку зобов'язані вітати провідники в капелюсі.

Рукою вітає пластун тільки тоді, коли не має палиці, і то завжди правою рукою. Коли пластун несе палицю, вітає так, що прикладає ліву руку гарним рухом поперек тіла, ледве

доторкаючись палиці пальцями, складеними як до пластового знаку.

Пластун в однострої вітає завжди однаково - в капелюсі він чи ні - з єдиним винятком Богослужби, коли то всі пластуни, замість вітати, стають "на струнко".

ЗНАЧЕННЯ ПРИВІТАННЯ

Раз сказав мені один чолов'яга, що "він такий самий собі пан, як і інші, і що він не буде він, коли одним пальцем ворухне, щоб привітати так зв. "вищих"; він не збирається бути рабом і не буде плазувати перед іншими, ні, він ні" - і т. д.

Таке грубіянське переконання мають звичайно ті, що не отримали пластового виховання.

Я не сперечався з ним, хоч я міг сказати йому, що він склав собі хибне уявлення про привітання.

Вітатися - це ознака визначних людей. Це привілей - могли когось привітати.

Пластун подає пластунові ліву руку - це пластовий потиск руки

В давніх часах вільні люди мали право носити зброю, і коли один одного зустрів, кожний підносив угору свою праву руку, що в ній немає зброї, що вони зустрічаються як друзі. Так само робив озброєний чоловік, коли зустрів беззбройну людину чи жінку.

Раби чи невольники не мали права носити зброї; вони були змушені проходити повз вільних людей, не роблячи ніякого знаку.

Тепер люди не носять зброї. Але ті, що мали б право носити її як лицарі, шляхта й зброєносці, тобто люди, що живуть з власного маєтку чи самі заробляють собі на прожиток, все ще зберігають таку форму привітання, що прикладають руку до капелюха або навіть знімають його з голови. Ледащо не має права вітати й мусить прошмигнути мимо, як це він звичайно робить, не звертаючи на себе уваги вільних людей чи тих, що самі на себе заробляють.

Вітати - означає, що ти порядна людина й гарно думаєш про інших. Нічого рабського в тому немає.

Коли хтось чужий привітає тебе пластовим знаком, ти повинен зразу ж відповісти на нього таким же привітом, а потім подати йому ліву руку - пластовий потиск руки. Якщо він тоді покаже тобі свою пластову відзнаку або докаже, що є пластуном, ти мусиш поводитися з ним як з братом-пластуном і допомогти йому.

ІМЕНУВАННЯ ПЛАСТУНОМ

Тут подається проект іменування прихильника пластуном:

Курінь шикується у формі кінської підкови, виховник і його заступник стають в отворі підкови. Прихильник зі своїм гуртковим стоять в півкрузі відразу навпроти виховника.

Заступник виховника тримає у руках палицю й капелюх прихильника. На наказ виховника виступити вперед гуртковий виводить прихильника на середину. Тоді виховник питає: "Чи знаєш,

що таке честь?"

Прихильник відповідає: "Так. Це означає, що мені можна довіряти, що буду правдомовний і чесний" (або інші відповідні слова).

"Чи знаєш Пластовий Закон?"

"Так".

"Чи можу довіряти твоїй честі, що ти робитимеш усе, що в твоїх силах, щоб жити згідно з Пластовою Присягою?"

Прихильник робить тоді пластовий знак, а з ним робить це і увесь курінь під час складання Присяги.

Виховник: "Довіряю твоїй честі, що ти дотримаєш цієї Присяги. Відтепер ти належиш до великого світового Братерства Пластунів".

Заступник виховника вкладає тоді йому на голову капелюх і передає палицю.

Виховник подає йому ліву руку.

Новий пластун повертається і вітає курінь.

Курінь вітає його.

Виховник дає наказ: "До свого гуртка - відступити!"

Курінь бере палицю "на плече" і новий пластун зі своїм гуртковим відходить до свого гуртка.

ПОДАЛЬШІ КРОКИ В ПЛАСТІ

Коли тебе названо пластуном, ти можеш досягнути подальший ступінь - пластуна другого класу "розвідника". Для того мусиш навчитися основ багатьох корисних предметів.

Жоден пластун не хоче залишитися довше пластуном другого класу, і так ти станеш пластуном першого класу (скобом) якомога швидше. Це означатиме багато праці: треба опанувати знакування, навчитися читати карту, знати мандрівництво, першу допомогу і багато іншого.

Так само можеш здобувати відзнаки за проби вмілостей з різних ділянок твоїх улюблених занять.

ПЛАСТОВИЙ ОДНОСТРІЙ

Пластовий однострій дуже подібний до того, що його носили мої вояки, коли я командував Південно-Африканською Поліцією.

Пластовий однострій, що його вживають в цілому світі, дуже подібний до однострою Південно-Африканської Поліції

Вони знали, що він вигідно, практично й добре захищає від усякої погоди. Тому й зовсім такі самі однострої мають і пластуни.

З деякими невеличкими змінами первісний пластовий однострій припав до вподоби пластунам цілого світу і був загальноприйнятій. Правда, в незвичайних кліматичних умовах треба його пристосувати до пори року, однак, в загальному різні народи помірною підсоння вживають подібного однострою.

Починаємо згори. Ширококрисий капелюх кольору хакі добре захищає від сонця й дощу; тримається він на голові за допомогою шнурівки, що пробігає ззаду довкола голови й напереді капелюха зав'язана в ключку. Ця шнурівка не раз пригодиться тобі в таборі. Капелюх має чотири загини.

Далі йде хустка чи краватка, складена в трикутник, що його вершок звисає на плечі. Кожний курінь має свій колір хустки, а тому що з хусткою зв'язана й честь куреня, мусиш дбати, щоб вона була завжди чиста й порядна. Хустку притримують вузлом на шиї або за допомогою своєрідного персня зі шnurка, металу, кості чи чогось подібного. Хустка оберігає потилицю від сонця і служить для багатьох цілей: для перев'язки або щоб зробити линву в разі потреби.

Пластова сорочка (або светр) вільна й вигідна, а вже не може бути нічого вигіднішого, як підкасати вгору рукави. Всі пластуни завжди підкашують рукави, бо це дає їм більшу свободу рухів, та роблять це також на знак, що пластуни готові виконати своє гасло. Вони спускають їх тільки тоді, коли дуже холодно, або так гаряче, що можуть попекти рамена на сонці. В холодний час можна вдягнути на сорочку чи ще краще під неї щось тепле.

Штанці потрібні для важкої роботи, при підніманні в гору, для мандрівок і таборування. Вони дешевші і гігієнічніші, ніж "гольфи", "підколінні штани" чи довгі штани. Вони дають ногам свободу рухів і добрий доступ повітря. Ще одна вигода: коли земля мокра, можеш ходити без панчіх і ніщо з твого одягу не змокне.

Підколінки тримаються підв'язками, зелені кінці яких виглядають з-під їх горішньої виверненої частини.

Я особисто вважаю напівчеревики відповіднішими, ніж високі черевики, бо вони краще допускають повітря до ніг і так зменшують небезпеку мозолів і задирок, що їх спричиняють мокрі підколінки, які зм'якшують шкіру ніг, коли носимо тісно шнуровані черевики.

ЯК НОСИТИ ОДНОСТРІЙ

Одяг пластунів своєю подібністю нав'язує тепер вузли братерства поміж хлопцями по цілому світі.

Правильне носіння однострою й охайність зовнішнього вигляду кожного пластуна приносить честь нашому Рухові. Це його гордість за себе самого і за свій курінь.

Один недбалий пластун, навпаки, може принизити цілий Рух в очах людей. Покажи мені такого, а я докажу тобі, що він не набрався справжнього пластового духу і не гордий за те, що є членом нашого великого братерства.

ПЛАСТОВА ПАЛИЦЯ

Пластова палиця - це корисний додаток до спорядження пластуна. Я особисто переконався, що вона є неоцінним помічником при переході гір чи покритого каменюками терену, особливо вночі в лісі чи в гущавині. Коли карбуємо на палиці різні знаки, що відповідають нашим досягненням, тоді вона стає ступенево не тільки дорогоцінним товаришем пластуна, але і його нотатником.

Пластова палиця - це товстий кийок заввишки до твого носа, позначений для міряння поділкою цалів і стіп.

Палиця пригодиться до всього: до будови ношів, для затримання натовпу, для перескочення рівчака, вимірювання глибини річки чи для підтримання зв'язку з рештою гуртка в темну ніч. Можеш допомогти іншому пластунові пробратися через високий мур, коли тримаєш руками палицю поземо, щоб твора східець; потім він може згори подати руку.

Кілька палиць пригодиться для побудови легкого мосту, колиби чи машту під прапор.

Є ще багато інших способів користуватися палицею. До речі, ти швидко побачиш, що скільки разів не матимеш при собі палиці, завжди будеш відчувати її недостачу.

Якщо маєш для цього нагоду, виріж собі власну палицю, але перед тим не забудь попросити на це дозволу.

Пластова палиця пригодиться часто у пластуванні

Гугірка при ватрі ч.4. Пластові гуртки

Кожний пластовий курінь складається з двох або більше гуртків по шість (до восьми) хлопців.

Головна мета гурткової системи - накласти на якнайбільшу, по змозі, кількість хлопців справжню відповідальність. Вона підводить кожного з них до усвідомлення того, що й він має деяку особисту відповідальність за успіх свого гуртка. Вона підводить кожний гурток до усвідомлення того, що він має деяку відповідальність за успіх куреня. Через гурткову систему пластуни пізнають, що вони мають значний вплив на те, що робить їхній курінь.

ГУРТКОВИЙ

Кожний гурток вибирає собі одного хлопця за провідника. Його звать гуртковим. Виховник багато вимагає від гурткового, але дає йому можливість вільно виконувати свою працю в гуртку. Гуртковий вибирає собі іншого хлопця на свого заступника. Його звать заступником гурткового. Гуртковий відповідальний за готовність і точність свого гуртка. Пластуни з його гуртка слухають його наказів не зі страху перед карою, як буває часто при військовій дисципліні, але тому, що вони творять загін, який разом грається і йде за своїм провідником, щоб здобути честь і успіх для свого гуртка.

СЛОВО ДО ГУРТКОВИХ

Я хочу, щоб ви, гурткові, взялися виключно самі до вишколу своїх гуртків, бо ви маєте можливість взяти в руки кожного юнака з вашого гуртка й зробити з нього повноцінну людину. Що з того, коли ви матимете одного-двох прекрасних юнаків, а решта не годиться ні до чого? Ви повинні спробувати зробити їх усіх справді вартісними.

Найважливіший крок до цього - це ваш власний приклад, бо те, що ви самі робите, робитимуть також і ваші пластуни.

Покажіть їм, що ви вмієте слухати наказів, - байдуже, чи це усні, друковані, чи писані правила, - і що ви виконаєте їх, не зважаючи на те, чи при тому є ваш виховник, чи ні. Покажіть їм, що вмієте здобувати відзнаки проб умілостей, а ваші хлопці без довгого переконання підуть за вами. Але не забувайте, що ви маєте їх вести, а не попихати.

Гуртковий, вишколюючи і ведучи свій гурток, здобуває практику й досвід, бо це хлопець, що може нести відповідальність.

Гуртковий має також, крім вишколювання свого гуртка, вести його, тобто він мусить бути щонайменше такий добрий, як кожний з його пластунів при виконванні різних своїх завдань. Він ніколи не сміє примушувати хлопця зробити щось таке, чого й сам він не зробив би. І він ніколи не сміє до нікого присікатися, але мусить викликати в кожного захоплення й охоту до праці, підбадьорюючи його радісно в його зусиллях.

На кожному місці в житті треба молодих мужів, яким можна довіряти, що вони візьмуть на себе відповідальність і провідництво. Так то й гуртковий, що провадив свій гурток від успіху до успіху, має всі шанси здобути успіх і в своєму особистому житті, коли піде у світ.

Переважна частина твоєї праці в гуртку складається з пластових ігор і практичних вправ, що при них ти здобуваєш пластовий досвід.

РАДА ГУРТКОВИХ

Рада гурткових, тобто Почесна Рада - це важлива частина гурткової системи. Це постійний комітет, що полагоджує справи куреня. Почесну Раду творять виховник і гурткові або - в малому курені - гурткові і їх заступники. В багатьох рада виховник буває присутній на сходах Ради, але не голосує. Гурткові в Почесній Раді вже в багатьох випадках вели самі курінь за відсутності виховника.

Почесна Рада* вирішує справу щодо програм праці, таборів, нагород і інших питань, що стосується ведення куреня. Члени Ради зобов'язані зберігати таємницю. Тільки рішення, що стосується цілого куреня, як змагання, збірки тощо, подається до загального відома.

ГУРТКОВІ ІМЕНА І ЗНАКИ

Ось гуртковий прапорець гуртка "Вовків" Першого Лондонського Куреня

Кожний курінь дістає ім'я за своєю місцевістю. Кожний гурток у курені дістає ім'я якоїсь тварини. Треба вибирати тільки назви звірят і птахів, що живуть у вашій околиці. Так, наприклад, 33 Лондонський курінь може мати п'ять гуртків "Слука", "Бульдогів", "Сов", "Лиликів" і "Котів".

Кожний гуртковий має на своїй палиці малий прапорець з рисунком гурткового звіряти по обох боках.

Кожний пластун у гуртках має своє порядкове число. Гуртковий має число 1, заступник гурткового ч. 2, решта пластунів має подальші числа. Пластуни звичайно працюють парами як друзі, чч. 3 і 4 разом, чч. 5 і 6 разом, чч. 7 і 8.

ГУРТКОВЕ ГАСЛО

Кожний гурток обирає собі гасло, що якимсь чином стосується гурткового звіряти. Наприклад, "Орли" можуть ужити як головних слів "Здійматись у висоти", "Бобри" можуть говорити про "Тяжку працю", "Пси" - "Вірний до смерті" тощо.

Кожний пластун у гуртку мусить уміти також наслідувати голос гурткового звіряти, напр., кожний пластун з "Бульдогів" мусить уміти наслідувати гаркання бульдога. За допомогою такого знаку пластуни якогось гуртка можуть порозумітися один з одним вночі або коли ховаються. Жодному пластунові не можна вживати гасла інших гуртків, крім свого. Гуртковий кличе свій гурток у кожному пору свистом і вигуком гурткового гасла.

ЛІСІВНИЦЬКЕ ОЗНАЧУВАННЯ ДОРОГИ

Пластун означає дорогу на землі близько правого боку шляху. Ніколи не треба робити цих знаків там, де вони могли б пошкодити або опоганити вигляд чиєїсь приватної власності.

Коли пластун робить на землі знаки, щоб їх читали інші, тоді рисує також голову гурткового звіряти. І так, коли він хоче сказати, щоб не йти якоюсь дорогою, тоді рисує на ній знак "Не йти цією дорогою"; і до того додає голову свого гурткового звіряти, щоб зазначити, який гурток викрив непридатність дороги, та своє власне число, щоб показати, хто з пластунів зробив це відкриття, ось так:

Вночі кладемо на дорогу в подібному вигляді прутики, обмотані віхтем трави, або каміння, щоб їх можна було почути під рукою.

ГУРТКОВІ ПРАКТИКИ

Кожний пластун повинен вивчити голос свого гурткового звіряти. Його треба заохочувати, щоб усвідомив, що в'яжеться з життям цього звіряти, його звички і т.п. Це може бути першим кроком до природознавства.

Кожний пластун повинен знати, як зробити простий рисунок свого гурткового звіряти. Його повинні вживати як гурткового підпису.

В природі треба вживати особливих пластових знаків. Їх можна рисувати в пилюці, робити з прутиків тощо. Уживаючи тільки таких знаків, можна влаштувати добру гру слідування.

АЛІГАТОР
Хриплий рев:
«Гу-о-ер»
Зелена й жакі

АНТИЛОПА
Високе пицання
«Мйюу — ох»
Тем. синя і біла

БАРАН
Блєння:
«Ба-а-а»
Брунатна

БЕКАС
Крик:
«Джік-джік»
Тем. синя й
багряна

БИК
Рев:
«Ум — мау»
Червона

БОБЕР
Плескіт
долонями
Синя й жовта

БОРСУК
Пискл. крик
«Чіт-т-т»
Фіолетова й
біла

БУЙВІЛ
Глибовий рев:
«Ум — мау»
Червона й біла

БУЛЬДОГ
Гарчання:
«Гре — ау»
Голуба й
брунатна

ВЕДМІДЬ
Бурчання:
«бурр»
Брунатна й
чорна

ВИВІРКА
Крик:
«Нат-нат-нат»
Сіра й темно-
червона

ВИДРА
Крик:
«Гой-ой-ойк»
Брунатна й
біла

ВОВК
Виття:
«Гау-ууу»
Жовта й чорна

ГАЛКА
Крик:
«Крі-є, крі-є»
Чорна й
червона

ПЕНА
Крикливий сміх:
«Ва-ва-ва-ва»
Сіра й чорна

ППОПОТАМ
Сичання:
«брррррсссс»
Рожева й
чорна

ГОЛУБ
Кличе:
«Ку-у-у»
Сіра й біла

ГОТУР
Крик:
«Піте-піте-піте»
Брунатна й
сіра

ДИК
Рохання:
«Бруф-бруф»
Сіра й рожева

ДЯТЕЛ
Цвірінькливий
крик:
«Парфл-арфа»
Зелена й
фіолетова

ЗОЗУЛЯ
Кличе:
«Кук-ку»
Сіра

КАЖАН
Дуже високе
сигління:
«Піц-піц»
Голуба й
чорна

КЕНГУРУ
Кличе:
«Ку-і»
Червоно й сіра

КАНЯ
Крик:
«Кі-кі»
Тем. синя й
зелена

КІНЬ
Іржання:
«Пі-і-і»
Чорна й біла

КІС
Крик:
«Фор-фор-фор-і»
Чорна й хакі

КІТ
Крик:
«Няв»
Сіра й
брунатна

КОБРА
Сичання:
«Пссст»
Помаранчева
й чорна

КОРМОРАН
Крик:
«Крр-ворр»
Чорна й сіра

КРУК
Крик:
«Кар-кау»
Чорна

КУЛИК
Свист:
«Керлі»
Зелена

ЛАСТІВКА
Щебетання:
«Куі»
Темно-синя

ЛЕБІДЬ
Крик:
«С-с-с-а»
Сіра й багряна

ЛЕВ
Кличе:
«й-юю»
Жовта й
червона

**ЛІСОВИЙ
ГОЛУБ**
Кличе:
«Бук-гу-ру»
Синя й сіра

**ЛІСОВА
СЛУКВА**
Високий
сичавий свист
Каштанова й
фіолетова

ЛИСИЦЯ
Гавкає:
«Га-га»
Жовта й
зелена

МОРЖ
Глибокий гавкіт
«Уф»
Біла й хакі

**МОРСЬКА
МЕВА**
Скигління:
«Уі-уі-уі»
Ясносиня й
багряна

МУНГОС
Пищання:
«Чи-іп»
Брунатна й
помаранчева

НОСОРИГ
Рев: «Вор-вор»
Тем. синя й
помаранчева

ОЛЕНЬ
Рев:
«Ба-у»
Фіолетова
й чорна

ОРЕЛ
Пронизливий
крик:
«Крі-і-і»
Зелена й
чорна

ПАВА
Крик:
«Бі-ойк»
Зелена й синя

ПАНТЕРА
Язик збоку уст:
«Кі-ук»
Жовта

ПЕЛІКАН
Крик:
квкання, як жаба
Сіра й фіолетова

ПЕС
Гавкання:
«Гау-у-у»
Помаранчева

ПІНГВІН
Свист:
«Сі-сі»
Біла й
помаранчева

Треба заохочувати до різного роду дій: ігри в судову розправу та імпровізовані сценічні ігри - з дуже добрим вишколом; вони годяться для вечорів при таборній ватрі, або коли доводиться сидіти в хаті.

ІГРИ

Пластун зустрічає пластуна

Поодиноких пластунів чи пари пластунів або й цілі гуртки виводимо й розставляємо одних від одних на віддаль яких двох кілометрів. Вони мають іти прямо одні до одних чи то вздовж якоїсь дороги, чи то за допомогою якихось знаків, що їх визначаємо в полі обом сторонам, щоб забезпечити їхню зустріч, напр.: крутий горбок або велике дерево, що знаходиться точно за другим грачем. Гурток, що перший побачить другого - виграє. Перемогу визначає гуртковий, що тримає гуртковий прапорець так, щоб його бачили роз'ємні судді, при чому вживає свистака. Гурток не мусить триматися разом, але виграє той гурток, що перший піднесе гуртковий прапорець, тому краще для пластунів тримати зв'язок з гуртковим за допомогою знаків, голосу чи

повідомлень.

Пластуни можуть вживати різних підступів, напр., вилізти на дерево, сховатися у візку тощо, але їм не можна перебиратися для маскуваня без особливого дозволу.

Цю гру можна проводити і вночі.

Гутірки

Добрими вправами для зимових вечорів у домівці є гутірки на якусь актуальну тему під провідництвом виховника. Він подбає, щоб доповідач приготувався наперед до того, щоб започаткувати гутірку й подати один погляд на вибрану тему, з тим, що інший промовець буде відстоювати інший погляд.

Вислухавши їх, виховник закликає присутніх за чергою висловити свої погляди. Вкінці він переведе голосування за й проти даного погляду.

Спочатку хлопці будуть говорити дуже несміло, хіба що тема, яку вибрав виховник, насправді так дуже їх цікавить, що їм розв'яжуться язики.

По одній чи двох гутірках вони матимуть більше довір'я й зуміють висловлюватися предметніше. Вони засвоять також правильну поведінку при публічних зібраннях, як: підтримувати пропозиції, вносити поправки, слухати розпорядників, голову зборів, голосувати, виносити подяку голові тощо.

Гра в судову розправу

Замість гутірки може бути для зміни дуже цікава гра в судову розправу.

Наприклад, оповідання про Елсдонське душоубство, подане в гутірці ч. 2., може бути темою розправи.

Виховник діє як суддя і призначає хлопців на такі ролі:

В'язень - Вільям Вінтер
Свідок- Хлопець Роберт Гіндмарш
Свідок- Поліційний урядовець
Свідок- Селянин
Свідок- Стара жінка (приятелька вбитої)
Оборонець в'язня.
Адвокат позовника.
Голова Суду і суд присяжних (якщо є досить пластунів),

Наслідуй якнайточніше поведінку в справжньому суді. Доручи кожному грачеві, щоб він сам, притримуючись того оповідання, але з більшими подробицями, приготував собі свої зізнання, промови чи перехресні переслідування згідно з його власними розумінням і уявою. Не визнавай в'язня конче винним, якщо позовник не доведе перед судом присяжних свого права.

Роблячи підсумки, виховник повинен висунути факт, що хлопець Гіндмарш виконав під кожним оглядом пластовий обов'язок; це буде для хлопців переконливим порученням.

Неприготовані сценічні ігри

Подаємо дію короткої простої гри, призначаючи кожному акторові його роль та подаючи нарис того, що він має робити й говорити. Пластуни грають, та, поступаючи все далі, виголошують бажані розмови.

Це розвиває силу уяви й вислову.

Сценічні ігри дають багато втіхи. Це не важливо, який голос ти маєш, якщо ти тільки говориш ясно й виразно

Пластові воєнні пісні

Пластовий хор. Ось пісня, що її африканські зулуси звикли співати своєму вождеві. Її можна викрикувати в поході або співати при іграх, на зібраннях і при ватрі. Її треба співати докладно в темпі.

Провідник: Інгоніяма - гоніяма.

Хор: Інвубу. Я - бо! Інвубу!

Значення цих слів:

Провідник: "Він лев!"

Хор: "Так! Він більший, від нього; він гіпопотам!"

Вигукувати як привіт при грі або при іншій відповідній нагоді.

Один (Провідник) Хор

Ін - гон-іям - а Гон-іям - а, Ін - ву - бу!

Я - Бо! Я - Бо! Ін - ву - бу.

Пластова зустріч

Провідник: "Бі пріперд!" (Будь готов!) Хор: "Зінг - е - Зінг! Бом! Бом!"

Один (Провідник) Хор

Бі прі - перд, Зінг - е - зінг! Бом! Бом!

(При словах: "Бом! Бом!" стукати або бити чим-небудь).

Пластовий вигук

Його свище пластун, коли хоче звернути на себе увагу іншого.

Пластовий воєнний танок

Пластуни стають в один ряд з провідником спереду, кожний з палицею у правій руці; ліва рука спочиває на плечі найближчого товариша.

Провідник співає пісню "Інгоніяма". Пластуни співають "Хор", роблять до такту пару кроків вперед, тупаючи ногами в унісон при довгих нотах.

Співаючи вдруге, вони йдуть назад.

Співаючи втретє, вони повертають вліво, постійно тримаючи один одного за плече, і рухаються навколо у великому колі, повторюючи хор, доки не зроблять кола.

Тоді вони стають у велике коло; всередину вступає один із них і виконує воєнний танок, показуючи, як він висліджував і боровся з ворогом. Він показує цілу боротьбу тільки рухами, доки вкінці не вб'є свого противника. Тим часом пластуни співають пісню Інгоніяма і танцюють по-своєму. Як тільки він скінчив боротьбу, провідник починає пісню "Будь готов", що її повторюють тричі на честь пластуна, що саме танцював.

Тоді вони знов починають пісню Інгоніяма, а інший пластун вступає в коло і рухами показує, як він висліджував і убив дикого буйвола. Коли він підповзає і висліджує звірину, всі пластуни присідають і співають свою пісню дуже тихо, а коли він наблизиться до звірини, вони одночасно підскакують, танцюють і голосно викрикують пісню. Коли він уб'є звіря, провідник знову починає "Будь готов" на його честь, повторюючи пісню тричі, а пластуни вдаряють палицями в землю, тоді саме, коли тупають ногами на "Бом! Бом!". При кінці третього повторення дають "Бом! Бом!" - двічі.

Тоді коло замикається, пластуни повертаються знов уліво, хапаючи лівою рукою плече сусіда і відходять, співаючи пісню Інгоніяма або, коли не треба відходити, розходяться по кінцевому "Бом! Бом!".

Пісню Інгоніяма треба співати жваво, а не гудіти сумно, як при похоронах.

Воєнний танок юнаків племені Кікую в Африці навів на думку пластового "воєнного танку"

РОЗДІЛ II. МАНДРІВНИЦТВО

Гутірка при ватрі ч.5. Життя серед природи

Найкращим плем'ям Південної Африки були зулуси. Всі зулуси-чоловіки були добрими войовниками й добрими пластунами, бо ще хлопцями вивчали пластування.

Як хлопчина доходить літ, коли має стати войовником, його роздягають догола і розмальовують від стіп до голови білою фарбою. Йому дають щит для охорони й "есігей" - малий спис, щоб міг ним убивати звірів чи ворогів, і так проганяють його у пущу.

Всякий, хто побачить юнака ще білого від фарби, повинен переслідувати й убити його. А щоб біла фарба зійшла з тіла, потрібно щонайменше місяць, - фарби нічим не змиєш!

Так хлопець мусить цілий місяць критися в джунглях і жити як уміє.

Він мусить іти за слідом оленя і підповзти досить близько, щоб убити його списом і так роздобути для себе поживу й одяжу. Він мусить, потираючи два поліна, розкласти вогонь, щоб зварити собі страву. Він мусить уважати, щоб вогонь занадто не димів, бо це звернуло б увагу стеж, які слідкують за ним, щоб його переслідувати.

У зулусів поміж хлопцем і зрілим чоловіком є ще Юм-Фен (молодий джура), молодий войовник і Рінг-Коп - ветеран

Він мусить вміти перебігати великі відстані, спинатись на дерева і перепливати річки, щоб уникнути своїх переслідувачів. Він мусить бути хоробрим і стати проти лева чи іншого дикого звіра, що напав би на нього.

Він мусить знати, які рослини можна їсти, а які із них отруйні. Він мусить збудувати собі добре укриття колибу для помешкання.

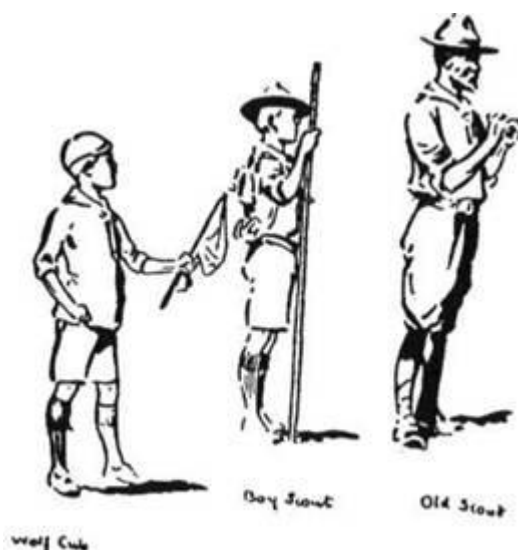
Куди б він не йшов, він мусить уважати, щоб не залишити по собі слідів, за якими можна було б його вислідити.

Цілий місяць він мусить так жити, хоч у пекучу спеку, хоч у холод і дощ.

А коли, нарешті, зникне й остання біла пляма на ньому, тоді він може повернутися до своєї оселі. Його вітають з великими radoщами і дозволяють сісти між молодих войовників племен. Він довів,

що вміє собі давати раду.

В Південній Америці хлопці племен яган далеко в холодних дощових околицях Патагонії мусять також пройти пробу сміливості, поки одержать право вважати себе мужами. Проба в тому, що хлопець вбиває собі глибоко в стегно вістря списа і, не зважаючи на біль, цілий час усміхається.

Для новака є зразком пластуна-юнака, для пластуна-юнака - старший пластун

Це жорстока проба, але вона доводить, що ці дикуни добре розуміють, що хлопцям треба конче вишколюватися в мужності, щоб вони не стали слабодухими гульвісами, які до мужніх діл вміють тільки приглядатись.

І давні британські хлопці мушили пройти подібний вишкіл, поки їх почали вважати мужами.

Якщо кожен хлопець зусильно попрацює над своїм пластовим вишколом, то він укінці буде мати право назвати себе пластуном і мужем; він побачить тоді, що йому не буде важко дати собі раду.

ВИШКІЛ ДЛЯ ЖИТТЯ В ПУЩІ

Старий, понад вісімдесятилітній канадський розвідник і мисливець Біл Гемілтон написав колись книжку під заголовком: "Шістдесят років у степах", в якій описує небезпеки пригодницького життя давніх піонерів:

"Мене часто питали, - пише Гемілтон, - навіщо ми виставляли себе на такі небезпеки? Моя відповідь була завжди одна й та сама: в житті пластуна серед природи є якийсь чар - раз попадаєш під його силу, то більше тобі не визволитись від нього. Покажіть мені людину, що зросла посеред великих див природи: вона плекає правдомовність, незалежність і самодовір'я. Вона має шляхетні пориви. Вона щира до своїх друзів і вірна прапорові своєї батьківщини".

Я в усьому погоджуюся з тим, що сказав цей старий розвідник. Щодалі, я бачу, що ті, хто приходять від самих кордонів цивілізації, з того життя, яке називаємо грубим і диким, - належать до найшляхетніших і найбільш лицарських представників своєї раси, особливо перед жінками і немічними. Життя серед природи зробило їх "джентльменами", тобто шляхетними людьми.

"Грайся завзято - працєю завзято!"

Теодор Рузвельт, президент США (1901-1909), також любив життя серед природи. Вертаючися з ловів у Східній Африці, він зробив перегляд англійських пластунів у Лондоні і висловив своє велике захоплення ними. Він писав:

"Я вірю в ігри серед природи і ніяк не можу сказати, що це суворі ігри тому, що учасники таких ігор можуть вряди-годи зранитись. Я не люблю перебільшеної вразливості, що немов завиває юнака в бавовну. Людина природи мусить завжди виявитись кращою у життєвому змаганні: якщо граєшся, грайся завзято; коли працюєш, працюй завзято. Але не дозволяй, щоб твоя гра і спорт перешкоджали тобі у науці".

Я знав старого колоніста, який після Південноафриканської війни казав, що не може там жити з британцями: коли вони прийдуть туди, то поведуться дуже "нерозумно", вони страшенно безрадні в степах Південної Африки, не вміють дати собі ради, ні влаштуватись вигідно в таборі, ні вбити дичину для поживи, ні зварити її, в пущі вони завжди збивались з дороги. Деякі з них, додавав він, більш-менш після шістьох місяців навчилися зовсім добре влаштуватись (якщо взагалі так довго залишилися при житті, бо багато з них загинуло).

Навчись давати собі раду

Нікуди правди діти, люди, які виростили в цивілізованій країні, не вміють дати собі ради в степах чи в пралісах. Внаслідок того вони, попавши в пущу, цілком там безпомічні й зазнають чимало труднощів і прикрощів; а того не було б, якщо б вони ще хлопцями навчилися давати собі раду в таборі. А так вони - цілковиті новаки-"жовтодзюби".

Вони ніколи не запалювали вогню і не варили собі їжі, все те робили за них інші. Коли вони вдома потребували води, їм досить було відкрити кран; тому вони й зовсім не знали, як серед пустелі знайти воду; вони не знали, що воду можна відшукати по траві, чи по кущах, аж поки не покажуться ознаки вологості. Коли вони вдома збилися з дороги або не знали, котра година, могли когось про те спитати. Вони завжди мали дім, де могли схоронитись, і ліжко, де могли лягти. їм самим ніколи не доводилось те все майструвати, або лагодити свої черевики чи одіж.

Ось чому жовтодзюб не раз гірко плаче в таборі. Але життя в таборі для пластуна, що знає своє діло - це проста справа. Він знає тисячі способів, як вигідно влаштуватись і, опісля, повернувшись до цивілізації, він насолоджується цим усім ще більше, бо бачить великий контраст.

Вишколений лісовик знає життя в лісах. Він знає тисячі різних способів, щоб вигідно влаштуватись

Але навіть тут, у місті, він дасть собі швидше раду, ніж звичайна людина, що ніколи насправді не вчилася дбати про свої потреби. Людина, що мусила прикласти рук до всякої праці, як це робить пластун у таборі, побачить, повернувшись до цивілізації, що їй набагато легше знайти працю, бо вона може виконати все, що їй тільки скажуть.

ДОСЛІДНИЦЬКІ ПОХОДИ

Гарний вид пластової праці можуть виконати пластуни, влаштовуючи хоч гуртками, хоч парами дослідницькі походи, немов давні блудні лицарі, що йшли на прощу по краю, щоб знайти людей, що потребують допомоги, і їм допомогти. Це можна зробити однаково добре і на колесах, і пішки.

У такій мандрівці пластуни ніколи не повинні, по змозі, спати під дахом. У погідну ніч вони повинні спати під голим небом, де б вони не були. В погану погоду попросити дозволу спати на снізі, на оборозі чи в клуні.

При всякій нагоді ти повинен мати при собі карту і шукати на ній дороги, не питаючи про неї у перехожих.

Читання карти

Добрими картами для вправ є топографічні карти та одноцалеві мапи генерального штабу. "Одноцалівка" означає, що один цаль (2,54 см) на карті відповідає 1 милі (1609,33 м) в терені. (Примітка перекладача: відповідає згрубша спеціальній карті 1:75 000).

На цих картах ліси, річки, озера, шляхи, будівлі і т.п. означені умовними знаками. Горбки визначені звичайно обрисовими лініями. Обрисова лінія - це лінія, що сполучає всі пункти тієї самої висоти. Лінія, означена "200", напр., іде через пункти терену, що знаходяться 200 стіп над рівнем моря. Часіми горбок означений "рисками", тобто тонкими лінійками, що розходяться з вершка горбка, немов промені від сонця.

Щоб користуватись картою, мусиш її "зорієнтувати", тобто так її покласти, щоб напрямки на ній відповідали напрямкам у країні, в якій саме перебуваєш. Найпростіше - повернути карту так, щоб шлях на ній ішов рівнобіжно з дійсною дорогою. Можеш також ужити для цього компасу. Верхня частина карти - це звичайно північ, тому поверни карту так, щоб її верхня частина була в тому напрямі, де компас показує північ. Якщо на твоїй карті зазначена магнетична північ, поверни карту так, щоб вона згоджувалася з північню на компасі.

Йдучи шляхом, ти повинен спостерігати все і запам'ятати по змозі якнайбільше з своєї подорожі, щоб ти міг потім вказати правильний напрям кому-небудь, що багатиме йти тією самою дорогою.

Ось основні умовні знаки на карті

Нариси карт

Зроби також нарис карти. Він не мусить бути дуже дбайливо завершений: іде тільки про те, щоб з його допомогою кожний міг знайти правильний шлях. Але обов'язково помісти на ньому північний напрям і приблизне мірило.

Відкривачі-мандрівники, очевидно, ведуть нотатник чи щоденник, зазначаючи коротко події кожного дня подорожі з простими рисунками чи фотографічними знімками цікавих речей.

Мета твоїх походів

Твоя мандрівка завжди повинна мати якусь визначену мету. Коли ви творите гурток міських хлопців, то вирушите на природу з думкою прослідити якесь особливе місце, напр., якусь гору або відоме озеро чи може якийсь старовинний замок, побоїще або морське побережжя. Ви можете теж бути в мандрівці, щоб приєднатись до якогось більшого табору.

Коли ж ви творите гурток сільський, ви можете вибратись до великого міста з думкою оглянути його будівлі, його зоологічні парки, цирку, музеї тощо.

Ви мусите, очевидно, виконувати ваш щоденний добрий вчинок, коли тільки трапиться вам нагода, зокрема ви повинні робити добрі вчинки селянам чи іншим людям, що дозволили вам, напр., користуватись їх клунею чи полем, і так віддячитись за їхню ввічливість.

МАНДРУВАННЯ ПО ГОРАХ

Мандрювання по горах - це чудовий спорт у багатьох частинах світу. Знайти дорогу й вигідно влаштуватися в горах - це на практиці випробовує все ваше пластове вміння.

Спинаючись по горах, ви постійно міняєте свій напрям, бо ви йдете то вгору, то знов униз заглибини гірського узбіччя і тратите з очей орієнтаційні пункти, що ними звичайно керуєтесь. Ви мусите триматись свого напрямку, орієнтуючися за сонцем і компасом, постійно вгадуючи, де знаходиться напрям вашої мандрівки.

На кожному кроці можуть вас застати мряки і тумани, що можуть збити з пантелику й тих, які знають кожну п'ядь тієї околиці.

Як я заблукав у горах

Такий досвід здобув я одного року в Шотландії, коли я в товаристві одного верховинця, що знав околицю, заблукав у тумані. Думаючи, що він знає дорогу, я цілковито покладався на його провід.

На стрімких узбіччях пластова палиця часто пригодиться для підтримання рівноваги

Уживання линв для спинання

Пластуни, що спинаються по горах, повинні навчитися зв'язувати себе разом линвами, як це роблять альпіністи на льодовиках.

Зв'язані разом повинні бути віддалені один від одного яких чотирнадцять стіп. Линва повинна бути прикріплена кругом стану петлею, вузол має бути на лівому боці. На вузол треба біля чотирьох з половиною стіп линви; на кінцях линви це має бути рятивничий вузол, а посередині - для середнього - вузол "менгарнес".

Кожен має стримуватися в ході так, щоб линва між ним і його попередником була постійно натягнена. Коли один впаде чи посковзнеться, всі інші цілим своїм тягарем перехилиються в другий бік, поки він знов не стане на ноги.

СТЕЖЕННЯ

Пластуни вирушають на пластування гуртком або парами, деколи поодинці.

Коли пластуни якогось гуртка на стежі, рідко коли йдуть разом. Вони розсипаються, щоб якнайширше охопити оком околицю. Тоді "ворог" не захопить несподівано їх усіх, коли й відріже чи заскочить із засідки.

Гурток шістьох пластунів найкраще рухається у формі "ворла" з гуртковим посередині. Пластун ч. 2 йде попереду, ч. 5 і 4 з правого і лівого боку, ч. 3 позаду, а ч. 6 посередині разом з гуртковим.

Якщо в гуртку є вісім пластунів, тоді з гуртковим йде ще учасник ч. 8, ч. 6 йде з ч. 2, а ч. 7 з ч. 3.

Коли гурток проходить по відкритому полі, де його легко можуть побачити "вороги" або звірі, повинен пробратись через нього якнайшвидше пластовим кроком, йдучи й біжучи напереміну коротку відстань яких п'ятдесят кроків, від одного сховища до другого. В сховищі гурток може відпочити і розглянутись довкруг, поки вирушить далі.

Якщо ти ведеш гурток і, йдучи на самому переді, втрапиш його з очей, можеш щокілька кроків згинати гілки кущів чи очерет і траву так, щоб верхки вказували, спереду визначали твою дорогу. Тоді гурток чи будь-хто інший, що піде за тобою, може легко слідкувати і по свіжості трави досить точно дізнатись, коли ти тією дорогою проходив. Крім того, ти сам можеш легко знайти знов дорогу назад. Можеш теж робити знаки в піску або класти каміння і знаки, що подані в гутірці ч. 4., щоб указати дорогу, якою ти пішов.

НІЧНІ ПОХОДИ

Пластуни мусять - і вночі і вдень - вміти знайти свій шлях. Але якщо вони не будуть у тому вправлятися частенько, вони дуже легко вночі заблукають. Віддалі вночі здаються більшими, а орієнтаційні знаки важко побачити. Також звичайно робиш більше галасу вночі, ніж удень, коли ненавмисне наступасш на сухе галуззя чи штовхасш ногою каміння.

Коли ти вночі стежиш за ворогом, мушиш більше довіряти своїм вухам, аніж очам. Ніс теж допоможе тобі, бо пластун вміє також упізнавати речі нюхом. Хто не порушив курінням свого нюху, частенько занюхає ворога на великій віддалі. Я сам багато разів випробував.

Під час нічної стежі пластуни тримаються один до одного ближче, ніж удень, а в дуже темних місцях, напр., у лісі, вони йдуть гусаком, тримаючись рукою кінця палиці найближчого пластуна.

Коли йдеш сам-один у темноті, пластова палиця стає тобі дуже в пригоді; вона допомагає віднайти дорогу й усувати галуззя з-під ніг.

Йдучи вночі подалі один від одного, пластуни підтримують зв'язок між собою тим, що перекликаються вряди-годи голосом свого гурткового звіряти.

Кожен пластун мусить знати, як орієнтуватися по зорях.

ЯК ЗНАЙТИ ШЛЯХ

Червоношкірі індіанські розвідники називали того, хто добре вмів віднаходити шлях у чужому краї, "патфайндер", тобто шукачем дороги. Одержати таке ім'я було великою честю.

Через край Матабелів воза тягнуло вісім мулів

Не один новак-жовтодзюб заблукав у степу чи в лісі, і його вже ніколи більше не бачили, бо він не знав мистецтва пластування, ані не володів тим, що називають "око для країни" (тобто орієнтацією).

Так раз загубився чоловік, ідучи через країну Матабелів, коли відійшов від воза на кілька кроків у гушавину під час того, як міняли мулів. Коли віз був уже готовий до дороги, візники гукали за ним в усіх можливих напрямках і шукали його. Йшли за його слідами так далеко, як тільки могли, дуже важкою місцевістю тієї країни, але не знайшли його. Вкінці віз не міг довше ждати й вирушив у дорогу, але інші далі шукали. За кілька тижнів знайшли його, вже мертвого, яких п'ятнадцять миль від того місця, де він покинув воза.

НЕ ЗАБЛУКАЙ!

Часто трапляється, що, мандруючи сам-один по гушавинах, перестаєш зважати на напрям, у якому йдеш. Ти часто міняєш напрям, щоб обійти звалене дерево, скелю чи іншу перешкоду і, перейшовши її, не пускаєшся знов точно в тому самому напрямі. Людина чомусь схильна повертати направо; внаслідок того тобі здається, що йдеш прямо, а воно зовсім не так. Якщо не

слідкуєш за сонцем, компасом чи орієнтаційними знаками, дуже правдоподібно переконаєшся, що ходиш кругом у великому колі.

В такому випадку жовтодзюб, побачивши, що збився з правильного шляху, відразу тратить голову і хвилюється. Він звичайно кидається бігти, замість - що більш доцільне - змусити себе до спокою і взятись за корисне завдання - йти по своїх слідах назад: якщо йому в цьому не пощастить, він повинен назбирати хмизу й давати вогняні знаки для тих, що його шукатимуть.

Найважливіша річ - узагалі не заблукати!

Зверни увагу на напрям!

Вирушаючи на прогулянку чи на стежу, визнач напрям за допомогою компаса. Зверни також увагу на напрям вітру; це може тобі дуже допомогти, особливо коли не маєш компаса, або коли не світить сонце.

Кожний старий пластун, як тільки вийде ранком надвір, звертає увагу на те, куди віє вітер.

Коли при дуже легкому леготі хочеш переконатися, куди віє вітер, підкинь вгору сухої трави або піднеси догори пригорщу легкого пилу й висип його; можеш теж зволожити великий палець і виставити його на вітер: з того боку, звідки віє вітер, почувеш холод.

Уживання орієнтаційних знаків

Далі ти повинен звернути увагу на всі найважливіші орієнтаційні знаки, за допомогою яких можеш знайти дорогу.

Такими знаками в околиці можуть бути горбки чи помітні вежі, церковні бані, особливі дерева, скелі, ворота, вали, мости, взагалі - всі пункти, що дадуть тобі можливість знайти шлях назад або вказати його іншим. Коли ти, вирушаючи, запам'ятаєш такі знаки, завжди зможеш з їх допомогою знайти дорогу назад. Але не забудь придивитись до них і з другого боку, коли пройдеши попри них, щоб могли їх упізнати і на зворотній дорозі.

Це все виявляється корисним також і тоді, коли приїдеши поїздом до чужого міста. У хвилину, коли виходиш зі станції, зверни увагу, де знаходиться сонце або куди йде дим. Зверни теж увагу на орієнтаційні знаки, що ними будуть у тому випадку помітні будинки, церкви, комини фабрик, назви вулиць і крамниць, щоб, пройшовши навіть багато вулиць, ти міг вернутися і знайти без труднощів дорогу назад до станції. Це дуже легка справа, коли ти маєш трохи навиків, а проте багато людей блудять у незнамому місті, як тільки минуть кілька поворотів.

Зосередься на своєму завданні!

Коли ти служиш за провідника іншим, йди попереду них і зверни увагу і всі свої думки на те, що саме робиш. Бо ти маєш іти за дуже незначними не раз знаками і коли ти розмовляєш і думаєш про інші речі, легко їх можеш прогавити. Старі пластуни - це звичайно дуже мовчазні люди; причина цього у звичці зосереджувати всю свою увагу на те, що саме роблять.

Дуже часто жовтодзюб, що вперше вийшов на мандрівку, думає, що провідний пластун чуває себе самотнім; тому й вихоплюється, щоб іти чи їхати разом з провідником, і починає балачку, поки той своєю поведінкою не дасть йому зрозуміти, що він йому до щастя не конче потрібний.

На малих пароплавах побачиш напис: "Не розмовляй із керманічем!" Те саме стосується і пластуна, що веде інших.

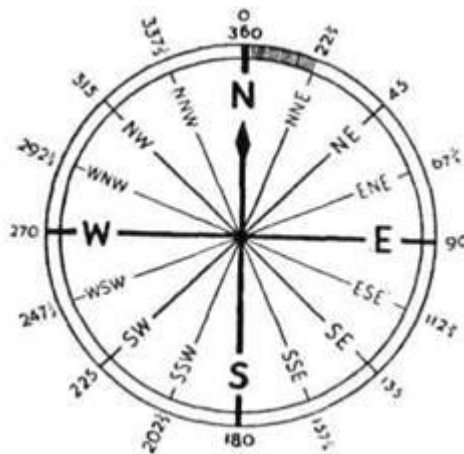
ВЖИВАННЯ КОМПАСА

Я певний, що ти знаєш про те, що стрілка компаса крутиться кругом, поки не усталиться в одному означеному напрямі.

Якщо б ти йшов у тому напрямі, що його показує один кінчик стрілки, ти зайшов би на місце на північ від Канади, віддалене яких 1400 миль від північного полюса. Причина цього в тому, що там зосереджена могутня магнетична сила. Це та сила, що притягає до себе північне вістря стрілки компаса й велить їй вказувати на "магнетичну північ".

Північ - це тільки один напрям компаса. Кожен моряк знає напам'ять ще й інші напрями компаса, і це повинен знати теж і пластун. Я розповідав багато про північ, а це тому, що ми звичайно означуємо північ як вихідний напрям. Так робимо для нашої вигоди, так само добре ми могли б користуватися й півднем.

Дослідники рідко користуються напрямками сторін світу на компасі. Вони звичайно вживають замість того градусів на компасі, бо це далеко точніше.

Циферблат компаса

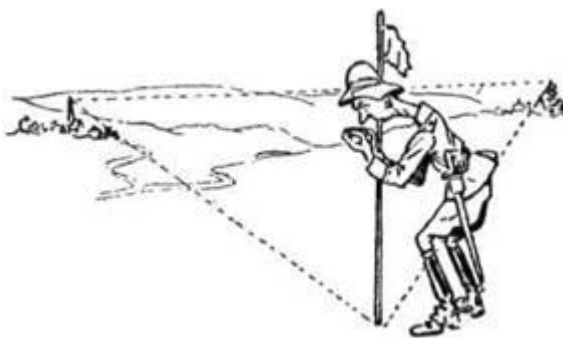
Коли поглянеш на поділку компаса, побачиш, що вона не тільки розділена на сторони світу; вона означена ще й числами, що йдуть в напрямі стрілок годинника від "0" на півночі кругом знов до півночі, що має також число "360". Так то кожний напрямок можна подати як сторону світу або відповідним числом градусів. Так, напр., схід є 90 градусів, південь - 180°, захід - 270° і так далі. Замість казати південний схід (ПдСх), ми можемо сказати - 135°.

Як компас допоміг мені у кар'єрі

Вміння правильно користуватися компасом допомогло мені добре почати військову кар'єру.

Це було так:

Мене екзаменували разом з кількома іншими молодими офіцерами з мірництва. Ми мали відчитати компас з означеного пункту, звідти до другого пункту, а з нього до третього. Коли це зроблено вірно, останнє відчитання мало завести нас точно на те ж саме місце, звідки ми вийшли.

Треба надзвичайної уваги, щоб з компаса відчитати точний напрям

Але щоб правильно відчитати, треба надзвичайної уважності. Якщо ти відчитаєш напрям на компасі з помилкою не більшою, як на ширину волосинки, ти не матимеш успіху. І тільки один з нашої групи був досить точний, щоб мати успіх: знаєте, хто це був?

Моя скромна особа!

Завдяки цьому і добрим оцінкам з інших предметів я дістав аванс з особливою нагородою, і це дозволило мені купити собі коня - найкращого, якого я будь-коли мав.

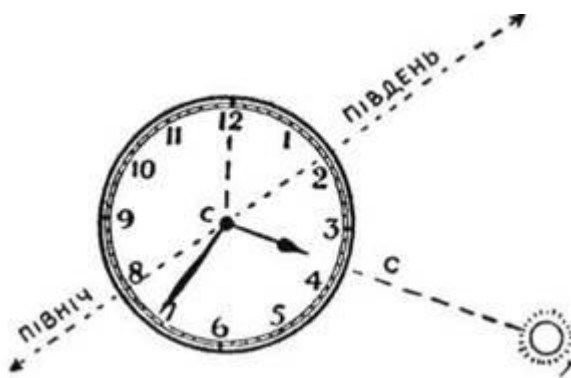
ЯК ЗНАЙТИ ПІВНІЧ БЕЗ КОМПАСА

Збоку "магнетичної півночі", що її вказує твій компас, є ще інша північ - "північний полюс" як вершок землі. Це та дійсна північ, і тому її називають "справжня північ".

Північ за допомогою сонця

Коли ти не маєш компаса, що показав би тобі "магнетичну північ", тоді сонце покаже тобі, де "справжня північ", а від неї можеш визначити інші напрямки.

В шостій годині ранку (середнього сонячного часу) сонце на сході. В дев'ятій - на південному сході. В обід - на півдні. В третій годині пополудні - на південному заході, а в шостій пополудні - на заході. Взимку сонце заходить перед шостою, не досягнувши географічного заходу. Це стосується в загальному північної півкулі.

Коли сонце покажеться, годинник допоможе тобі знайти правильний напрям

(На південній півкулі в шостій годині сонце на сході, в дев'ятій - на північному сході, в обід - на півночі, в третій годині пополудні - на північному заході, а в шостій - на заході).

Дві зорі Великого Веза вкажуть нам Полярну Зорю

Фінікійці ще в давнину, об'їжджаючи Африку кораблями, запитали, що, вибираючись в дорогу, мали сонце ліворуч, - вони пливли на південь. Потім дивувалися, що вони прибули до дивної країни, де сонце сходило з неправильної сторони, а саме з правого боку. Насправді було так, що вони обпливли мис Доброї Надії і прямували знов на північ уздовж східного побережжя Африки.

Щоб будь-якої пори визначити південь за допомогою сонця, тримай годинник поземо, циферблатом угору, щоб сонце світило на нього. Поверни його кругом так, щоб мала стрілка вказувала в напрямі сонця. Тоді, не рухаючи годинника, поклади на його середину, впоперек циферблата, олівець чи патичок так, щоб він проходив посередині поміж числом XII і малою поділкою. Він вкаже тепер точно на південь. Це стосується тільки північної півкулі. (На південній півкулі поверни число XII в напрямі сонця, тоді південь буде між ним і малою поділкою).

Визначення півночі по зорях

Різним групам зір надано назви тому, що вони начебто свого роду образи, подібні до людей чи звірят.

Великий Віз або Велику Ведмедицю легко знайти. Він має вигляд воза (з чотирма колесами й дишлем). Знання цього сузір'я для пластуна дуже корисне, бо в північній частині світу воно показує на північ. Великий Віз ще творить вигнену лінію ("дишель") - це хвіст Великої Ведмедиці. Це єдиний відомий мені ведмідь з довгим хвостом.

Полярна зоря. Дві зорі Великого Веза, звані "вказівними" (задні колеса), вказують на Північну чи пак Полярну Зорю. А це остання зоря у "дишлі" Малого Веза (Малої Ведмедиці). Всі зорі й сузір'я вночі повертаються кругом, тільки Полярна Зоря непорушно стоїть на півночі.

ПІВНІЧНА АБО ПОЛЯРНА ЗОРЯ

Пряма вздовж Оріона вказує на північ або на Полярну Зорю

Оріон. Інше сузір'я чи констеляція зір - це ніби чоловік із мечем і поясом, і називається Оріон. Його легко впізнати по трьох зорях в одній лінії, що творять "пояс", і по трьох інших менших зорях зовсім близько від перших, що творять "меч", теж в одній лінії, але в іншому напрямі. Дві зорі по правій і лівій стороні понижче меча - це "ноги" Оріона, а дві зорі поміж раменами творять "голову".

Зулуси називають пояс і меч Оріона "інголубу", тобто три поросята, переслідувані трьома псами. Масайці з Східної Африки кажуть, що три зорі в поясі Оріона - це три парубки, що за ними йдуть три старі панни. Як бачите, всі пластуни знають Оріона, хоч і під різними назвами.

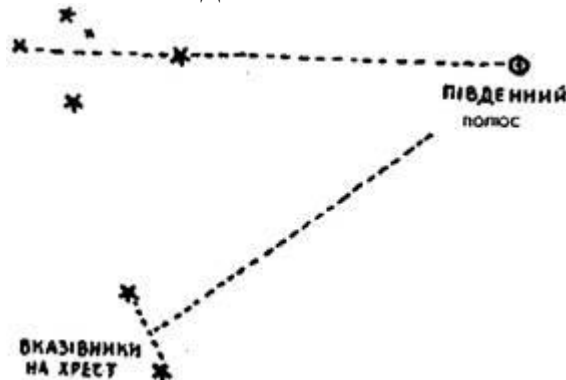
Велике значення Оріона в тому, що, орієнтуючись на нього, ти завжди можеш сказати, де знаходиться Північна чи Полярна Зоря, а видно його й у південній частині світу.

Коли ти, тримаючи палицю проти небосхилу, сполучиш нею середню зорю пояса Оріона з серединою його голови, то лінія в продовженні твоєї палиці протне дві великі зорі та врешті натрапить на третю - Північну чи Полярну Зорю.

Південний Хрест. У південній частині світу, в Південній Африці, Південній Америці, Новій Зеландії і в Австралії не видно Великого Воза. Тут Південний Хрест показує на південь (див. рисунок).

Коли ти поведеш оком у тому самому напрямі, як іде довше рамено хреста, але не відстань втричі більшу від того рамена (лінія "А" на рисунку), ти знайдеш пункт, що є точно півднем.

ПІВДЕННИЙ ХРЕСТ

На південній півкулі правильний напрям покаже нам Південний Хрест

Або коли ти уявиш собі лінію поміж двома "поділками" й іншу лінію, прямовисну до тієї першої (лінія "Б" на рисунку), то вона протне лінію в продовженні довшого рамена хреста (лінію "А") в пункті, де знаходиться точно південь.

ЗНАННЯ ПОГОДИ

Кожен пластун - особливо коли йде таборувати - повинен вміти з відповідних знаків визначити погоду та розуміти барометр. Він повинен запам'ятати ось такі вказівки:

Червоне небо ввечері - буде погода на другий день.

Червоне небо ранком - буде дощ.

Жовтий захід сонця - буде вітер.

Блідожовтий захід сонця означає дощ.

Роса й мряка раннім панком - буде гарна погода.

Низький захід сонця (бо чистий обрій) - гарна погода.

Високий захід сонця (бо сонце криється за хмари високо над обрієм) - буде вітер.

М'які контури хмар - гарна погода.

Гострі контури хмар - вітер.

Скручені чи порозривані хмари - сильний вітер.

Коли перед дощем віють вітри - швидко буде погода, коли вітри віють по дощі - буде навпаки.

ГУРТКОВІ ВПРАВИ В ЗНАХОДЖЕННІ ДОРОГИ

Користуйся напрямками на компасі, коли тільки можеш, як напр.: "Пв-З. рiг кiмнати", "С. сторона таборища" тощо.

Вправляй марш за напрямками на компасі. Визнач напрям, напр.:

Пв.-С. Визнач якийсь пункт у терені в тому напрямі, напр. дерево, горбок, скелю тощо; але цей орієнтаційний пункт не повинен бути надто далеко. Дійшовши до того пункту, визнач собі знов новий пункт, що до нього треба йти.

Пізніше вправляйся в марші за градусами, замість за напрямками (сторонами світу).

Вправляйся в знаходженні сторін світу за допомогою годинника та по зорях.

Вишли свої гуртки за напрямками на компасі кожний іншим шляхом так, щоб зійшлися в означений час на місці збірки.

Якщо можеш - визнач сузір'я на північному небі. Навчись упізнавати Великий Віз і Полярну Зорю та Оріона.

Нічний марш можна вправляти і вдень, зав'язуючи очі перев'язкою з чорної матерії різної товщини. Палицею можна користуватися.

Користуйся картами даної місцевості, щоб навчитися читати їх та знаходити за ними дорогу.

ІГРИ В ЗНАХОДЖЕННІ ДОРОГИ

Йди за картою!

Висилаємо гурток з картою в чуже місто або в невідоме місце незнаної околиці. Там гурток відкриває запечатаний наказ, де сказано, в якому він місці і куди має йти. Кожен пластун має вести по черезі гурток, скажімо сім хвилин, якщо їдуть чимось, або п'ятнадцять хвилин, якщо їдуть пішки. Кожен пластун шукає дороги виключно за картою; за вміння читати карту дають бали.

Гірське пластування

На світанку висилають трьох пластунів-"зайців", щоб сховались у горах. По сніданку група "псів" вирушає, щоб знайти "зайців" до означеної години, скажімо - до 4 пополудні. Коли "пси" знайдуть їх, хоч би тільки за допомогою бінокля, то виграють тоді, коли кожен "пес" точно визначить, котрого "зайця" він знайшов. Простір ловів мусить бути визначений; хто перейде границі, випадає з гри.

Похід в пушу

Організуй похід в пущу. Кожен пластун несе своє спорядження і харчі, зв'язані у вузлик, на голові. Йдуть гусаком; провідник іде яких 200 ярдів попереду, щоб показувати шлях за допомогою пластових знаків. Будуйте мости над річками або пороми на озері; промощуйте собі шлях через трясовиння за допомогою в'язанок ріштя.

Щоб навчити кожного пластуна індивідуально відчувати напрямок і віддаль, посилай кожного в різні напрями з якимсь наказом, напр.: "Иди дві милі на Пв-пв-с. Напиши точний звіт, куди ти дійшов та додай до нього начерк карти для пояснення. Принеси звіт якнайшвидше". За допомогою точної карти чи іншим способом перевір, чи дуже він помилився щодо напрямку й відстані в даному наказі.

Вишли пластунів парами, щоб змагалися між собою. Кожна пара виходить іншим шляхом і має дійти до того самого точно визначеного місця, шукаючи шляху за картою; до мети мають дійти так, щоб друга пара їх не побачила.

Навчись правильно складати свій таборовий виряд. Щоб легше переносити тягарі, їх часто в Африці й Північній Америці притримують на голові особливими поясами

Це розвиває вміння читати карти, привчає спостерігати в терені, виробляє вміння ховатися, бути сторожким тощо. Для оцінки часу: Вишли пластунів у різні напрями, кожного з наказом на папері, за скільки хвилин він має повернутися, напр., один за сім хвилин, інший за десять тощо. Запиши точно час його відходу, а опісля час його приходу. Мусиш взяти з нього слово честі, що він не буде керуватися годинником чи голосом дзвонів.

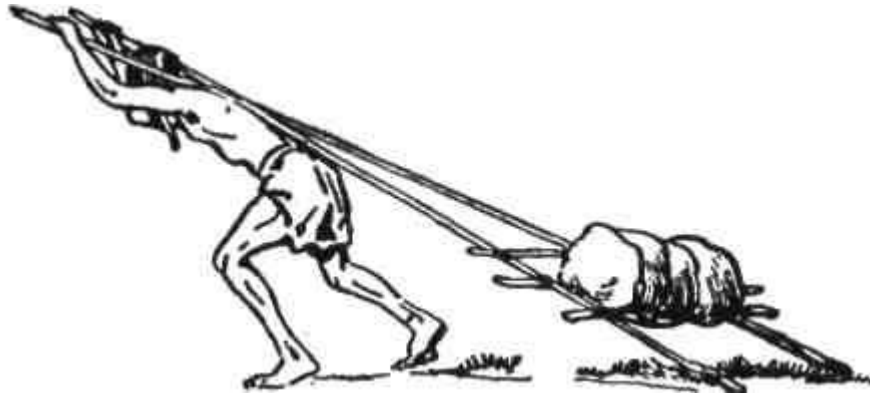
Знайди північ!

Розстав пластунів на тридцять ярдів одного від одного. Кожен має покласти свою палицю на землю в напрямі, який вважає за точну північ (чи південь), не користуючись ніяким інструментом.

Після того відступає на три кроки від своєї палиці. Роз'ємний суддя порівнює кожную палицю з компасом. Виграє пластун, що його палиця найближче до північного напрямку. Це корисна гра не тільки в сонячний день, але й уночі чи в хмарний день.

Нічна стежа

Пластуни можуть вправляти слух і зір уночі, діючи як стійки, що стоять на місці чи проходжуються, тоді, коли інші пластуни пробують до них підкрастися. Коли стійка почує якийсь звук, відразу кличе чи свище. Пластун, що підкрадається, мусить негайно зачаїтися і спокійно прилягти.

Червоношкірі індіани звичайно перевозять свої шатра й виряд на зв'язаних докупі тичках, званих "тревойс"

Роз'ємний суддя підходить до стійки й питає пластуна, з якої сторони він чув звук. Коли стійка покаже правильний напрям, виграє. Коли пластун підкрадеться повзком аж на п'ятнадцять ярдів до стійки, не виказавши себе, залишає на тому місці на землі якийсь предмет, напр. хусточку, і відповідає назад. Тоді кричить, щоб стійка покликкала роз'ємного суддю, а коли він прийде, пластун з'ясовує цілу справу. Цю гру можна проводити також удень, зав'язуючи стійці очі.

Сторони світу

Вісім палиць укладають на землі у зорю зі спільним осередком; одна з них вказує точно на північ.

На зовнішньому кінці кожної палиці стає один пластун, що являє таким чином одну з вісьмох головних сторін світу на компасі.

Провідник кличе тепер дві сторони, напр.: Пд-с і Пв, і відповідні пластуни міняють негайно свої місця. Щоб змінити свої місця, вони не сміють переступити палиці, але повинні обійти грачів ширшим колом. Хто покине своє місце, або лиш завагається - втрачає бали. Коли втратить три бали - випадає з гри.

Коли гру продовжувати, можуть залишитися вільні місця. Це утруднює гру пластунам, що ще залишилися.

Щоб утруднити гру, можна взяти шістнадцять сторін світу.

Коли граємо в хаті, сторони світу можна нарисувати крейдою. на долівці.

Тривога: лови злодія!

Ранком вивішують червону ганчірку в таборі або кімнаті. Роз'ємний суддя ходить від одного пластуна до другого і під час їх праці шепче їм на вухо: "В таборі злодій". А одному каже: "В таборі злодій: цей злодій - ти! Зелений Верх" (або якесь інше добре знане місце на віддалі якої милі від табору). Пластун тепер знає, що він має вкрати червону ганчірку впродовж найближчих трьох годин і прорватися з нею до Зеленого Верха. Ніхто інший не знає, хто саме буде злодієм, куди він буде втікати й коли він украде ганчірку. Нараз хтось запримітив, що червону ганчірку вкрадено. Знімає тривогу і всі відразу залишають свою працю та кидаються переслідувати злодія. Пластун, що здобуде ганчірку або хоч шматок з неї - виграє. Якщо це нікому не вдасться - виграє злодій. Він мусить мати ганчірку прив'язану на шиї, а не сміє тримати її в кишені чи інакше її заховати. (Подібно до "Ворожого шпиґа" з "Книги лісівництва" Е. Сетона-Томпсона).

Карта околиці

Як тільки поставимо табір, перша річ, що її треба зробити - це пізнати околицю кругом табору: це найкращий предмет гурткових змагань.

Кожний гуртковий провідник дістає аркуш паперу, на якому повинен зробити начерк карти околиці приблизно на дві милі кругом табору. Він розсилає своїх пластунів у всіх напрямках, щоб виміряли і принесли повідомлення про всі важливі пункти: шляхи, залізниці, річки тощо; при тому на найважчі напрямки гуртковий вибирає найкращих пластунів. Кожний гуртковий робить начерк карти виключно на основі повідомлень своїх пластунів.

Гурток, що його провідник принесе найкращу карту в найкоротшому часі - виграс.

Примітка: Багато з цих ігор і вправ можна проводити і в місті, і на селі.

Гутірка при ватрі ч.6. Морське і повітряне пластування

Здається, немає більших героїв і кращих пластунів, як моряки, що обслуговують рятувальні човни довкола берегів океанів світу. І в небезпечні бурі вони мусять **БУТИ ГОТОВИМИ** вирушати кожної хвили і наражати своє життя, щоб рятувати інших. Тому, що вони це роблять так часто й так спокійно, ми звикли дивитися на те як на буденну справу, проте воно надзвичайне й гідне нашого подиву.

Я радий, що так багато пластунів-юнаків стало морськими пластунами і що вони, вивчаючи морське діло та орудування човном, привчаються водночас служити своїй країні як моряки у військовій або торгівельній флоті або як обслуга рятувальних човнів уздовж побережжя.

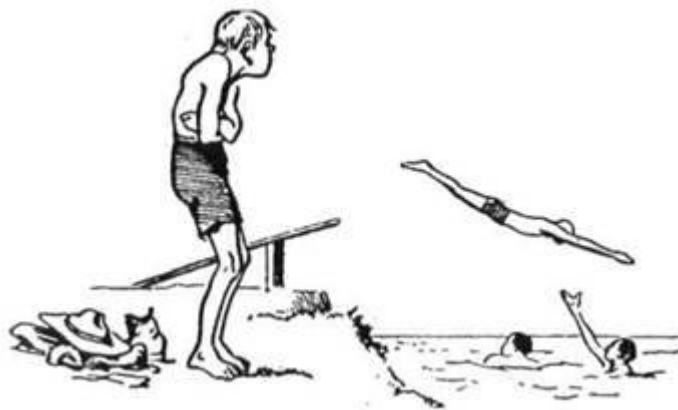
Корабель може бути раєм або пеклом, - це цілковито залежить від його залози. Якщо це люди непривітні, звиклі воркотіти, непорядні - то це буде нещасне товариство на кораблі. Але якщо вони, немов пластуни, готові радісно робити все, що в їхніх силах, приймати й роздавати, тримати своє місце в порядку й чистоті - вони будуть щасливою родиною і втішатимуться життям на морі.

ПЛАВАННЯ

Кожен хлопець повинен навчитися плавати. Я знав багато хлопців, що навчилися плавати відразу, як тільки спробували. У інших це тривало довше. У мене теж, - я не міг спочатку втриматися на воді. На самому дні мого серця, здається, було дійсно трохи страху перед водою; аж одного дня, попавши на глибшу воду, я переконався, що плаваю зовсім легко. Я робив це перед тим з надто великим зусиллям, вважаючи це за тяжку боротьбу, - а тепер побачив, що правильний спосіб - робити це поволі та спокійно. І я полюбив воду, і плавання стало мені легким.

Все, що ти маєш зробити - це спробувати спочатку плавати, як пес: немов рачкувати в воді. Не пробуй відразу плавати нагрудним стилем. Коли борсаєшся в воді, як пес, знайди товариша, щоб підтримав тебе спочатку під животом.

Як весело й радісно купатись, надто коли вмієш плавати! Як немудро виглядає хлопець, що мусить бовтатись у мілкій воді й не може взяти участі в прогулянках своїх друзів далі від берегів чи вниз річкою.

**ТОМ-ЖОВТОДЗІЮБ Ч. І. ТОМ НАД СТАВКОМ.
Всі радіють і щасливі - Том на березі мліє.
Всі скачуть, поринають - Том плавати не вміє**

Але в тому є щось більше, як забава.

Коли йдеш плисти човном чи вітрильником, то поведишся нечесно перед іншими своїми товаришами, коли не вмієш при тому плавати. Коли човен перевернеться, і всі вміють плавати, то це - тільки жарт. Але якщо між ними є хтось, що не вміє плавати, тоді всі мусять наражати своє життя, щоб його втримати на воді.

Колись може прийти жахлива хвилина, що побачиш когось, як топиться. Якщо ти вмієш плавати, скочиш у воду, зловиш його правильним способом і дотягнеш до берега. Ти врятував життя ближнього! А якщо ти не вмієш плавати? Це буде жахлива хвилина для тебе. Ти знаєш, що повинен зробити щось більше, як тільки покликати на допомогу, коли твій ближній змагається і бореться за життя і на твоїх очах раз-у-раз стає щораз слабшим. Я не хочу того описувати - це страшна змора, - і вона переслідуватиме тебе до кінця твого життя, скільки разів подумаєш, що в тому, що той бідака втопився, частково і твоя вина. Чому твоя вина? Бо якщо б ти був справжнім пластуном - ти навчився плавати й міг би його врятувати.

ОРУДУВАННЯ ЧОВНОМ

Якщо живеш біля води, ти повинен також уміти орудувати човном. Мусиш знати, як підплисти ним як слід до корабля чи прибережної греблі, веслуючи чи керуючи ним так, щоб він пристав до корабля, звернений своїм передом у тому ж напрямі, що й корабель, або проти течії. Мусиш уміти гребти одним веслом у такт з іншими товаришами на човні або вживати двох весел або провадити човен, "крутячи" одним веслом на кінці човна. При веслуванні весла треба обертати плоско, коли вони вийдуть з води, щоб не ставили опору вітрові й так не стримувати ходу човна.

Мусиш уміти кинути звій линви так, щоб потрапити на інший човен або на берег; мусиш уміти впіймати й прикріпити линву, яку кинуть тобі. Також мусиш уміти кинути потопуючому рятівний пояс.

Мусиш уміти зробити дарабу (пором) з будь-якого матеріалу, що є під рукою, напр. дошки, колоди, бочки, мішків соломи тощо. Часто в мандрівці доведеться тобі перейти річку з харчами в місці, де не дістанеш човна.

МАНДРІВКА ЧОВНОМ

Дуже добрий вишкіл для гуртка - це, замість мандрувати чи їздити транспортом, узяти човен і досліджувати річку або зробити прогулянку по краю, таборуючи надворі зовсім так само, як під час мандрівного табору. Але нікому не можна сідати до човна,

якщо не вміє плавати і не може проплисти щонайменше п'ятдесят ярдів в одязі (хоч би в сорочці,

штанцях і шкарпетках).

Моїм найкращим переживанням як морського пластуна була мандрівка річкою з моїми двома братами. Ми пустились брезентовим складаним каяком угору Темзою так далеко, як тільки він міг плисти. Ми дістались аж до узгір'я Чілтерн, де перед тим ніхто ще не бачив човна. Ми мали з собою посуд для варіння, шатро, постіль і таборували вночі надворі.

Коли ми дійшли до джерел річки, перетягли човен через вододіл і спустили його на потік, що стікав униз на захід і по кількох милях ставав річкою Ейвін.

Навчись правильно веслувати й орудувати навіть одним веслом

Ми подорожували через Бат і через Брістол, веслуючи, вживаючи вітрила, відштовхуючись жердкою або голюючи човен ливною, як цього вимагали обставини, поки не досягли могутніх вод Северну.

Ми перепливли його під вітрилом, спустивши середній поміст, аж добились успішно до Чепстау по другому боці. Звідси попливли вгору порогами річки Вай, її прекрасним краєвидом, аж до дому біля Ллендогоу.

З Лондону аж до Вейлсу майже цілу дорогу по воді, переживаючи чимало пригод і багато радощів!

Але це не було більше від того, що кожний з вас може зробити, якщо захоче спробувати.

Отож уперед, пластуни, - беріться до діла, а якщо ви радуєтесь морським пластуванням так, як я радувався, - то переживатимете чудові хвилини.

ПОВІТРЯНЕ ПЛАСТУВАННЯ

Коли на острові Браунсі в каналі Ля-Манш в 1907 р. був перший пластовий (скаутський) табір, мало хто думав, що літак завоює повітряні простори. Люди чули про якісь чудернацькі експерименти з ширяком Вілбіра й Орвіла Райтів в Америці і про їхні спроби з якоюсь повітряною машиною. Але нікому й не снилося про те, якого значення набере літак у такий

короткий час.

З оправданих причин ми звикли дивитися на літак як на засіб знищення. Але він має теж багато цінних застосувань для цивілізації:

Наприклад, у Канаді розлогі простори недослідженого краю на півночі сфотографовано й зарисовано на картах. Гірничі машини доведено до неприступних місць. Торгівці й поселенці, відрізані великими відстанями від постачання і від приятелів, можуть літаком одержувати поживу, листи й часописи.

В Австралії лікарі літають літаками на величезні віддалі, щоб допомогти хворим, і санітарні літаки перевозять їх до лікарень. Летун може швидко запримити пожежі у великих лісах, він може теж придумати найкращий спосіб боротися з ними. Навіть рибалкам може він допомогти, бо летун може краще побачити з літака, де можна знайти лави риб.

Комашню, що нападає і нищить збіжжя, можна вбивати, розсіваючи порошок з літака. З літака теж засівали за короткий час великі простори насінням рису й трав.

Багато різноманітних цікавих відкриттів зроблено за допомогою літаків не тільки на недослідженій частині землі, але й з давньої історії, бо деякі речі, напр., сліди давніх помешкань і осель, виступають далеко виразніше, коли на них дивитися чи їх фотографувати згори з повітря.

Як бачиш, у новому просторі, що його підкорила собі людина, є ще багато місця для піонерства й романтики!

Тепер повітряне пластування є частиною пластової діяльності в багатьох краях. Але як морські пластуни, так і вони мусять бути добре вишколені у звичайному пластуванні на суші, бо всі пластуни мусять бути спостережливі й мусять уміти дати собі раду всюди.

МОРСЬКІ ІГРИ

Пачкарі (Можна проводити вдень і вночі)

Одна група - пачкарів - старається пристати з моря і скрити свій товар (одна цеглина чи камінь на особу) на пункті "Пачкарська печера", знову відпливає на своїм човні. Друга група - митників - має завдання стерегти побережжя з великими відступами поміж поодинокими пластунами.

Як тільки хтось із митників побачить, що пачкарі причалюють, здійсмає тривогу і збирає решту до нападу, але напад не може бути успішний, поки не збереться принаймні стільки митників, скільки є пачкарів. Митники мусять таборувати на своїй митниці, поки їх стежі не здіймуть тривоги.

Полювання на китів

Кита роблять з великої колоди чи пня із згрубша витесаними головою і хвостом. На двох човнах пливуть ловці китів - на кожному один гурток: гуртковий провідник - це капітан, а його заступник - це стерничий і гарпунар, усі інші члени гуртка - гребці. Кожен човен - на іншій пристані, віддаленій одна від одної більш-менш на милю. Роз'ємний суддя випускає кита посередині поміж пристанями і на даний знак обидва човни вирушають, щоб першим спіймати кита.

Коли човен підпливе до кита на достріл гарпуном, гарпунар кидає гарпун, і човен негайно обертається і тягне кита до своєї пристані.

Другий човен женеться за ним, і коли його дожене, також гарпонує кита, обертається і також старається затягнути його до своєї пристані.

Так то обидва човни "перетягаються" і сильніший з них затягне кита - деколи й з ворожим човном - до своєї пристані. (Ця гра подібна до гри, описаної в книжці Ернеста Сетона-Томпсона: "Березова кора лісівницьких індіан").

Гутірка при ватрі ч.7. Сигнали й накази

Пластун мусить уміти дуже зручно передавати таємні вісті з одного місця на інше та сигналізувати один одному.

Перед облогою Мейфкінгу, що про неї я розповідав у моїй першій гутірці, я одержав таємну звістку від якогось незнамого приятеля з Трансвалю про ворожі плани, число ворожих вояків, коней і рушниць. Ці вісті прийшли в дуже малому листі, скрученому у маленьку кульку, не більшу від пігулки, вложеному у вузьку щілинку грубої палиці і закритому там воском. Цю палицю невідомий приятель дав тубільцеві й доручив йому тільки піти до Мейфкінгу й передати мені палицю як подарунок. Коли чорний тубілець приніс мені палицю і сказав, що її передає білий, я - розуміється - здогадався, що в ній мусить бути щось особливе, і швидко знайшов захованого листа.

Раз одержав я таємного листа від іншого приятеля. Він написав його по-гіндустанськи, але англійськими буквами. Всі, що його читали, були вражені мовою, якою він був написаний, але для мене він був ясний, як день.

Коли ми висилали листи з Мейфкінгу під час облоги, ми давали їх тубільцям, що вміли пробратися поміж бурськими стежами. А коли вже пробрались через лінію стеж, бури уважали їх за своїх і не звертали вже більше на них уваги. Вони переносили вісті так: листи писали ми на тонкому папері, кілька листів звивали тісно в маленьку кульку, а опісля завивали в шматок станіолу, що в нього пакують чай. Пластун-тубілець міг нести кілька таких кульок у руці або на шиї на нитці. Коли він бачив, що наближається небезпека і його може спіймати ворог, запам'ятовував собі якийсь орієнтаційний пункт біля себе й кидав усі кульки на землю, де вони виглядали як малі камінці. Тоді він сміло йшов далі. Коли ворог його затримав, нічого вже при ньому не знайшов.

Австралійські тубільці часто вживають вогняних сигналів, щоб передавати вістки

Посланець перечікував поблизу день чи два, поки повітря не стало "чисте", а тоді повертався на місце, де орієнтаційний знак указував йому на заховані листи. "Орієнтаційний знак" - це, запам'ятайте собі, будь-який предмет, дерево, горбок, скеля чи інша подробиця, що служить пластунові за вказівника і що його легко помітити й запам'ятати.

ЗНАКУВАННЯ

Знакування потрібно знати. Це гарна забава - вміти знакувати до свого товариша через вулицю так, що інші не розуміють, про що ви один з одним говорите. Я сам переконався, що це дійсно корисна річ для підтримування зв'язку з приятелем у пущі - раз, коли ми були на віддалених горбках, іншим разом, коли ми знаходились на протилежних берегах великої річки, і один з нас мав передати другому важливі вісті.

СИГНАЛЬНІ ВОГНІ

Пластуни всіх країн користуються вогнем як засобом для знакування: вдень димом, а вночі полум'ям.

Знаки димом. Три великі стовпи диму в повільному чергуванні означають: "небезпека". Чергування малих стовпів диму означає: "Збірка, ходи сюди!" Один довгий стовп диму означає: "Стій".

Щоб зробити вогонь з димом, розпали його звичайним способом, підкладаючи багато тонких і сухих трісок і ріщя, а коли добре розпалиться, підложи зелених галузок чи трави або вогкого сіна, щоб зробити дим.

В Африці передають вісті з села до села особливими барабанами

Прикрий вогонь вогким покривалом. Щоб випустити стовп диму, зніми на хвилину покривало, а опісля прикрий вогонь знову. Величина стовпа диму залежить від того, на який час відкриєш вогонь. Щоб мати малий стовп диму, підійми покривало на дві секунди, а опісля прикрий вогонь знову на вісім секунд. Щоб дістати великий стовп диму, підійми покривало на яких шість хвилин.

Світляні сигнали. Довге чи коротке світло вночі означає те саме, що вищенаведені димові сигнали вдень.

Зроби яскравий вогонь з сухих трісок і ріщя так, щоб полум'я було якнайясніше.

Два пластуни тримають перед вогнем покривало, тобто поміж вогнем і тими, кому даємо знаки, так, щоб ці твої друзі не бачили полум'я, поки ти того не захочеш. Тоді підіймеш покривало на дві хвилини - коротке світло, або на шість - довге світло; поміж поодинокими світляними сигналами прикриваєш вогонь на чотири хвилини.

ЗВУКОВІ СИГНАЛИ

В американській громадянській війні розвідників старшина капітан Клаурі хотів застерегти велику частину своєї армії, що ворог збирається несподівано напасти на неї вночі. Але він не міг дістатися до своїх друзів, бо поміж ними була річка, що її годі було перейти, а до того ще й шаліла буря з дощем.

Ось інший рід "барабана" для сигналізуванн, уживаний тубільцями в Африці

Що ти зробив би на місці капітана Клаурі?

Йому прийшла до голови добра думка. Він узяв залізничний паровіз, що стояв неподалік. Розпалив у ньому вогонь, щоб дістати пару, і тоді почав подавати свистком довгі й короткі знаки морзівською абеткою. Його друзі швидко почули і зрозуміли ці знаки і відповіли йому звуками рога. Тоді він подав їм звістку з засторогою; вони її відчитали і відповідно до того зробили все потрібне. Так то їх військова частина - двадцять тисяч людей - уникнула несподіваного нападу.

Деякі племена тубільців в Африці передають звістку одні одним за допомогою ударів барабана. Інші вживають дерев'яних воєнних гонгів.

ЗНАКУВАННЯ МОРЗІВСЬКОЮ АБЕТКОЮ І СЕМАФРОМ

Кожен пластун повинен вивчити морзівську абетку для знакування. Її можна вживати, щоб вислати на деяку віддаль звістки за допомогою "крапок" і "тире" прапорцем або звуків, напр. рогом чи світлом (геліографом або електричним світлом).

A	.-	J	.-.-.-	S	...-	2	..-.-.-
B	-...-	K	.-.-	T	-	3	...-.-
C	-.-.-	L	.-...-	U	..-.	4	....-
D	-...-	M	.-.-	V	...-.	5	.....
E	.	N	.-.	W	.-.-.	6	-.....
F	...-	O	---.	X	...-.-	7	---....
G	.-.-.	P	.-.-.-	Y	.-.-.-	8	-----
H	....	Q	---.-	Z	---..	9	-----
I	..	R	.-.-	1	.-.-.-.-	0	-----

Букви й числа морзівського коду зложені з пунктів і рисок

Знакування семафором, що відбувається через вимахування руками під різним кутом, можна ще легше навчитися. Поодинокі букви творимо так, що плечами укладаємо під різним кутом одне до одного. Але ці кути мусиш точно зберігати. Рисунок показує знаки так, як їх бачить "одержувач". На рисунку воно виглядає трохи складне, але коли почнеш ці знаки вживати, побачиш, що це зовсім проста річ.

Знак	Значення і застосування
VE, VE, VE або АЛЛА	Заклик, зазив.
К	Готов! Давай! (У відповідь на VE, якщо готов приймати депешу).
Q	Чекай! (У відповідь на VE, якщо не готов приймати депеші).
Т або Е (Морз) С або А (Семафор)	Загальна відповідь (відповідь на всі сигнали, якщо інакше не усталено).
8 пунктів	Помилка! (Коли зроблено помилку при висиланні).

8 E (Семафор)	
AR	Кінець депеші.
B	Прийняв у порядку! (Відповідь на AR).

A	H	O	V
B	I	P	W
C	J	Q	X
D	K	R	Y
E	L	S	Z
F	M	T	СЛІДУЮТЬ ЧИСЛА
G	N	U	СЛІДУЮТЬ БУКВИ

Держачи два прапорці під різним кутом один до одного, одержимо поодинокі букви семафору

"Передавач" мусить завжди звернутися обличчям у сторону станції, якій висилає знаки. Увагу приймальної станції звернеш на себе "закликом" VE-VE-VE або АААА. Коли приймаюча станція готова, дає знак "Давай" К. Якщо вона не готова, дає знак Q, що означає "Почекай".

Коли приймальна станція відчитала слово правильно, дає E або T (в морзівській абетці) або C чи A (семафором). Якщо по якомусь слові немає відповіді, висилальна станція знає, що приймальна станція його не відчитала, і тому повторює його так довго, доки не одержить на нього відповідь.

Якщо хочеш висилати числа, вживаєш звичайних морзівських чисел, але в семафорі передаємо їх відповідними буквами. Для контролю приймальна станція висилає їх назад.

Кінець слова відзначаємо короткою перервою у знакуванні світлом чи звуком або - при знакуванні прапорцем - опускаємо його перед себе вниз.

Закінчуємо депешу знаком "кінець депеші" AR. Приймальна станція відповідає знаком "підтвердження отримання" R, якщо цілу депешу правильно прийняла.

Коли вже вивчиш морзівську абетку чи семафор, мусиш ще вправлятися. Від пластуна не вимагають, щоб висилав довгі депеші або на велику віддаль чи великою швидкістю. Все, що від тебе вимагають - це знати дуже добре абетку та вміти читати й висилати прості речення чи слова. Роби все якнайкраще, щоб тою депешу було легше читати, коли тобі доведеться висилати її через велике поле або з одного верха на другий.

Якщо хочеш написати звістку так, щоб не всі могли її відчитати, вживай морзівської абетки чи семафора замість звичайних букв, її зовсім легко відчитає хтось із твоїх друзів, хто знає знакування.

НАКАЗИ Й СИГНАЛИ

Гуртковий провідник часто має свисток на шнурку чи ливочці. Ось такі накази й сигнали ти мусиш знати, щоб міг їх уживати у своєму гуртку:

Словесні накази

"Збірка" (в лаві).
"Струнко" (стояти випрямлено).
"Спочинь" (стояти вільно).
"Свобідно - сідай" (сидіти чи лежати, не покидаючи лави).
"Розхід" (розбігтись з лави).
"Праворуч" (чи "ліворуч"; кожний пластун повертається у відповідному напрямі).
"Гурток праворуч" (ліворуч) (Гурток повертається у відповідному напрямі; пластуни зберігають лаву).
"Ходом руш" (йти моторним кроком, починаючи лівою ногою).
"Бігом руш" (бігти жвавим кроком, рамена звисають свobodно).
"Пластовий крок" (яких 50 кроків іти й бігти напереміну).

Знаки свистком

Коли виховник хоче скликати курінь, свище "Пластове гасло" або особливе курінне гасло.

Тоді гурткові скликають гуртковими гаслами свої гуртки і бігом приводять їх до виховника.

Ось деякі сигнали свистком для пластових ігор у терені;

1. Один довгий свист означає "Тихо", "Струнко", "Увага на мій найближчий сигнал".
2. Чергування повільних довгих свистів означає "Вирушай", "Йди далі" або "Вперед", "Розтягнути лаву", "Розсипатись".
3. Чергування коротких гострих свистів значить "Збірка", "Єднай", "Зійтись", "В лаву".
4. Чергування коротких і довгих свистів напереміну означає: "Тривога", "Увага", "Будь готов", "Зайняти тривожні становища".
5. Трьома короткими свистами і одним довгим після них виховник кличе до себе гурткових: "Гурткові до мене".

Кожного сигналу треба слухатись негайно, бігом, якомога швидше, байдуже, яке б завдання ти тоді не виконував.

Сигнали рукою

Ось сигнали рукою, що їх може робити гуртковий також своїм гуртковим прапорцем:

Кивати рукою кілька разів перед обличчям збоку набік, або махати прапорцем поземо збоку набік перед обличчям означає: "Ні", "Ніщо не сталося", "Як досі".

Руку або прапорець тримати високо вгору й повільно хитати збоку набік, як далеко рам'я засягне, значить: "Розтягнути лаву", "Йти далі вперед", "Розсипатись".

Руку або прапорець тримати високо вгору й швидко хитати збоку набік, як далеко плече засягне, означає: "Єднати", "Збірка", "Ходи сюди".

Рука або прапорець показують в один бік, означає: "Йти в цьому напрямі".

Руку, затиснену в кулак, або прапорець кілька разів раптово підняти вгору й опустити вниз: "Бігом".

Руку або прапорець тримати витягнені над головою, означає: "Стій".

Коли провідник дає наказ чи повідомлення якомусь пластунові, що знаходиться трохи далі, тоді цей пластун повинен - якщо добре чує, що йому кажуть, - тримати руку підняту до висоти голови так довго, поки провідник видає наказ. Коли ж він не чує добре, тоді стоїть спокійно, не даючи ніякого знаку. Тоді провідник повторює голосніше або дає знак пластунові, щоб підійшов ближче. Встановіть собі свої власні сигнали для інших наказів у вашому гуртку.

ГУРТКОВІ ВПРАВИ В ЗНАКУВАННІ

Для вправ у знакуванні англійці вживають ось такого прислів'я: "The quick brown fox jumps over the lazy dog". "Швидкий бурий лис скаче через лінивого пса". В ньому знайдемо всі букви абетки

Вправляйся в розведенні, запалюванні й уживанні вогню для сигналів димом чи полум'ям.

Вправляй сигнали свистком і впорядові накази.

Влаштовуй змагання в гуртку в затаюванні депеші якійсь особі: Дай кожному пластунові клаптик паперу і дозволь йому заховати його. З'єднай пластунів у пари: один з них ховає папірець, другий його має шукати. Опісля зміни ролі. Пластун, що його папірця найдовше не могли знайти, виграє.

Кожен гурток вигадує свій власний таємний код. Інші гуртки стараються його відшифрувати.

Гуртки влаштовують змагання у вигадуванні найдотепнішого способу передавати депешу морзівською абеткою, не вживаючи для того особливого приладдя.

Всі вправи в знакуванні мають бути, по змозі, зовсім правдиві. Від самого початку треба висилати й приймати поодинокі депеші на якнайбільшу віддаль, найкраще надворі.

ГРА В ПЕРЕДАВАННІ ПОВІДОМЛЕННЯ

Перенести звістку

Одного пластуна призначають на посланця, який має перенести звістку до "оточеного" міста - це можуть бути село, хутір чи окремих дім або й хтось в означеному місці. Посланець має на плечах кольорову ганчірку принаймні завдовжки дві стопи, і з нею він мусить дістатися до своєї мети.

Ворожа облога має йому перешкодити перенести звістку, але не сміє вступити на простір, призначений для оборонців, тобто яких 300 ярдів навколо обложеного місця; межі треба визначити наперед. Кожного облягаючого, що його роз'ємний суддя знайде в тому просторі, будуть уважати за вбитого оборонцями.

Щоб спіймати посланця, треба стягти ганчірку з його плечей. Вороги знають, що він вирушає в означений час з означеного пункту - коло одної англ. милі від оточеного місця - і можуть уживати довільних засобів, щоб його спіймати, але не сміють бути свідками його відходу з означеного пункту.

Гру можна влаштувати в місті, вибираючи два будинки як вихідний пункт і оточене місце, а посланець може довільно перебиратися і маскуватися (але не за жінку!), однак завжди він мусить мати на плечах згадану ганчірку.

В давніх часах уживали своїх особливих сигналів. Такий, як на рисунку, в усіх часах означав: "Увага"

РОЗДІЛ ІІІ. ТАБОРОВЕ ЖИТТЯ

Гутірка при ватрі ч.8. Піонерство

Піоніри - це люди, що йдуть попереду, щоб у джунглях чи деінде промостити шлях для тих, що йдуть за ними.

Під час моєї служби на західному побережжі Африки я був комендантом великого відділу тубільних розвідників. Як усі розвідники, так і ми намагалися усяким способом бути корисними нашій головній армії, що йшла за нами. Ми не тільки стежили за ворогом і його рухами, але й робили все, що тільки могли, щоб поправити шлях для нашої армії, бо була тільки вузька стежка крізь густі джунглі й багна. Так то ми були водночас пластунами-піонерами. Під час нашого походу ми побудували, зв'язуючи докупи палі, яких двісті мостів над річками.

Але коли я вперше доручив тим розвідникам робити цю важливу роботу, з'ясувалося, що з тисячі людей велика частина не знала, як орудувати сокирою, щоб зрубати деревину; за винятком одної чоти - яких шістдесят людей - ніхто не вмів навіть поганеньких вузлів.

Рятування життя за допомогою вузлів

Перед тим, як прибув до Канади, сталася на Ніагарських водоспадах жахлива трагедія.

Було це в половині зими. Троє людей, чоловік з жінкою і хлопцем сімнадцяти років, переходили по льодовому помості бурхливу річку пониже водоспадів. Раптом лід почав тріщати й ламатися. Чоловік з жінкою опинилися на одній, а хлопець на другій кризі, які й почали віддалятися від головного масиву льоду.

Вся річка навколо них була покрита такими ж кригами, що терли й ударили одна в одну. Доля трьох людей залежала від ласки течії, що рухалася поволі, але крок за кроком і невблаганно наближала їх до небезпечних порогів, що були яку мильо нижче.

Люди на берегах бачили їх небезпечне становище: зібралися тисячі, але ніхто не знав, як їм допомогти. Плисти було неможливо. Не можна було теж рятувати їх човном.

Так пливли нещасні з годину. Річка занесла їх під два мости, що перемощували річку саме перед порогами.

З мостів, 160 стіп понад водою, люди спустили нещасним линви.

Хлопцеві пощастило схопити линву, і його почали витягати вгору. Але коли бідолаха був уже в половині дороги, йому не стало сил довше триматися. Він упав у льодовий струмінь, і його більше не побачили.

Чоловік на другій кризі схопив линву і пробував обв'язати нею жінку, щоб принаймні її врятувати. Але течія тепер швидко несла їх. Його руки заціпеніли, і йому не пощастило зав'язати линви; вона виковзнула з його рук.

Кілька хвилин пізніше обоє, чоловік і жінка, закінчили свої муки, зникнувши під водою у вирах порогів.

А що ти був би зробив?

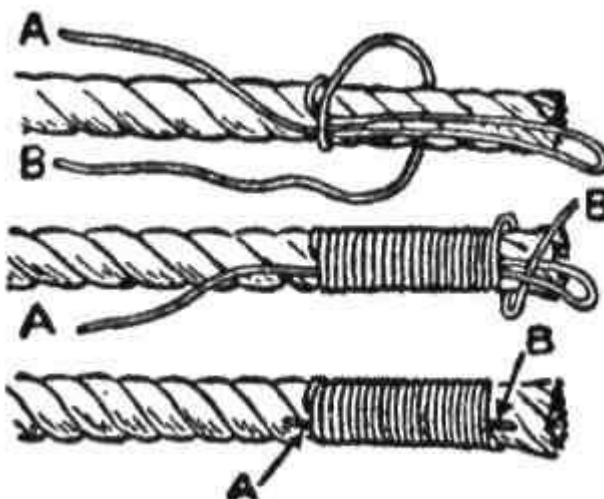
Легко бути розумним після нещастя, та проте цей випадок викликає багато думок. Що ти зробив би, коли б був на місці нещастя?

Один з наших канадійських виховників оповідав мені, що він безпосередньо після цього нещастя

чув у поїзді розмову подорожніх про цей випадок. Вони не знали, що він має щось спільне із пластунами, і один з них сказав:

"Я певний, що коли б там був хтось із пластунів, то був би вигадав якийсь спосіб, щоб урятувати нещасних".

Люди часто думають: "Для чого вчитися такої простої справи, як в'язати вузли?" А в тому випадку можна було врятувати життя трьом людям, якщо б ті, що спускали линви, знали, як це робиться.

Щоб кінець линви не торочився, треба його обмотати. Приложити вздовж линви нитку, зложену в петлю. Тепер обмотай линву довшим кінцем нитки ("В") аж до 1/4 цяля від кінця линви. Звої стягай міцно й укладай їх тісно одні біля одних. Тепер просили кінець "В" через петлю і тягни сильно за кінець "А", але не торгай, щоб не перервати. Так затягнеш кінець "В" під звої (вистачить десь до середини). Вистаючі кінці гарно обітні.

На линвах, що їх спускали з мосту, повинна була бути зав'язана петля або й дві, щоб нещасні жертви могли їх вложити на себе або принаймні могли вложити в них руку чи ноги. Тим часом на линвах не було ніяких петель, і ці люди, що не вміли зав'язати рятівничого вузла або якоїсь іншої петлі, не могли врятуватися.

Корисні вузли

Кожний пластун повинен уміти в'язати вузли.

Здається, що зав'язати вузол - проста річ; але ж цю просту річ можна зробити і правильно і кепсько, а пластун повинен знати, як це правильно робиться. Від правильного зав'язування вузла може залежати життя.

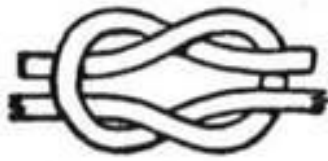
Правильно зав'язаний вузол тоді, коли він витримає всякий натяг і коли його легко можеш розв'язати, як тільки того захочеш.

Поганий вузол під сильним натягом висмикнеться або так затягнеться, що його годі розв'язати.

Найкраще навчись в'язати вузли, коли знайдеш товариша, що тобі це покаже. Ти мусиш багато вправлятись, щоб не забути того, чого навчився. Вживай для того кусні линви чи грубого мотуза, а не замотані відрізки мотузка чи шнурівки!

Щоб кінці линви не обстріпувалися і не торочилися, треба їх обмотати. Робимо це так, що кінець линви обмотуємо багато разів тонким мотузком і так закінчуємо, щоб кінців того мотузка не було видно. Для того маємо кілька різних способів; рисунок показує легкий і найкращий спосіб.

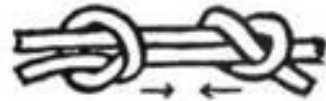
КОРИСНІ ВУЗЛИ

Звичайний чи «рифовий» вузол, що ним зв'язуємо перев'язки чи линви

Ткоцький чи «щитовий» вузол, яким зв'язуємо линви однакового чи різного діаметру

Рибоцький вузол, яким зв'язуємо вогкі чи ковзкі линви

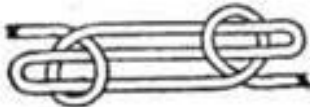
Рятівнича петля, що не зотягається. Вживається у рятівництві

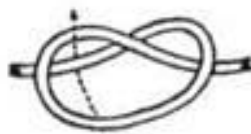
«Гай-лайн гіч» можна скорочувати чи продовжувати, як треба

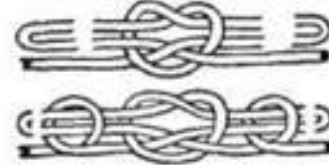
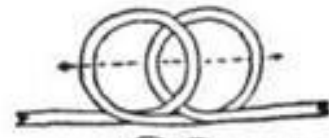
«Роллінг гіч» вживається замість «вісімки» та для корабельних линв

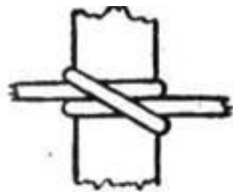
«Скорот», яким скорочують чи закріплюють звисаючі вільно линви

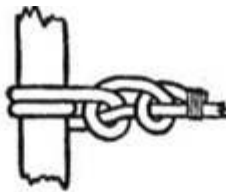
«Мен гарнес» робить незатягаючу ключку посеред линви

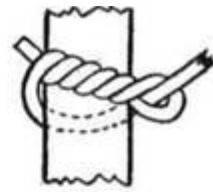
«Пожарницький стілець» має дві петлі, з допомогою яких спускаємо людей

Вісімка чи «клоу гіч», що нею прив'язуємо лінви до крокви в піонірці

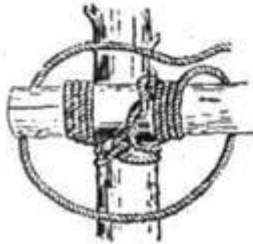

Піонірський вузол, що ним прив'язуємо лінву до палі

Теслярський вузол, що ним прикріплюємо кінець лінви до палі чи колоди

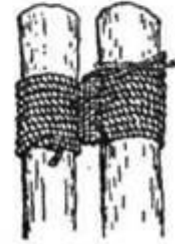
В'ЯЗАННЯ

Квадратне чи поперечне в'язання. Починай вісімкою. Обкручуй лінву під прямим кутом до головних звоїв. Закінчи вісімкою

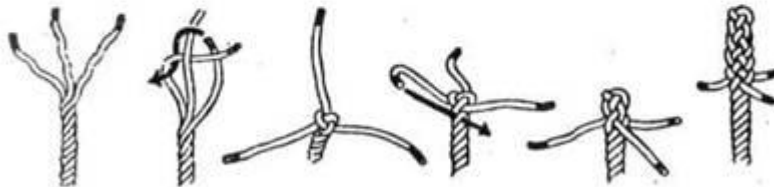

Перехресне в'язання. Починай теслярський вузол навколо обидвох палів. Обкручуй лінву навколо обидвох розгалужень. Закінчи вісімкою

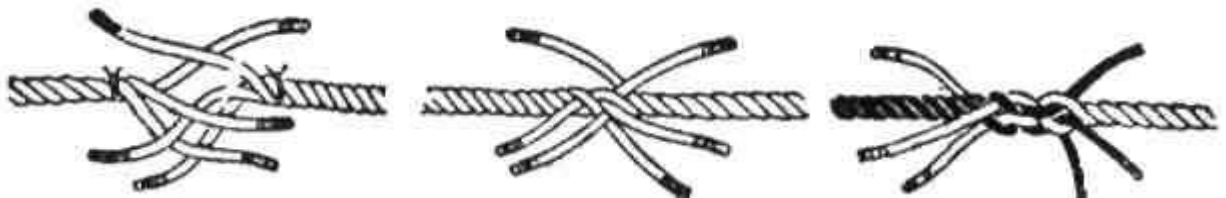

«Ножиці». Зав'яжи вісімку на одному палі. Обкручуй лінву навколо обидвох палів. Закінчи вісімкою на одному палі

ЗАПЛІТАННЯ

Заплітання назад оберігає лінву від торочення. Розплети кінець лінви і розложи мотузки як корону. Тепер переплітай мотузки: все понад найближчий і попід дальший, в напрямі назад від кінця лінви. Повтори тричі

Сплітання з'єднає дві лінви. Розплети трохи кінці лінв; зложи їх разом, щоб перехрещувалися. Переплітай мотузки: все понад найближчий і попід дальший у напрямі назад від кінця лінв. Те саме зроби з мотузками другої лінви. Повтори

"Очко" - це постійна петля на кінці ливви.

Розплети кінець ливви і зроби очко відповідної величини. Вплітай поодинокі мотузки кінця ливви за чергою попід мотузки, що на них вони лежать, в напрямі від кінця ливви. Дальше роби так, як у заплітанні назад. Повтори тричі

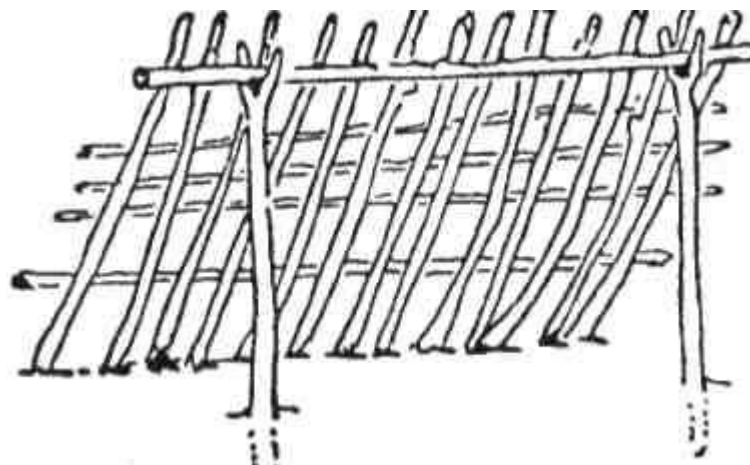
В Африці ми не мали з собою ливв, і тому вживали сильних пнучих рослин і тонкої лози або довгих гнучких тичок, що їх ми робили ще гнучкішими й в'юнкішими, сукаючи їх раз у раз руками, притримуючи другий кінець під ногою. Верба й ліщина дає добрі пруті для в'язання. На них важко в'язати всі вузли, як на ливві, зате можна звичайно зробити теслярську ключку ("тімбер гіч").

Будування сховищ

Щоб жити вигідно в таборі, пластун мусить вміти збудувати собі тимчасове сховище на одну ніч або й тривалішу хижу, якщо збирається таборувати довший час.

Яке сховище будувати - залежить від околиці й погоди.

Зверни увагу, з котрого боку віє вітер; задню стіну сховища зверни в цей бік, а вогнище зроби перед входом. Якщо збираєшся таборувати там, де багато дерев, і якщо маєш право їх уживати, то ти можеш вибрати собі довільно один з багатьох типів сховищ. Тимчасове сховище на одну ніч - це найпростіший вид хижі.

Схоронище на одну ніч - це простий дашок, що його швидко зробиш

Вбиваєш сильно в землю прямовисно дві жердки і на їх вершки кладеш поперечку. На цю поперечку спиращь більше тичок з боку вітру та кладеш на них дальші поперечки для прикріплення галузок, комишу, деревини, хмизу чи іншого матеріалу на дах.

Для одного чоловіка може бути таке сховище зовсім мале, три стопи заввишки спереду, три стопи завширшки і шість стіп завдовжки. Вогонь розклади яких чотири стопи перед входом і лягай у

сховищі вздовж вогню.

Пошивання хижі

Коли берешся пошивати дах, починай знизу і клади матеріал верствами, одну вище одної так, як кладуть дахівки. Так зробиш дах непромокальним.

Паль, вложений у розгалуження дерева, може бути основою для твоєї хижі

Для пошивання можеш ужити грубих, завжди зелених гілок чи трави, комишу, дернини, кори чи дощенок, званих "гонтами" або малих гілок вересу, тісно скручених.

Звичайно, закінчивши пошивати стріху, радять класти на неї кілька галузок і грубших паль, щоб стріху втримати під час завірюхи.

Інші хижі

Якщо захочеш збудувати цілу хатку, можеш зробити собі стріху, спираючи її з обидвох боків головної крокви. Але поодинокій стріхи з вогнем перед нею цілком вистачає для більшості людей. Інший спосіб будівництва сховища: зіпри жердку чи хребет скелету на розгалуження нижчого дерева, яких 5 стіп над землею, з тим, щоб долішній кінець жердки був віддалений яких 7 стіп від дерева в напрямі вітру; на ту жердку зіпри бічні поперечки й пошивай, як звичайно.

Де немає під рукою жердок, нагромадь купу хмизу, вересу і т.п. півколом, щоб він творив малу стіну і захищав від холодного вітру, а у відкритій частині півкола розведи вогонь.

Зулуси будують свої хижі так, що вбивають в землю прямовисно довгі тички по обводі кола. Вершки згинають до середини і зв'язують їх разом. Опісля переплітають ці тички гнучкими прутами впоперек і дістають щось на зразок округлої клітки для птахів. Це все покривають солом'яними матами чи пошивають або переплітають соломною. Інколи залишають малий отвір угорі, що править за комин.

Червоношкірі індіани будують свої "Ті-Пі", зв'язуючи кілька довгих жердок разом у стіжок і покриваючи їх брезентом чи зшитими разом шкірами.

Якщо в твоєму шатрі чи сховищі занадто гаряче на сонці, накрій його покривалом або накидай на верх соломи. Що грубша стріха, то холодніше в шатрі влітку. Якщо ж у хижі холодно, зроби грубшу нижню частину стін або збудуй знадвору навколо хижі малу стінку з дернини в стопу заввишки.

Зулуси починають будувати хату так, що встромлюють довгі тички сторч у землю по обводі кола. Вершки зв'язують потім разом і роблять скелет

Ніколи не забувай викопати навколо хижі добрий рівчак, щоб твоєї долівки не залила вода знадвору, коли вночі пройде злива

Тубільці з Сомалі називають таке схоронище "веб"

Твоя сокира

Лісовик мусить добре вміти орудувати сокирою. Щоб стати добрим рубачем, ти мусиш, по-перше, знати, як це робиться, а по-друге, мусиш мати багато практики в цьому ділі.

Тільки поганий робітник нарікає на знаряддя; тому поки почнеш працювати, переконайся, чи твоє знаряддя в порядку.

Придбай собі сокиру, що її обух важить близько трьох фунтів. Уважай, щоб її держало чи топорище було зовсім просте і тварило одну лінію з обухом і вістрям. Щоб у тому переконатися, подивись уздовж топорища, звернувши край обуха вниз. Якщо вістря не стоїть правильно до топорища, то ніколи не рубатимеш точно.

Гострення сокири

Опісля зверни увагу, чи твоя сокира гостра - справді гостра, а не тільки з добрим вістрям. Навіть трохи тупа сокира не годиться для зрубування дерев, як тупий ніж не годиться для стругування олівця. Навчись гострити сокиру на бруску, поки живеш у цивілізованій країні, де можна дістати брусок і де є люди, що можуть тобі це показати.

Коли ми в Індії йшли "колоти свиней" (тобто полювати на диких кабанів зі списом), ми переконалися в тому, що треба мати списи гострі, як бритва. Щоразу, як забивали дикого кабана, ми підгострювали вістря наших списів знову, щоб були готові до нової боротьби. Ми не могли тягати з собою брусків, але носили малий гострий терпуг (напильник), що ним могли підгострити вістря.

ТОМ-ЖОВТОДЗЮБ Ч. 2. ТОМ ЗРУБУЄ ДЕРЕВО.

**Том забув нагострити сокиру.
На дереві покалічив ледве кору.**

Не один старий лісовик носить такий терпуг з собою, щоб мати гостру сокиру. Про тих людей є прислів'я: "Свій останній долар можеш позичити приятелеві, але ніколи не позичай йому своєї сокири, хіба що знаєш, що він - добрий рубач і не затупить її".

Шануй свою сокиру

Тільки нерозумний, проходжуючись, вимахує сокирою, калічить дерева, рубає коріння і галуззя на землі, і нищить таким чином цінні дерева та водночас кожним ударом об землю і каміння затуплює свою сокиру! А коли втомиться, кидає сокиру на землю і залишає її на будь-якому місці, не думаючи про те, що на неї в темноті може хтось наступити і покалічитися.

Якщо хочеш залишити десь сокиру, вбий її в дерев'яну колоду і нехай вона так стоїть, поки не будеш її потребувати знов, або зроби для неї з куска дерева особливе покриття чи вложи її в шкіряну піхву.

Уживання сокири

Уживаючи сокири, жовтодзюб звичайно намагається приховати погане ціляння особливою силою ударів. Коли до нього приглядається досвідчений робітник, усміхається сам до себе, бо йому пригадується біль у крижах, коли й він перший раз рубав.

Не вкладай силу в удар, тільки дбайливо ціляй, щоб удар попав точно туди, де ти бажаєш. Розмах і вага сокири зроблять решту. Рубай похило збоку, не прямо вниз.

Добрий рубач уживає сокири однаково добре правою рукою, як і лівою. Це тільки річ вправи.

Зрубання дерева

Коли хочеш зрубати дерево для якоїсь корисної цілі, насамперед дістань дозвіл на це.

Поки почнеш рубати дерево, усунь насамперед усі галузки, що можуть попасти під сокиру і так змінити напрям її удару; усунь також усяке зілля чи кущики, що за них можеш зачепитися в критичну хвилину. Переконайся, чи глядачі досить далеко від тебе.

Щоб зрубати дерево, вирубай спершу глибокий заруб з того боку, на який дерево, за твоїм бажанням, повинно впасти. Опісля рубай з протилежного боку, щоб дерево повалити. Розплануй собі працю так, щоб дерево впало на вільне місце поміж деревами та щоб воно не зависало на їх галуззі.

Починаючи свій перший заруб чи "карб", як його називають, зазначи два знаки: горішній на віддалі товщини дерева від другого. Опісля рубай напереміну, спочатку горизонтально на долішньому знаку, опісля похило збоку вниз на другому знаку і вибий кусень дерева поміж ними. Продовжуй цю працю, аж поки не дістанешся до середини дерева.

Щоб зрубати дерево - зроби два заруби, нижчий з того боку, куди дерево нахилилось. В тому напрямі воно впаде

Тепер почни з другого боку дерева і зроби тут заруб яких три цілі понад рівнем нижчого знаку першого зарубу.

Вирубуй більші шматки дерева, а не купу дрібних трісок, бо з того кожний, хто сюди прийде, побачить, що працю виконував жовтодзюб. Уся справа в тому, щоб добре керувати своїми ударами.

А коли дерево падає, уважай на долішній кінець. Він часто зіскакує назад з пня. Ніколи не стій прямо за ним. Не одного жовтодзюба це убило. Коли пень тріщить і дерево починає валитися, поступи вперед у напрямі його падіння та одночасно і від зрубаного кінця.

Обчищення й обробіток дерева

Коли дерево лежить уже на землі, його треба обчистити, тобто обтяти галуззя і гілки, залишаючи чистий стовбур. Цю працю починаємо від грубого кінця і йдемо в напрямі до вершка. Обтинай кожну галузку знизу по змозі при самому стовбурі.

Опісля розтинаємо стовбур упоперек на частини. Це називається "обробка". Рубай стовбур з одного боку до середини; ширина зарубу нехай буде наполовину менша, як товщина стовбура. Опісля оберни стовбур і рубай з другого боку зовсім подібно, аж поки стовбур не розпадеться.

Будування мостів

Як я уже казав, мої пластуни в Ашанті, виконуючи завдання піонерів, мусили збудувати майже двісті мостів. І мусили їх робити з усякого матеріалу, що був під рукою на місці.

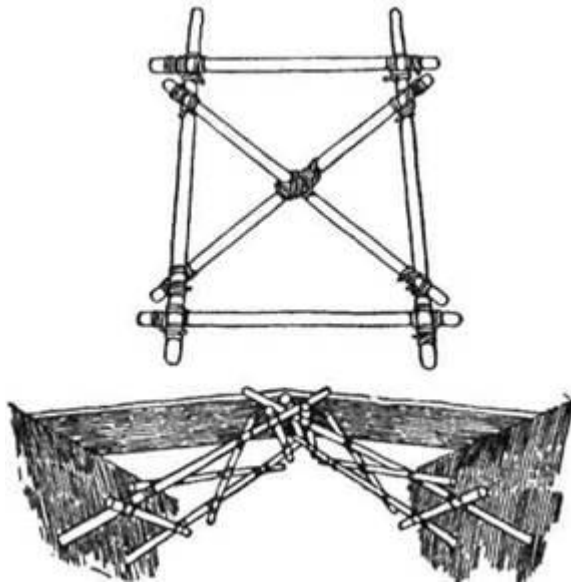
Мости можна будувати на різні-прерізні лади.

Піонерські мости звичайно роблять з пов'язаних до купи стовпів.

В Індії, в Гімалайських горах, тубільці роблять мости з трьох линв, що їх напинають понад річку; щокілька ярдів ці линви сполучені кийками у формі букви "V" так, що одна линва править за кладку, а дві інші за поруччя по обидвох боках. Коли людина йде таким мостом, то він дуже хитається. Але ним усе ж таки можна переправитись на другий бік, і легко його змайструвати.

Найлегший спосіб перемостити вузький глибокий потік - це зрубати на березі дерево або й два

поруч, щоб впали через потік. Опісля зрівняй сокирою верхню частину дерева. Дороби ще поруччя і маєш дуже добрий міст.

Простий міст можна зробити з двох "козлів". На малюнку показано, як частини складені. Всі в'язання квадратні, тільки одне - посередині - перехресне

Щоб перемостити річку, можна вжити теж дараби. Будуй її вздовж берега - у воді, якщо вона мілка, або на березі, якщо вона глибока. Коли дараба готова, прикріпи долішній кінець (той, що лежить долі водою), а другий відіпхни від берега, щоб течія занесла його на відповідне місце.

В Гімалаях тубільці роблять міст з трьох линв

А в Кашмірі, в Індії, деколи «міст» складається з одної линви

ТОМ-ЖОВТОДЗЮБ Ч. 3. ТОМ БУДУЄ МІСТ.

Вузли, як знаєш, дають мостові міць.

Коли Том зв'яже міст, є на що дивитись!

Власні виміри

Кожний піонер повинен знати свої точні особисті виміри - ось так детально (подаю пересічні чоловічі виміри):

Кінцевий суглоб вказівного пальця або великого пальця - 1 цаль

Віддаль між розтягненими великим і вказівним пальцями - 8 цалів

Віддаль між розтягненими великим пальцем і мізинцем - 9 цалів

Від зап'ястка до ліктя (це теж довжина твоєї стопи) - 10 цалів

Від ліктя до кінця вказівного пальця (т. зв. "лікоть") - 17 цалів

Від середини колінного "яблука" до землі 18 цалів.

Розтягнені рамена, від кінця до кінця пальців, - т. зв. "сажень" - відповідають майже твоїй висоті.

Пульс б'є біля 75 разів на хвилину. Кожний удар трохи коротший за секунду.

Крок: крок має біля 2 і 1/2 стопи, більш-менш 120 кроків дорівнює 100 ярдам. При швидкій ході кроки коротші, ніж при повільній.

При швидкій ході перейдеш милю (англійську) в 16 хвилин, тобто приблизно 4 милі за годину.

Оцінка віддалі

Кожний пластун мусить вміти оцінювати віддаль від цаля до милі і більше.

Якщо пам'ятаєш докладно свої виміри, вони тобі дуже допоможуть при мірянні предметів. Також корисно зробити засічку на палиці, що відповідають одному цалеві, шістьом цалям, стопі, ярдові. Їх можеш виміряти мірничою стяжкою, поки почнеш уживати палиці. Оцінку віддалі під час мандрівки зробиш на підставі часу тривання мандрівки та її швидкості. Припустім, що йдеш зі швидкістю чотирьох миль на годину. Якщо ти мандрував півтори години - то знаєш, що пройшов біля шести миль.

Віддаль можна оцінювати також звуком. Якщо бачиш гармату, що десь далеко стріляє, і порахуєш секунди, що пройнуть від зблиску, аж поки не почуєш звуку, - можеш сказати, як далеко від тебе ця гармата. Звук іде зі швидкістю 365 ярдів на секунду (стільки ярдів, скільки днів у році).

Перевір на основі власних спостережень:

На 50 ярдів можна ясно розрізнити уста й очі особи. На 100 ярдів очі виглядають як крапки. На 200 ярдів можна ще відрізнити гудзики і подробиці одягу. На 300 ярдів можна ще бачити обличчя. На 400 ярдів видно рух ніг. На 500 ярдів колір одягу.

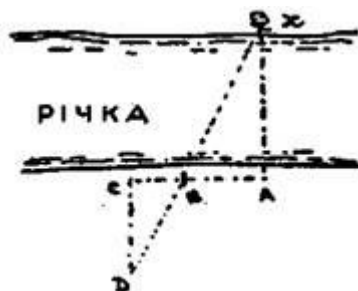
При більших віддалях знайди собі в уяві половину віддалі до того предмета. Оціни віддаль того пункту від тебе і помнож це число на два - одержиш віддаль до того предмета. Інший спосіб:

відгадай найбільшу віддаль, на яку той предмет може від тебе знаходитись, а опісля найкоротшу, яка може бути - і поділи.

Предмети здаються ближчими, ніж вони насправді є: за ясного світла, що падає на предмет, або коли дивитись понад воду чи сніг, коли дивитись вгору чи вниз. Предмети здаються далшими: в тіні, коли дивитися через глибоку долину, коли тло того самого кольору, коли спостерігач лежить чи стоїть навколішках, коли над землею мигтить гаряче повітря.

Віддаль через річку

Щоб оцінити віддаль через річку, вибери собі якийсь предмет "X", напр. дерево чи скалу, на протилежному березі навпроти твого табору "A" (дивись рисунок).

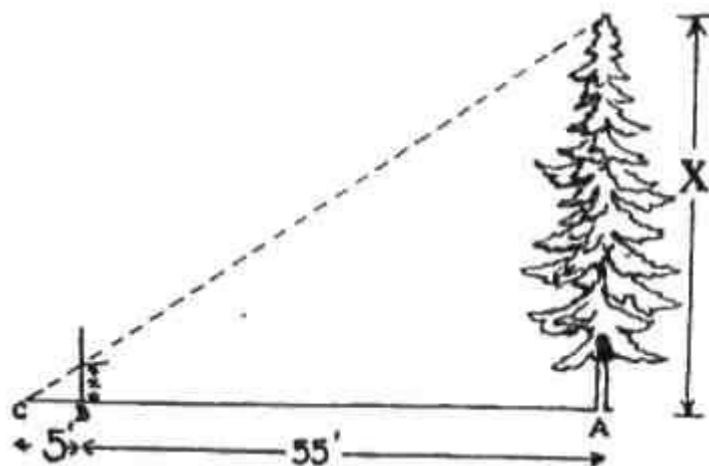
Витичивши трикутники, як показано на малюнку, можеш дізнатися про ширину річки з великою точністю

Йди під прямим кутом до напрямку А-Х уздовж берега, скажімо, 90 ярдів. Перейшовши 60 ярдів, постав там палицю чи камінь, як точку "В". Дійшовши до точки "С", 30 ярдів від точки "В" і 90 ярдів від точки "А", повернись знов під прямим кутом і йди від річки, рахуючи кроки, аж поки не побачиш своєї палиці й дерева на протилежному березі річки в одній лінії. Число кроків, що ти пройшов від берега річки, тобто віддаль С-Д, дорівнюватиме половині віддалі А-Х.

Оцінка висоти

Пластун мусить також уміти оцінювати висоту від кількох цалів до трьох тисяч стіп і більше. Він повинен уміти оцінити висоту тину, глибину рова, висоту підмурування, дому, дерева, вежі, горбка чи гори. Це легка справа, коли ти багато в тому вправлявся, але з книжки дуже тяжко того навчитися.

Щоб знайти висоту якогось предмета, як дерево чи дім, відійди від нього на одинадцять стіп чи ярдів або іншої довільної міри, і постав там іншого пластуна, щоб тримав палицю.

За допомогою пластової палиці, якщо ти позначив її цалевою поділкою, можеш визначити висоту дерева

Тепер іди ще на віддаль одної, тобою вибраної міри, отже разом на віддаль 12 одиниць тої міри від предмета. В тому місці приложи око до землі й подивись на вершок дерева. Другий пластун посуває свою руку по палиці вгору чи вниз, аж поки твоє око, його рука і вершок дерева не будуть в одній лінії. Відміряй в цалях віддаль руки пластуна від землі на палиці: кількість тих цалів відповідатиме висоті предмета в стопах. Ти можеш ужити довільної одиниці міри, щоб тільки було відношення одинадцять до одного, тоді цалі на палиці відповідатимуть стопам висоти предмета.

(Примітка перекладача: Бо одна стопа має 12 цалів).

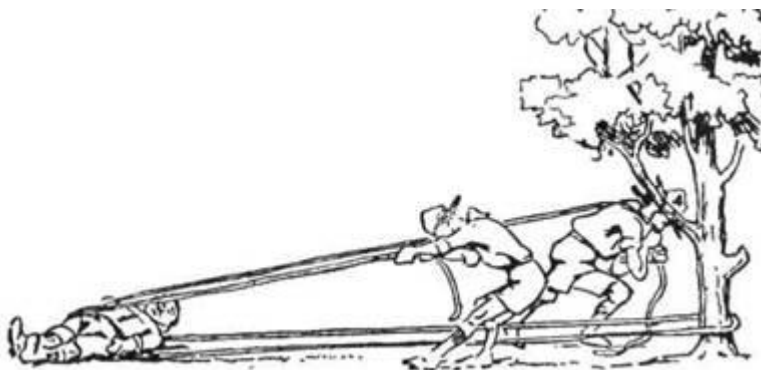
Вага й кількість

Ти повинен також уміти оцінювати вагу - листа, що важить одну унцію, фунт риби чи картоплі, або мішок висівок, а також правдоподібну вагу чоловіка за його зовнішнім виглядом. Того можна теж навчитися тільки практичними вправами.

Вчись також оцінювати кількість; скажи, раз тільки кинувши оком, скільки приблизно людей в якійсь групі, в автобусі або й у великій натовпі, скільки овець у череді, фігур на таці тощо. Вправлятися в тому можеш постійно сам - на вулиці й серед поля.

ГУРТКОВІ ВПРАВИ В ПІОНІРСТВІ

Вправляй в'язання вузлів на час, влаштовуючи змагання пластунів парами. Тих, що програли, еднай знов у пари, нехай вони далі змагаються, поки не знайдеш того, хто найповільніше в'яже вузли. Таким чином (можеш його застосувати і в інших ділянках пластування!) найслабший дістане найбільше вправи, а змагання, щоб не бути найгіршим, так само завзяте, як коли б ішлося про перше місце чи нагороду.

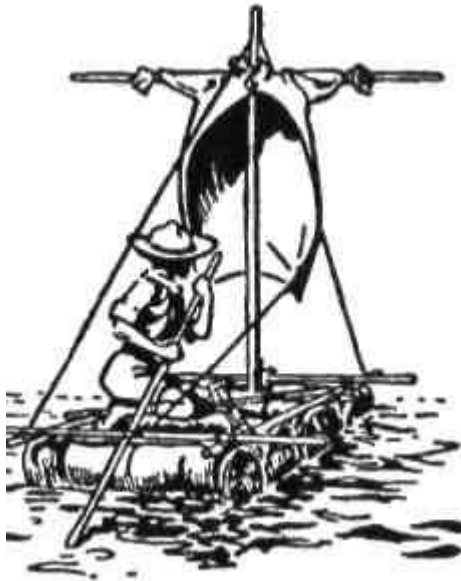
Таким "двигуном" можна порушати й тяжкі колоди чи інші тяжкі предмети

Дуже цікаві змагання у в'язанні вузлів у темноті. Гуртковий гасить світло на кілька секунд, назвавши вузол, що його треба зав'язати. Замість гасити світло, можна змагунам зав'язати очі.

Зроби моделі мостів за допомогою пластових палиць, зв'язуючи їх до купи мотузом чи ливною.

Хижу для гуртка можна збудувати, склавши тички у стіжок і прикривши так зроблений скелет дерниною

Просту дарабу можеш зробити з "ковбасок" - тобто з непромокальних покривал, наповнивши їх соломною чи сухим листям. Прив'яжи їх до скелету з пластових палиць

ГРА ПЛАСТОВИЙ КРОК

Роз'ємний суддя розміщує три особи або три групи, по змозі різнорідно одягнені, що несуть кожна інші предмети (як палицю, вузлик, папір тощо) у віддаль від 300 до 1200 ярдів від старту. Якщо навколо вештаються ще й інші люди, тоді ці групи повинні стояти навколішках на одному коліні або бути в такій позиції, щоб їх можна було відрізнити від звичайних перехожих. Роз'ємний суддя встановлює три точки у великому крузі, яких 1/4 милі, що його змагуни мають оббігти, по змозі з кількома скоками.

Змагуни вирушають і біжать до точки ч.І. Тут роз'ємний суддя подає їм напрямок за компасом тієї групи, що про неї мають дати повідомлення. Кожний змагун, побачивши групу, пише повідомлення, в якому подає:

1. Скільки осіб у групі.
2. Як вони одягнені або чим відрізняються.
3. Їх місце перед орієнтаційним знаком поблизу них.
4. Оцінку віддалі від свого місця.

Тепер змагун біжить на другу точку і повторює те ж саме з іншою групою і т. д.; вкінці біжить зі своїми повідомленнями до кінцевої мети.

Оціночні бали: Найвища оцінка - 5 балів за докладне і повне повідомлення про групу, тобто разом за ціле змагання - 15 балів. Один бал віднімається за кожних 10 секунд пізнішого доручення повідомлень на кінцевій меті від часу, коли це зробив перший змагун. Бал чи півбала віднімається за помилки та пропущення у повідомленні.

Гутірка при ватрі ч.9. Табірництво

Дехто каже, що в таборі "собаче життя". Так, жовтодзюб може вважати його трудним і не вигідним. Але для старого пластуна тут зовсім не "собаче життя"; він уміє поради собі і влаштуватися вигідно. Якщо нема шатра, він не буде сидіти на зливі й у холоді, але почне майструвати сховище чи хижу. Він підшукає для того відповідне місце, щоб вода не залила його, коли зірветься буря з дощем. Опісля розкладе собі таборову ватру та зробить собі з папороті чи соломи м'який матрац.

Старий пластун - повний винахідливості. Він завжди дасть собі раду в усяких труднощах чи невигодах.

Місце під табір

Коли ти вибираєшся таборувати, мусиш насамперед вирішити, де має стояти твій табір і який він має бути.

Що ближче він буде до твого дому, то менші витрати на дорогу.

На мою думку, найкраще місце під табір у лісі чи близько лісу, в якому маєш дозвіл зрубувати дерево для опалювання і на будову колиби. Отож, якщо ти знаєш по сусідстві власника лісу,

що дозволить тобі користуватись якимсь його кутком - твоє щастя. У лісі буває вогкий ґрунт, а в негоду капає з дерев. Зверни на те увагу. Якщо збудуєш добру непромокальну колибу, то шатра не потребуєш.

Морське побережжя теж добре місце під табір, якщо знайдеш таку місцину, де можна дістати човни і купатися. Інколи можеш дістати для користування "гаусбот" (мешкальний човен). Тільки не забувай про добру воду для пиття й дерево для опалювання.

Шатро "підвищене" чи з "стілкою" - улюблена модель шатра дослідників у багатьох частинах світу

Можеш теж вибратись у гори, на пустирі чи на річку і дістати дозвіл там розтаборитися.

Вибираючи місце під табір, завжди думай про те, що буде, коли настане дощова й вітриста погода. Вибирай найсухіше і найзатишніше місце, недалеко від доброї води - це найважливіша справа першої ваги. І впевнися, що твоя питна вода чиста.

Мандрівні табори

Багато пластунів надає перевагу мандрівним таборам над сталими.

Очевидно, приємніше мандрувати завжди в нових околицях; але щоб мати справжню радість з мандрівного табору, на те треба доброї погоди.

Коли хочеш влаштувати мандрівку, мусиш насамперед вибрати маршрут в околиці, яку хочеш побачити, й визначити на карті, де плануєш переночувати. Переконайся, що пройти яких 5 миль на день - цілком відповідає твоїм бажанням.

Щоб перевезти шатра, покривала, непромокальне рядно тощо, для цього найліпше зробити собі двоколісний візочок.

Наприкінці щоденного походу попроси дозволу від селянина розбити табір на полі або переспати в його клуні, особливо в дощову погоду.

Шатра

Поки будеш знати, якого типу шатра тобі треба, мусиш вирішити, чи воно призначене для сталого чи для мандрівного табору.

Для сталого табору, з якого не думаєш нікуди рухатися, найкраще підходять шатра, що їх уживають дослідники, так звані шатра підвищені чи шатра зі стінкою. Вони незрівнянні своєю вигодою й надають таборові чепурного вигляду.

Якщо вони мають подвійну стріху, тоді вони зовсім непромокальні, навіть якщо діткнутися шатра зсередини. Подвійна стріха затримує на жаркому сонці холод, а в морозну погоду - тепло.

Малі пластові шатра також дуже добре надаються для таборування, якщо можеш дістати два чи більше таких шатер для кожного гуртка. Під час зимових місяців можеш сам собі зробити власне шатро - і це взагалі найкраще, бо воно найдешевше.

Таборовий виряд

Найближче твоє завдання - подбати про виряд, тобто придбати все потрібне, напр.: куховарський посуд, відра, знаряддя тощо. Ось приблизний список того, що може придатися у сталому таборі (в мандрівному чи нетривалому таборі - все те не конче потрібне!):

Для шатра: Відро, ліхтарня і свічки; сірники, молоток, мідниця, лопата, сокира, звій мотузка, гуртковий прапорець і ремінець для завішування речей на тичку в шатрі.

Для кухні: Скородода або ринка з покришкою, пательня, котел, рожен, сірники, відро, різницький ніж, ополоник, ганчірки, мішки на картоплю тощо.

Для кожного пластуна: Непромокальне рядно-підстилка, два покривала, шнурок чи ремінці для їх зв'язування, сінник (потрібно соломи й шнурка, щоб його наповнити в таборі), мішечки на харчі. Важливо придбати досить мішків для спання чи покривал, щоб кожний пластун міг мати своє окреме ліжко.

Особистий виряд: Кожний пластун буде потребувати:

Повний пластовий однострій включно з капелюхом.

Піжама або нічну білизну, хлібник чи торбу,

светр, рушник,

дощовик, приладдя для латання,

запасні черевики, ніж, вилку й ложку,

купальний одяг, тарілки, горня чи їдунку,
хусточки до носа, сірники,
мило, гребінець, зубну щітку до зубів - все разом у торбині.

Кожний досвідчений таборовик має при собі в таборі три-чотири малі полотняні мішечки, в яких можна зберігати харчі. Очевидно, він приготує собі їх перед виїздом у табір.

Мішечок на харчі може і не бути більший, як 6 цалів завглибшки і 3 цалі завширшки і повинен мати засилену в горішньому рубці стяжку для зав'язування.

Коли ти вже це робиш, зроби собі ще й кілька більших мішечків, щоб у них тримати всякі дрібниці, як: мотузок, запасні гудзики, коробку на голку, ножички тощо.

Я маю також полотняні мішечки, в яких тримаю черевики, щоб не забруднили одягу, що з ними разом запакований.

Харч

Коли вживаєш свіжого м'яса, переконайся, чи воно справді свіже і запам'ятай собі, що яйця, рис і каші краще зберігаються. Овочі легко зварити; вони добрі для їжі. Шоколад дуже пригодиться в таборі й у поході.

Найкращий хліб для табору такий, як його вживають бури і майже всі південно-африканські ловці, так званий "раске". Його легко зробити. Купуєш у пекаря за півціни черствий хліб, краєш його на грубі скиби чи грінки і печеш їх у печі або припікаєш на гарячому вогні, доки аж зовсім затверднуть. Вони добре заміняють хліб. Свіжий хліб у таборі дуже легко плісняє, кисне або черствіє.

Розкладання табору

У пластовому таборі не розбиваємо наметів рядами чи вуличками як у військовому обозі, але розкидаємо їх поодинокими гуртками: 50 чи 100 або й більше ярдів один гурток від одного, у великому колі, навколо намету виховника, що творить разом з прапором і таборовою ватрою звичайно осередок табору.

Розбивання шатер

Як уже вибереш собі місце під табір, розбий своє шатро так, щоб вхід не був проти вітру.

Можеш сміятися з дощу, коли ти правильно натягнув шатро

ТОМ-ЖОВТОДЗІУБ Ч. 4. ТОМ ІДЕ ТАБОРУВАТИ.

**Повний надій до табору прийшов.
Що шатро линви держать - відразу пізнав.**

Коли надходить злива, викопай навколо шатра рівчачок - 3 цілі завглибшки - щоб його не залила вода. Цей рівчачок має відводити воду кудись униз з горбка. Викопай ямку завбільшки з горнятко відразу біля долішнього кінця шатрового паля, і встроми туди цей паль, коли надходить дощ. Це дасть тобі змогу звільнити відразу усі шнури, що від вогкості корчаться.

Постачання води

Коли там є джерело чи струмок, треба найкращу його частину зберігати в чистоті й охайності, щоб мати воду для пиття. Далі вниз по течії можна визначити місце для купання, прання тощо.

Пластуни завжди дбають про те, щоб зберегти воду для пиття якнайчистішою, бо інакше можуть захворіти.

В кожній воді буває багато мікробів, замалих, щоб їх можна побачити без мікроскопа. Деякі з них небезпечні, інші ні. Ніколи не знаєш, чи в воді нема небезпечних мікробів; якщо маєш сумніви щодо води, найкраще вбити всі зародки переваренням води. Поки будеш пити - охолоди її знов. При переварюванні води не досить тільки закип'ятити її і відразу відставити; її треба поварити з 1 /4 години, бо ці зародки дуже міцні створіння і, щоб їх убити, треба довго кип'ятити.

Кухні

Вогонь для варіння розкладаємо за вітром, тобто в тому напрямі від табору, куди віє вітер, щоб дим і іскри з вогню не летіли на шатро.

Старі пластуни завжди дуже дбають про надзвичайну чистоту в кухні, бо коли навколо сміття й залишки, на них громадяться мушні, що легко може затруїти їжу, а від того пластуни можуть захворіти.

Тому завжди зберігай у кухні і навколо неї якнайбільшу чистоту.

Для того треба мати дві ями - одну мокру, а другу суху. Це звичайні діри в землі, приміром коло 18 цалів і завглибшки щонайменше дві стопи. Мокру яму покриваємо зверху шаром соломи чи трави і через нього ллемо помий. Цей покрив затримує нечистоти і не дозволяє, щоб вони осідали на землі. Цю солону чи траву треба щодня палити і давати нову.

До сухої ями скидаємо все, що не горить. Коробки від консерв насамперед палимо і склепуємо наплоско - аж тоді кидаємо до сухої ями. Пали все, що можеш, бо яма буде дуже швидко повна.

Сміття треба щовечора прикрити шаром землі.

Лятрини (туалети)

Друга важлива для здоров'я пластунів справа - це викопати рівчак, що служитиме за лятрину. Всі пластуни мусять запам'ятати, що перше, про що треба подбати, прибувши на місце таборування - це лятрина.

Ще поки розіб'ємо шатра і розпалимо вогонь, треба викопати лятрину й побудувати навколо неї заслону. Рівчак має бути дві стопи завглибшки, три стопи завдовжки і одну стопу завширшки, щоб той, хто ним користується, міг присісти і розставити ноги - одну по одному, а другу по другому боці рівчака. Справивши потребу, вкинь грубу верству глини і, після кількадечного користування, цілий рівчак прикрий старанно землею.

Навіть у таборі на одну ніч пластуни повинні викопати собі лятрину. І навіть, відійшовши з табору, пластун завжди випорпає собі малу ямку кілька сантиметрів завглибшки, що її після справлення потреби знов засипле. Зanedбання того не тільки робить місце нездоровим, але також відбирає у селян і господарів охоту давати пластунам поле під таборування. Отож, пластуни, не забувайте про це!

СЛОВО ДО БАТЬКІВ

Таборування - це важлива частина пластування, що манить хлопця і дає нагоду навчити його самодовір'я і зарадності та зміцнює при тому здоров'я.

Деякі батьки, що самі ніколи не жили таборним життям, дивляться на таборування з острахом, думаючи, що воно може надто суворе й надто ризиковане для їх хлопців. Але коли вони побачать, що їх юнаки вертаються повні здоров'я і життєрадісності, зміцнені морально щодо практичної мужності й товариськості, - не зможуть не оцінити користі, що дає таке перебування поза домом.

І тому я щиро сподіваюся, що батьки не ставитимуть хлопцям будь-яких перешкод у тому, щоб вони провели так свої вакації.

ТАБОРОВИЙ ПОРЯДОК

Ось два проекти денного порядку в таборі:

7.00 Вставання, провітрювання постелі, умивання тощо.
8.00 Підняття прапора, молитва (Деколи краще після перевірки).
8.15 Снідання.
9.45 Перевірка порядків (Звіт).
10.00 Практичне пластування, плавання.
13.00 Обід.
13.30-14.30 Відпочинок (обов'язковий!).
14.30-17.30 Пластові ігри поблизу, плавання.
18.30 Вечеря й дозвілля.
20.30-21.30 Таборова ватра (або: 21.00-23.00 нічні вправи).
21.30 Спати.
22.00 Гасити світла. Тиша.

7.00 Вставання, провітрювання постелі, умивання тощо.
8.00 Підняття прапора, молитва.
8.15 Снідання.
10.00 Перевірка порядків.
10.15-12.00 Пластові заняття.
13.00 Обід.

13.30-14.30 Відпочинок,
14.30-17.00 Чай з сухарцями.
17.30-20.00 Розваги і таборові ігри.
20.00 Какао.
20.30-21.30 Таборова ватра.
22.00 Гасити світла.

Для постійних наказів і денного порядку треба зготовити "таблицю оголошень". Позаду бачиш їдальню гуртка

Купання і плавання

В таборі купіль - це одна з твоїх утіх і один з твоїх обов'язків. Утіха - бо купатися приємно, а обов'язок, бо жоден хлопець не може вважати себе справжнім пластуном, поки не вміє плавати і рятувати життя у воді. Але купіль має і свої небезпеки, що на них кожний пластунок мусить бути приготований.

По-перше - небезпека корчів. Якщо купаєшся раніш, як півтори години після їди, поки пожива стравлена, легко можеш дістати корчі. Корчі зігнуть тебе в жахливих болях у дві погібелі так, що ти не можеш рухати ні руками, ні ногами, і ти потопасш. Так можеш утопитися, і це - тільки твоя вина.

Коли йдемо купатися, мусимо завжди поставити купелеву сторожу - двох добрих плавців, що самі не купаються, але, роздягнені, готові в кожную хвилину скочити в воду й допомогти купальникові в біді. Сторожі не можна купатися, поки всі інші не вийдуть з води. Рятувальна линва теж мусить бути на витягнуту руку.

Багато хлопців тратить шоліта життя через нерозум, бо, купаючись, не думає про ті справи. Купатися можна дозволити тільки в безпечних місцях і під суворим наглядом.

Порушення чужої власности

Подбай про дозвіл від власника землі, поки вступиш на неї. Без дозволу не маєш права зійти де-небудь з дороги, але кожний власник дасть тобі такий дозвіл, коли прийде до нього і скажеш, хто ти такий і що хочеш робити. Коли йдеш їхніми полями, пам'ятай передусім, щоб:

- 1) залишити всі ворота так, як ти їх застав,
- 2) якнайменше турбувати звірят і дичину,
- 3) не нищити тинів, збіжжя чи дерев.

Паливо, що його потребуєш, не смієш брати без попереднього дозволу. Ні в якому випадку не

витягай з живоплоту сушняк, що ним залатали дірку.

Лінохи в таборі

В таборі - багато простору. Але там немає місця для однієї породи людей, а саме для хлопця, що не хоче прикласти рук до багатьох дрібних завдань, що їх треба виконати. Тут немає місця для лінивців і нарікалів - ба, для них немає місця взагалі в пласті, а в таборі і поготів.

Кожний хлопчина мусить допомагати, і то допомагати охоче, щоб зробити табір вигідним для всіх. Так зростає дух побратимства.

Таборові ліжка

Є багато способів, як збудувати вигідне ліжко в таборі, але завжди треба постелити між тілом і землею непромокальне рядно. Добре, лягаючи, постелити грубо натяту траву, солому чи папороті.

Думаю, що ти ніколи не переконаєшся, скільки в тебе твердих клубів, поки не переспши раз на голій землі, не підстеливши під себе ні соломи, ні трави.

Очевидно, кожний пластун знає, що найвразливіше місце - це бедрова кість. Коли тобі доведеться спати на твердій землі, то пам'ятай про те, що вся таємниця, як зробити собі вигоду, в тому, щоб вигребти малу ямку, завбільшки в чайну чашку, де б можна примістити бедро. Це робить велику різницю при спанні. Нічний відпочинок - це важлива справа; хто добре вночі не виспиться, той швидко вичерпається і не зможе виконувати так добре денної роботи, як той, що вигідно виспався. Тому моя добра порада: зроби собі добрий грубий матрац із соломи.

ТОМ-ЖОВТОДЗЮБ Ч. 5. ТОМ ВИСИПЛЯЄТЬСЯ.

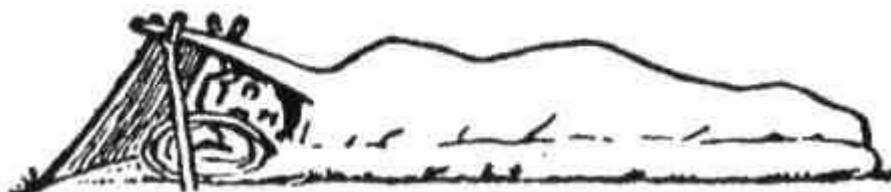
І казали йому: багато покривал під себе давай!

Але він знає краще - тому замерзає.

Як зробити матрац

Коли хочеш зробити матрац, змайструй собі таборовий ткацький станок і зроби на ньому матрац з бадилля, папороті, вересу, соломи чи трави, шість стіп завдовжки і дві стопи і дев'ять цалів завширшки. На тому ж станку можеш плести мати з соломи, щоб з них робити шатра, сховища чи стінки.

Можна зробити собі ліжко ще й іншим способом, а саме: ушити великий мішок з брезенту чи грубого полотна, шість стіп завдовжки і три стопи завширшки; в мандрівці можна там скласти свій виряд, а в таборі можна його випхати соломою, листям чи папороттю тощо, і вживати як гарного м'якого матраца.

У такому мішку для спання можна таборувати й без шатра

Подушка теж дуже вигідна в таборі. Для цього потрібний сильний мішечок, коло двох стіп завдовжки і одну стопу завширшки.

Його можна самому собі зробити. Вдень послужить він тобі за мішок на одяг, а вночі - за подушку. Випхати треба її власним одягом, гарно складеним і звитим.

Я часто вживав своїх черевиків за подушку, завивши їх у сурдут, щоб не розсувалися.

Таборові вигадки

Таборові свічники можна зробити з шматка дроту, скрутивши його в малу круглу спіраль, або з надколеної тріски, застромленої у стіну; можна теж встромити свічку сторч у глину чи в дірку у великій картоплині. Скляну заслону на свічку можеш зробити, відтявши дно у пляшці й встромивши її сторч у землю з свічкою в шийці. Дно у пляшці можеш відтяти, коли наллеш у неї води на цаль чи півтори заввишки і поставиш на жар ватри: коли розігріється, трісне на рівні води. Або обкрути раз навколо пляшки шнурок і тягай його швидко в один і другий бік, аж поки те місце пляшки не розпечеться; в тому місці вона трісне, коли стукнути або скласти її в холодну воду. Але пам'ятай, що розбите скло - небезпечна річ у таборі.

Є різні способи, як зробити собі табовий свічник

Як сидіти в таборі

Треба тобі дещо знати про те, як сидати в мокрому таборі. Замість сидати, ти тільки присідаєш. Тубільці в Індії присідають на п'яти, але це дуже важко, якщо до цього не звикнеш змалку. Трохи воно легше, коли підкласти собі під п'яти скісний камінь або дерев'яний клин.

Південноафриканські бури й інші таборовики присідають на одній п'яті. Воно відразу теж трохи мучить.

Розведення вогнищ

Індіани завжди вміли дуже спритно поводитися з вогнем. Вони вживали чотирьох родів вогнища. Ватра Ради всередині "Ті-Пі" - це обрядовий рід вогню. Ватра Приязні - трохи більша за першу - може зігріти кожного в оселі. Сигнальну Ватру будували для висилання димових знаків. Куховарська ватра - це дуже малий вогник з жевріючою червоногарячою гранню. Пластуні вживають таких самих родів вогню.

Старий таборовик має свою власну методу присідати так, щоб не доторкатись до землі

Очищення місця

Перш ніж запалити вогонь, згадай про те, що робить в такому випадку кожний лісовик; він усуває навколо всю траву, сухе листя, папороть, верес, щоб перешкодити вогневі перекинутися на траву

чи кущі, що довкола нього. Не одну велику лісову пожежу спричинили молоді жовтодзюби, бавлячися з вогнем, що їм здавався таборовою ватрою. Там, де є небезпека, що може загорітися трава, тримай напоготові галуззя чи старі мішки, щоб задушити вогонь.

Пластуни завжди повинні бути на сторожі, щоб відразу могли загасити лісову пожежу, що в будь-який час може випадково знятися; це буде їхнім "добрим вчинком" перед власником лісу чи людьми, що їх стада і збіжжя можуть бути в небезпеці.

Приготування вогню

Вчитися запалювати ватру з того, що "хтось чув, як хтось казав" - ні на що не придасться. Єдиний спосіб - вважати на подані тут вказівки - і опісля самому практично вчитися готувати й запалювати вогонь.

В книжці п. н. "Два малі дикуни" подано такі віршовані вказівки, як приготувати вогонь:

"Насамперед звій сухої з берези кори,
Далі м'які сухенькі галузки клади,
А накінець смеречини, щоб котел кипів,
Щоб ти собі біля ватри, як вдома сидів".

Пам'ятай, що звичайна хиба початківця - це його спроба зробити великий вогонь. Ніколи не побачиш лісовика, щоб таке робив; він уживає для свого вогню якнайменшу кількість палива. Насамперед назбирай палива. Зелене свіжостяте дерево нікуди не годиться, так само й сушняк, що довго лежав на землі. Проси дозволу обламувати сухе галуззя з дерев.

Все, що потребуєш - це один сірник, коли так збудуєш вогонь

Коли приготуєш вогонь, поклади кілька полін плоско наспід, особливо тоді, коли ґрунт вогкий. На них поклади підпалку, тобто дрібні тріски, хмиз чи інший матеріал, що легко займається від сірника. На тому збудуй стіжок з тонких гілок чи трісок з сухого дерева так, щоб спирались одні на одних й на підпалку. Це називаємо "ядром ватри".

Добре ядро зробимо легко, розколовши дерево на кілька полінець чи трісок, як на рисунку. Це називаємо "запальником". Коли його покладемо сторч, розколеним кінцем униз, тоді він швидко займеться ясным полум'ям.

На ядро кладемо кілька грубших трісок, щоб зробити більший вогонь.

Як запалювати вогонь

Це все запали, підклавши сірник під підпалку.

Коли дерево вже справді загорілось, приложи грубшого пруття, а далі полін.

Жовтодзюб, запаливши вогонь, гасить сірник і відкидає його на землю. Лісовик же, перш ніж сірник відкинути, переламає його наполовину. Чому? Коли сірник ще зовсім не згас і ще тліє, впече його в руку і так зверне на себе увагу.

ТОМ-ЖОВТОДЗІУБ Ч. 6. ТОМ РОБИТЬ ВОГОНЬ.
Щоб запалити вогонь - він все приготував, як видно.
Та радости в нього з того ні трішки не видно.

Різні роди вогнищ

При куховарському вогні важлива річ, щоб мати багато червоногарячого жару. Три великі поліна умістять на землі у формі зірки, як спиці в колесі, щоб середні кінці були спрямовані в вогонь. Такий вогонь ніколи не погасне, бо коли поліна надгорять, досить їх підсунути досередини, щоб витворилася свіжа грань. Вогонь, добутий таким способом, дає дуже мало полум'я і диму.

Коли хочеш, щоб вогонь горів ясним полум'ям цілу ніч, щоб світив або грів, зроби зірчастий вогонь; одне поліно повинно бути таке довге, щоб сягало аж до твоєї руки; тоді можеш його час від часу підсунути досередини, причому не треба тобі вставати.

Щоб вогонь тлів цілу ніч, прикрий його купою попелу. Вранці легко роздуєш жар, і вогонь буде готовий для вжитку.

Ось як у Північній Америці роблять вогонь для ogrівання шатра:

Вбий у землю два сильні палі, на відстані коло чотирьох стіп один від одного, обидва легко нахилені назад. Зрубай молоду деревину з пнем, яких шість цалів завтовшки; розріж його на частини, чотири стопи завдовжки. Поклади три чи більше таких полін одне на одне, спираючи їх на вбиті в землю палі. Цей "рефлектор" творитиме задню стінку ватри. Тепер поклади два короткі поліна по боках вогню, і третє впоперек них так, щоб закрило вогонь спереду. Всередині цього квадрата збудуй стіжковату ватру; вона даватиме багато тепла. Зрозуміло, квадрат треба збудувати в напрямі проти вітру.

"Пальником" з сухого дерева легше запалити вогонь

Гасіння вогню

Пластун дуже уважає на вогонь. Скориставшись вогнем, він не відійде з того місця, поки його добре не загасить. Вогонь треба гасити водою й землею і треба його добре затоптати, щоб не залишилася жодна іскра, що могла б пізніше спричинити пожежу. Вкінці кладемо на вогнище кусник дернини, що його ми викопали там перед запалюванням вогню, щоб ані сліду не було по вогнищі.

"Зірчастий вогонь" творять поліна, зложені як шпиці в колесі

У таборі здадуться щипці до вогню. Їх можна зробити з букового чи іншого жилавого кийка, в чотири стопи завдовжки й цаль завгрубшки. Вистружи його всередині більш-менш до половини; вложи цю середню частину в гарячий жар на кілька хвилин і опісля зігни кийок, аж поки обидва кінці зійдуться. Тоді стесуєш внутрішню частину кінців, щоб краще хапали, і маєш готові щипці.

Вогонь з "заслоною" уживають у Північній Америці, щоб ogrівати шатро, особливо коли таборують взимі

Як зробити вогонь без сірників

Що ти зробиш, коли тобі треба розпалити вогонь і не маєш сірників?

Виріж середину кийка, поки його зігнеш на щипці для вогню

Зулуський хлопець поборює цю трудність так: він вишукує кусень твердого прутика і вертить ним дірку в м'якому дереві. Внаслідок дуже швидкого свердлування йому вдається розжарити дерево, яке опісля запалює суху траву чи лико з кори дерева, а ними він уже розпалює вогонь.

З Південної Африки до Австралії - далеченька дорога, тисячі миль через океан. А проте, коли прийдеш до Австралії, побачиш, що тубільці мають тут багато подібних звичок і багато таких самих хитрих вигадок, як їх вживають дикуни Південної Африки.

Австралійський хлопчина запалює вогонь свердлуванням палички в м'якому дереві

Червоношкірі індіани Північної Америки мають теж свій спосіб розпалювати вогонь, і їхнім способом дуже часто користуються пластуни.

Щоб розпалити вогонь, хлопець бере веретено з твердого дерева, тримає його сторч однією рукою,

охороняючи собі долоню куснем дерева чи каменем, і прудко крутить ним за допомогою лука, обкрутивши веретено тятивою.

Кінець веретена крутиться на дощині з м'якого дерева, що її хлопець притримує ногою.

Ямка, зроблена веретеном, сполучена з малим зарізом збоку дощинки, щоб жар з-під веретена міг впасти в цей малий отвір і запалити губку, що її там хлопець примістив.

Так то хлопець, що раз навчився цього способу робити вогонь і знає, який рід дерева для цього вжити (бо не кожне дерево годиться), може йти в лісі без коробки сірників і все ж таки може завітися чи зварити собі їжу, коли тільки захоче, запалюючи вогонь лісівницьким способом.

Тубільці на Борнео роблять вогонь, потираючи дерево гнучким прутом

Червоношкірі індіани й пластуни вживають лука й свердла, щоб запалити вогонь

Сушіння одягу

У таборі не раз доводиться змокнути. Побачиш, що жовтодзюб у такому випадку ходитиме в мокрому одязі, поки не висохне на ньому. Старий пластун ніколи так не робить, бо так легко можна застудитися.

Коли змокнеш, скинь з себе при першій нагоді мокрий одяг і висуши його, навіть якщо не маєш в що переодягнутися. Мені не раз таке траплялося. Я сидів нагий під возом, а одяг сушився над вогнем.

Для сушіння одягу зроби вогонь з гарячим жаром та побудуй над ним малу клітку у формі вулика, й одяг на ній швидко висохне.

У гарячу днину небезпечно сидіти в промоклому від поту одязі. На західному побережжі Африки я завжди носив запасну сорочку на плечах, зав'язавши рукави довкола шиї. Скільки разів я

затримувався, скидав з себе спітнілу сорочку й надягав суху, що сушилася до сонця на моїх плечах. Тому я ніколи не захворював, хоч майже всі інші хворіли.

Порядок

Таборище повинно бути завжди чисте й охайне, не тільки (як я уже казав) з уваги на мухи, але й тому, що пластун повинен бути завжди охайний, де б він не був. Якщо ти неохайний в таборі, завжди будеш тільки жовтодзюбом і ніколи не буде з тебе справжнього пластуна.

Віником дуже легко підтримувати чистоту в таборі; його можеш зробити, тісно обв'язавши кілька гілок берези довкола держака.

Пластун дбає теж про порядок у своєму шатрі, ліжку чи кімнаті. Його можуть раптово викликати на тривогу або може трапитися інша несподіванка, і якщо він не знає докладно, де його речі, то буде довго вовтузитися, особливо коли його викличуть серед ночі.

Отож, лягаючи спати, навіть удома, звикай складати свій одяг і так його примістити, щоб ти міг знайти його відразу напотемки і швидко одягтися.

Таборові ватри

Пісні, декламації і малі скетчі можна влаштовувати при таборовій ватрі, і кожний пластун повинен і щось від себе вкласти до програми, хоч би він і не довіряв своїм здібностям.

Поодинокі гуртки відповідають за готування програми на кожний вечір у тижні. Так гуртки можуть приготуватися до ватри наперед.

Відчищення місця після відбуття табору

Ніколи не забувай, що вигляд місця, де відбуто табір, свідчить про те, чи його вживав порядний гурток або курінь, чи ні. Жодні с'як-так годящі пластуни не залишають забрудненого таборища. Вони заметуть і закопають чи спалять кожний залишок сміття. Селяни не мусять тоді самі чистити поля по вашім від'їзді, і тому вони охочіше дозволять вам знову його вживати.

Таборова ватра - це найщасливіші хвилини таборування. Співи, декламації і малі сценічні ігри складають програму

Залишити по собі засмічене й неупорядковане місце таборування - це велика ганьба для куреня, гуртка чи й самотнього таборовика.

Пам'ятай, що згортаючи табір, ти маєш залишити тільки дві речі:

1. Ніщо.
2. Подяку власникові поля.

Заплата

Друга справа, про яку треба пам'ятати, така: коли ти користувався полем селянина, йому належить винагорода за те. Якщо не платиш грішми, можеш це зробити іншим чином: виконай якусь корисну для нього працю. Можеш направити йому тин чи ворота, виполоти бур'ян тощо.

Ти повинен завжди робити добрі вчинки селянинові й людям, що живуть близько табору, щоб вони були раді з твого перебування в їх околиці.

ГУРТКОВІ ВПРАВИ В ТАБІРНИЦТВІ

Найкраща вправа в таборванні - таборувати, коли тільки можливо: поодинокі ночі, вкінці тижня і довші табори.

Коли йдеш у табір з куренем, не забувай, що дуже важлива річ - мати кілька "постійних наказів", що їх можна в разі потреби час від часу доповнювати. Гуртковий провідник відповідальний за те, що його пластуни їх точно виконують.

Охоплюючи денний порядок, такі накази приписують, щоб кожний гурток таборував окремо від інших; вони теж доручають влаштовувати змагання щодо чистоти й порядку в шатрах і довкола них.

Шатра кожного гуртка звичайно приміщені разом, досить далеко від шатер другого гуртка, але не далі, як на віддалі голосу від шатра виховника, що звичайно збудоване посередині.

На купання в таборі треба звернути дуже пильну увагу, щоб неплавці не лізли в небезпечну воду.

Треба точно дотримуватися таких приписів:

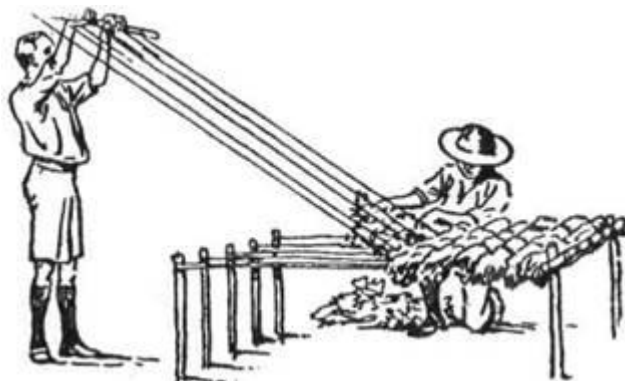
1. Пластун може купатися тільки під особистим наглядом чергового старшини або призначеної ним для цієї мети відповідальної старшої особи. Передовсім треба дослідити, чи місце безпечне та зробити все потрібне для цього, включаючи приготування рятувничої линви.
2. Визначити сторожу з двох добрих плавців, по змозі вишколених плавців і рятувників життя; вони - роздягнені, на човні чи, відповідно до обставин, на березі - мусять бути готові кожної хвилини допомогти хлопцеві в потребі. Вони не сміють самі купатися, поки всі інші не залишать води.

Організація Скаутів Америки вживає так зв. "системи двох". Пластунів ділять на пари. Кожний з обидвох хлопців є приблизно однаково добрим плавцем. У воді кожний хлопець відповідальний за безпечність другого з його пари. Черговий старшина наглядає над цілою групою.

Як зробити таборовий ткацький станок. Вбий у землю поруч 5 коліків заввишки дві стопи і шість цалів (I ряд). Навпроти цього ряду вбий у землю на віддалі 6-7 стіп два колики теж в одній лінії (II ряд) й прикріпи до них поперечку (отже рівнобіжно до I ряду), або вбий теж 5 коліків. Від кожного коліка I ряду натягни до поперечки II ряду мотузку чи шпагат і там їх прив'яжи. Продовження мотузків поверни назад через I ряд; залиш їх яких 5 стіп довгими та прив'яжи їх до вільної поперечки чи пак ткацького "валка". Так мають іти від кожного коліка I ряду мотузки до II ряду й далі назад до вільної поперечки, і сюди вони повинні бути прив'язані на такій віддалі одні від одних, яка є між кілками I ряду.

Один пластун рухає тепер повільно валком униз і вгору, а другий вкладає в'язанки папороті чи соломи верстами напереміну то наверх, то під спід поземо натягнутих мотузків. Ці в'язанки стягаються мотузком, прив'язаним до валка, коли його підносити вгору чи опускати вниз.

Коли ти пересунеш при тому валок раз трішки направо, то знов наліво, щоб прив'язані до нього мотузки раз ішли з одного боку поземо натягнутих мотузків, то знов з їх другого боку, то вони будуть переплітатися і в'язання буде міцніше.

На таборовому ткацькому станку легко уткати вигідні матраци з бадилля, папороті, вересу, соломи чи трави

Гутірка при ватрі ч.10. Таборове куховарство

Пластун мусить знати, як зварити собі м'ясо чи городину або спекти хліб без звичайного куховарського посуду.

Приготування м'яса

М'ясо можна приготувати так: нанизуюємо його на гострий кілок і вішаємо близько вогню. Так воно спечеться на рожні. Можна теж узяти віко від старої бляшанки від сухарців і вжити її як сковороду. Дай до неї жиру, щоб м'ясо не пригоріло.

Або зроби собі "кебоб": Розріж м'ясо на пластирі 1/2- 3/4 цаля завгрубшки. Поріж їх на шматки з проміром 1/1 і 1/2 цаля. Насили їх на прутик чи залізний рожен і примісти біля вогню або завісь над гарячим жаром на кілька хвилин, поки м'ясо не спечеться.

М'ясо можна також загорнути в кілька аркушів мокрого паперу або покрити глиною і вложити в жар, де воно вже само спечеться.

Мисливська нежирна тушкована печеня

Покрай нежирне м'ясо або дичину на маленькі шматки 1/1 і 1/2 цаля завбільшки. Змішай разом трішки муки, солі й перцю і добре цим натри м'ясо. Зрум'яни це на ложці жиру в горшку, мішаючи так, щоб м'ясо припекти, але не спали. Додай чистої води і повісь горщик високо над вогнем. Слідкуй, щоб вода не дуже кипіла, а тільки легко варилася. Пізніше додай порізані городини, як картоплі, моркви і цибулі. Води не може бути забагато, вона має це все ледве прикрити. Вари, поки не зм'якне.

Приготування птиці й риби

Птицю і рибу можна варити тим же способом. Птицю найлегше обскувати відразу після того, як її вбили. Але коли її печемо в глині, тоді не треба скувати, бо пір'я прилипне до глини, коли вона твердне у вогні. Коли глину розіб'єш, птиця випаде печена, без пір'я, як зернятко горіха з лушпини.

Інший спосіб печення птиці: очищуєш нутроці птиці й підшукуєш камінь, більш-менш величини нутра. Розпікаєш його, поки не стане червоним, і вкладаєш до нутра птиці, а птицю настромляєш на залізний рожен чи на дерев'яний кілок і печеш над вогнем.

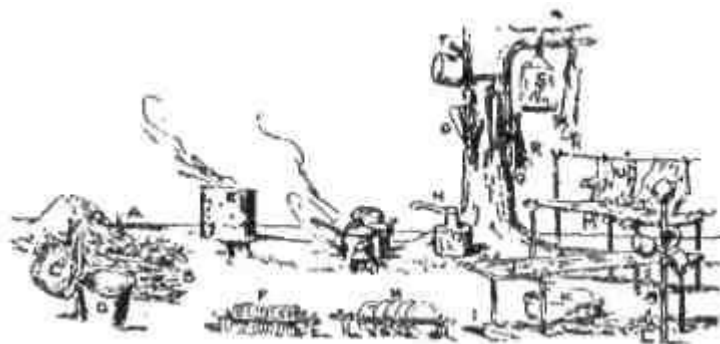
Вогнище можна зробити з двох рядів дернини, цегол, грубих колод чи каміння. Примісти або повісь свої горшки над ними

Вогнища

Пластун звичайно має свій власний горщик чи їдунку, або таборовий казанок. У ньому він може кип'ятити воду, варити городину або тушкувати м'ясо.

Щоб варити в своєму горшку, постав його на кінці полін зірчастого вогню (де він може впасти, коли на нього не вважати) або, ще краще, постав його на землю в гарячий жар вогню. Або змайструй собі триніжок над вогнем з трьох зелених кийків, зв'язавши їх разом згори. Горщик завісиш на дроті або ланцюзі.

Ще краще зробити вогнище з двох рівнобіжних валів з дернини, цегли, грубих полін чи каменів. Ці вали мають бути пласкі згори, яких шість стіп завдовжки, і віддалені один від одного з одного кінця на чотири цілі, а з другого - на вісім, ширшим отвором - проти вітру.

Ось кілька проектів, як уліпшити влаштування табової кухні й улегшити варіння.

Ти також повинен зробити собі гаки і вішаки, щоб на них вішати горшки над вогнем. Деякі способи, як їх майструвати, показані на рисунку.

Вказівки для куховарства

Коли кип'ятиш воду в горшку на вогні, не затискай покришку занадто сильно. Коли в горшку твориться пара, вона мусить мати якийсь вихід. Щоб дізнатися, коли вода починає кипіти, не мусиш знімати покришку й дивитися, досить прикласти до горшка кінчик патичка чи ножа, і - коли вода кипить - ти відчуєш дрижання горшка.

Вівсяна каша

Влий до горшка чашку води на одну особу. Додай щипку солі на кожен чашку води. Коли вода кипить, засипай вівсяною мукою, мішаючи паличкою або довгою ложкою. Кількість муки залежить від того, чи хочеш мати кашу густу чи рідку. Вари легко, весь час мішаючи, поки каша не звариться.

Не роби так, як я раз зробив, коли був ще жовтодзюбом. До мене прийшла саме черга куховарити і я думав, що зроблю обід різноманітнішим, коли зварю суп. Я мав трохи горохового борошна і змішав його з водою, зварив і подав на обід як гороховий суп. Але не додав до нього взагалі ані заправки, ані м'ясного соусу. Я не знав, що це необхідно і що це запримітять. Проте, це відразу запримітили, назвали мій чудовий суп "мокрим гороховим пудінгом" і сказали, що можу його сам з'їсти - ба, не тільки сказали, що можу з'їсти, але - на загальну радість - мене примусили з'їсти. Такої помилки я більше ніколи не зробив.

Варіння у скриньці з сіном

Варіння у скриньці з сіном - це найкраще варіння в таборі, бо ти маєш тільки почати, а решту зробить скринька з сіном сама. Ти можеш тоді собі вийти й грати таборові ігри з друзями, а коли повернешся, побачиш, що твій обід сам зварився. Очевидно, за умови, що ти зробив правильний початок. Якщо ні, - ну то не втішатимешся в гуртку занадто великою славою!

Ось як треба починати діло: роздобудь дерев'яну скриньку. Вистели її грубо по боках і на дні часописним папером, а тоді виповни решту сіном або знов-таки папером. Втопчи все те гаразд, залишивши посередині місце на горщик, щоб знизу й з боків було якнайбільше сіна. Зроби з сіна подушку, або грубший матрац із складеного паперу, щоб цим прикрити горщик зверху.

Наповни горщик їжею і, коли вже добре кипить, швидко встроми у скриньку з сіном. Втопчи тісно сіно чи папір з усіх боків і згори та накрій подушкою, притисни на те віко якимсь тягарем.

М'ясо вариться таким чином яких чотири-п'ять годин. Вівсяну кашу кип'яти п'ять хвилин, а тоді залиш у скриньці на цілу ніч. На сніданок буде саме готова.

Як пекти хліб

"Доказом спритності таборовика є вміння спекти вівсяну паляницю, зварити квасолю і приготувати вудженину".

Щоб спекти хліб чи паляницю, візьми борошна, додай трішки солі й порошку до печива, зроби з того стіжок і наверху зроби в ньому ямку, немов чашка на воду. Налий там води і все добре виміси, аж поки не витвориться брила тіста. Посип собі руки борошном, щоб тісто до них не липло, пригладь його і виробляй з нього більші буханці, або менші булочки.

Тоді виклади їх на решітку на жар. Або відсунь частину вогню набік, положи тісто на так спорожене місце, обгорни його з усіх боків гарячим попелом і лиши, нехай печеться.

Так можна пекти тільки малі буханці.

Хліб на сковороді

Ось інший добрий спосіб:

Хліб можна спекти взагалі без печі. Обкрути тісто довкола палиці і печи над гарячим жаром

Заміси середньотверде тісто з таких складників: одна чайна чашка борошна, 1 дрібка солі, 1 ложка цукру, 1 ложечка порошку до печива. Розігрій сковороду до смаження і вимасти її добре жиром, виклади на неї тісто і поклади близько до вогню. За кілька хвилин тісто підросне й ствердне. Тоді підпри сковороду збоку, щоб стояла майже сторчма, звернена до вогню. Так печи один бік плескатої паляниці. Опісля оберни її і печи з другого боку. Щоб переконатися, чи вона вже добре спечена, встроми в тісто дерев'яну тріску: якщо до тріски не прилипло тісто - паляниця спеклася наскрізь.

"Скрутень"

Ще інший спосіб: виріж грубший кийок, загостри його на тоншому кінці, обтеши кору і загрій на вогні. Зроби з тіста довгу "ковбасу", яких два цілі завширшки і півцалі завглубшки, і обкрути її спірально на кийок. Примісти кийок близько вогню, обертаючи його час від часу, і так тісто нехай печеться.

Пекарська піч

Якщо хочеш мати справжній хліб, треба змайструвати якусь піч, вживаючи чи то старого глиняного горщика, чи то бляшанку, яку вкладаємо у вогонь та обгортаємо з усіх боків жаром. Або зроби глиняну піч, розведи всередині вогонь, а коли вона добре розпечеться, вигріби вогонь, вложи тісто й затули щільно отвір, поки не спечеться хліб.

Чистота

Старі пластуни звертають особливу увагу на чистоту кухні. Вони дбайливо й дуже ґрунтовно чистять горщики, тарілки, вилки, ножі. Вони знають, що на розкинутих навколо нечистотах і залишках їжі збирається мушня.

А мухи дуже небезпечні. Вони переносять на своїх ніжках зарази хвороб, і коли сядуть на їжі, залишають там отруту. А ти це їси - і потім дивуєшся, чому захворів.

Тому й треба дуже дбати, щоб таборова кухня була дуже чиста, щоб мушня там не водилася. Всякі помії і залишки треба спалити або викинути у відповідно викопану яму та закопати, а не розкидати по цілій околиці.

Гурткові зобов'язані пильнувати, щоб того всі дотримувалися.

Запам'ятай, що "Пластун - чистий".

ГУРТКОВІ ВПРАВИ В КУХОВАРСТВІ

Пластуни повинні вміти варити ще поки йдуть таборувати. Навчи їх найважливішого: варіння картоплі і каші, м'яса і городини. В тому можна вправлятися під час зими.

Зроби вправи в мішанні тіста і печенні скрутнів і паляниць.

Зроби скриньку з сіном і користуйся нею.

Зроби собі власні полотняні мішечки на харчі.

Нехай гуртки змагаються у виготовленні списку страв із зазначенням, скільки чого треба тощо.

Візьми сирі пайки харчів на прогулянку, зроби вогонь і звари собі їжу.

Роби спроби з різними родами вогнищ, поки не знайдеш такого, що видаватиметься тобі найвигіднішим для варіння у твоєму гуртку. Опісля змайструй кілька кухонних устаткувань.

РОЗДІЛ IV. СТЕЖЕННЯ

Гутірка при ватрі ч.11. Спостереження «слідів»

Словом "знак" окреслюють пластуни всякі дрібні деталі, напр.: сліди стіп, зламані галузки, столочену траву, залишки їжі, краплі крові, волосок і т.п. - все те, що може допомогти тобі здобути потрібну інформацію.

Пані Вальтер Смітсон, подорожуючи в Кашмірі, йшла з кількома тубільними індуськими слідцями за слідами пантери, що задавила й забрала з собою молодого козла. Пантера пройшла в одному місці через широку голу скельну плиту, не залишаючи на ній, очевидно, жодних слідів по своїх м'яких стопах. Слідець раптом пішов на дальший кінець скелі, де вона закінчувалася гострим краєм. Він зволожив палець і повів його здовж краю скелі, поки не знайшов кілька прилиплих до скелі шерстинок козла. Це показало йому, де пантера зійшла вниз, волочивши за собою козла. Цих кілька шерстинок - це було саме те, що пластуни звать "знаком".

Слідець пані Смітсон знайшов теж ведмедів, помітивши малі "знаки". В одному випадку він помітив, що кора на дереві було свіжоздряпана, очевидячки - ведмежими пазурами, а в другому випадку він знайшов на корі дерева чорну шерстину; це вказувало, що тут ведмідь чухався об дерево.

Як помітити "сліди"

Одна з важливих справ, що її пластун повинен засвоїти собі - будь він військовий розвідник, ловець чи мировий пластун - це не довести до того, щоб він чогось не помітив. Він мусить помітити малі ознаки й сліди й опісля зрозуміти їхнє значення. Але жовтодзюб мусить добре вправлятися, щоб виробити собі звичку справді все помічати й нічого не випускати з очей. Цього можна навчитися добре як у місті, так і на селі.

Так само мусиш вміти помітити всякий незвичайний звук чи дивний запах і зрозуміти, що воно може означати. Поки не навчишся помічати "знаків", у тебе буде дуже мало даних, щоб з них зробити висновки, і з тебе як пластуна не буде ніякої користі.

Пам'ятай: пластун завжди вважає за велику ганьбу, коли стороння людина помітить щось швидше, ніж він - однаково, чи це щось далеке від нього, чи тут же під його ногами.

Коли ти виберешся кудись з вправним пластуном, переконаєшся, що його очі постійно "бігають", розглядаючись в усіх напрямках - далеко й близько - і помічаючи все, що діється навколо.

Раз йшов я з одним пластуном через Гайд-Парк у Лондоні. Раптом він відізався: "Та коняка трохи кульгає". Близько від нас не було ніякого коня, але я побачив, що він дивиться на коня далеко за ставком. Відразу після того він підняв чудернацький гудзик, що лежав на стежці. Його очі, як бачите, дивились однаково на те, що було далеко і на те, що було близько.

"Чи ти бачив того чоловіка?"

На вулицях незнамого міста пластун зверне увагу на головні будинки й бічні вулиці, на крамниці, повз які він проходить, та на те, що було за їхніми вітринами; так само помітить він, які підводи його минають.

Найбільше, однак, він звертатиме увагу на людей, їхні обличчя, їх одяг, взуття, хід - так, щоб коли його запитає поліцист: "Чи ви бачили людину з темними обвислими бровами, одягнену в синій одяг, як проходила вниз вулицею?" - він міг дати приблизно таку відповідь: "Так, така людина йшла, трохи налягаючи на праву ногу, мала на ногах імпортні черевики, а в руці якийсь пакуночок. Вона повернула вниз на Золоту вулицю, другу вулицю ліворуч звідси, яких три хвилини тому".

Така інформація має часто неоціненну вартість, щоб вислідити злочинця.

Ти пам'ятаєш, як Кім в оповіданні п. н. "Кім" вчився спостерігати за допомогою гри, що в ній він мав з пам'яті описати тацю, повну малих предметів, які йому показали на хвилину й опісля прикрили.

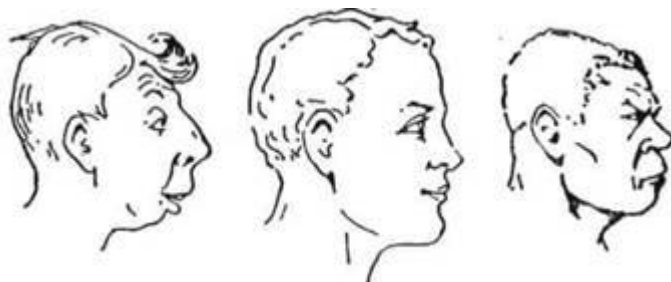
І ми вживаємо тієї "Гри Кіма", бо це - визначна вправа для пластунів.

Переодягнутися з допомогою простих засобів - це зовсім легка річ, якщо знаєш, як це зробити. Скільки речей виміняв цей чоловік, щоб змінити свій вигляд? Зверни увагу, що те, що робить головну різницю - це змінена постать

В Італії була революційна організація, звана "Каморра", що приділяла велику увагу вишколові хлопців, привчаючи їх швидко помічати й зберігати в пам'яті речі. Йдучи вулицями міста, каморрист залюбки раптом затримувався і питав хлопця: "Як була одягнена жінка, що сиділа в дверях четвертого будинку праворуч на попередній вулиці?", або: "Про що розмовляли два чоловіки на розі третьої вулиці за нами?", або: "Куди казали їхати візники і який був його номер?", або: "Який заввишки цей дім і яке завширшки вікно на першому поверсі?" тощо. Або хлопцеві дозволяли одну хвилину розглядати крамничну вітрину, а потім він мав описати все, що там було.

Пластун мусить теж дивитися на землю, особливо вздовж краю хідника вздовж будинків. Я часто знаходив цінні прикраси, що їх загублено; люди ступали по них і ногами відкидали набік, зовсім їх не помічаючи.

Звертай увагу на обличчя людей, щоб ти міг їх розпізнати

Кожний міський пластун, зрозуміло, мусить знати, де найближча аптека, найближчий поліцейний відділ, лікар, лікарня, пожежна сторожа, телефон, станція швидкої допомоги тощо.

Подробиці у зовнішності

Подорожуючи поїздом чи автобусом, завжди звертай увагу на кожну подробицю у зовнішності тих, хто подорожує. Приглянься до їх облич, одягу, способу говоріння тощо, щоб ти міг потім кожного з них докладно описати. Намагайся теж дізнатися з їх зовнішнього вигляду й поведінки,

чи вони багаті, чи бідні (це звичайно скаже тобі їхнє взуття), яке - правдоподібно - їхнє звання, чи вони щасливі, чи нездужають, чи може потребують допомоги.

Чи можеш дізнатись про їх характер за способом, як вони носять капелюх?

Але роби свої спостереження так, щоб люди не помітили, що ти їх спостерігаєш, бо вони насторожаться. Згадай пастуха, що про нього я розповідав у Гутірці ч. 2.: він помітив вигляд цигана чобіт, нібито не дивлячись на нього, і так не звернув на себе його підозри.

Вміння докладно спостерігати людей і відгадувати їх характер

і думки має безмежну вартість у промислі й торгівлі, особливо для продавця чи його помічника, коли йдеться про те, щоб намовити людей купити товар чи викрити погані наміри шахраїв.

Кажуть, що характер людини можна пізнати по тому, як вона носить капелюха. Якщо капелюх трохи набік, його власник повинен бути доброї вдачі; якщо капелюх дуже перехилений на один бік - це буде хвалько; коли капелюх сидить на потилиці, його власник не платить боргів; хто ж носить капелюха рівно на чубку голови - це людина, правдоподібно, дуже чесна, але "розумом не грішить".

З ходи людини часто можна теж легко пізнати характер: дивись, як дріботить, вимахуючи руками, діловитий хвалько; як швидко йде довгими раптовими кроками, нервова людина; як ліниво волочить ногами ледащо; як вправно, тихо й швидко ступає пластун тощо.

Вправляйся в спостеріганні!

Навіть невелика вправа в спостеріганні вже дасть тобі змогу досить докладно пізнати з одягу людини її характер. З усіх частин одягу найвірніше свідчить про людину звичайно її взуття.

Раз колись я був з однією панею на селі, і ми бачили, як перед нами йшла молода пані.

"Цікаво, хто ця пані?", - спитала моя приятелька.

"Ба, - відповів я, - може ви цікаві знати, чия це служниця?"

Дівчина була дуже добре зодягнена, але коли я поглянув на її черевики, я здогадався, що одяг належав колись комусь іншому, що вона його дістала й переробила на себе, але щодо черевиків - то вона краще почувалась у своїх власних. Вона ввійшла в дім, де й ми затрималися, і попрямувала до "входу для слуг", отже ми переконалися, що це була одна з служниць.

Раз мені пощастило зробити послугу одній пані, що була в скрутному становищі. Я здогадався, бо йдучи за нею, я побачив, що її підметки до краю зношені, хоч вона й була добре зодягнута. Думаю, що вона ніколи не дізналась, як я дізнався, що їй потрібна допомога.

Коли їдеш у залізничному вагоні чи автобусі з іншими людьми, можеш уприємнити собі час такими вправами: дивлячись тільки на ноги людей і не підводячи погляду вгору, відгадуй, хто ці люди: старі чи молоді, багаті чи бідні, товсті чи худі і т.п. та опісля, глянувши вгору, перевір, як близько був ти від правди.

Я недавно говорив з одним детективом про одного добродія, що з ним ми обидва перед тим розмовляли, і намагалися відгадати його характер.

Я запримітив: "Ну, він в усякому випадку - рибалка".

Мій товариш не міг здогадатися, чому саме рибалка, бо він сам не був рибалкою.

Я запримітив, що з лівого манжета його піджака висіло багато дрібних стрипців з сукна. Не один завзятий рибалка, знявши з вудки штучну муху з гачком, кладе її в шапку сушити; інший вкладає її в рукав. Коли висохне, витягає її, при чому часто видирає нитку чи й дві з сукна.

Пригадай собі, як Шерлок Голмз зустрів раз незнайомого і помітив, що він скидався на заможну людину: він був зодягнутий в новий одяг з жалобою на рукаві, поводився по-вояцьки, ішов моряцьким кроком, був опалений сонцем, мав витатуйовані знаки на руці і в руці - дитячі іграшки. За кого б ти був узяв цю людину? Отож, Шерлок Голмз правильно відгадав: він нещодавно відійшов у ступені сержанта з королівського флоту, йому померла жінка, а вдома було кілька малих дітей.

ТОМ-ЖОВТОДЗЮБ Ч. 7. ТОМ - ЯК "ШУКАЧ СТЕЖОК".

**"Не знаю, куди йде далі моя дорога,
Бо не бачу знаків ні приятеля, ні ворога".**

Знаки біля трупа

Декому з вас може трапитися, що він одного дня перший знайде труп людини. В такому випадку треба прослідкувати та записати й найменші знаки, що їх видно на тілі чи біля нього, перш ніж його порушити, або змінити вигляд місця, чи стоптати ґрунт. Поза ретельним відміченням положення трупа (його, по змозі, найкраще сфотографувати так, як його знайдемо), треба дуже старанно перевірити ґрунт навколо нього, не стоптавши його більше, ніж це потрібно, щоб не знищити залишених слідів.

Якщо вмієш, зроби малий малюнок, як тіло лежало і де були навколо нього знаки: це може мати своє значення.

Я знаю два випадки, що знайдено трупи, про які спершу думали, що це хтось вкоротив собі віку, повісившись. Але ретельна перевірка землі біля них - в одному випадку зламані гілки й стоптана трава, а в другому - зім'ятий килим, виявили, що тут було вбивство, і що аж після того повішено

означає, що в даному місці появилася якась людина чи якась звірина), на куряву, яка наведе тебе на думку, що там рухаються звірята, люди чи підводи і т. ін.

Велика курява не завжди означає багато людей. Ось підступ, якого вживали, щоб відвернути увагу ворога: по запиленій дорозі волочили галуззя з дерев, щоб наслідувати рух кінноти

Очевидно, на селі ти повинен так само, як і в місті, дуже дбайливо звертати увагу на всіх перехожих: як вони зодягнені, що нагадують їхні обличчя, який у них хід, - ти повинен перевірити сліди їхніх ніг і намалювати собі їх у нотатнику, щоб опісля, зустрівшись де-небудь з ними, міг знову їх упізнати, як це робив пастушок в оповіданні на початку цієї книжки.

Звертай теж увагу на сліди тварин, птиць, коліс і т.п., бо вони можуть дати тобі важливу інформацію.

Читання слідів - це така важлива річ, що про те я влаштую ще окрему гутірку.

Відкриті очі

Нехай ніщо не буде замале для твоєї уваги. Гудзик, сірник, попел цигарки чи листок - все те може мати велике значення.

Пластун має дивитися не тільки перед себе, але й на обидва боки і позад себе; він, як каже прислів'я, мусить "мати очі й на потилиці".

Часто, раптово оглянувшись, побачиш "ворожого" пластуна або й злодія, що зрадить себе так, як цього ніколи не зробив би, коли б знав, що ти оглянешся.

Є цікаве оповідання Фенімора Купера під назвою "Шукач стежок", де гарно описана робота червоношкірого індіанського розвідника. Він "мав очі на потилиці" і, пройшовши мимо кущів, помітив поміж свіжим листям один чи два зів'ялі листки. Це викликало підозру, що хтось приніс туди ці листки, роблячи собі кращий сховок; так викрив він кількох утікачів.

Нічне пластування

Пластун має вміти помічати малі подробиці так само добре вночі, як і вдень.

Вночі він робить це в основному слухом, деколи й дотиком чи нюхом.

В нічній тиші звуки несуться далі, ніж удень. Якщо прикладеш вухо до землі чи до палиці або особливо до барабана, що доторкається землі, можеш на далеку віддаль почути стукіт кінських копит чи тупіт людських ніг.

Інший спосіб: відкрий ніж з вістря на обидва боки; одне вістря встроми в землю, а друге тримай обережно поміж зубами, - тоді чутимеш далеко краще.

Людський голос, навіть коли говориш пошепки, несеться на далеку віддаль і його не переплутаєш

з будь-яким іншим звуком.

Я часто вночі пробирався крізь передні сторожі, після того, як, підслухавши тихий шепіт їхньої розмови або хропіння сонних, дізнавався, де стояли стійки.

ГУРТКОВІ ВПРАВИ В СПОСТЕРІГАННІ

В МІСТІ: Насамперед навчи помічати різні роди крамниць, що мимо них вони йшли, і пригадувати собі їх у відповідному порядку. Опісля: закріпити й запам'ятати назви крамниць. Пізніше: закріпити й запам'ятати по двохвилинному огляді зміст крамничних вітрин. Вкінці: закріпити зміст різних крамничних вітрин у півхвилинному чергуванні для кожної.

Навчи хлопців помічати незвичайні будинки як орієнтаційні знаки, число поворотів вулиці, що нею звичайно ходять, назви інших вулиць, подробиці возів, що проїжджають мимо, та передовсім подробиці у зовнішньому вигляді осіб щодо їх одягу, характерних ознак чи ходу. Насамперед покажи їм, як це робиться. Опісля вишли їх до міста та випитуй після повернення.

Доручи пластунам розвідати й запам'ятати собі, де містяться всі пожежні сторожі, поліцейні дільниці, лікарні тощо.

НА СЕЛІ: Виведи гурток на прогулянку і навчи хлопців помічати віддалені головні риси околиці як орієнтаційні знаки, напр.: узгір'я, церковні вежі тощо та близькі орієнтаційні знаки, як: особливі будинки, дерева, скелі, ворота тощо. Нехай також закріплюють побічні дороги й стежки, різні роди дерев, птиць, тварин, слідів, а далі людей і возів.

Вишли хлопців на прогулянку. Після повернення випитай у кожного з них зокрема, або нехай усі пишуть на папері, відповіді на яких шість питань щодо деяких пунктів, що їх повинні були помітити. Вартість вишколу помітно піднесеться, коли зробиш наперед деякі малі знаки на землі або розкинеш там гудзики чи сірники тощо, що їх хлопці мають помітити або й позбирати та принести; це добрий засіб, щоб примусити їх просліджувати ґрунт близько себе так само, як і віддалені предмети.

На курінних сходах влаштуй сцену з "випадком" без попередження, напр.: з'являється чоловік, "збиває з ніг" виховника і утікає. Кожний гурток пише опісля повідомлення про те, що сталося, подає опис тієї особи тощо.

ІГРИ В СПОСТЕРІГАННІ

Шукай наперстка (В кімнаті)

Вишли гурток з кімнати.

Поклади наперсток, перстень, монету, клаптик паперу чи інший малий предмет на місце, де його добре видно, але важко закріпити. Поклич гурток, нехай його шукає. Коли хтось із пластунів побачить його, іде ще трохи далі й спокійно сідає, не зраджуючи іншим місця, де він схований.

За якийсь час доручають йому показати знахідку тим, кому не пощастило знайти.

Далеко - близько (В місті або на селі)

Роз'ємний суддя йде вздовж визначеної дороги чи іншої лінії з гуртком у гуртковім укладі. Він має з собою картку для записування балів для кожного пластуна.

Кожний пластун розглядає зазначені подробиці, і як тільки щось помітить, біжить до роз'ємного судді, щоб показати йому те, або й віддати знайдену річ. Роз'ємний суддя записує відповідні бали проти прізвища пластуна. Хто здобуде найбільше балів під час прогулянки, - виграє.

Подробиці вибираємо, як подано далі, щоб розвивати спостережливість пластуна та навчити його дивитися далеко й близько, вгору й униз. Кожного разу, як граємо цю гру, підбираємо інші предмети; кожного разу повинно їх бути 8-10.

Кожний знайдений сірник 1 бал
Кожний знайдений гудзик 1 бал
Побачити сліди птаха 2 бали
Побачити сивого коня 2 бали
Побачити голуба на льоту 2 бали
Побачити сидячого горобця 1 бал
Побачити ясеня 1 бал
Побачити розбите вікно 1 бал (І так далі).

Крамнична вітрина (В місті поза домом)

Роз'ємний суддя доручає гурткові пройти мимо шістьох крамниць, призначаючи для кожної крамниці півхвилини. Відпровадивши хлопців, він дає кожному з них картку паперу й олівець та доручає написати на ній з пам'яті, що він закримітив, скажімо, в третій і п'ятій крамниці. Хто правильно опише найбільше предметів, той виграє. При тому поодинокі пластуни повинні змагатися парами. Ті, що програли, змагаються знов, поки гра не дійде до найслабшого. Таким чином найслабший має нагоду найбільше вправлятися.

Що є в кімнаті? (В кімнаті)

Пошли кожного пластуна до якоїсь кімнати на півхвилини. Коли вийде, нехай зробить список меблів і предметів, які помітив. Хто закримітить найбільше, виграє.

Найпростіший спосіб записувати бали пластунам - це зробити собі список усіх предметів тієї кімнати з колонками балів для окремих пластунів. Так можна легко поррахувати бали.

Гра Сетона

Приготуй картки з картону, розділеного щонайменше на 12 малих квадратиків. Кожний пластун дістає одну карту й олівець і з тим відходить на кількасот ярдів.

Провідник бере тепер великий шматок картону, поділеного на таке саме число квадратиків, боки яких завдовжки щонайменше три цілі. Провідник має кілька чорних паперових кіл з проміром півцяля, і припиначі. Яких шість кіл він уміщує на своїй таблиці, де схоче. Він тримає свою таблицю так, щоб пластуни могли її добре бачити. Тепер пластуни поступово наближаються, поки не побачать чорні кола на таблиці провідника; тоді вони зарисовують на своїх картах чорні точки на відповідних місцях. Хто це зробить правильно з найбільшою віддалі від провідника, той виграє.

За кожне правильно уміщене коло давай п'ять балів та віднімай один бал за кожних два цілі меншої віддалі від найдалшого пластуна.

Пачкарі через кордон

"Кордон" - це лінія в терені яких 400 ярдів завдовжки, найкраще якась дорога чи широка стежка або смуга піску, що на ній добре видно сліди ніг. Один гурток пильнує кордону, розставивши стійкових вздовж тієї дороги; посередині поміж кордоном і "містом" перебуває запасна частина сторожі. "Місто" - це пункт, визначений деревами, будинками чи прапорцями, якої півмилі від кордону. Ворожий гурток пачкарів збирається якої півмилі з другого боку кордону. Вони мають перейти через кордон у будь-якому складі: поодинці, гуртом чи розсіяно, і мають дістатися до міста ходою, бігом чи пластовим кроком. Тільки один з них, припускають, - справжній пачкар, - і він має на черевиках особливі набійки, щоб робити сліди. Стійки проходжуються сюди й туди по своєму відтинку (бігти можуть тільки після того, як проголошено "тривогу"), чекаючи на сліди пачкаря. Як тільки котрий стійковий побачить слід пачкаря, дає знак "тривоги" запасній частині й

кидається якомога швидше йти за слідом. Запасна частина співпрацює з ним, і вони всі намагаються спіймати пачкаря, поки дістанеться до міста. Якщо він увійде в межі міста, тоді він у безпеці і виграє.

Гра Кіма

Примісти 20-30 малих предметів на тацю, або на стіл чи підлогу, напр.: два-три різних роди гудзиків, олівців, корків, ганчірок, горіхів, камінців, ножів, мотузків, світлин, - одне слово - все, що можеш знайти, і прикрий все те полотном чи сурдутом.

Приготуй список цих предметів і зроби колонки для відповідей кожного хлопця за таким зразком:

Предмети	Джон	Браун	Сміт	Еткінс	Грін
Волоський горіх					
Чорний гудзик					
Червона ганчірка					
Кишеньковий ніжик					
Жовтий олівець					
Корок					
Мотузок					
Поштова марка					

Тепер відкрий предмети на одну хвилину, пильнуючи за годинником чи рахуючи повільно до 60. Після того знов їх прикрий.

Нехай тепер кожний хлопець зокрема назве тобі пошепки всі предмети, що собі їх запам'ятав, або кажи йому їх списати, і запиши собі це на картці підсумків.

Виграє той, хто запам'ятав найбільше предметів.

Втікачі

Кожний пластун з гуртка має прикріплене на плечах на сорочці кругле коло з білого картону з виразно написаним числом.

Один член гуртка - це "втікач"; всі інші - "ловці".

Втікачеві, котрий має на черевиках набійки, що залишають сліди, або іншим чином залишає за собою сліди, дають яких десять хвилин часу для втечі. Після того всі інші з гуртка вирушають й намагаються його вислідити.

Як тільки "ловець" підійде близько до "втікача" так, щоб той його не бачив, але щоб міг зняти число з плечей "втікача", - "втікач" спійманий. Але якщо "втікачеві" пощастить якимсь чином зняти число з "ловця", тоді цей виходить з гри.

Пластун, що зняв з плечей іншого пластуна число, мусить це число голосно назвати, щоб той знав, що він виходить з гри.

Під час цієї гри треба обережно підкрадатися. За "втікача" вибирають якогось бистрішого пластуна з гуртка, бо він має не тільки обминати 6- 7 "ловців", але й мусить намагатися "взяти їх у полон", якщо не хоче, щоб його "вбили".

Гутірка при ватрі ч.12. Стеження

ДОДЖ, генерал американської армії, оповідає, як то він раз мав переслідувати групу червоношкірих індіан, що вбили кількох людей.

Вбивці, тікаючи верхи, вирушили майже тиждень раніше.

Генерал Додж взяв собі на допомогу дуже доброго слідця-пластуна на прізвище Еспіноза. Йдучи за слідом індіан уже багато миль, Еспіноза раптом зіскочив з коня і видобув з замаскованої щілини в скелі чотири кінські підкови. їзді, явна річ, зняли їх з підкутих кінських копит, щоб не лишати по собі слідів.

Шість днів переслідував Додж з своїми людьми банду, і майже впродовж цілого того часу звичайне око не бачило ніяких слідів. Вкінці, проїхавши 150 миль, наздогнали і спіймали всю банду. Це була заслуга тільки Еспінози, що так добре вмів стежити.

Стеження вночі

В іншому випадку американські відділи стежили за ватагою індіан, що нападали й убивали білих. Американцям допомагали червоношкірі індіанські пластуни.

Щоб успішно зробити напад, відділи маршували вночі, слідці знаходили шлях у темноті, намацуючи сліди ворога пальцями. Так вони пройшли доволі швидким кроком багато миль, та раптом затрималися й зголосили, що слід, за яким вони йшли, перетинає якийсь інший свіжий слід упоперек. Коли командувач-старшина підійшов до них, вони все ще доторкалися руками слідів так, що не могло бути ніякої помилки.

Принесли світло, і з'ясувалося, що це ведмідь пройшов упоперек слід ворога! Марш тривав далі без будь-яких дальших перешкод; вранці напали й спіймали ворогів.

Американського пластуна Фредерика Бирнгема, що був у Південній Африці з відділом Вілсона, коли їх розбито в прах над річкою Шенгені в країні матабелів, вислано з депешею саме перед тим, поки їх оточили вороги. Він ішов уночі, щоб ворог його не спостеріг.

Шлях знаходив він, доторкаючись пальцями в болоті слідів відділу, що проходив туди вранці.

Я сам теж провадив відділ уночі через важкопрохідну частину узгір'я Метопо в Родезії, щоб напасти на ворожу твердиню, яку я вислідив попереднього дня. Я пізнавав шлях по моїх власних слідах - то руками, то пальцями ніг через підметки моїх черевиків, уже зношені і тонкі. І мені ніколи не було важко знайти напрям.

Важливість стеження

Слідити, значить - йти за слідами - кажуть у нас, в інших країнах кажуть інакше. І так у Південній Африці називають це "спурінг", бо слід називається там "спур" (spoor); в Індії кажуть "пагінг", бо "паг" (pug) - це в них слід; у Північній Америці кажуть "трейлінг" (trailing).

Фредерик Бирнгам, американський скаут, став славним у країні матабелів

Це один з основних засобів, за допомогою яких пластуни здобувають відомості, а ловці знаходять дичину. Але щоб стати добрим слідцем, треба починати це ремесло замолоду і вправлятися в ньому в будь-який час, скільки разів виходиш з дому, однаково - в місті чи на селі.

Коли спочатку ти мусиш постійно нагадувати собі про цей обов'язок, то пізніше він перейде в твою звичку, і тоді вже не треба буде собі про нього нагадувати. А це - дуже корисна звичка: вона робить і найнуднішу дорогу цікавою.

Коли ловці розглядаються в терені за дичиною, вони насамперед шукають будь-яких слідів - старих чи нових - щоб довідатися, чи в околиці взагалі є якась звірина. Тоді вивчають новіші сліди, щоб дізнатися, де ховається звірина. Опісля, знайшовши свіжий слід, вони йдуть за ним, поки не знайдуть звірини й не вб'ють її. Пізніше вони не раз мусять іти по своїх слідах назад, щоб знайти дорогу до табору. Воєнні пластуни роблять цілком так само щодо ворогів.

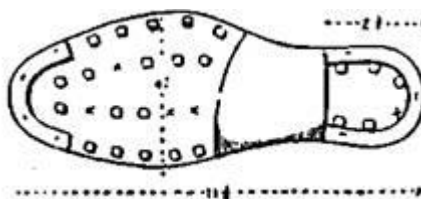
Сліди людей

Передусім мусиш уміти відрізнити слід стопи однієї людини від такого ж сліду іншої - за його величиною, формою, цвяхами тощо. Те саме стосується слідів коня чи інших тварин.

З сліду людини, тобто з величини стопи й довжини кроку, можеш до деякої міри відгадати її зріст.

Коли хочеш відчитати слід, вибери собі дуже виразний відбиток стопи, дуже старанно відміряй його довжину, довжину зап'ятка, ширину підметки; ширину підбиття, ширину зап'ятка, зверни увагу на те, скільки рядів цвяхів і скільки цвяхів у кожному ряді, яке охоронне окуття зап'ятка чи під пальцями ніг, якої форми головки цвяхів, де бракує цвяхів тощо.

Найкраще зробити малюнок відбитка стопи, напр., ось так:

Зверни увагу на довжину, ширину підметки, довжину зап'ятка й інші деталі. "X" означає відсутній цвях

Треба дуже старанно відміряти довжину людського кроку, від зап'ятка однієї ноги до зап'ятка другої.

Одного разу знайшли в річці потонулого чоловіка. Люди гадали, що він випадково впав у річку і що рани на його голові були від каміння і под. в річці. Але хтось відрисував собі його черевики і, простеживши берег річки, знайшов його сліди. По них він прийшов на місце, де без сумніву відбулася боротьба: земля була дуже стоптана і кущі поламані аж до самої води; там були теж сліди ще двох інших чоловіків. Хоч цих людей ніколи не знайшли, проте з'ясувалося, що тут правдоподібно сталося душогубство, якого ніхто й не сподівався.

Різниця між слідами босих ніг

Початківцеві дуже важко знайти різницю поміж багатьма слідами босих ніг - вони всі такі подібні! Поліційні індіанські слідці роблять в такому випадку так:

Змірявши насамперед слід ноги, рисують опісля лінію від кінчика великого пальця до кінчика малого пальця, звертаючи увагу на те, яке розташування інших пальців перед цією лінією. Намалюй це в своєму нотатнику. Коли пізніше побачиш більше слідів, тобі треба тільки спробувати таку ж лінію на одному чи другому сліді, щоб знайти саме той, якого шукаєш. У всіх людей положення пальців трохи інше.

Спробуй це з іншими пластунами твого гуртка: нехай кожний зробить відбитки своєї босої ноги, а ти шукай різниці між ними, нарисувавши попри пальці лінію.

Як пізнати спосіб ходу на слідах

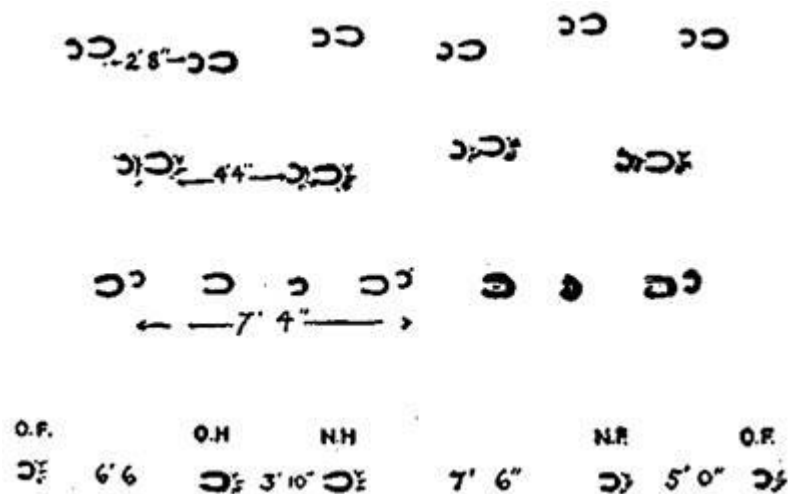
Пластун мусить відразу, як тільки кине оком, здогадатись, яким кроком ішла людина, що лишила сліди.

Щоб розрізнити сліди босих ніг, нарисуй лінію від кінчика великого до кінчика малого пальця і зазначи положення інших пальців

Коли людина йде кроком, ступає на землю цілою шириною стіп, та ставить стопу одну від одної в трохи меншій віддалі, як один ярд. У бігу пальці трохи глибше втискаються в землю, викидають трохи землі, а віддаль більша, як один ярд. Інколи люди йдуть назадгузь, щоб обманути того, що за ним слідкує, але добрий пластун звичайно відразу це збагне з короткого кроку, з більше звернених досередини пальців і з глибше втиснених у землю зап'ятків.

СЛІДИ КОНЯ

Коли знайдеш сліди коня, спробуй відгадати, з якою швидкістю він ішов. Це показує відстань поміж відбитками передньої і задньої ніг. На малюнку вгорі - довші сліди - це задні ноги

У звірят під час бігу пальці глибше входять у землю, викидають її трохи, і їхні кроки виходять довші, ніж у повільному ході.

Як тільки побачиш слід коня, мусиш відразу сказати, яким кроком він ішов.

Йдучи кроком, кінь залишає дві пари слідів копит - ліва задня нога знаходиться відразу перед слідом передньої лівої, а права передня - зразу ж за відбитком задньої правої ноги.

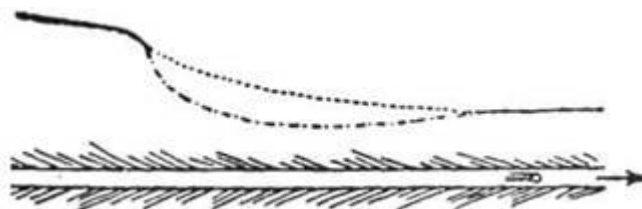
Форма сліду задньої ноги звичайно вужча й довша, ніж передньої.

Колишні розбійники й конокради вживали такої штучки: вони прибивали коням підкови передом назад, щоб обдурити слідців, що пробували б їх переслідувати. Але добрий слідець не дасть себе "вивести в поле" . Так само й злодії з таких міркувань часто йдуть назадгузь, але бистрий слідець збагне це дуже швидко.

Треба також вивчати сліди коліс, щоб знати різницю між слідами авта і велосипеда та змогти подати напрям, яким вони їхали.

Вік слідів

Вивчаючи сліди, яким кроком хтось ішов, треба, крім того, дізнатись, якої давності ці сліди. Це дуже важлива річ, і треба дуже багато практики й досвіду, щоб вміти це як слід.

Напрямок їзди велосипеда можна дізнатись по тому, куди витиснемо назад болото, як теж по "петлі" в сліді при поворотах: вужчий кінець петлі показує напрям їзди

Дуже багато залежить від стану ґрунту й погоди та їх впливу на сліди. Йдучи, напр., за слідом у бездошову, вітряну днину змінним ґрунтом, побачиш, що слід буде виглядати на легкому піщаному ґрунті незабаром уже як старий, бо вогка земля, витиснена з-під поверхні, швидко висихає і кольором не різниться від землі на поверхні, а гострі краї сліду швидко заокруглить вітерець, граючись з сухим пилом, в якому слід зроблено.

Йдучи слідом велосипеда чи авта, зверни особливу увагу на місця, де дорога нерівна. Там знайдеш багато знаків

На вогкій землі той самий слід виглядає свіжіше, бо сонце тільки частково висушить вирвану глину, і тому вітер не заокруглить гострих країв відбитка. А у вогкій глині, в тіні дерев тощо, куди сонце не доходить, той самий слід, що в піску виглядає старий, - тут виглядає зовсім свіжо.

Очевидно, дуже добрим показником віку слідів є дощ, що впав на ці сліди (якщо знаєш, коли йшов дощ). Багато можуть тут допомогти також інші сліди, що їх перехрещують, або обставина, наскільки висохла чи зів'яла стоптана трава. Йдучи за слідом коня, можеш відгадати час, коли він туди проходив, за виглядом посліду, враховуючи належно вплив сонця, дощу чи птиць.

Навчившись розпізнавати на слідах спосіб ходу й їх вік, мусиш далі навчитися йти за ними по кожному роді ґрунту. Цього можеш учитися ціле своє життя і все ще будеш відчувати потребу постійно в цьому вдосконалюватися.

Можеш теж багато навчитися з попелу погаслої ватри - байдуже, чи він ще теплий, чи вже холодний, - з відходів, з яких довідаєшся, чим жилилися тут люди, байдуже, чи їжа була багата, чи скромна.

Мусиш швидко шукати не тільки за знаками, які зробили твої власні пластуни, але й за знаками, що їх зробили й інші пластуни.

Розшуки вкрадених речей

В Судані й у Єгипті є дуже добрі тубільні слідці, і я бачив їх при роботі.

У полковника єгипетської кавалерії вкрали з дому деякі речі, тому послали по слідця до сусіднього племені Джалін.

Він швидко знайшов сліди стіп злодія, йшов за ними далеко в пустелю і знайшов там місце, де були закопані вкрадені речі. Сліди вели потім назад до бараків.

Цілий полк мусив вишикуватися босоніж на перевірку перед слідцем. Вкінці, перевіривши сліди всіх вояків, він заявив: "Ні, між ними нема злодія". Саме в ту хвилину підійшов до полковника з якоюсь справою його тубільний слуга. Слідець, що стояв поблизу, сказав полковникові: "Ось вам людина, що закопала вкрадені речі!"

Слуга, здивований тим, що його викрили, признався, що це він украв речі свого пана, гадаючи, що його підозріватимуть менше, ніж інших.

Як стежити

Коли старий пластун натрапить на дуже свіжий слід людини чи тварини, звичайно не йде за ним дуже близько, бо переслідувана звірина часто оглядається назад себе: чи за нею не слідкують.

Тому слідець іде викрутасами і згодом приходиться знов на те місце, де сподівається відшукати слід. Коли знайде його, робить коло вперед і т.д., аж поки не згубиться слід. Тепер він знає, що він попереду звірини, тому й робить щораз вужчі кола, поки її не знайде, ясна річ, стережучись зайти "від вітру", щоб звірина не почула його, коли наблизиться на віддаль нюху.

Часами натрапиш на такі сліди. Починаючи зліва, це сліди: оленя, вівці, вовка й лисиці

Кілька слідців з Сайну йшло за вкраденим верблюдом з Карачі до Севену 150 миль по піску й голих скелях. Бажаючи обдурити слідців, злодії тягали верблюда сюди й туди по переповненій вулиці, думаючи, що його слід згубиться між іншими. Але слідці це передбачили і розіслали стежі навколо міста. Так знайшли вони на віддаленому місці слід, що виходив з міста, й успішно слідкували за ним.

На твердому ґрунті дивись вперед

Коли тобі доведеться стежити там, де важко помітити слід, напр., на твердому ґрунті або на траві, з'ясує, у якому напрямі йшов останній видний слід і дивись у тому напрямі, але досить далеко: вперед яких 20-30 ярдів. У траві побачиш зігнені або стоптані стебла, а на твердому ґрунті пересунені або видряпані з землі камінці тощо. Те все, справді, незначні знаки, але якщо на них будеш дивитися в одній лінії, переконаєшся, що вони творять щось на зразок сліду, якого іншим способом не можна було б взагалі помітити.

Я раз слідкував за велосипедом на твердій битій дорозі, де він дійсно не залишав узагалі будь-якого сліду. Але коли я поглянув уздовж поверхні дороги далеко вперед проти сонця, що саме сходило, я зовсім виразно побачив його слід на майже

невидній поволоці роси на землі. Стоячи на сліді і дивлячись собі саме під ноги, я не міг побачити найменшого знаку.

На непомітний слід треба дивитися проти сонця, тоді помітимо й найменші нерівності терену, що кидають виразну тінь.

Як знайти втрачений слід

Якщо хочеш знайти слід, що його згубив з очей, зроби так: поклади хусточку, палицю чи інший предмет на останній видний слід і ходи широкими колами яких 30, 50 чи 100 ярдів довкола того сліду; вибираючи найсприятливіший ґрунт, по змозі м'яку землю, шукай дальших слідів. Якщо йде цілий гурток, то звичайно найкраще, щоб він затримався на одному місці, а тільки один чи два шукали дальших слідів. Якщо кожний захоче шукати слідів, дуже швидко їх знищить, затоптавши їх чи змішавши зі своїми слідами; в такому випадку пам'ятай, що "забагато кухарів - пересолена юшка!"

Коли шукаєш слідів, керуйся здоровим людським глуздом: подумай, в якому напрямі міг ворог піти, і спробуй там шукати.

Я пам'ятаю слідженого одного разу дикого кабана; цей приклад краще з'ясує нам те, що я тільки-що сказав: Кабан біг спочатку через болотисті підмоклі поля, і було зовсім легко йти за ним, аж поки він не повернув на дуже твердий ґрунт, де за малу хвилину не було видно найменшого знаку його слідів. Треба було зробити розшуки. Визначено останній слід, і слідець почав ходити у широкому колі, дуже дбайливо обшукуючи ґрунт, але не знайшов будь-якого знаку. Тоді слідець почав розглядатися довкола по околиці і, ставлячи себе в ситуацію кабана, спитав: "В якому ж напрямку пішов би я тепер?" На деякій віддалі перед ним, у продовженні попереднього сліду, стояв довгий живопліт колючих кактусів, а в ньому видніли дві діри. Він підійшов до однієї з тих

дір, яка лежала на шляху, що його правдоподібно міг вибрати собі кабан. Тут ґрунт був усе ще дуже твердий, і жодного сліду не було видно. Але на одному листочку кактуса в дірі була грудочка мокрої глини: ось той бажаний знак. На тому твердому ґрунті не було жодного болота, і кабан, очевидячки, приніс його на своїх ногах з мокрого терену, що ним пробігав. Цей один малий знак дав змогу слідцеві іти далі правильним напрямом від одного такого знаку до другого, поки не прийшов укінці на слід у відповідному ґрунті, звідки міг іти за кабаном аж до його лігва.

Пристає свій крок до сліду

Я приглядався, як у Судані один слідець ішов за слідами по землі, де звичайне око зовсім нічого не могло помітити, таким способом: коли слід був виразний, він намагався іти тим же кроком, як і слід. Так він ішов з ним крок у крок, і, йдучи, стукав палицею в землю, немов відзначаючи кожний слід стопи. Коли сліди зникали на твердому терені або під летючим піском, він ішов далі таким самим кроком, стукаючи палицею в ті місця, де мали б бути сліди стіп. Вряди-годи він бачив легке заглиблення чи інший знак, що вказував там на наявність сліду. Так він знав, що він іде завжди правильним напрямом.

Ось сліди двох птахів. Одна з них звичайно живе на землі, друга на кущах чи деревах. Котрий слід належить до першої чи другої птави?

ГУРТКОВІ ВПРАВИ В СТЕЖЕННІ

Приготуй ґрунт для стеження, вибираючи ділянку м'якої землі, яких 10-15 ярдів до квадрата та вирівняй його вальцем. Частина ґрунту зволож, немовби на неї йшов дощ; другу частину залиши сухою. Одному з хлопців доручи перейти цим ґрунтом, опісля перебігти, а далі переїхати велосипедом. З'ясує різницю в слідах, щоб пластуни з гуртка, побачивши колись якісь сліди, могли відразу сказати, чи особа, що залишила сліди, йшла чи бігла.

Вишли хлопця, щоб робив сліди; іншим хлопцям доручи їх слідкувати, помічати всі інші сліди, що їх перетинають, та означити, які особи чи звірята ці сліди зробили. Хлопець повинен мати на підметках черевиків прив'язані пластини для роблення слідів, або повинен прибити собі на підметки чи на палицю кілька цвяхів такої форми, щоб не помилитися щодо його сліду.

Вивчай вік слідів, зробивши день пізніше свіжі сліди біля старих. Зверни увагу на різницю у вигляді, щоб пластуни навчилися відгадувати вік слідів.

Доручи кожному пластунові зробити в м'якому ґрунті відбиток власного черевика і відрисувати його на папері.

Висилай гурток на різні дороги. Нехай принесуть повідомлення про сліди, що там побачили, - сліди людей, возів чи звірят.

Роби гіпсові відбитки слідів. Навколо сліду зроби вал з болота. До шклянки чи чашки налий води, повільно досипай гіпсу, цілий час помішуючи, поки маса не стане як сметана - така густа, щоб її ще можна було лити. Налий цю масу на слід. Коли вона ствердне, викарбуй на ній дату, місце знахідки тощо. Як цілком ствердне і висохне, обережно її викопай та обмий від бруду.

ІГРИ В СЛІДКУВАННЯ

Запам'ятай слід

Доручи хлопцям з одного гуртка сісти так, щоб ноги були підняті вгору. Іншим пластунам дай три хвилини часу на те, щоб запам'ятали вигляд їхніх черевиків. Виславши їх потім до кімнати чи куди-небудь, доручи одному пластунові з першого гуртка зробити кілька слідів стопи на пригожому ґрунті. Тепер викликай окремих пластунів другого гуртка. Нехай приглянуться до слідів і скажуть, кому вони належать.

Відрисовування слідів

Покажи гурткові сліди стіп. Зверни увагу, котрий пластун зробить найвірніший малюнок стопи. Пластунам можна йти за слідом, поки не знайдуть пригожого ґрунту, де є добрі відбитки стіп.

Знайди злодія

Попроси чужу людину зробити сліди так, щоб пластуни цього не бачили. Тепер пластуни вивчають ці сліди, щоб потім їх знов упізнати.

8-10 осіб, разом з тією чужою людиною, проходять за чергою перед пластунами та роблять сліди стіп. Кожний пластун пошепки каже роз'ємному судді, котрий з них зробив попередні сліди, тобто подає, котра це була особа з черги. Виграє той, хто правильно відгадає. Коли більше правильних відповідей, виграє той, хто зробить найкращий малюнок сліду з пам'яті.

Йди за слідом

Вишли пішки чи на велосипеді "зайця" з повною кишенею зерна, лушпиння з горіхів, папірців "конфетті" тощо. Він має час від часу позначати ними свою дорогу, щоб гурток міг за ним слідкувати.

Або вживай пластових знаків, рисованих на землі, складених з гілок тощо, ховаючи при тому в якомусь місці листа.

Гутірка при ватрі ч.13. Читання «знаків», тобто як робити висновки?

Коли пластун навчився вже помічати "знаки", тоді мусить ще навчитися "як збирати докупі результати спостережень" і таким чином розуміти значення того, що бачив. Це називаємо "робити висновки".

Ось приклад того, як молодий пластун може розуміти із "знаків" значення, якщо має в тому досвід.

Старий Бленкінсон вибіг із своєї малої крамнички поблизу оселі африканських кафрів.

"Гей! Тримайте злодія!, - кричав, - Він украв у мене цукор. Тримайте його!" Тримати? Кого? Адже ніхто не тікав, як далеко сягало око.

"Хто його вкрав?" , - питався поліцист.

"Не знаю, але бракує мені цілого мішка цукру. А ще хвилину тому був".

Читання знаків

Покликали тубільного поліцейного слідця. Здавалося, що це зовсім неможливо, щоб він між кільканадцятьма іншими слідами босих ніг коло крамниці міг розрізнити сліди злодія. Все ж таки він відразу побіг в напрямі кущів. У деяких місцях він мусів проходити по твердому кам'янистому ґрунті, але при тому не зменшував кроку, хоч жодних слідів стіп ми не бачили.

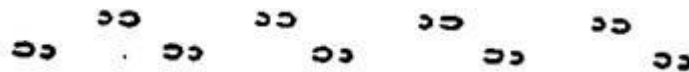
Вкінці слідець раптово затримався і почав шукати навколо: очевидно, згубив слід. Та на його обличчі з'явилася усмішка, коли показував пальцем понад плече на близьке дерево. На дереві побачили схованого поміж галуззям тубільця з мішком цукру.

Як слідець його викрив? Його бистрі очі побачили, як кілька зеренець цукру заблищали в пилюці. Мішок надпорочився і залишав за собою дуже незначний слід з таких зернят. Слідець ішов за цим слідом, а коли слід зник урешті в кущах, він побачив, як мурашки шнурком маршували до дерева. Вони йшли за цукром, і те саме зробив слідець. Так то пощастило спіймати злодія.

Думаю, що старий Бленкінсон поплескав слідця по плечу за спритність, з якою він помітив зернята цукру й мурашок, та за його дотеп, як він здогадався, чого мурашки лізуть на дерево.

Загублений вояк

В Індії пропав кудись вояк кавалерії, і кілька його товаришів шукало по всіх усюдах, щоб його знайти. Вони зустріли тубільного хлопця і спитали його, чи не бачив пропалого. Цей негайно сказав: "Ви говорите про того високого вояка, що їхав на дереші, який трохи налягав на ногу?"

Такі сліди робить кривий кінь. Питання: котра нога крива?

Довші сліди належать до задніх ніг.

"Так, це він, - сказали вояки. - Де ти його бачив?"

"Я його не бачив, - відповів хлопець, але знаю куди він поїхав" .

На те хлопця арештували, гадаючи, що того вояка може вбито і сховано кудись, і що хлопець чув щось про це.

Але згодом він пояснив, що бачив сліди того вояка.

Він показав їм сліди і привів їх на місце, де сліди свідчили про те, що пропалий зробив там зупинку. Тут кінь чухався до дерев й залишив на корі кілька шерстин, з яких можна було дізнатися, що це був дереш. Сліди його копит показували, що він кульгав, бо одна нога залишала менш глибокі сліди і робила коротший крок, ніж інші ноги. Що це був вояк, видно було із слідів його чобіт: то був вояцький чобіт.

Тоді спитали хлопця: "А як ти знаєш, що він був високого зросту?" Хлопець показав їм, де вояк відламав собі гілку з дерева: людина звичайного зросту не могла б так високо сягнути.

Робити висновки - це точно те саме, що читати книжку. Хлопчина, що ніколи не вчився читати, побачивши, як ти читаєш книжку, питає тебе: "Як ти це робиш?" Тоді ти поясниш йому, що безліч малих значків на сторінці - це букви. Коли їх скласти до купи, можна читати слова. А слова творять речення; реченнями передають думки.

Цілком так вишколений пластун бачить малі знаки й сліди. Він складає їх у голові до купи і швидко вчитує з них значення, до якого невишколеній людині ніколи не дійти.

Від частой вправи він навчиться читати значення з першого погляду - зовсім так, як ти читаєш книжку: без витрати часу на силабізування кожного слова, буква по букві.

Приклади, як робити висновки

Під час матабельської війни в Африці вийшов я раз на розвідку з тубільцем на широку трав'янисту рівнину поблизу узгір'я Метопо.

Раптом ми перетнули свіжий слід у траві: стебельця трави були ще свіжі й вогкі, хоч стоптані; всі вони були зігнуті в один бік, а це вказувало напрям, куди йшли люди. Йдучи трохи за тим слідом, ми вийшли на піщане місце і там побачили, що це були сліди кількох жінок (малі стопи з рівними краями, короткі кроки) і хлопців (малі стопи, витягі краї, довші кроки). Вони йшли, не бігли, в напрямі до гір, віддалених яких п'ять миль, де, на нашу думку, сховалися вороги.

Єдиний листочок, що впав з посуду, що його несла тубільна африканка, дав змогу здобути відомості про ворога

Потім ми побачили листок, що лежав яких 10 ярдів убік від слідів. На милю навколо не було деревини, але ми знали, що дерева з таким листом росли в оселі, 15 миль від нас, в напрямі, звідки саме йшли сліди. Отож виглядало, що ці жінки прийшли з тієї оселі, принесли цей листок і пішли до гір.

Коли ми підняли той листок, з'ясувалося, що він був вогкий і від нього тхнуло пивом тубільців. Короткі кроки жінок свідчили про те, що вони несли якийсь вантаж. Ми здогадались, що жінки, згідно з місцевим звичаєм, несли на головах посуд з тубільним пивом, заткавши отвори жмутками листя. І один з тих листків упав. А тому, що ми знайшли його десять ярдів убік від слідів, то тоді, як він упав, віяв вітер. Тепер, тобто в сьомій годині ранку, не було вітру, зате близько п'ятої години був.

З усіх цих дрібних знаків ми зрозуміли, що група жінок і хлопців несла вночі пиво з віддаленої на 15 миль оселі і принесла його ворогові в горах, прибувши туди відразу після шостої години ранку.

Чоловіки, мабуть, негайно взялися пити пиво (бо ж воно через кілька годин кисне), а тому, поки ми дійдемо, там будуть спати й погано тримати стійку. Так нам усміхалася гарна нагода оглянути їхнє розташування.

Згідно з тим ми пішли за слідами жінок, знайшли ворога, зробили спостереження і без будь-яких труднощів повернулися з відомостями.

А сталося це все в основному завдяки свідченню того одного листочка.

З цього бачиш, як важливо звертати увагу навіть на найдрібніші речі.

Пил допомагає робити висновки

Спостерігаючи дуже малі знаки, детективи викривають великі злочини.

В одному випадку стався злочин. Знайдено піджак чужинця, але годі було по ньому здогадатись, хто його власник.

Піджак запхали до міцного мішка й стали бити палицею. Пил з мішка зібрали разом і перевірили під сильним побільшуючим склом. Виявилося, що пил складався з дрібнесенького трачіння, а це вказувало на те, що його власник був, правдоподібно, тесля, дроворіз чи столяр. Потім пил узяли під мікроскоп, і виявилося, що в ньому були теж зеренця желатину й спорашкованого клею. Тими речами не користується ні тесля, ні дроворіз. Так виявилося, що піджак належав столярові, і поліція прийшла на слід злочинця.

Пил з кишень чи з заглибин кишенькового ножики тощо говорить дуже багато, коли його докладно перевірити.

Школа Шерлока Голмза

Кажуть, що д-р Бель з Единбургу був тим зразком, з якого сер Конен Дойль узяв свою ідею Шерлока Голмза.

Одного разу д-р Бель навчав студентів у шпиталі, як лікувати людей. Введено пацієнта, щоб лікар міг показати, як піклуватися пораненим. У цьому випадку пацієнт увійшов кульгаючи, і лікар звернувся до одного зі студентів і спитав:

"Що йому трапилось?"

"Не знаю, - відказав студент, - я його не питав" .

"Не треба й питати, - сказав лікар, - ви повинні самі побачити, що в нього поранене праве коліно:

він же налягає на ту ногу. Він її попик на вогні - бачите, що його штанка спалена на коліні. Сьогодні маємо ранок понеділка. Вчора було гарно, в суботу - мокро й болото. Штани чоловіка - цілком забруднені: він упав у суботу ввечері в болото" .

Після того він звернувся до того чоловіка й сказав: "Ви отримали в суботу свою платню і напилися, а потім, повернувшись додому, намагалися висушити над вогнем свій одяг, впали на вогонь і попекли коліно. Чи так воно було?"

"Так, пане" - відповів чоловік.

Я читав раз у часописі про одного суддю провінційного суду, що теж умів " помічати малі знаки" та "складати докупи свої спостереження" . Він судив одного боржника.

Боржник боронився тим, що він безробітний і не може отримати працю.

"Що ж ви робите тим олівцем, що маєте за вухом, коли не маєте праці?" - спитав суддя.

Чоловік мусив признатися, що допомагає своїй жінці в її, як з'ясувалося, дуже прибутковому підприємстві. Після цього суддя звелів йому заплатити борг.

Правдиві пластові оповідання

Приклади, як пластуни роблять з малих знаків важливі висновки, подає в своїй книжці "Пластування і розвідка в диких країнах" капітан Стігенд.

Коли він одного ранку обходив довкола свій табір, помітив свіжий слід коня, що йшов повільною ходою. Він знав, що всі таборіві коні йшли тільки риссю, отже це мусив бути чужий кінь. Так він установив, що ворожий розвідник-вершник преспокійно приглядався до його табору вночі.

Прибувши до оселі в середній Африці, з якої мешканці повтікали, Стігенд не міг розпізнати, до якого племені оселя належала, аж поки не знайшов в одній хижі крокодилячої ноги. Це свідчило, що оселя належала до племені Авіза, члени якого їдять крокодилів, сусідні племена їх не їдять.

На віддалі півмилі побачили чоловіка, що їхав на верблюді.

Тубілець, що спостерігав його, сказав: "То людина рабської крові!"

"Як ти дізнався про це з такої віддалі?"

"Бо він вимахує ногами. Справжній араб притискає ноги до боків верблюда, коли їде".

Розшуки втраченої власності

Один старшина згубив під час вправ у пустелі, п'ять миль від Каїра, свій бінокль і послав по тубільних слідців, щоб шукали згуби.

Сліди ніг верблюдів - дуже подібні одні до одних. Але єгипетські слідці привчені йти за ними, щоб знайти вкраденого верблюда

Вивели коня і провели, щоб слідці могли виявити сліди його ніг. Слідці запам'ятали їх і пішли на місце вправ. Тут слідці негайно відшукали сліди копит капітанового коня поміж сотнями інших слідів кавалерії і артилерії і йшли за ними скрізь, куди він їздив, поки не знайшли бінокль на тому місці в пустелі, де він випав з футляра.

" Загублений" верблюд

Єгипетські слідці, зокрема, гарно слідкують за верблюдами. Хто не звик до них, тому сліди одного верблюда здаються зовсім такими ж самими, як сліди кожного іншого верблюда. Але для вправного ока вони такі ж різні, як обличчя людей - і ці слідці запам'ятовують їх так само добре, як ти запам'ятовуєш обличчя людей, яких ти колись бачив.

Сліди під твоїм порогом можуть оповісти тобі цілу історію, якщо вмієш тільки їх читати. Ось сліди з простої історії, як пес полював на кішку, а його власник сердився

Декілька років тому поблизу Каїра вкрали верблюда. Поспали по поліційного слідця і показали йому сліди того верблюда. Він ішов за ними довго, аж поки вони не завели його на якусь вулицю, де цілком загубилися поміж іншими слідами.

Але через рік наш слідць потрапив на свіжий слід саме того верблюда (він пам'ятав увесь той час його вигляд!). Верблюд, як було видно, ішов у парі з іншим верблюдом, сліди якого слідць теж упізнав. Він знав, що вони належали верблюдові добре знаного викрадача верблюдів. Так, навіть не йдучи далі за тими слідами через місто, слідць пішов з поліцистом прямо до стайні злодія і там знайшов давно пропалого верблюда.

Південноамериканські слідці

"Гавчо" - тубільні пастухи корів у Південній Америці - теж чудові пластуни. Тепер пасовища здебільшого обведені тином, але давніше гавчо мусили слідкувати цілими милями за вкраденою чи згубленою скотиною, і це робило з них чудових слідців. Раз послали одного з тих людей

вслідити вкраденого коня. Але йому не пощастило його знайти. Аж кілька місяців пізніше, в зовсім іншій частині країни, він раптом помітив на землі свіжий слід тієї самої коняки. Він негайно пішов за ним і знайшов коня.

Приклади та вправи в робленні висновків

Тут прості висновки знаків, що їх я помітив одного ранку, йдучи стежкою в стрімких горах Кашміру.

Помічені знаки. Біля стежки стовбур дерева три стопи заввишки. Поблизу дерева камінь розміром кокосового горіха, а на ньому прилипли засохлі шматки розчавленої шкаралупи волоського горіха. Кілька шкаралуп горіха лежали теж на пні дерева. Далі на стежці, 30 ярдів на південь від пня, шматки лущини чотирьох волоських горіхів. Недалеко, вздовж стежки, була висока крута скеля. Одиноке дерево волоського горіха, як далеко сягало око, росло 150 ярдів на північ від пня.

Біля пня була грудка засохлого болота, на якій видно відбиток плетеного з трави ходака.

Що ж тобі сказали б ці знаки? Моя розв'язка була:

Два дні тому тією стежкою відбував довгу дорогу в південному напрямі чоловік, що ніс вантаж і відпочивав під скелею та їв під час того волоські горіхи.

Я зробив такі висновки:

Це був чоловік, що ніс вантаж, бо коли носії хочуть спочити, не сідають, але спирають свій вантаж на похилу скелю і при тому перехиляються назад. Якщо б він не мав вантажу, був би правдоподібно сів собі на пень, проте він вважав за краще піти 30 ярдів далі, де була скеля. Жінки тут не носять вантажів, отже це мав бути чоловік. Він розбив каменем шкаралупу горіхів на пні, принісши їх з дерева, що росло 150 ярдів на північ, отже подорожував на південь. Він вирядився в дорогу, бо був узутий в ходакі; якщо б він вештався поблизу дому, ходив би босоніж. Три дні тому йшов тут дощ, грудка болота прилипла до ходаків, коли ще ґрунт був мокрий. Але з того часу не йшов дощ, і грудка була суха. Шкаралупа горіхів теж була вже суха і тим підтверджувала час, що відтоді минув.

З цим не пов'язана жодна важлива подія, це - просто приклад щоденної практики, яку пластуни повинні виконувати.

ГУРТКОВІ ВПРАВИ В РОБЛЕННІ ВИСНОВКІВ

Читай оповідання, що в ньому описано багато спостережень подробиць і подано, які з них зроблено висновки, напр.: "Записки" або "Пригоди Шерлока Голмза". Після того питай хлопців, які подробиці давали певні розв'язки, щоб переконатися, що вони дійсно зрозуміли цей метод.

На м'якому ґрунті зроби сліди різних випадків, напр.: зустріч велосипедиста з пішоходом: велосипедист зліз, щоб поговорити з приятелем, а потім знов сів і поїхав. Доручи хлопцям вивчити ці сліди й зробити висновки щодо їх значення.

Поклади на таці збірку предметів, що нібито були в кишені якогось чоловіка. Пластуни нехай роблять висновки: хто це був, які його зацікавлення тощо.

ІГРИ В РОБЛЕННІ ВИСНОВКІВ

Попроси кількох незнаних хлопцям людей, щоб ішли як перехожі вулицею чи дорогою, та доручи хлопцям помітити на кожному з них зокрема всі подробиці в зовнішньому вигляді. Згодом вимагай від хлопців повного опису тих перехожих щодо їх зовнішнього вигляду, їх особливих розпізнавальних знаків, можливого фаху тощо.

Або доручи кожному хлопцеві поговорити з якоюсь незнаною людиною дві хвилини і спробувати довідатися за цей час за допомогою питань і спостережень про все, що тільки можна про цю чужу людину довідатися.

Детектив робить висновки про "злочин"

Примісти в кімнаті чи на відповідному клаптикові ґрунту малі знаки, сліди тощо. Читай хлопцям голосно оповідання про якийсь злочин аж до місця, коли зроблено певні знаки, і доручи кожному по черзі якийсь час перевіряти "місце злочину" та опісля подати тобі розв'язку справи так, щоб інші не чули.

Спочатку треба давати якнайпростіші схеми. Пізніше можуть бути раз-у-раз складніші.

Напр., зроби більше слідів стіп і використаних сірників біля дерева, які вказують, що хтось мав труднощі, запалюючи люльку тощо.

Для важчих тем використай таємничі оповідання з "Записок Шерлока Голмза", як "Пацієнт в лікарні". Кімнату прибери так, щоб вона нагадувала кімнату пацієнта, в якій його знайшли повішеного: з відбитками забруднених стіп на килимі, з розгризеними й обтятими недопалками на вогнищі, з попелом з цигар, з коркотягом і корками тощо. Зроби на долівці з часописів стежку, по якій мають ходити учасники змагання (щоб не затерти слідів). Доручи кожному пластунові (чи гурткові) заходити окремо, і дай їм три хвилини на розслідування. Опісля дай їм півгодини, щоб приготували письмову або й усну розв'язку.

" Слідкуй за підступним вбивцею"

"Заколовши свою жертву", підступний вбивця втікає з "закривавленим ножем". Усі інші вирушають за хвилину, щоб стежити за ним з допомогою "крапель крові" (ними є конфетти), що падають на землю при кожному третьому кроці.

Замовник (роз'ємний суддя) скаже йому спочатку, куди має податися. Якщо він прибуде туди не виявлений своїми переслідувачами, бодай вісім хвилин скоріше від них, тоді він виграє.

РОЗДІЛ V. ЛІСІВНИЦТВО

Гутірка при ватрі ч.14. Підкрадання

Якщо хочеш спостерігати диких звірят, мусиш до них підкрастися, тобто підповзти до них так, щоб вони тебе ані не побачили, ані не занюхали.

Коли мисливець підкрадається до диких звірят, він старанно ховається. Так само робить і пластун на війні, коли стежить чи шукає за ворогом. Поліцист ніколи не спіймає кишенькового злодія, коли стоятиме в однострої і стежитиме за ним. Він одягається так, щоб не відрізнятись в натовпі і найчастіше приглядається до вітрин, де бачить, все, що діється поза ним, відбите немов у дзеркалі.

Якщо злочинець помітить, що за ним стежать, він насторожується; невинна людина у такому випадку теж бентежиться. Отож, спостерігаючи когось, не витріщуй на нього явно очей, але заприміть потрібні тобі подробиці одним-двома поглядами. А хочеш його докладніше оглянути - йди за ним. Ззаду можеш дізнатися стільки ж, як і спереду, - а то й навіть більше, - а якщо ця людина не пластун, і не оглядається часто позад себе, вона й не знатиме, що ти за нею стежиш.

Військові розвідники і мисливці, підкрадаючись до дичини, дотримуються завжди двох важливих заповідей, якщо хочуть, щоб їх не побачили:

Перша: вони намагаються так ховатися, щоб земля, дерева чи будинки поза ними були того самого кольору, що і їх одяг.

Друга: якщо ворог чи якась тварина дивиться на них, вони не рухаються, поки той не піде далі.

Таким чином часто пластун і в чистому полі не дасть себе запримітити.

Вибір тла

Зверни увагу на колір свого одягу, коли вибираєш собі тло. Якщо маєш одяг кольору хакі, не йди і не стій перед вибіленою стіною чи перед темним кущем, тільки йди туди, де буде за тобою пісок, трава чи скелі кольору хакі - і стій нерухомо. Ворогові буде тоді дуже важко відрізнити тебе від тла, навіть зовсім зблизька.

Якщо ти в темному одязі, заліз у темні кущі, або стань собі в тіні дерев чи скель, але вважай, щоб земля поза тобою теж була темна; якщо поза деревом, що під ним ти стоїш, буде, наприклад, ясного кольору ґрунт, ти зовсім явно на ньому виглядатимеш.

ТОМ-ЖОВТОДЗЮБ Ч. 8. ТОМ ПІДКРАДАЄТЬСЯ
"Підкрадаючись до ворога - треба головну мету на оці мати.
Та Том забув при тому всі частини тіла сховати".

Користуючись узгір'ями для чатування, дуже вважай, щоб не показуватися на вершку чи на овиді. Жовтодзюби звичайно роблять цю помилку.

Рухайся повільно

Це справжня лекція - спостерігати, як зулуський розвідник користується узгір'ям чи горбком для чатування. Він повзе вгору рачки на всіх чотирьох, лежачи пласко в траві та припавши щільно до землі. Добравшись до вершка, він дуже повільно

підводить голову, цаль за цалем, аж поки не зможе добре розглянутися. Коли побачить ворога ззаду, може до нього спокійно приглядатися; а коли гадає, що за ним стежать, він дуже довго триматиме голову зовсім непорушно, сподіваючись, що його вважатимуть за пень чи камінь. Як його не викриють, він дуже поволі схилить голову, цаль за цалем, знов ховаючись у траві, і спокійно відповзе геть. Будь-який швидкий чи несподіваний рух голови на овиді може - навіть на чималій відстані - привернути до себе увагу.

Поночі тримайся по змозі низьких місць, ровів тощо, щоб ти був унизу в темряві та міг побачити силует ворога вгорі проти зір, коли він підійде близько.

Причаївшись нічною порою в тіні куща й сидячи зовсім тихо, я підпустив до себе на віддаль трьох стіп ворожого розвідника; коли він повернувся плечем до мене, я міг підвестися на ноги й схопити його руками.

Тиха хода

Рухаючись непомітно, особливо вночі, треба пам'ятати, щоб іти зовсім тихо. Тупіт ніг звичайної людини по землі можна почути на велику віддаль. Пластун чи мисливець ступає завжди легко, на стопу ноги, а не на п'яту. Вправляйся в тому всюди, куди б ти не йшов, вдень чи вночі, вдома так само, як і надворі, щоб у твою звичку перейшло ходити так легко і тихо, як тільки можеш. Звикнувши до того, переконаєшся, що при тому так само зросте і твоя спроможність переходити великі віддалі; не зазнаєш так швидко втоми, як тоді, коли йдеш тяжким кроком, як значна більшість людей.

Тримайся проти вітру

Завжди пам'ятай, що підкрадаючись до дикої звірини чи до доброго пластуна, ти мусиш підходити до них проти вітру (під вітер), хоч би це не був навіть вітер, тільки слабенький легіт.

Отож, поки почнеш підкрадатися до ворога, треба переконатися, звідки віє вітер, і рухатися проти нього. Щоб про те дізнатися, зволож вказівний палець язиком з усіх боків, піднеси його вгору і зауваж, з якого боку почувеш найбільший холод. Або можеш підкинути вгору легкий пил, суху траву чи листя і дивитися, в який бік їх відносить.

Як маскуватися

Коли червоношкірі індіанські розвідники хотіли вислідити ворожий табір, звичайно прив'язували собі на плечі вовчу шкуру, лазили на всіх чотирьох і, наслідуючи вовче виття, обходили вночі навколо табір. Так само, заглядаючи через вершок або таке місце, де можна було побачити їх голову на овиді, вони надягали на голову шапку, зроблену з шкіри з вовчої голови, і з вухами, щоб їх уважали за вовка, коли б побачили.

Коли тубілець Австралії підкрадається до ему, вдягає на себе шкіру ему. Він несе бумеранг в руці і спис між пальцями ноги

В Австралії тубільці, підкрадаючись до ему - великого страуса - надягають на себе шкіру з ему і йдуть, похилившись, з однією рукою, піднятою вгору, щоб нагадувала шию і голову птиці.

Пластуни, визираючи з трави, часто в'яжуть собі навколо голови мотузку чи стяжку і втикають під них траву, одну вгору, другу вниз на обличчя так, що їхніх голів не видно. Ховаючись за великий камінь чи насип, вони ніколи не заглядають понад вершок, тільки завжди збоку з-поза нього.

ГУРТКОВІ ВПРАВИ В ПІДКРАДАННІ

Вишли одного хлопця на віддаль яких п'ятсот ярдів шукати різного кольору тло, поки не знайде подібного до свого одягу, і так з'ясує значення пристосувати колір одягу до кольору тла. Решта гуртка стежить за ним і спостерігає, як він стає непомітним, коли знайде відповідне тло. Хлопець у сірому одягу, наприклад, ставши перед темними кущами, дуже впадає у вічі, коли ж стане перед сірою скелею чи домом, стає менш помітним. Хлопця у темному одязі дуже добре видно на зеленому полі, але не видно, коли стане в відкритих дверях на тлі темного отвору.

З'ясує помітність руху. Помісти пластунів у доброму укритті (в кущах тощо) і покажи, як важко їх відкрити, коли не рухаються.

Вправляй швидке перебігання від одного укриття до другого; теж повзанням уздовж рова і поза насипом, від куща до куща.

Спробуй підкрастися в присмерку. Деякі з поданих ігор можна проводити в присмерку чи темряві. Не починай цілком темної ночі.

ІГРИ В ПІДКРАДАННЯ

Пластові лови

Одному пластунові дають час, щоб пішов і сховався. Решта вирушає опісля, щоб його знайти. Він виграє, коли його не знайдуть, або коли повернеться в призначений час назад на вихідний пункт так, щоб його ніхто не доторкнувся.

Біг посланця

Одному пластунові доручають принести в зазначений час повідомлення до певного пункту чи дому з якоїсь віддалі. Інші - "ворожі" - пластуни мають доручення перешкодити принести повідомлення до того місця. Вони ховаються в різних місцях, щоб затримати посланця з депешею, який туди пробирається.

Коли двоє пластунів доторкнуться посланця, поки він добереться до місця, де має віддати

повідомлення - вважають, що його спіймано.

Підкрадання до оленя

Гуртковий - це олень. Він не ховається, але стоїть, рухається трохи сюди і туди.

Пластуни вирушають, щоб його знайти, і кожний з них намагається непомітно дістатися до нього своїм власним методом.

Коли тільки гуртковий побачить котрогось пластуна, каже йому підвестися даючи знати, що йому не пощастило. Через деякий час гуртковий гукає "кінець". Всі встають на тому місці, до котрого дійшли: найближчий виграє.

Цю саму гру можна грати, щоб випробувати пластунів у тихій ході. Роз'ємний суддя має зав'язані очі. Гру найкраще проводити в терені, де навколо лежить багато сухих галузок і каміння. Пластун вирушає з віддалі яких сто ярдів, щоб підкрастися до сліпого ворога, й мусить іти досить швидко, щоб, скажімо, за півтора хвилини доторкнутися сліпця, поки той його почує.

Викрадання прапора

З кожного боку грає два чи більше гуртків.

З кожної сторони у визначеній частині терену стоїть передня сторожа, щоб берегти трьох прапорів (або вночі - трьох ліхтарів, дві стопи над землею), розташованих не менше, як двісті ярдів (вночі сто ярдів) від неї. Передня сторожа розташована в укритті: або всі разом, або розміщені по двоє. Вона висилає пластунів на стежу, щоб перевірити ворожі позиції. Коли викриють, де перебуває ворожа сторожа, намагаються проповзти непомітно попри неї, дістатися до прапорів і принести їх назад до власних ліній. Один пластун не може взяти більше, ніж один прапор. Ось загальне розміщення гуртка на передній сторожі:

Кожний пластун, що його побачить ворожий сильніший відділ на віддаль п'ятдесят ярдів - виходить з гри. Якщо зуміє проповзти непомічений - його щастя.

Пластуни, розташовані як передня сторожа, не можуть залишати свого місця, але є двоє, і вони можуть висилати поодиноких посланців до своїх сусідів, або до власної стежі.

В зазначену годину гру закінчують, і всі збираються у призначеному місці, щоб скласти повідомлення. Бали присуджуються ось так: за кожний прапор чи лампу, здобуту і принесену - 5 балів.

За кожне повідомлення чи опис розташування ворожої сторожі - до 5 балів.

За кожне повідомлення про рух ворожої стежі - 2 бали.

Котра сторона здобуде більше балів - виграє.

Примітка: У таких іграх, як згадана, званих звичайно тереновими іграми, бо їх грають під голим небом - потрібно часто якоїсь системи, як "вбивати" чи "брати в полон" ворога.

Пасмо вовни - іншого кольору для кожної сторони - обо шматок тканини з перев'язки прив'язують на руку поміж ліктем і рам'ям, щоб добре було видно. Коли його зірвано, жертва мусить іти до роз'ємного

судді, щоб дістати нове "життя" від нього й грати далі. Важливо, щоб і наймолодший пластун мав таку саму можливість, як і дорослий.

Засідка

Курінь ділиться на дві частини, одна з них іде наперед і ховається в кущах тощо при дорозі. Друга частина йде за першою і вигукує ім'я того пластуна, що його може побачити, не покидаючи дороги. Гру продовжують доки подобається: кожна сторона напереміну ховається і шукає.

Спочатку треба дати тим, що мають сховатися, якийсь час на те; пізніше зуміють робити вони це швидко. Нагодою для цієї гри може бути відхід на хвилину когось з гуртка. Решта ховається якомога швидше і коли той повернеться - гурток зник, як зачарований. Це завжди добрий жарт.

Спробуй цього способу підкрадання. Притиснись якомога найщільніше до землі

Підкрадання і звітування

Роз'ємний суддя розташовується десь на відкритому місці і розсилає пластунів поодиночці чи по два у різних напрямках на віддаль якої півмилі. Коли він дасть знак хоруговкою починати, всі ховаються і починають підкрадатися, підповзаючи та пильно стежачи за тим, що він робить. Коли він удруге дасть знак хоруговкою, всі встають, приходять і звітують по черзі про все, що він робив, вручаючи йому звіт на письмі чи усно, як було доручено.

Тим часом роз'ємний суддя дивиться у всіх напрямках і, як тільки побачить котрогось пластуна, записує йому два бали "мінус". Він сам також виконує малі рухи, як наприклад, сідає, паде навколішки, дивиться через бінокль, вживає хусточки, знімає капелюх на хвилину, ходить навколо кілька разів, щоб пластуни мали що помічати і звітувати. За правильне повідомлення про кожну дію пластун дістає три бали.

Щоб заощадити час, роз'ємний суддя робить собі табличку балів наперед, уміщуючи імена пластунів і колонки для всіх своїх дій, а також колонку для балів "мінус" для пластунів, що помилилися і виявили себе.

Павук і муха

Павутиною служить частина терену чи міста розміром з квадратну милю з визначеними межами. Дії припиняються у якусь визначену годину.

Один гурток (чи півгуртка) - це "павук". Він вирушає і вибирає собі місце для укриття. Другий гурток (чи півгуртка) вирушає чверть години пізніше - і це "мухи". Вони шукають павука. Вони можуть розсіятися будь-як, але мусять звітувати своєму провідникові, як тільки щось зауважать.

З кожною стороною іде роз'ємний суддя.

Коли мухи за визначений час (скажімо, близько двох годин) не відкриють павуків, - ті виграють. Павуки записують собі імена всіх мух, що їх побачили. І мухи також записують собі імена бачених павуків і їх точне місце укриття.

Щоб підкрастись досить близько до диких звірят і вивчати їх звички, не сполошивши їх - на те треба багато часу і терпеливості

Гутірка при ватрі ч.15. Тварини

В багатьох частинах світу пластуни користуються голосами диких звірят і птахів для зв'язку одних з одними, особливо вночі в густих кущах чи в мряку. Але, якщо ти хочеш стежити за звичками звірят, теж дуже корисно вміти наслідувати ці голоси. Можеш починати наслідувати голос курчат, або розмовляти з псами їхньою мовою. Ти швидко побачиш, що вмітимеш наслідувати злісне гарчання або радісне скавуління пса. Дуже легко наслідувати голоси сов, лісових голубів і куликів.

В Індії я бачив плем'я циган, що їло шакалів. Але шакали - це найнедовірливіші тварини на землі. Їх дуже важко зловити пасткою, але ці цигани ловили їх, наслідуючи їхній голос ось так:

Кілька людей з псами ховалися в траві і кущах навколо малої галявини. Посередині цього відкритого місця один циган наслідує голос шакала, як кличе один одного. Він кличе щораз голосніше і згодом кричить як ціла зграя шакалів, що збіглись до купи, гарчить врешті, немовби вони шарпалися і жерлися, скавулячи і виючи. Одночасно він потрясає в'язанкою сухого листа, що звучить так, немовби звірята кидалися по траві. Потім він падає на землю, збиває куряву так, що в ній цілком ховається, весь час гарчачи і наслідуючи боротьбу звірят.

Якщо той галас почує якийсь шакал, він вискакує з джунглів і кидається в куряву, щоб і собі взяти участь в боротьбі. Коли там побачить чоловіка, шакал швидко тікає. Але тим часом на нього з усіх боків напускають собак; вони швидко ловлять його і задавлюють.

Полювання на "грубу"

Вільям Лонг описує у своїй дуже цікавій книжці "Звірі в полі" як він раз кликав лося. Лось - це дуже великий рід оленя з негарним грубим носом. Він живе в лісах Північної Америки і Канади; до нього дуже важко підійти, а коли розлютиться - тоді дуже небезпечний.

Лонг сидів у кену (американський човен) і ловив рибу, коли почув у лісі зов лося-самця. Просто так собі для розваги він вийшов на берег, вирізав з берези шмат кори, звив її у стіжок чи трубку, щось на зразок гучномовця, близько п'ятнадцять цалів завдовжки, щось із п'ять цалів на ширшому і один-два цали вужчому кінці. За її допомогою він узявся наслідувати гаркітливий рев самця-лося. Наслідок був несподіваний. Старий лось пригнався і скочив навіть у воду, намагаючись дістатися до нього - і тільки завзяте веслування врятувало Лонга від небезпеки.

Один з найкращих видів спорту - це полювання на "грубу" - тобто стеження за великою дичиною, як: слони, леви, носороги, дикі кабани, олені і подібні звірі. І треба бути таки добрим пластуном, щоб мати надію на успіх.

В Індії ловлять шакалів у дивний спосіб: Чоловік наслідує голоси цілої зграї шакалів, потрясає сухим листям...

В Індії ловлять шакалів у дивний спосіб: Чоловік наслідує голоси цілої зграї шакалів, потрясає сухим листям...

...і опісля падає на землю та збиває куряву. Шакал прибігає, щоб і собі взяти участь в боротьбі, і його швидко ловлять

Це дає тобі багато зворушення і небезпеки, і все, що я розповідав тобі про спостереження, стеження, і укривання - тут знадобиться. А на додаток до того ти мусиш знати все, що стосується цих звірів, їх звичок і поведінки.

Я сказав, що "полювання" чи "стеження" за "грубою" - це один з найкращих видів спорту. Я не казав, однак, що стріляти чи вбивати дичину - це найкраща справа, бо, вивчаючи звірят, ти полюбиш їх усе більше й більше. Ти швидко переконаєшся, що не будеш хотіти вбивати їх задля того тільки, щоб убити. І що більше ти їх оглядатимеш, то більше бачитимеш у них чудесний Божий витвір.

Повне пригод життя мисливця

Вся радість мисливства у повному пригод житті в джунглях, у багатьох випадкових пригодах, коли звірина полює за тобою, замість того, щоб ти полював за звіриною; в зацікавленні вистежити її, підкрастись до неї і стежити за всім, що вона робить, пізнаючи її звичаї. Стріляння звірини, наприкінці, це тільки дуже мала частина захоплюючого полювання.

Ніхто із пластунів ніколи не вбиває звірини, хіба що для того є якась важлива причина, але тоді він убиває її швидко і відразу, щоб завдати їй якнайменше страждань.

"Стріляння" фотоапаратом

Тепер багато новітніх мисливців на "грубу" віддають перевагу стрілянню дичини фотоапаратом

замість рушницею, що дає такі ж цікаві результати. Тільки коли ти і твої тубільні слуги голодні, тоді, очевидно, мусиш убивати дичину.

РЕРВО!

Коли полюєш фотоапаратом на "грубу", мусиш мати очі на потилиці. В іншому випадку дичина може заскочити тебе

Мій брат полював на "грубу" в Східній Африці; полювання фотоапаратом було для нього визначним спортом: він жив у пущі, стежив, підкрадався і вкінці "стріляв" слонів, носорогів й іншу грубу звірину.

Одної днини він підповз близько до слона, уставив апарат і саме почав націлятися, коли тубілець закричав "Уважай, пане" і почав утікати. Мій брат озирнувся і побачив великого слона, що прямував до нього, вже лиш кілька ярдів від нього. Він швидко натиснув гудзик, сфотографував - і наклав п'ятами. Слон кинувся до апарата, але затримався і немов упізнав, що це тільки фотоапарат; ніби сміючись з власного хвилювання, він помандрував собі знов у джунглі.

Книжка Шілінга "З штучним світлом і рушницею в Африці" - це дуже цікава збірка фото диких звірят, більшість яких сфотографована вночі за допомогою штучного світла, що його викликали самі звірята, чіпляючи об наставлені для цього дроти. Шілінг здобув прекрасні фото левів, гієн, оленів всякої породи, зебр й інших звірів. На одному з них є лев саме в стрибку на козла.

Дикі кабани і пантери

Дикий кабан - це безперечно найвідважніший з усіх звірів. Це справжній "Король джунглів", і це знають інші звірята. Коли пильнуватимеш уночі біля водопою в джунглях, побачиш, що всі звірята підкрадаються до нього, нервуючись і розглядаючись у всіх напрямках, чи де не сховався який ворог. Коли ж надходить дикий кабан, він просто чвалає, хитаючи з боку на бік великою головою з лискучими іклами. Він не цікавиться ніким, проте всі цікавляться ним. Навіть тигр, що п'є, загарчить і швидко зникає з очей.

Молода пантера може статись гарним і дуже втішним улюбленцем

Часто місячними ночами я лежав у джунглях, щоб стежити за звірятами, особливо дикими кабанам.

Я теж піймав і тримав у себе молодого кабана і молоду пантеру і переконався, що це дуже милі і цікаві створіння. Кабан звичайно жив на городі. Він ніколи цілком не усвоївся, хоч я взяв його малим поросятком.

Коли я кликав його, він приходив до мене, але дуже обережно. Ніколи не йшов до чужого, а на тубільців нападав, намагаючись поранити їх своїми малими іклами.

Він вправлявся в уживанні іклів, швидко бігаючи навколо пня старого дерева на городі. Він галопував до пня і навколо нього, роблячи "вісімку" без передишки п'ять і більше хвилин, а потім падав боком на землю, задиханий від напруження.

Моя пантера була теж гарним і дуже втішним звірятком, і звичайно ходила за мною, немов собака. Але вона була дуже непевна в своїй поведінці із чужими.

Гадаю, що звірят можна краще пізнати і зрозуміти, маючи їх спочатку у себе як своїх улюбленців, а опісля стежачи за ними в їх природному дикому житті.

Як вивчати звірят удома

Але, поки візьмешся вивчати грубу звіріну в джунглях, ти повинен познайомитись з усіма звірятами, дикими і свійськими, вдома.

Кожний пластун-юнак повинен знати все, що стосується свійських звірят, яких він бачить кожний день. А коли живеш на селі, ти повинен знати все, що належить до обслуги, годівлі і напоювання коня, як його запрягати і приміщувати в стайні, як пізнати, коли він шкутильгає і коли не можна його брати до праці.

Твій пес

Добрий пес - це найкращий товариш пластуна. Пластун не може вважати себе за справжнього пластуна, поки не вишколить собі молодого пса, щоб робив усе, що йому звелить. Це вимагає великої терпеливості й ласкавості та щирої прихильності до пса. Псів часто вживають для розшуків зниклих людей і для перенесення повідомлень.

Пес - це найлюдяніше звіря з усіх, і тому найкращий товариш людині. Він завжди ввічливий і завжди готовий до гри - повний гумору, дуже вірний і люблячий.

Де вивчати звірят

Зрозуміло, пластун, що живе на селі, має далеко кращу нагоду вивчати звірят і птиць, ніж у місті.

Все ж, живучи у великому місті, знайдеш там багато різноманітних птахів у парку і майже всіх звірів, що живуть під сонцем, побачиш живими у зоологічних парках.

У менших містечках - це дещо важча справа, але в багатьох є природничі музеї, де хлопець може дізнатись про вигляд і назву багатьох звірят, а багато можна спостерігати в парках чи теж, збудувавши собі під вікном скриньку, щоб годувати птахів. Але найкращий з усього спосіб - вибратись у поле, коли тільки маєш декілька годин часу на те, поїздом, велосипедом чи й власними ногами, й там підкрадатися до звірят і птахів і стежити, що вони роблять, пізнавати різні їх породи та назви, які сліди вони роблять на землі та - у птиць - які у них гнізда й яєчка тощо.

Якщо ти щасливий власник фотоапарата - не можеш зробити нічого кращого, як почати збирати фото звірят і птахів. Така збірка в десять разів цікавіша, ніж звичайна хлоп'яча збірка поштових марок чи автографів.

Як стежити за звірятами

Стежити цікаво за кожною звіриною, а підкрастися до ласки так само важко, як і до лева.

Ми схильні думати, що всі звірята у своїй поведінці керуються інстинктом, тобто своєрідним природженим чуттям. Ми уявляємо собі, наприклад, що молода видра плаває інстинктивно, як тільки її покласти до води, або, що молодий олень тікає від людини з природженого страху перед нею.

Мати вчить своїх молодих. Видається, що ця левиця каже своїм левенятам, що робити, коли б прийшла людина

Вільям Лонг виказує в своїй книжці "Школа звірів", що звірята великою мірою завдячують спритності своїм матерям, які навчають їх, поки вони ще молоді. Так бачив він видру, яка несла на хребті у воду двох своїх дітей і, поплававши хвилину, раптом пірнула з-під них і залишила їх самих борсатись у воді. Але вона виринула близько від них і допомогла їм знову доплисти до берега. У такий спосіб вона поволі вчила їх плавати.

Я раз бачив у східній Африці левицю, яка сиділа з трьома левенятами, з усіма в одному ряді і стежила за мною, як я наближаюся до неї. Вона виглядала саме так, немовби вчила своїх левенят, як поводитися в такому випадку, коли наближається людина.

Вона, ясна річ, казала їм:

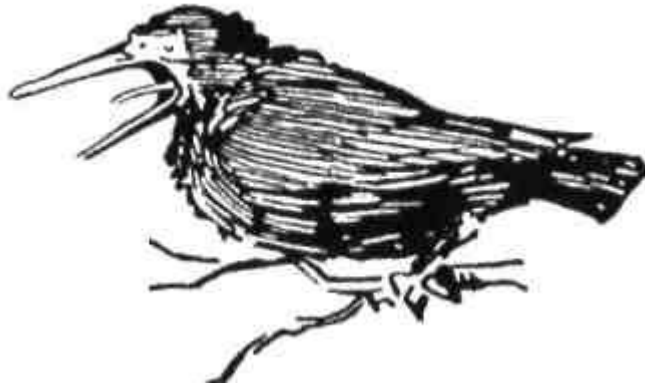
"А тепер, діти, я хочу, щоб ви добре помітили, як виглядає людина. Потім одне за одним мусите зірватись і, махаючи хвостом, пострибати геть. Як тільки зникнете з очей у високій траві, мусите плазувати і повзти, аж поки не обійдете його зі сторони під вітер. Тоді йдіть за ним, завжди тримаючись під вітер від нього і так можете зачути нюхом, де він є, а він не зможе знайти вас".

Птахи

Людину, що вивчає птахів, називають орнітологом. Марк Твен, веселий щирсердечний американський письменник, казав:

"Є люди, які пишуть про птахів книжки і так дуже їх люблять, що терплять голод і втому, щоб тільки знайти нову породу птахів і вбити її".

"Їх називають орнітологами".

Вам здається, що всюди бачите ворону, коли почуєте її голосне "Кав - Кав"

"Я й сам мав стати орнітологом, бо завжди любив птахів і всякі створіння. І я почав учитися, як ним стати. Я бачив пташину, як сиділа на сухій галузці високого дерева, перехиливши назад голівку і широко відкривши свій дзьоб, весело співала. Не думаючи довго, я вистрілив у неї з рушниці. Її спів раптом увірвався, і вона впала з галузки безвладно, як ганчірка, і я підбіг і підняв її - вона була мертва. Її тільце було тепле в моїх руках, а голівка качалася сюди і туди, немовби її шия була зламана, очі зтягнулися білою плівкою, а на боці голівки іскрилася краплина червоної крові - і - люди добрі, я не міг бачити більше нічого, бо мої очі були повні сліз. З того часу я ніколи більше не вбив створіння, якщо воно не робило мені шкоди - і я ні до чого не дійшов".

Стеження за птахами

Добрий пластун - це звичайно добрий орнітолог, як казав Марк Твен. Це визначає, що він любить підкрадатися до птахів і стежити за всім, що вони роблять. Він виявляє, стежачи за ними, де і як вони будують свої гнізда.

Він не хоче, як це робить звичайний хлопець, йти й видирати їхні яєчка з гнізда. Але він любить стежити за тим, як вони виводять своїх молодих і вчать їх самих їсти й літати. Він прагне пізнати кожну породу птахів за їх голосом і способом літання. Він знає, котрі птахи живуть у нас цілий рік, а котрі прилітають тільки на певну пору року, яку поживу вони найбільше люблять, як вони змінюють своє пір'я, якого роду гнізда будують собі і як виглядають їхні яйця.

Велику частину природознавства можна вивчити, стежачи за птахами в своєму сусідстві, особливо годуючи їх щоденно взимку. Дуже цікаво, наприклад, помічати різний спосіб їх співання, як одні з них співом залицяються до самички, а інші, як ось домашній півень, піють чи співають, щоб викликати іншого до бою. Самчик білої меві, щоб подобатися "паням", пробує співати і робить з себе великого блазня; небагато краще і справа зі старим круком.

Цікаво стежити теж за тим, як виводяться молоді пташенята: деякі приходять на світ голі, без пір'я, із заплученими очима й відкритими дзьобами. Інші - з пухнастим пір'ям на цілому тілі, повні життя й енергії. Малі водні курчата, наприклад, плавають як тільки вилупляться з яйця; молоді курчата починають бігати через кілька хвилин, тоді як молоді горобчики довгі дні безпомічні і їхні батьки мусять їх годувати і вигрівати.

Коли пташеня випаде з гнізда, батьки приходять його годувати

Лонг теж пише:

"Спостерігай, скажімо, за гніздом ворони. Одної днини побачиш, як птиця-мати стоїть поруч гнізда і розводить крилами над своїми молодими. Негайно молоді підводяться і собі розводять крилами, наслідуючи її. Це - перша лекція".

"На другий день, можливо, побачиш, як стара птиця підведеться навшпиньки і дужим помахом крил тримається в такій позиції, Молоді знов її наслідують і швидко пізнають, що їх крила - це сила, що може тримати їх. А ще через день може побачиш обох птиць-батьків, як поблизу гнізда Стрибають з гілки на гілку, допомагаючи собі крилами при довгих стрибках. Молоді теж приєднуються до гри і - дивись, вони навчилися літати, навіть не знаючи, що це була наука".

Багато птиць майже вмирає, бо дуже багато хлопців, знайшовши їхні гнізда, вибирає з них яйця.

Полювання за гніздами птахів

Полювання за гніздами птахів дуже подібне до полювання на грубу звірину: немов мисливець, мусиш вишукувати місця, в яких, як знаєш, люблять перебувати птиці, що їх шукаєш; стежиш за птахами, як вони влітають і вилітають, і так знаходиш гніздо. Але тоді не йди та не нищ гнізда, і не забирай всіх яєць. Якщо ти справді серйозний збирач - візьми собі одне яйце тільки, а решту залиш і, головне, не рушай гнізда, бо інакше птахи-батьки покинуть його й усі яйця, що з них могли бути гарні пташенята, загинуть.

Куди краще, ніж збирати яйця, зробити фото або малюнок пташини, як сидить у своєму гнізді, або зробити собі збірку малюнків різного роду гнізд, як їх побудували різноманітні птахи.

Риби і рибальство

Кожний пластун повинен уміти ловити рибу, щоб роздобути собі поживу. Жовтодзюб, що відчує голод на березі річки повної риби, виглядає дуже по-дурному; це може, однак, трапитися кожному, що ніколи не вчився ловити рибу.

Рибальство вимагає багато пластового вміння, особливо, коли ловити рибу на мушку. Щоб мати успіх, ти мусиш знати багато дечого про звички й поведінку риб, в яких місцях водяться, в яку погоду виходять на жир і в яку пору дня, який рід поживи найбільше люблять, на яку віддаль може тебе побачити тощо. Не знаючи цього, можуть ловити рибу так довго, що аж посинієш і ніколи нічого не зловиш.

Риба звичайно має в річці свої особливі місця: якщо викриєш рибу в її власному "домі", можеш підкрастися близько до неї і стежити за тим, що вона робить.

Далі мусиш уміти в'язати дуже особливі вузли на тоненькій "жилці", що для хлопця, який має на руці самі великі пальці, - дуже важка справа.

Тут подаю тобі тільки декілька таких вузлів, але їх є багато більше. Вони зображені тут наполовину зав'язані, саме перед тим, як їх міцно стягнути.

Ось рибальська петля:

Мотузок з'єднуй з петлею ось так:

Таким же самим вузлом прив'язуємо гачок до мотузка:

Таким же самим вузлом прив'язуємо гачок до мотузка:

При тому треба бути безмежно терплячим. Твоя вудка зачепиться за кущі чи очерет, чи твою власну одежу, а коли вже не знайде будь-якого місця, щоб зачепитися, сама замотається у вузли. Отож, сердитися тут ні на що не придасться. В такому випадку мусиш зробити тільки дві речі: 1. Усміхнутись і 2. Повільно взятися розмотувати вузли. Далі матимеш цілу купу розчарувань, коли пропаде твоя риба через обірвану вудку чи якусь іншу біду. Пам'ятай, однак, що це трапляється кожному рибалці-початківцеві; і саме ці клопоти, кінець-кінцем, дадуть тобі, коли їх перемогти, багато радощів.

Коли зловиш рибу, роби так, як я: залиш собі тільки ту рибу, котра тобі насправді потрібна для поживи, чи як окремі зразки, всю іншу відразу, як тільки її витягнеш, кинь назад у воду.

Ранка від вколєння гачка в їхній (шкіряний) рот не шкодить їм надовго, вони зовсім щасливі відпливають, щоб знову втішатися життям у воді.

Вживаючи сухої мушки, тобто втримуючи її на поверхні води, замість зануряти її у воду, мусиш справді підкрадатися до риби зовсім так, як до оленя чи до іншої дичини, бо пструг - дуже бистроокий і полохливий.

Щоб зловити пструга - треба великої зручності і сприту. Пструг може звести велику боротьбу і ти мусиш бути дуже чуйним, щоб його не пустити

Можеш також ловити рибу сітями, або - як часто мусять робити пластуни - пробивати її дуже гострим тризубим списом. Я не раз так робив, але це вимагає вправи.

Плазуни

Очевидно, пластун повинен знати змій, бо майже у всіх диких краях зустрінеш їх багато, а чимало з них - небезпечних.

Вужі часом вповзають до шатер і під накривала, або й до черевиків. Ти завжди побачиш, як старий практик у країні, де багато вужів, дуже уважно переглядає свої накривала, поки в них на ніч загорнеться, а вранці витрушує черевики, поки їх одягне. Я навіть ловлю себе на тому, що роблю це і тепер удома, просто за звичкою.

Змії звичайно не люблять повзти по чомусь шорсткому. Тому в Індії часто обводять хату свого роду стежкою з гострого колючого каміння, щоб гаддя з городу не залазило до неї. Бувши ще учнем, я звичайно ловив змії довгою тичкою, розщепленою на кінці немов виделка. Як тільки я побачив змію, я підкрадався до неї, затискав на її шию вилки моєї тички і тоді прив'язував вздовж до тички шматками старої хусточки та ніс продавати комусь, хто хотів її мати. Але воно звичайно недобре тримати їх у себе, бо багато людей боїться, і недобре переховувати їх у хаті, де люди можуть налякатися.

Отруйні гадюки

Отруйні гадюки мають свою отруту в маленькому мішечку в пащі. Вони звичайно мають два жала, тобто довгі гострі зуби, що є на свого роду завісах. Ці зуби лежать плазом на яснах гадюки, поки вона не розлютиться і не захоче когось вбити. Тоді вони піднімаються, гадюка кидає голову вперед і занурює їх у ворога. Коли це робить, отрута виходить з мішечків, чи пак залоз, і дістається до двох ран, зроблених у шкірі зубами. Тоді отрута потрапляє до жил покусаного, і кров розносить її за кілька секунд по всьому тілі, якщо негайно не вжити запобіжних заходів: не стиснути перев'язкою жили і не висати кров з отрутою з рани. Проковтнута отрута не шкодить.

Комахи

Збирати, спостерігати чи фотографувати комах - це дуже цікава справа.

Також для пластуна, що ловить рибу, або вивчає птахів чи плазунів, дуже важлива річ знати дещо про комах: котрі є риbam улюбленою поживою в будь-яку пору року чи годину дня.

Про самих бджіл списано цілі книжки - за їхній чудесний талант майструвати собі щільники, відшукувати свій шлях, часами аж шість миль, щоб знайти найбагатшу породу квітів на солодкий сік для вироблення меду, та повернутися з ним до свого вулика. Вони - це справді зразок спільноти: тим, що поважають свою королеву ("матку") і вбивають тих, що не хочуть працювати.

Деяких комах уживають як харч. Саранчу - породу великих польових коників - їдять в Індії і в Південній Африці. Ми були дуже раді, коли над Мейфкінгом появилася хмара чи й дві саранчі. Коли вони осіли на землю, ми збивали їх порожніми мішками, коли вони намагалися відлетіти. Опісля ми сушили їх на сонці, товкли і їли. Мурашки заміняють сіль.

Мурашки рятують життя

Я знав ще інший випадок, коли мурашки були корисні, - ба, не тільки корисні, але врятували життя кількох людей.

Це була група професорів-науковців, що мандрували пущою Австралії, шукаючи рідкісних рослин і тварин, плазунів і комах.

Десь в пустелі їм забракло води. Годинами вони знемагали, божеволіючи від спраги, слабші від виснаження. І вже здавалося, що вони, як багато дослідників перед ними, впадуть і помруть. На щастя з'явилася мала тубільна дівчинка. Це було їхнім рятунком. Вони знаками показали їй, що вмирають від спраги і просили, щоб пішла і принесла їм води.

У відповідь вона показала їм мурашок, що шнурком лізли на баобаб (баобаб - це дерево, що має великий і грубий пень, порожній всередині, який є своєрідним збірником води).

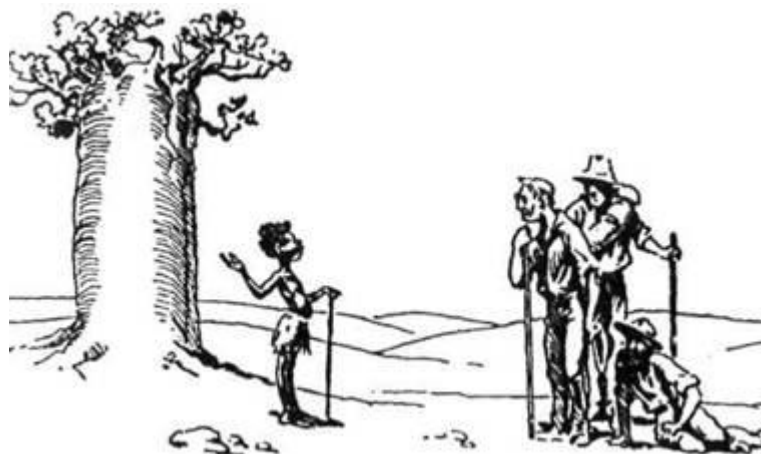
Мала дівчинка урвала довге стебло сухої трави, підлізла до малої дірки в стовбурі дерева, що до

неї прямували й мурашки. Вона встромила один кінець стебла в ту дірку, а другий в уста, і почала ссати воду.

Так мала дика дитина пустелі передала вченим панам цінне знання, що його не мали, не зважаючи на всю шкільну науку.

Сподіваюся, що кожний пластун, коли був би разом з ними, дійшов би цієї думки, або в усякому разі, вживаючи своїх очей і розуму, був би запримітив мурашок при їх праці і здогадався, для чого була їм потрібна ця діра в дереві.

Мала тубілка прийшла на допомогу вченим професорам, що їм забракло води під час мандрівки австралійською пущою

Спостерігання комах

Воно не надто спокусливо звучить: спостерігати комах. Але великий французький природознавець Анрі Фабр, селянський син, цілий свій вік вивчав життя і звичаї комах, відкриваючи різного роду дивні цікаві речі. Своїми дослідженнями він став славний на весь світ.

Деякі комахи, ось як шовкопрядка чи "зозулька" - наші приятелі, інші ж - вороги. Вони нищать городину й нападають на квіти. Ви всі знаєте, як москіти передають такі небезпечні недуги, як малярія чи жовта пропасниця. І я не мушу пригадувати вам, як домашня муха розносить мікроби недуг. Тому в таборі і вдома треба всі харчі старанно прикривати і не дозволяти, щоб нечистоти чи відходи валялися навколо.

ГУРТКОВІ ВПРАВИ В СТЕЖЕННІ ЗА ЗВІРЯТАМИ

Поза містом вишколи пластунів, щоб вистежили і опісля звітували тобі про ось що:

Як дикий кріль копає собі яму? Коли сполошити групу кролів, - чи вони тікають тільки тому, що інші так роблять, чи може кожний з них спершу розглядається навколо, щоб побачити, яка небезпека йому загрожує, поки почне тікати?

Чи дятел відлупить шмат кори, щоб добратися до комашок на пні дерева, чи вибирає їх із дір, а чи може якимось іншим чином до них забирається?

Чи петруг, коли його сполошать люди, проходячи вздовж берега, тікає за водою чи проти? Чи він узагалі забирається звідти, чи може знов повертається на своє старе місце?

У великому місті візьми пластунів до зоологічного парку чи природничого музею. Вивчити півтузину звірят одної днини - це цілком досить.

Вивчи все, що стосується твого гурткового звіряти. Навчись його голосу. Відкрий місця його перебування, його сліди й звички. Якщо це не місцевий звір, вивчай його в музеї чи зоологічному парку.

Доручи кожному гурткові записувати цілий місяць спостереження природи, опісля порівняй результати. Кожний пластун має щось занести до нотатника, як наприклад, помітки про те, що бачив, або малюнки птаха чи звіра. Або нехай зробить собі природничу книгу витинків, де вміщуватиме витинки з часописів чи журналів із фото з природи, примітками з життя в природі, природничим календарем тощо.

Заохочуй їх робити фото. І найдешевшого апарата можна вжити для зображення довкілля, в якому кожна порода птахів робить своє гніздо.

Годувати птахів можна і в місті, і на селі, особливо взимку. Полиця на корм на підвіконнику може приваблювати в місті найрізноманітніших птахів. Забезпечувати водою влітку - теж дуже важливо.

Розбудуй гурткову книгозбірню і забезпеч її гарно ілюстрованими книгами для визначування звірят, птиць, плазунів, риб і комах.

Спробуй придбати пару добрих біноклів для гуртка, щоб пластуни пізнали радість стежити за птахами й звірятами. Також навчи пластунів уживати побільшувального скла, а якщо можливо, то й мікроскопа. Кожний інструмент вабить хлопця, а новий світ, що він відкриває перед ним, зачаровує не одного пластуна.

Гутірка при ватрі ч.16. Рослини

Лісовик, що живе в глибоких лісах, далеко від людських осель, мусить знати дещо про корисні дерева й інші рослини.

Пластун часто повинен описати країну, що нею проходив. Коли він звітує, що вона була "густо заліснена", може бути дуже важливо для читача того повідомлення знати, з яких порід дерев ці ліси склалися.

Якщо, наприклад, це був ліс ялиновий чи модриновий, то він може постачати палі для будування мостів. Якщо б це були кокосові пальми, то ти знаєш, що міг би там роздобути кокосових горіхів, чи "молока" для пиття. Верби вказують, що десь поблизу них вода. Знов же сосни різної породи чи гумовникове дерево дають добре паливо.

Тому пластун мусить покласти собі за обов'язок вивчити назви і вигляд дерев своєї країни,

Йому треба придбати собі по листкові з кожної породи дерев і порівнювати з листям на деревах, а далі навчитися пізнавати загальну форму і вигляд усякого роду дерев, щоб розпізнати їх здалека - і то не тільки влітку, але і взимку. Деякі дерева мають свою типову форму - ось як дуб, в'яз чи тополя на малюнку. Ану, чи знайдеш інші, скажімо: сосну, березу, вербу тощо?

Опікун лісів

Ти як пластун - опікун лісів. Пластун ніколи не пошкоджує дерева, ріжучи його ножиком чи сокирою. Зрубати можеш дерево дуже швидко, але вирощувати треба його довгі роки, тому пластун стинає дерево тільки тоді, коли цього дійсно треба, а не щоб дати сокирі роботу. За кожне стяте дерево ти повинен посадити два нові.

Навчись робити нарис листків і обрисів дерев, ось як цього дуба

Опалювальне дерево

Рідко коли навіть треба стинати дерево для опалювання, бо звичайно на землі валяється сила сухого дерева. Або можна ламати з дерева сухе гілля. Сухе дерево горить краще, ніж зелене.

Загально кажучи, м'які дерева: сосна, ялиця, смерека і модрина - добрі на підпал, дають швидко вогонь для короткого завдання, як наприклад, закип'ятити воду. Тверді дерева: дуб, бук, клен й інші, - дають тривалий вогонь і багато жару для довшого завдання, як смаження, тушкування чи печення.

В Америці кажуть: "одна деревина дає мільйони сірників, а один сірник може знищити мільйони дерев". Пластун дуже обережний з вогнем. Коли користується ним, уважає, щоб вогонь цілком вигас, поки залишить це місце, заливаючи останню іскорку водою.

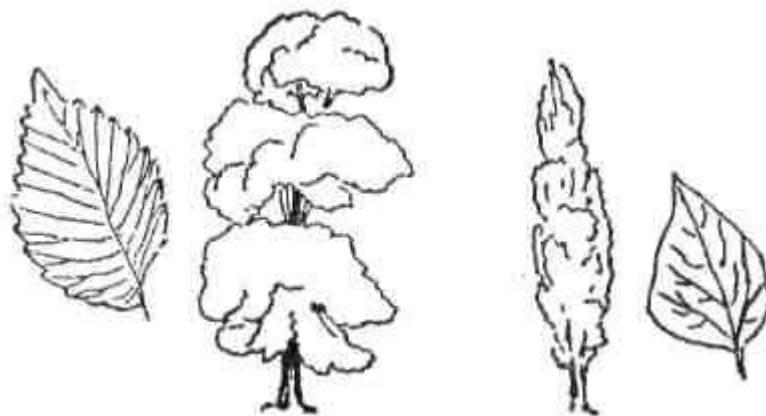
Інші рослини

Ти повинен знати, котрі породи рослин корисні, бо забезпечують тебе поживою,

Уяви собі, що ти в джунглях без поживи. Не знаючи нічого про рослини - ти можеш померти з голоду чи отруєння, бо не знатимеш, котрі овочі чи корінці можна їсти, а котрі шкідливі.

Їстівні рослини

Є сила ягід, горіхів, корінців, кори і листя, що їх можна їсти. Вишукай, котрі з них можна знайти поблизу таборища і спробуй зробити з них таборову страву.

Європейський в'яз має виразну форму. Італійська тополя - теж

Зерно різноманітного збіжжя і насіння та коріння городини і багато трав теж їстівні. Певних пород моху вживають як поживу. Деякі роди водорості можна теж їсти.

Ти захочеш уміти розпізнавати звичайні квіти на полі й у ЛІСІ. Деякі з них споріднені з нашими городніми квітами і відзначаються навіть подібною красою. Інші - це зілля, що його вживають як приправи до страв чи для лікування.

ГУРТКОВІ ВПРАВИ В СПОСТЕРІГАННІ РОСЛИН

Виведи пластунів і нехай вони збирають зразки листя, плодів чи квітів різноманітних дерев і кущів та спостерігають форму і властивості дерев - улітку і взимку.

Збирай листки різних дерев. Доручи пластунам змалювати їх та на кожному малюнку написати назву дерева.

Доручи пластунам на селі стежити за всіма етапами росту збіжжя, щоб на перший погляд знали цілком певно, що то за збіжжя сходить.

Вишукай всі місцеві дикі рослини, що можуть бути за поживу.

Зроби собі збірку відбитків листків: дістань кілька аркушів вугляного копіювального паперу. Поклади листок жилками вниз на вугляний папір, наверх поклади тонкий папір і все те сильно потри рукою. Тепер підніми папір і листок. Опісля поклади його знов жилками вниз, але тепер на папір, що на ньому хочеш зробити відбиток, знов поклади наверх шматок паперу і сильно потри. Так дістанеш дуже виразний відбиток листка.

Заохочуй пластунів збирати зразки диких квітів і спресувати їх поміж аркушами промокатки чи у важкій книжці.

ІГРИ В СПОСТЕРІГАННІ РОСЛИН

Що це таке

Двоє пластунів вирушають і визначають шлях за допомогою знаків. Обирають якийсь незвичайний знак, що означає запитання: "що це таке?", наприклад: коло з рисою упоперек і числом побіч нього. Решта гуртка чи куреня вирушає яких десять хвилин за першими двома, чи то юрбою, чи поодинці. Всі вони мають з собою нотатники й олівці.

Гра полягає в тому, щоб записати в своєму нотатнику відповіді на запитання "що це таке?", зазначені по дорозі, та описати властивості предмета, найближчого до знаку, як, напр., "дуб", "кульбаба" тощо.

Бали присуджують відповідно до кількості помічених запитань та за правильні відповіді на них.

Ця гра дуже цікава, до того розвиває спостережливість, зміцнює пам'ять і є добрим навчанням ботаніки.

Рослинні перегони

Гуртковий розсилає своїх пластунів на велосипеді чи пішки в довільному напрямі, щоб принесли якусь загадану рослину. Це може бути гілка тиса, парость вістряка, знак підкови на каштані, дика троянда, або щось інше, що перевірить їхнє знання рослин, випробує пам'ять, де вони бачили цю породу рослин, і навчить їх швидко дістатися до вказаного місця і повернутися назад.

РОЗДІЛ VI. ВИТРИВАЛІСТЬ ПЛАСТУНА

Гутірка при ватрі ч.17. Як стати дужим

Один пластун лежав у лікарні в Індії, хворий на одну з найнебезпечніших недуг - холеру. Лікар сказав його доглядачеві-тубільцеві, що єдина можливість врятувати хворому життя - це ogrівати його ноги та підтримувати кровообіг постійним натиранням тіла.

Але як тільки лікар пішов, тубілець покинув натирати, присів на п'яти і почав спокійно курити.

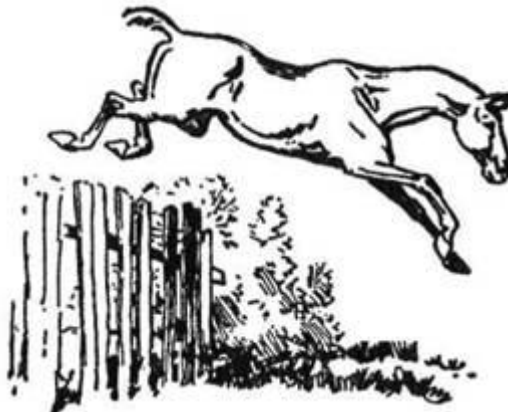
Бідолаха недужий, хоч і не міг говорити, але зрозумів усе, що діялося, і так обурився на поведінку доглядача-тубільця, що постановив негайно одужати, хоч би тільки для того, щоб провчити тубільця. Постановив видужати і ... видужав.

Пластове прислів'я каже: "Не кажи, що вмираєш, поки ти ще не вмер". Якщо діяти згідно з цим прислів'ям, вийдеш не з однієї халепи, коли, на твою думку, все йде, як "з Петрового дня". Те, що ми називаємо "витривалістю" - це відвага, терпелівість і сила, взяті разом.

Приклади витривалості

Великий південноафриканський мисливець і розвідник Ф.С. Селис кілька років тому показав добрий приклад пластової витривалості на ловецькій виправі до краю Беротсів, на північ від річки Замбезі. На його табір серед ночі напало вороже плем'я; нападники стріляли зовсім зблизька і вдерлись у табір.

Селис і невеличкий відділ тубільців, що був при ньому, відразу розсипались у п'їтми і сховались у високій траві. Сам Селис захопив свою рушницю і кілька набоїв і щасливо зник у траві.

Тварини знають, як вправами утримувати свою силу. Кінь, залишений сам, скаче, немов з самої любові до спорту

Але він не міг знайти нікого з своєї дружини; побачивши, що ворог зайняв табір і що для втечі залишилося йому ледве кілька годин темної ночі, він вирушив на південь, а зорі Південного Хреста були йому за провідника.

Він проліз повз ворожу стійку, розмову якої підслухав, переплив опісля річку і кінець-кінцем, тільки в одній сорочці, коротких штанцях і черевиках, щасливо вибрався з цієї халепи. Кілька подальших днів і ночей він увесь час прямував на південь, часто ховаючись від ворожих тубільців. Увесь цей час годувався м'ясом убитого оленя.

Але однієї ночі, коли він увійшов до дружнього, на його думку, села, вкрали його рушницю, і він знов мусив тікати, не маючи чим боронитись чи здобувати поживу. Але він не був з тих, що піддаються, коли залишається ще будь-яка можливість для життя, і він йшов все далі й далі, поки врешті не прийшов на місце, де зустрів декого з своїх людей, що теж врятувалися. Після дальшої

мандрівки вони щасливо добилися знов до дружньої країни.

Але скільки жахливих хвилин вони мусили за цей час пережити! Три тижні минуло від нападу, і більшу частину того часу був Селис сам - переслідуваний, без їжі, перемерзаючи ночами та вмліваючи від нестерпної спеки вдень.

Ніхто, крім пластуна з незвичайною витривалістю, не міг би цього пережити. Селис ще юнаком здобув силу завдяки своїй дбайливості й руханці. І він увесь той час зберігав свою витривалість.

З цього бачиш, що ти ще юнаком мусиш вправлятися, щоб стати дужим, здоровим і рухливим, коли хочеш вийти щасливо з таких пригод; коли ти муж, а не ледащо.

Як не треба робити

Нещодавно оповідав мені один чоловік з великими гордощами, що він учить свого сина витривалості довгими маршами й велосипедними прогулянками. Я йому сказав, що він, можливо, дасть синові саме щось протилежне, бо правильний спосіб здобути юнакові витривалість - це не спроба ставити рекорди; воно, дуже можливо, пошкодить його серцю і зруйнує його здоров'я; витривалість здобуде юнак, коли стане дужим і здоровим, добре харчуючися і виконуючи помірковані фізичні вправи, щоб у зрілому віці, коли його м'язи потужавіють, міг він витримати труднощі й зусилля, під якими слабша людина заламалась би.

Руханка і її завдання

Щодо фізичних вправ, то тут люди роблять багато нісенітниць, напр., деякі думають, що єдине їх завдання - здобути могутні м'язи. Щоб стати дужим і здоровим, мусиш починати з того, щоб кровообіг і серце були в порядку. Ось у чому таємниця цілої справи. А це здобудеш, коли робитимеш такі фізичні вправи:

а) ЗМІЦНИ СЕРЦЕ, щоб правильно постачало кожній частині тіла кров і таким чином розбудовувало тіло, кості й м'язи.

Вправи: "Штовхання" і "Штовхання зап'ястків". Дивись ст. 210.

б) ЗМІЦНИ ЛЕГЕНІ, щоб постачали крові свіже повітря. Вправи: "Глибоке вдихання". Дивись ст. 200.

в) ДАЙ ШКІРІ ПОТІТИ, щоб позбутись нечистоти з крові. Вправи: Купіль, або сухе натирання щодня вогким рушником.

г) ПРИМУШУЙ ШЛУНОК ДОБРЕ ПРАЦЮВАТИ, щоб відживляв кров.

Вправи: "Стіжок", "Згинання" і "Обороти тулуба". Дивись ст. 202-203.

г) ПРИМУШУЙ ВНУТРІШНІ ОРГАНИ ДІЯТИ, щоб усунути з тіла рештки їжі й нечистоту.

Вправи: "Згинання" і "Масаж шлунка". Пий доволі доброї води. Правильний щоденний "стілець".

д) ДАЙ ПРАЦЮ М'ЯЗАМ КОЖНОЇ ЧАСТИНИ ТІЛА, щоб і по ній кружляла кров і таким чином збільшувала твою силу,

Вправи: Біг і хід та особливі вправи для окремих м'язів, як "Штовхання зап'ястків" (ст. 210) тощо.

Уся таємниця, як почуватись добре і здорово, - це утримувати кров у чистоті й у чинності. Цього досягнеш різними вправами, якщо робитимеш їх щодня.

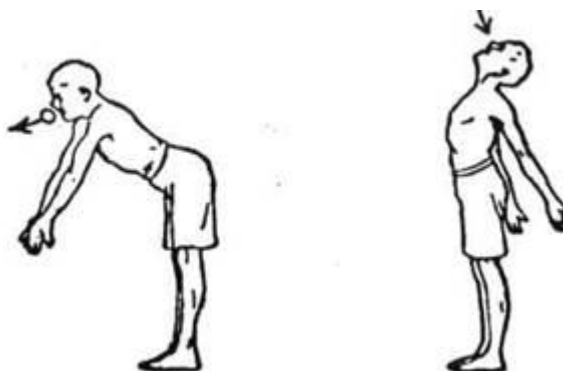
Кров добре виконує свою роботу при умові харчування простою доброю поживою, за чисельних

фізичних вправ, коли багато свіжого повітря, коли тіло чисте і коли має відповідний відпочинок у правильних проміжках часу.

Шість руханкових вправ для здоров'я

Майже кожний хлопець, навіть малий і слабкий, може вирости дужою і здоровою людиною, якщо примусить себе зробити щодня кілька фізичних вправ. Для того треба тільки щось із десяти хвилин часу, і такі вправи не вимагають будь-якого приладдя.

їх треба робити щоранку, як тільки встанеш, і щовечора перед сном. Найкраще робити їх трохи або й цілком роздягненим, на відкритому повітрі або близько відчиненого вікна. Користь з цих вправ набагато збільшиться, якщо думатимеш під час руханки про завдання кожного руху, і якщо будеш дуже уважати на те, щоб вдихати повітря носом, а видихати ротом.

Стрілка на малюнку означає вдих носом, стрілка з колом - видих устами

Ось кілька добрих вправ. Пальці й стопи ніг зміцнюються, коли вправляти босоніж.

1. Для голови й потилиці: Долонями й пальцями обох рук сильно натирай кілька разів голову, обличчя і потилицю. Великими пальцями розтирає м'язи потилиці й шиї.

Прочеси щіткою волосся, вичисти зуби, вимий рот і ніс, випий горня холодної води і тоді берись до дальших вправ. Всі рухи виконуй по можливості якнайповільніше.

2. Для грудей: З випрямленої постави зігнись вперед, рамена випрямлені вниз, руки торкаються одна одній перед колінами. Видихни.

Підіймай поволі руки понад голову й подай їх якнайдалі назад, втягуючи глибоко носом так, немовби ти наливав Божого повітря у легені й у кров. Спускай поволі руки на боки, видихаючи слово "Дякую" (Богові) устами.

Далі знов зігнись вперед, видихаючи решту повітря з легенів і вимовляючи число, котрий раз робиш цю вправу, щоб знати рахунок.

Повтори цю вправу дванадцять разів.

Виконуючи її, пам'ятай, що її завдання - розвинути плечі, груди, серце і органи дихання.

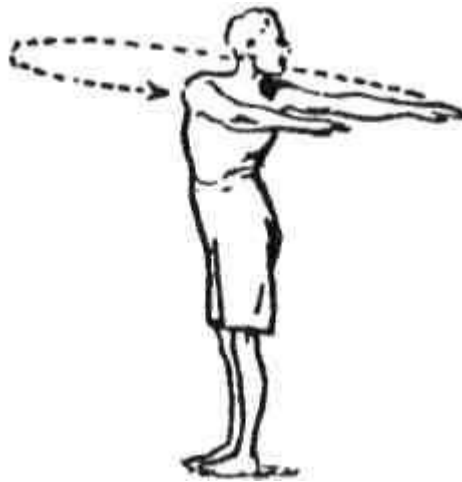
Глибокий віддих важливий для того, щоб наповнити свіжим повітрям легені і збагатити киснем кров, для збільшення об'єму грудей, але його треба робити уважно й не надмірно. Робимо це так, що вдихаємо повітря носом, аж поки не розтягне ребер до крайньої межі, особливо ззаду; опісля, по малій хвилині, поволі й поступово видихай усе повітря устами, а опісля, по перерві, знов утягай повітря носом, як спочатку.

Спів сприяє правильному диханню і розвитку серця, легенів, грудей і шиї, і разом з цим розвиває драматичні здібності.

3. Для шлунка: Стоячи випрямлено, викинь руки з витягненими пальцями прямо перед себе; поволі, не рухаючи ногами, повернись у бедрах вправо, вказуючи правою рукою якомога далі позад себе; обидві руки піднесені на рівень плечей або й трохи вище. По хвилині повернись поволі якнайдалі вліво. Повтори дванадцять разів.

Ця вправа має прорухати внутрішні органи, як печінку й кишки, допомогти їм у праці та зміцнити зовнішні м'язи навколо ребер і шлунка.

Виконуючи цю вправу, треба дбайливо регулювати дихання. Вдихай носом (не ротом), коли вказуєш руками вправо назад; одночасно голосно вимовляй число поворотів або, що ще краще, вважай це частиною твоєї ранішньої молитви до Бога і кажи голосно: "Благослови Тіма", "Благослови батька" - й інших членів сім'ї чи приятелів по черзі.

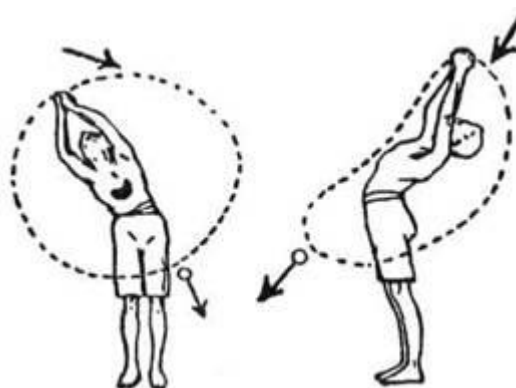

По шістьох поворотах зміни дихання: вдихай, вказуючи вліво назад, а видихай, вказуючи вправо.

4. Для тулуба: "Стіжок". Стоячи на "струнко", піднеси обидві руки якнайвище понад голову і зіпни пальці. Подайся назад і рухай руками дуже повільно по обводі стіжка так, щоб руки описували широке коло понад і навколо тіла; тіло повертається в бедрах та похиляється то в цей бік, уперед, то в той бік, назад. Це вправляє м'язи стану й шлунок.

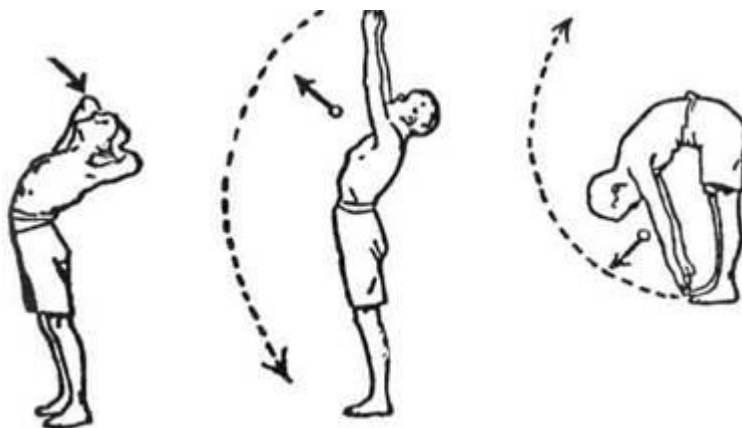
Повтори вправу, скажімо, шість разів у кожную сторону. Під час руху намагайся бачити, що діється позад тебе.

Роблячи цю вправу, ти повинен думати про те значення, що з нею зв'язане: складені руки визначають, що ти з'єднаний з друзями - тобто іншими пластунами - всюди, навколо, так як повертаєшся вправо, вліво, вперед і назад, у кожному напрямку ти зв'язаний з друзями. Любов і приязнь - це дар Божий, і тому, коли ти повертаєшся вгору, ти дивишся в небо, п'єш повітря і добре почуття, що їх опісля видихуєш своїм друзям скрізь довкола себе.

5. Для нижньої частини тіла і задньої частини ніг: Як кожна інша з цих вправ, так і ця є одночасно дихальною вправою: розвиває легені й серце та робить кров свіжою і здоровою. Випростайся, витягаючись якнайбільше вгору до неба і назад, а далі зігнись вниз, щоб доторкнутись пальцями рук пальців ніг, не згинаючи ніг у колінах.

Стій, трохи розставивши ноги, тримайся обома руками за голову і дивись вгору в небо, витягнувшись якнайдалі назад, як на першому малюнку нижче.

Якщо зв'язуєш з вправою молитву, як я згадав напочатку, дивлячись угору, можеш говорити до Бога: "Я Твій від стіп до голови", і пий Боже повітря (носом, не ротом). Опісля витягни руки якнайвище (другий малюнок), видихни число вправи і поволі згинайся вперед вниз, при чому випрями коліна, поки не доторкнешся кінцями пальців рук пальців ніг.

Згинаючися вниз, випрями хребет у поясниці.

Опісля, все ще з випрямленими руками й колінами, поволі підноси тіло знов до попередньої постави і повтори вправу дванадцять разів.

Завдання цієї вправи все ж не в тому, щоб доторкнутись пальців ніг, тільки в масажі шлунка. Коли бачиш, що не можеш доторкнутись пальців ніг, не силюй себе до цього нагальними рухами та не дозволяй іншим силою тебе нагинати вниз.

6. Для ніг, стіп і пальців: Стій босоніж у поставі на "струнко", Поклади руки на бедра, підіймись навшпиньки, розстав коліна в боки й присідай поволі, аж поки поволі не сядеш навпочіпки, тримаючи п'яти весь час високо над землею.

Тоді поволі підіймайся знов до попередньої постави.

Повтори дванадцять разів.

Хребет у поясниці треба при тому випрямити. Вдихати треба носом тоді, коли підіймаєшся; присідаючи, видихаєш устами й рахуєш. Тягар тіла весь час лежить на пальцях; розставлені коліна полегшують утримання рівноваги. Роблячи цю вправу, пам'ятай, що її завдання - зміцнити стегна, литки і зв'язки пальців та прорухати шлунок. Коли робити її кілька разів на день, у вільну хвилину, наслідки будуть чудові.

Тому, що ця вправа каже тобі навперемінки то вставати, то присідати, можеш зв'язати з нею таку думку: ти повинен тримати себе цупко в руках (як тримають твої руки бедра) - чи стоїш, чи сидиш, чи ти при праці, чи відпочиваєш; ти маєш присилувати себе робити те, що годиться.

Ці вправи не призначені тільки для "вбиття часу", вони мають справді допомогти юнакові вирости великим і стати дужим.

Спинання

Кожний хлопець любить спинатися вгору; коли до цього звикнеш і опануєш, ніколи вже його не покинеш.

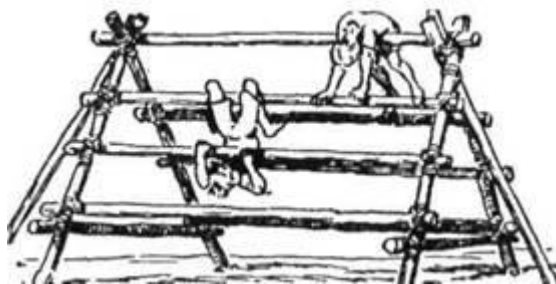
Більшість великих "альпіністів" починали з того, що хлопцями спиналися по линвах і палях, а далі й на дерева. Пізніше, далеко пізніше - бо, не маючи ще досить вправи і міцних м'язів, ти напевне полетів би стрімголов і в похороні взяв би участь як його головна дійова особа! - ти почнеш лазити по скелях, а там і на гори спинатимешся.

Спинання по деревах - це добра фізична вправа. Прикріпи грубу линву до міцної галузки і спробуй різним способом лізти по ній.

Це славний спорт, повний пригод, але він вимагає сили в усіх частинах тіла, відваги, рішучості і витривалості. А це все приходить з вправами.

При альпіністці надзвичайно важлива річ вміти утримати рівновагу й примістити ноги швидко й зручно туди, куди бажаєш. Для цього немає кращої вправи, як "хід по дошці", уставленій на одній грані, або "стрибання по каменях", розложених на землі в різній віддалі і під різними кутами одні до одних..

Ось власного виробу таборове поруччя для вправ. Зроби його з міцних палів і лив на в'язання. Для них немає приписаних вправ; видумай собі якісь власні

Коли я був ще молодим, рухливим прикордонником, то дуже зацікавився одним жвавим народним танком. Я розважав ним відвідувачів наших полкових театральних вистав, і він був для мене доброю фізичною вправою. Але аж пізніше, коли я мусив проводити розвідку в поході проти матабелів у Південній Африці, я пізнав ще й іншу вартість того танка.

Я спинався до гірських укріплень матабелів в узгір'ях Метопо, і мене при тому викрили. Мені довелося втікати. Вони хотіли конче спіймати мене живого, щоб погостити чимсь дуже особливим, а не просто пустити кулю в чоло; вони вигадали для мене якусь особливу форму жорстоких тортур. Тому то тікаючи, я біг щодуху.

Гори ці складались здебільше з величезних Гранітних брил, накопичених одні на одних. Біжачи, я мусив стрибати вниз з однієї брили на другу, і тут придалися мені рівновага й зручність у ногах, що їх придбав я у народному танку. Так я цілком легко втік від своїх переслідувачів. Вони, діти степу, не вміли бігати по скелях і тільки з трудом злазили вниз за мною по камінні. Так я тоді врятувався. Здобувши так довір'я до себе, я опісля ще не раз відвідував з успіхом ці гори.

Ніс

Пластун мусить мати добрий нюх, щоб і вночі знайти свого ворога. Для того він завжди повинен дихати носом, а не ротом. Але є ще й інші, важливіші, причини, чому треба завжди дихати носом. Один американець написав книжку "Зачини уста, а врятуєш життя!"; там він згадує, що червоношкірі індіани здавен пристосовували цей метод до своїх дітей до тої міри, що на ніч підв'язували їм навіть щоки, щоб упевнитися, що діти дихатимуть тільки носом.

Вишкіл у народному танку дуже допоміг мені втекти від матабелів

Дихання носом не допускає мікроб багатьох хворіб з повітря до горла і легенів.

Особливо для пластуна дихати носом дуже корисно. Коли в тебе закриті уста під час важкої праці, не дістанеш спраги. Також уночі, дихаючи носом, не будеш хропіти, а хропіння - це небезпечна річ, коли спиш у ворожій країні. Отож, звикай мати уста закриті та завжди дихай носом.

Вуха

Пластун мусить мати добрий слух. Вуха - дуже ніжний орган, і коли раз їх пошкодиш, можеш стати назавжди глухим.

Люди часто, чистячи вуха, роблять всілякі дурниці: впишають до них кінці хусточки, шпильки для волосся тощо та затикають їх твердою ватою. Це все дуже небезпечно, бо барабанна перетинка - це дуже вразлива, сильно натягнута плівка, яку легко можна пошкодити. У багатьох дітей, що колись дістали "позавушника", барабанну перетинку пошкоджено назавжди.

Очі

Пластун, ясна річ, мусить мати особливо добрий зір; він мусить усе бачити і то на велику відстань. Зір стає кращий, коли вправляти очі: треба часто дивитися на віддалені предмети. Замолоду зберігай очі, як тільки можеш. Не читай при поганому світлі, а коли щось робиш удень, сідай боком до світла. Коли сидиш просто проти світла, напружуєш очі.

Загальна хиба у підростаючої молоді - це перевтомлювання очей, хоч, може, вони того дуже часто й не знають. Болі голови часто походять від перевтоми очей. Коли хлопець морщить чоло, то це звичайно ознака, що його очі втомлені.

Крім бистрого зору, пластун мусить теж розрізняти колір речей, що їх бачить. Сліпота на барви - це велика турбота, що мучить деяких хлопців. Вона відбирає у них не одну радість і робить їх майже непридатними для деяких фахів і звань. Наприклад, будник чи машиніст на залізниці або й моряк небагато варті, коли не можуть розрізнити червоний і зелений кольори. Це можна з часом перебороти. Як це зробити? Коли зауважиш, що ти трохи сліпий на кольори, зроби собі збірку малих відрізків волічки або паперу різних кольорів і означ, котрі з них, на твою думку, червоні, сині, жовті, зелені і т.п., а тоді знайди собі когось, хто сказав би тобі, де ти правий, а де помилився.

Тоді знов візьмись до того і за деякий час ти побачиш у себе поступ. Так роби, поки не будеш без труднощів розпізнавати кольори.

Зуби

Майбутній рекрут прийшов завербуватись до офіцера, щоб той його зареєстрував. Він був досить дужий і добре збудований, але коли лікар переглянув його зуби, виявилось, що вони були в поганому стані, і йому сказали, що його не можуть прийняти до війська. На те він відповів: "Але ж, пане, це, здається, берете надто строго. Адже ми, мабуть, не муситимемо їсти ворогів, коли їх повбиваємо".

Добрий стан зубів залежить від того, як ти про них дбав замолоду, тобто, чи ти їх дбайливо чистив. Принаймні двічі на день треба їх чистити щіточкою і порошком - рано встаючи і ввечері лягаючи, і то зсередини і зверху. А коли можеш, виполочи їх водою після кожної їжі.

Бушмен робить собі просту щіточку для зубів, дрібно розколовши на одному кінці суху тріску коло шість цалів завдовжки

Пластуни в джунглях не завжди можуть знайти зубну щіточку; вони можуть замінити її сухою тріскою, що її на одному кінці дуже дрібно поколять.

Нігті

Вояки й інші люди часто терплять великі болі й кульгають тому, що ніготь великого пальця на нозі вростає їм збоку в тіло. Часто воно стається так тому, що дозволяємо, щоб ніготь виріс занадто довгий; черевик його тоді тисне і примушує рости вбік у тіло. Отож кожний пластун часто й дбайливо обтинає нігті на пальцях ніг, щотижня чи щодесять днів; обтинати треба гострими ножицями рівною лінією впоперек, а не заокруглювати.

Також нігті на пальцях рук треба обтинати гострими ножицями принаймні раз на тиждень, щоб були в порядку. Від обкушування нігті псуються.

ГУРТКОВІ ВПРАВИ НА ЗМІЦНЕННЯ ЗДОРОВ'Я

Багато може навчити не тільки особиста поведінка гурткового, але й приклад: відчиняти вікна під час сходу в кімнаті чи двері шатра в таборі.

Науку про здоров'я найкраще подавати в таборі, де є час і нагода звернути пильну увагу на чистоту й гігієнічні звички.

Пам'ятай у таборі про важливість відпочинку й достатнього здорового сну. По обіді має бути година відпочинку.

Навчи шість фізичних вправ з цієї гутірки, але не роби їх як-будь. Заохоть пластунів робити їх щоденно.

Дай кожному пластунові картку для записування розмірів свого тіла. Накажи, щоб кожних три місяці робив вимірювання цих розмірів.

ІГРИ, ЩО РОЗВИВАЮТЬ СИЛУ

Бокс, боротьба, веслування, плавання, стрибання, "боротьба півнів" - це все вартісні здорові засоби для розвитку сили, але спінання - найкраще з усього.

Штовхання зап'ястків

Стій з руками перед собою на висоті пояса. Поклади зап'ясток однієї руки на зап'ясток другої так, щоб одна рука була зверху, а друга знизу. Затисни п'ястуки.

Тепер нижня рука тисне вгору, а верхня вниз.

Тисни з усіх сил один зап'ясток на другий; тільки з великим опором нижня рука витискає верхню вгору аж на висоту чола; опісля верхня посуває нижню руку вниз, а ця ставить їй увесь час великий опір.

Ця вправа, хоч, може, виглядає неповажна і проста, розвиває майже всі м'язи тіла, якщо робити її з усією силою. Не слід робити її задовго, проте часто серед дня - більш-менш хвилину.

Підкидання палиці

Візьми правою рукою палицю близько нижнього кінця і тримай її сторчма. Кинь її прямо вгору, спочатку не дуже високо, і, коли вона падає вниз, спіймай її лівою рукою близько кінця. Тепер кинь її лівою рукою, а спіймай правою і т.д., поки не зможеш зробити так із сотню разів, не опустивши її на землю.

Йди за провідником

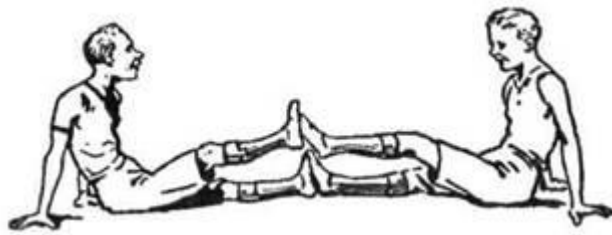
Провідник іде наперед та робить різні фізичні вправи. Решта йде за ним та наслідує його рухи.

Боротьба

Два гравці стають один на віддаль якого ярда, витягають руки вбік, переплітають взаємно пальці своїх рук і налягають один на одного, аж поки не доторкнуться один до одного грудьми.

Тепер штовхають себе грудьми та намагаються один одного витиснути під протилежну стіну кімнати або на граничну лінію.

Штовхання ногами зміцнює м'язи ніг у хлопців

Штовхання зап'ястків для двох

Два хлопці стають один проти одного. Кожний з них витягає руку в напрямі до другого, тисне своїм зап'ястком зап'ясток другого та намагається його повернути колом назад.

Гутірка при ватрі ч.18. Звички, що дають здоров'я

Всі великі мирові пластуни, що вдало робили дослідні чи ловецькі подорожі в дикі краї, мали успіх тільки тому, що вмiли подбати про своє й інших здоров'я. Треба ж було дбати про своє здоров'я, бо вони і їх люди могли легко захворіти, поранитись тощо, а в джунглях не знайдеш лікаря, щоб тебе лікував. Пластун, що не знає бодай трохи, як за себе подбати, не матиме взагалі ніколи успіху; краще, щоб він залишався вдома, хоч у всьому іншому він, може, нічого собі хлопець.

Тому вправляйся у зберіганні свого здоров'я, а тоді й іншим покажеш, як це робити. Таким чином можеш зробити багато добрих вчинків.

Коли будеш знати, як дбати про себе, не матимеш потреби ніколи витратити грошей на ліки. Великий англійський поет Драйден писав у своїй поемі "Саймен і Іфігенія", що краще довіряти свіжому повітрю і фізичним вправам, ніж оплачувати лікарські рахунки, щоб зберегти своє здоров'я:

"Краще на лови йти, що здоров'я подарують,
Ніж лікарям платити за ліки, що зготують:
Розумний, щоб здоровим бути, руханку вправляє,
Бо людина діла Божого не поправляє".

Будь охайний

Якщо поріжеш брудну руку, вона може гнити і дуже боліти. Але якщо твоя рука цілком чиста і свіжовимита, то не буде з того біди: вона швидко загоїться.

Вмивання шкіри допомагає чистити кров. Лікарі кажуть, що половина користі з фізичної вправи пропадає марно, якщо негайно після неї не скупаєшся.

Може, не завжди матимеш змогу щодня купатися, але можеш у кожному разі натерти ціле тіло вогким рушником або бодай сухим; ти не повинен ні одної днини занедбати цього, якщо хочеш бути "в формі" і добре почуватися.

ТОМ-ЖОВТОДЗІЮБ Ч. 9. ТОМ ПРОБУЄ КУРИТИ

**Том думав - куріння радість дає,
Що дуже помилився - тепер уже знає.**

Охайний мусить бути і твій одяг - спідній, як і верхній.

Щоб бути здоровим і дужим, мусиш мати здорову і чисту кров, для цього треба вдихати багато чистого і свіжого повітря, глибоко дихати і усувати з шлунка всі рештки з допомогою щоденного, без огляду на все, "стілця"; багато людей почувається ще краще, коли його має двічі на день. Якщо котрогось дня маєш з ним труднощі, випий досить доброї води, особливо перед і відразу після сніданку, і зроби вправи, у яких треба повертати тулуб, і все буде гаразд. Ніколи не починай ранком праці натще серце, не з'ївши чогось.

Куріння

Пластовий Закон знає кожний пластун. Але є ще один додатковий пункт до цього Закону, правда, неписаний, але добре знаний кожному пластунові, а саме: "Пластун не безглуздий", і тому за юнацьких літ пластуни не курять.

Кожний хлопець може курити - це не така вже велика штука. Але пластун не робить того, бо він не "в тім'я битий". Він-бо знає, що коли юнак курить, поки цілком не змужніє, то може послабити серце, а серце - це найважливіший орган у юнацькому тілі. Воно розводить кров по цілому тілі, щоб творити кості і м'язи. Якщо серце не виконує правильно своєї роботи, хлопець не може рости й бути здоровий. Кожний пластун знає, що куріння псує нюх - а це надзвичайно важливе для пластової чинної служби.

Багато найкращих спортсменів, вояків, моряків й інших не курять: вони знають, що без цього вони можуть більше виконати.

Ніхто з хлопців ніколи не починав курити тому, що це йому смакувало, але звичайно тому, щоб з нього не кепкували інші хлопці: мовляв, він боїться курити; або щоб виглядати, на його думку, як доросла людина, хоч увесь час він виглядає, як малий осел.

Тому постанови собі твердо, що не подумаєш про куріння, поки не будеш дорослим, і вже дотримуйся цього. Це скоріше викаже, що ти - мужчина, ніж заслинений недокурюк у губі. Інші друзі більш поважатимуть тебе і в багатьох випадках підуть, може й потайки, за твоїм прикладом.

Пиття

Одного вечора прийшов до мене чоловік вояцького вигляду і вийняв свої папери і звільнення, з яких було видно, що він служив зі мною у Південній Африці. Він казав, що не може знайти будь-якої праці і голодує, що всі проти нього, мабуть, тому, що він вояк. Але мій ніс і очі зразу сказали мені щось інше, і це була справжня причина його скрутного становища.

Нудким запахом тютюну й пива пересяк його одяг, кінці пальців були жовті від цигарок, він навіть смоктав якусь запашну пастилку, щоб заховати дух горілки у своєму подиху. Що ж дивного, що ніхто не хотів дати йому праці чи й допомогти, щоб мав за що пити, бо він напевно не зробив би нічого іншого з грішми, коли б їх тільки роздобув.

Багато біди й нужди у світі роблять люди, що звикли марнувати гроші й час на пияцтво. І багато злочинів та хвороб, ба, навіть і божевілля, має свій корінь у звичці пити забагато.

Старе прислів'я: "Міцний трунок робить слабих мужів" - цілком вірне.

Просто не можна й подумати про те, щоб п'яниця міг бути пластуном. Насамперед покинь пити і зроби постанову ніколи до пиття не повертатися. Вода, чай чи кава - цілком добрі напої, щоб гасити спрагу чи відсвіжитися під час спеки. Ще кращі для цього лимонад чи цитриновий сік.

На прогулянці

Добрий пластун вишколюється так, щоб обійтися без напоїв. Це здебільшого справа звички. Коли маршуєш чи біжиш з закритими устами або тримаєш в устах кремінець (а це теж примушує мати закриті уста), тоді не матимеш спраги; спрагу почуватимеш аж тоді, коли йтимеш з відкритими устами і втягатимеш у них повітря та сухий пил.

Але ти мусиш теж бути в доброму, здоровому стані. Коли ти повний тому, що не робиш руханки, то певно, ідучи, схочеш пити по кожній милі. Якщо утримаєшся і не питимеш, то спрага після короткого часу пройде. Якщо ж ти постійно п'єш воду під час маршу чи гри, то це спричинює втому та запирає дух.

Частування

Інколи важко доводиться відмовитися пити міцні напої, особливо тоді, коли зустрінеш приятелів, що хочуть почастувати тебе. Все ж вони будуть тебе тим більше любити, коли їм скажеш, що нічого не хочеш; тоді вони не муситимуть за тебе платити. А коли наполягають на тому, то можеш взяти щось цілком нешкідливе. Ледаці люблять вистоювати біля шинквасу, базикаючи і сьорбаючи - звичайно на кошт інших, - але це ледаці, і ти повинен бути осторонь їх товариства, якщо хочеш у житті мати успіх і задоволення.

Хто звик пити, той часто руйнує здоров'я і щастя своє і своєї сім'ї. Правду каже старе прислів'я: "Міцний трунок робить слабих мужів".

Пам'ятай, що пияцтво ще ніколи не усунуло жодної журби; навпаки, що більше пити, то й журба стає більшою. Підпилий тільки на декілька годин забуває про те, що лежить в основі клопоту, але він теж забуває і про все інше. Коли він має жінку й дітей, тоді за питтям забуває, що його обов'язок - працювати й допомогти їм вибратися з клопотів, а не робити себе ще непридатнішим до праці.

Дехто п'є, бо любить почуття напівотупіння. Але це роблять тільки дурні, бо хто почне пити, тому працедавець не буде довіряти. Така людина швидко стане безробітною й часто хворіє. В пияцтві немає нічого мужнього. Хто почав пити, той нищить здоров'я, кар'єру і щастя - своє і своєї сім'ї. Є тільки один лік на цю недугу: ніколи їй не піддаватися.

Стриманість

Куріння і пиття одного спокушає, а іншого ні. Але є одна спокуса, що цілком певно - як не тепер, то пізніше - прийде до тебе, і саме від неї хочу тебе застерегти.

Тебе, імовірно, здивувало б, коли б ти знав, як багато хлопців дякувало мені за те, що я написав на цю тему, тому, сподіваюся, буде ще більше таких, що радо почують слова поради проти таємної звички, що опановує так багато юнаків.

Пластун "чистий у думках, слові й вчинках". Знає, як поводитися з тим, хто говорить непристойності

Куріння, пиття і азартна гра - це хиби дорослих, і тому вони манять деяких хлопців, але ця таємна звичка - це не справа дорослих; вони можуть тільки із зневагою ставитися до того, хто йому піддається.

Деякі хлопці так, як і ті, що починають курити, думають, що це дуже гарно й мужньо оповідати чи прислухатися до сороміцьких оповідань. Тим часом це тільки доводить, що вони - малі дурні.

Однак такі розмови, читання поганих книжок і розглядання непристойних малюнків і фото дуже легко можуть призвести бездумного юнака до спокуси самонасилля (онанізму). Це дуже небезпечно, бо, ставши звичкою, послаблює здоров'я і духовні сили.

Якщо маєш хоч трохи мужності, ти відразу відкинеш таку спокусу. Перестанеш розглядати такі книжки й прислухатися до таких розмов та знайдеш собі щось інше, про що варто думати.

Інколи ця забаганка приходить від нестравності або від занадто ситної їжі, запору чи спання в занадто теплому ліжку під багатьма покривалами. Усунувши це, можна й цю спокусу усунути. Добре теж скочити раптом у холодну купіль, або прорухати верхню частину тіла вправами рук, боксом тощо.

На перший раз може видаватися важко перемогти спокусу, але коли раз так зробиш, другий раз буде вже легше.

Коли все ж ще маєш з цим клопіт, не роби з цього таємниці, але порадься з батьком чи своїм виховником, і все буде гаразд.

Раннє вставання

Ранній ранок, коли дикі звірята виходять на жир, - це пора найжвавішої діяльності для пластуна.

Тому пластун звикає вставати рано. А коли вже до того звикне, то це взагалі не буде для нього жодною трудностю як, напр., для товстюха, що все ще спить, хоч уже білий день.

Князь Веллінгтон, що звик спати на малому польовому ліжку, звичайно казав: "Коли прийшла пора повернутись у ліжку на другий бік, то це вже пора вставати".

Багато людей може виконати вдень більше праці, як інші, тільки тому, що встають годину чи й дві раніше. Вставши раніше, матимеш теж більше часу для забави.

Коли вставатимеш годину раніше, як інші, будеш жити тридцять годин довше на місяць, як вони. Вони мають у році дванадцять місяців, а ти матимеш ще додаткових 365 годин дня, тобто дальших тридцять днів, отже тринадцять місяців, замість їхніх дванадцяти.

Старий вірш має багато правди, коли каже:

"Рано до ліжка, рано вставай,
Здоров'я, багатство й розум здобувай!"

Усміх

Де немає сміху - немає здоров'я. Смійся, скільки тільки можеш, - це тобі вийде на користь. Де тільки є нагода добре посміятись, йди і смійся. І інших спонукай до сміху, якщо тільки можеш, - воно їм теж вийде на добре.

Якщо в тебе щось болить чи журить, усміхнись на те все. Коли пам'ятатимеш про те і присилуєш себе це зробити, побачиш, що воно справді інакше виглядає.

Коли читаєш про великих пластунів, напр., про капітана Джона Сміта, "шукача стежок", чи й інших, переконаєшся, що вони були дуже веселі "великі хлопці".

Звичайний хлопець скривиться, коли доводиться робити важкі фізичні вправи, але пластун-юнак має тоді усміхатись. Йому напишуть один бал менше на картці результатів, коли він скривиться.

ІГРИ

Естафетовий біг

Один гурток змагається з другим, котрий з них швидше донесе звістку через великий простір естафетою бігунів чи велосипедистів. Гурткам доручають переслати за собою з пункту віддаленого яких дві милі, а то й більше, три депеші або "дарунки" (це можуть бути гілки якоїсь рослини).

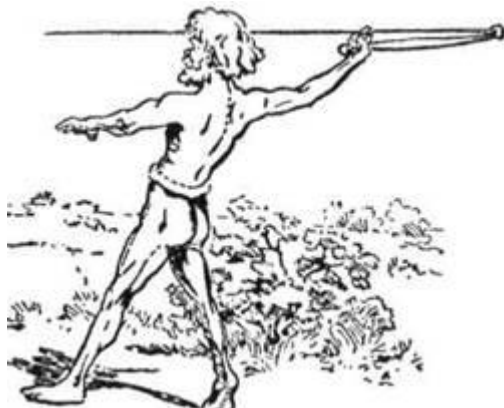
Провідник, що провадить гурток, розставляє пластунів у зручних місцях, щоб бігли опісля з депешою від свого розташування до найближчого, а потім назад.

Коли на розташуванні розставимо пластунів парами, можна пересилати депеші в обох напрямках.

Метання "есегеєм"

Щит до ціляння - це вузький мішок, легко напханий соломною, або аркуш паперу, картон чи полотно, натягнені на раму.

Есегеї (малі ратища) робимо з кийків з загостреним тяжчим кінцем або залізним вістрям на ньому.

Мет есегеєм чи простим ратищем - це добра вправа для рук. Австралійські тубільці удовжують руку шматком дерева, щоб кидати ратищем з більшою силою

Гутірка при ватрі ч.19. Як запобігати захворюванню

Багато років тому, коли я ще був у Кашмірі, в Північній Індії, кілька тубільців принесло до мене молодого чоловіка. Казали, що він упав з високого берега. Він терпів великі болі, і його друзі й свояки були вже певні, що він умирає.

Оглянувши його, я переконався, що він не зламав собі ніякої кістки, тільки праве плече вискочило з своєї ямки. Я сказав покласти його плазом на плечі і зняв з ноги правий черевик. Сів на землю біля нього, обличчям повернений у напрямі його голови, праву ногу простягнув попри його правий бік, а п'яту вмістив під пахвою вивихненої руки.

Одному з його приятелів наказав я сісти з другого боку хворого і притримувати його. Тоді взяв його зап'ясток обома моїми руками і довго й рівномірно почав тягнути його руку, вживаючи п'яти як підйому, аж поки раптом його рука не стала знов на своє місце.

Тоді він зомлів.

Його мати заридала і казала, що я нерозумно взявся до цієї справи і вбив його. Але я усміхнувся, вдягнув черевик і сказав їй, що тепер поверну його до життя цілком здорового й у порядку - і я бризнув трохи води на його обличчя. Він поволі очунав і переконався, що його рука була в порядку.

Тоді тубільці подумали, що я справді мушу бути лікарем. Вони послали по всій країні по хворих, поприносили мені їх для лікування, і я мав з тим два дні гірку годину. Були там випадки найрізноманітніших захворювань, а я мав обмаль ліків для їх лікування. Але робив, що тільки міг, і я дійсно переконаний, що декому з тих нещасних людей стало краще просто від самої віри, що я їм допомагаю.

Більшість з них захворіла від того, що були брудні й занесли у рани бруд. Багато хворіло від пиття поганої води, забрудненої відходами тощо.

Я з'ясував це старшинам їх сіл і гадаю, що де в чому спричинився до поліпшення їх здоров'я у майбутньому.

У кожному разі вони були дуже вдячні й допомагали мені опісля здобувати їжу чи добре вполювати ведмедя.

Якщо б я не знався трохи на лікуванні, то не міг би для цих людей нічого зробити.

А коли вже говоримо про лікування, то хочу остерегти тебе від надмірного вживання патентованих ліків і аптечних виробів. Якщо захворієш, іди до кваліфікованого лікаря, а він тобі скаже, яка в тебе недуга: не купуй ліків, що ними їх фабриканти в рекламі обіцяють вилікувати кожну недугу - і ту, що, як ти тільки здогадуєшся, тебе мучить.

Мікроби та як із ними боротися

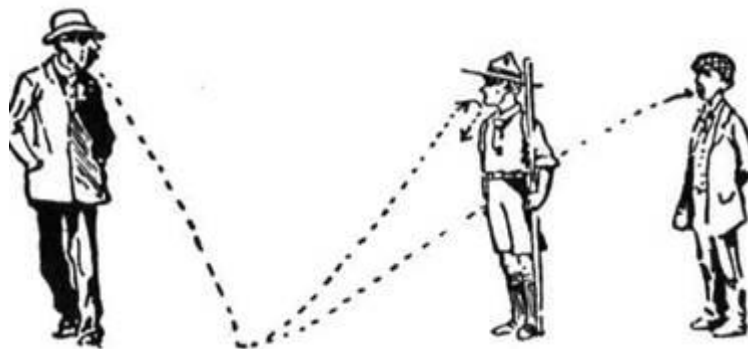
Хворобу розносять у повітрі чи воді малесенькі невидимі мікроби чи бактерії. Дуже легко вдихаєш їх ротом або ковтаєш з напоєм чи їжею, і так вони можуть спричинити в тебе недугу. Якщо твоя кров у повному порядку, то воно звичайно залишається без поганих наслідків. Але якщо твоя, кров не в порядку, тоді ці мікроби спричиняють захворювання.

Головна справа в тому, щоб по змозі усунути мікроби. Вони люблять жити в темних, вогких і брудних місцях, найбільше їх у поганих стічних трубах, старих смітниках, гниючих відходах тощо. Тому зберігай чистоту у своїй кімнаті, в таборі і в одежі, утримуй їх сухими і дай доступ сонячному промінню і свіжому повітрю; тримайся здалека від місць, що смердять,

Перед їжею завжди вимий руки й вичисть нігті, бо там охоче збираються бактерії з тих речей, що ти їх упродовж дня брав у руки.

"Не плювати на землю"

Часто можеш бачити в людних місцях написи, що забороняють плювати. Причина в тому, що часто плюють люди хворі на легені; від їх пльовків переходять мікроби в повітря, їх вдихають у свої легені здорові люди і можуть теж захворіти. Часто можеш мати в собі мікроби роками, не знаючи про те, і коли плюєш, стаєш відповідальний за перенесення тієї недуги на здорових людей; тому, з огляду на добро інших, цього не слід робити.

Сухоти поширюються різним способом. Ось один з них: Хворий плює на землю. Пльовки висихають, і мікроби підносяться в повітря. Хлопець, що віддихає устами, втягує мікроби в легені. Пластун, що віддихає носом, у меншій небезпеці

Дуже багато людей хворіє на сухоти, а вони дуже заразливі. Але можеш не боятися цієї недуги, коли дихаєш носом і твоя кров у порядку. Виходячи з переповнених театру, церкви чи зали, завжди варто відкашлянути і вичистити ніс, щоб позбутись бактерій, яких ти міг надихатися від інших у натовпі. А коли б ти захворів на ту недугу, можеш її найшвидше позбутись, якщо завжди спатимеш надворі і багато відпочиватимеш.

Спи на свіжому повітрі

Пластун мусить багато спати під голим небом; тому, коли спиш у хаті, відчиняй вікна на всю ширину. Бо коли звикнеш спати в теплом повітрі, можеш легко застудитись у таборі, а немає нічого смішнішого і ніщо більш не зраджує жовтодзюба, як нежить у пластуна. А коли він звикне

мати відчинені вікна, тоді не застудиться.

Люди стають бліді й мають нездорову шкіру на обличчі, коли живуть у приміщеннях, де рідко відчиняють вікна і де повітря переповнене нездоровими випарами й мікробами. Відчиняй щодня вікна, щоб випустити надвір зіпсуте повітря.

Їжа

Причина багатьох недуг у тому, що люди часто забагато й неправильно їдять.

Пластун мусить знати, як бути йому завжди легким і жвавим. Коли придбав він собі добрі м'язи, може не робити далі окремих фізичних вправ для тих м'язів; але лише тоді, коли він відповідно буде харчуватися.

Коли під час облоги Мейфкінгу наші запаси їжі зменшилися, ті з залоги, що звикли їсти мало, не терпіли так, як ті, що звикли напихатися під час миру; вони втрачали тепер сили та легко ставали дразливими. Під кінець наш запас обмежився до пригорщі розтовченого вівса, не більше, як булка за одного пенні, - і це був наш запас "хліба" на цілий день, а далі близько фунта м'яса й щось із два пінти (= один літр) "соунс": якогось чиру в вигляді зіпсутого клею для приліплювання афіш.

Найдешевші харчі - це сушений горох, борошно, вівсяна крупа, картопля, рис, макарони, кулеша і сир. Інша добра пожива - це овочі, городина, риба, яйця, горіхи і молоко; цим можна чудово жити з додатком малої кількості м'яса або й без нього.

Коли маєш доволі свіжого повітря, пожива йде тобі на здоров'я. А коли, навпаки, сидиш цілими днями в закритій кімнаті, сита їжа робить тебе товстим і лінивим. В обох випадках краще їсти не дуже багато. Все ж підростаючі хлопці не повинні зморювати себе голодом, але також вони не повинні брати собі за приклад того поросятка на шкільній гостині, що, коли запитали: "Ти не можеш вже більше їсти?", - відповів: "Ні, я можу ще їсти, але я вже не маю місця, куди ковтати".

Велика хиба наших днів - це споживання великої кількості різних ліків тоді, коли взагалі немає жодної причини їх уживати.

Найкращі ліки - це свіже повітря, фізичні вправи, великий кухоль води раннім ранком, коли в тебе запор, і пінт гарячої води перед сном.

Одяг

Одяг пластуна має бути по змозі з вовни, бо вона швидше висихає. Недобре носити бавовну безпосередньо на тілі; в такому випадку треба її змінити, як тільки стане вогка, - інакше легко можна застудитися.

Важлива річ, про яку пластун мусить дбати, щоб бути витривалим і здатним до довгих маршів - це взуття. Я вважаю, що черевики кращі за чоботи, бо вони допускають більше повітря до ніг.

Пластун, який довгим маршем намуляє собі ноги, не зможе йти далі.

Тому намагайся мати завжди добрі, допасовані до ноги, вільні черевики, до того міцні, щоб по змозі якнайкраще відповідали природному виглядові босих ніг, з рівним внутрішнім берегом. Зм'якшуй свої черевики за допомогою мазі, баранячого лою, трану, сідлярського мила чи рицинової олії.

Ось так зав'язує черевик пластун: На одному кінці шнурівки робимо вузол, а другий кінець пересилаємо через обидві долішні дірки. Опісля шнуруємо, починаючи згори, вниз. Чорна частина шнурівки - невидна

Якщо ноги зволожаться від поту чи води, тоді шкіра м'якне, дуже швидко намулюється, і там, де черевик натискає, робляться пухирі.

Тому ноги треба утримувати по змозі сухими. Для того треба обов'язково носити добрі вовняні шкарпетки. Якщо хтось має тонкі бавовняні чи шовкові шкарпетки, можеш відразу сказати, що з нього поганий мандрівник. Хлопця, що вперше йде на довшу прогулянку, називають "м'яконогим", бо він звичайно намуляє собі ноги, поки досвід не навчить його тримати їх у порядку. ("Тендерфут" - тобто "м'яконогий" - це англійське означення пластуна по першій пробі. Примітка перекладача).

Якщо дуже потіють ноги, посипай їх порошком, зробленим з борної кислоти, крохмалю і цинкового оксиду, взятих в однаковій кількості. Цим порошком натирай поміж пальцями, щоб там не утворювалися м'які пухирі. Ноги можуть стверднути до деякої міри, коли їх мочити у розчині галуну чи солі в воді. Мий ноги щодня.

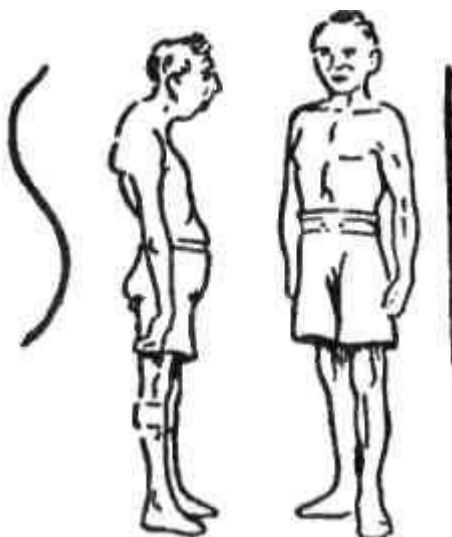
КУРІНЬ У ХОДІ Й ЗІМКНЕНОМУ ЛАДІ

Курінь у ході

Пластуни мусять вмiти рухатися швидко в добромu порядку з одного мiсця на iнше, куренем чи гуртком.

Добре виконанi вправи у швидкомu й правильномu ходi дають їм добру поставу, зручнiсть i жвавiсть. Вони змiцнюють м'язи, що на них спирається тiло, а легенi й серце за випрямленої постави мають бiльше мiсця для своєї працi; внутрiшнi органи стають на своє мiсце, щоб правильно травити їжу.

Згорблена постава, навпаки, здушує всi iншi органи i перешкоджає їм правильно виконувати їх працю; тому й людину з такою поставою звичайно слаба i часто хвора.

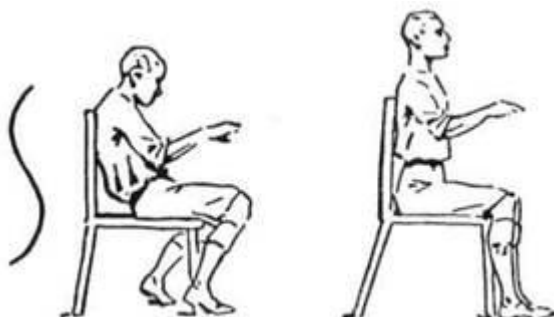

Спитай себе: Чи я S чи I? S - це згорблена постава, I - випрямлена

Підростаючі хлопці люблять горбитися, тому повинні робити все можливе, щоб позбутися цієї звички за допомогою численних фізичних вправ.

Стій і сиди завжди випрямлено, щоб плечі прилягали добре до опертя крісла. Бадьорість тіла, коли рухаєшся, стоїш чи сидиш, визначає бадьорість духу, а це річ, яка оплачується: багато працедавців скоріше вибере собі до праці бадьорого на вигляд хлопця, а помине згорбленого. Коли мусиш зігнутись над столом, пишучи чи навіть зав'язуючи шнурівку, не горбся в плечах, але випрями хребет у крижах, бо це допомагає зміцнити тіло.

На слово "струнко" пластун стає випрямлено і дивиться перед себе, при тому п'яти вкупі, руки звисають вільно по боках, пальці випрямлені.

Коли сидиш на кріслі, сиди випрямлено і не з'їжджай униз, наслідуючи букву S

На команду "спочинь" він висуває ліву ногу шість цалів вліво і закладає руки за спину. Тепер йому можна повертати головою. На команду "свобідно, сідати" він присідає на землю в довільній позі. Цю команду дають тоді, коли не хочуть, щоб хлопці стояли задовго на "струнко" - але лише тоді, коли земля суха.

"Ходом руш": хлопці вирушають вперед лівою ногою жвавим кроком, вимахуючи вільно руками: це добрий прорух для тіла й м'язів і внутрішніх органів,

"Бігом": хлопці біжать риссю, короткими легкими кроками, вільно вимахуючи руками, а не притискаючи їх до боків.

"Пластовий крок": хлопці йдуть швидким маршем двадцять кроків, опісля біжать двадцять кроків і т. д.: біжачи й ідучи напереміну, поки не пролунає команда: "хором руш" або "стій".

"Праворуч": кожний хлопець повертається праворуч.

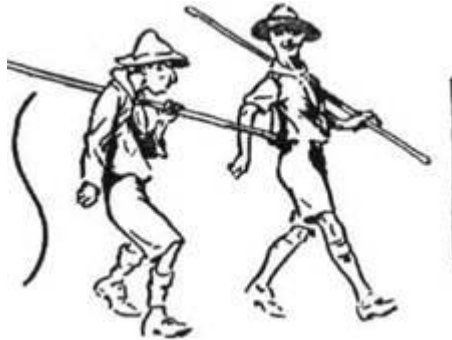
"Слідом за провідником", "провідник праворуч": провідник повертається вправо, а решта доходить до того місця, де він повертався, і йде слідом за ним.

"В лаву ставай" (на команду: "слідом за провідником"): задні підбігають і шикуються у лаву з провідником з правої сторони.

Курінь у зімкненому ладі

Лаво (пластуни стоять один поруч одного, плече об плече): Пластуни кожного гуртка стоять у лаві, гуртковий на правому, його заступник на лівому кінці лави, решта за своїми числами справа наліво, виховник посередині перед ними.

Ряд (пластуни стоять один за одним): Дай команду: "гурткам вправо заходь" (коли творять лаву).
"Стій" (коли один за одним стоїть на такій віддалі, щоб могли заходити вправо чи вліво в лаву).

Не горбся, вп'яливши очі в землю, немовби ти сам себе соромився. Витягнись і блисни пластовим усміхом!

ВПОРЯД З ПЛАСТОВОЮ ПАЛИЦЕЮ

Зімкнутий ряд: Задні гуртки підходять вперед до першого гуртка, щоб зайняти менше місця при параді або щоб вислухати свого провідника.

З ряду можна утворити лаву праворуч чи ліворуч, доручивши гурткам заходити в ту сторону; або й вперед, коли перший, провідний, гурток стоїть на місці (або рухається), другий гурток трохи повертається і заходить направо від нього, третій заходить у лаву наліво від першого і т.д.: всі задні гуртки підходять - парні числа направо, непарні - наліво від першого. Гуртки, що підходять у лаву, завжди роблять це "бігом".

З ряду можна утворити лаву й назад, давши команду для всіх: "повернись" (завжди повертатися праворуч), а далі діяти, як вище.

Тихі сигнали для зімкнених ладів

З уважним куренем можна творити ці зімкнені лади без слова команди; виховникові треба тільки дати тихий сигнал, і кожний пластун негайно біжить на своє місце в гуртку; всі повертаються обличчям до виховника.

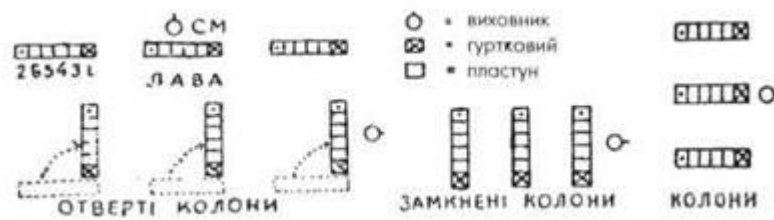
Наприклад, замість команди "в лаву" він може витягнути руки в обидві сторони рівно з плечима;

замість "ставай в ряд" він може витягнути руки в сторони, але в ліктях зігнути їх угору; замість "зімкнений ряд" сигнал може бути такий же, як і при "ставай в ряд", тільки руки витягаємо вперед, а не в обидві сторони.

"Ставай у підкову" - це звичайний устрій куреня при парадах. Сигнал для цього: вимахувати руками сюди й туди перед собою півколом.

Для міжгурткових ігор використовують "колони", тобто гуртки стають на індіанський лад, кожний за своїм гуртковим, заступник гурткового накінці, всі звернені обличчям до виховника й у звичайному гуртковому порядку за своїми числами справа наліво. Звичайний сигнал для цього: витягнути руки вперед від плечей.

Накази тихими сигналами виконуються завжди "бігом" і в повній мовчанці.

РОЗДІЛ VII. ШЛЯХЕТНІСТЬ ЛИЦАРІВ

Гутірка при ватрі ч.20. Лицарськість супроти інших

"Колись, у давні дні, як ще лицар сміливий сидів на коні..." - це був чудовий образ, як у сталь закутий вершник над'їжджав зеленими лісами у своїй блискучій зброї, з щитом і ратищем, маючи пір'ям, виграваючи своїм баским бойовим конем, досить міцним, щоб нести такий тягар, та повним вогню, щоб кинутись на ворога. А побіч нього - його джура, молодий юнак, його помічник і товариш, що теж одного дня стане лицарем.

А далі за ним - його дружина, гурток зброєносців, відважних і завзятих войовників, готових іти за своїм лицарем хоч і на смерть, якщо буде потреба. Це були тверді, вільні хуторяни давніх днів, що завдяки своїй відвазі й відданості своєму лицареві вибороли для своєї батьківщини не одну блискучу перемогу.

Під час миру, коли не треба було воювати, лицар щодня виїздив верхи, щоб пошукати нагоди для доброго вчинку для когось, що потребував допомоги, а особливо для жінок чи дітей, що могли опинитись у скрутному становищі. Коли він саме робив такі добрі вчинки, його звали "мандрівним лицарем". Його дружинники, само собою, робили те ж саме, що й їхній провідник; зброєносці були теж завжди готові допомагати своєю дужою правицею тим, хто потребує.

Лицарі давніх днів - це були гурткові провідники, а їх зброєносці - пластуни.

Ви, гурткові й пластуни, дуже подібні до лицарів і їхніх дружинників, особливо коли понад усе ставите свою честь і робите все, що в ваших силах, щоб допомогти тим, хто в біді або потребує допомоги. Ваше гасло "Будь готов!", а гасло лицарів було подібне: "Будь завжди готов!".

Лицарство

Лицарство - тобто лицарський орден - було засноване яких 1.500 років тому в Англії королем Артуром.

По смерті свого батька, короля Юдера Пендрегона, він жив у свого дядька, і ніхто не знав, хто буде королем. Він сам не знав, що він був сином померлого короля.

Тоді на цвинтарі знайшли великий камінь з встромленим мечем і з написом:

"Хто витягне з каменя цей меч, той стане повноправним королем усієї Англії".

Всі найзнатніші лорди пробували витягнути меч, але ніхто не міг його зрушити.

Того дня відбувався турнір, і на ньому мав боротись і син Артурового дядька. Коли він прибув на площу Гор, побачив, що забув свій меч удома, і тоді послав Артура, щоб приніс меч. Артур не міг знайти меча і пригадав собі меч на цвинтарі. Він пішов туди, зразу витягнув його з каменя та поніс своєму братові. Після турніру Артур знову застромив меч у камінь. І знов усі пробували його витягнути, але не могли його зрушити. А коли Артур спробував, витягнув його зовсім легко. Тоді його проголосили королем.

Потім він зібрав багато лицарів і залюбки сідав з ними за великий круглий стіл; так і назвали їх "лицарями круглого стола".

Св. Юрій

Їхнім патроном був св. Юрій, бо він єдиний з усіх святих був вершником. Він - патрон кавалерії і особливий святий Англії.

Він теж патрон пластунів в усьому світі. Тому пластуни повинні знати його історію.

Св. Юрій народився в Кападокії р. 303 перед Христом. Коли йому було сімнадцять років, став вояком кавалерії і швидко вславився хоробрістю.

Бистрий і жвавий пластун наслідуює щодня Святого Юра - свого патрона

При одній нагоді заїхав до містечка Селем, побіч якого жив змії; йому щодня давали пожерти одного громадянина, призначеного жеребом.

Того дня, коли прибув св. Юрій, жереб випав на доньку короля Клеолінду. Св. Юрій вирішив, що вона не має вмерти; він пішов боротись зі змієм, що жив недалеко на багнах, і вбив його.

Св. Юрій був прикладом того, яким має бути пластун:

Коли він опинявся перед труднощами чи небезпекою, хоч яка велика вона не видавалась - навіть у вигляді змія -, він не поступився їй і не злякався її, але виступив проти неї з усією силою, яку він і його кінь могли кинути в бій. Хоч невідповідно озброєний на таке змагання, бо мав тільки ратище, він кинувся у бій, зробив усе, що було в його силах, і кінець-кінцем успішно поборов труднощі, з якими ніхто не мав відваги змагатися.

Саме так пластун повинен братися до труднощів чи небезпек, однаково, якими великими чи страхітливими вони йому не видавались би, і хоч як погано озброєним не був би він до цього бою.

Він повинен виступити сміливо і з довір'ям; намагаючись побороти труднощі, він повинен ужити всіх своїх сил, які тільки має, - і напевне матиме успіх.

День св. Юрія 23 квітня (у нас 6 травня. Примітка перекладача). В цей день всі добрі пластуни ставлять собі окремим завданням задуматися над Присягою і Пластовим Законом. Пам'ятай про те найближчого 23 квітня і пошли привіти братам пластунам у всьому світі.

Лицарський кодекс

Лицарський закон наказував так:

"Будь завжди приготований, завжди при зброї, крім хіба нічного відпочинку.

До чого б ти не брався, прагни здобути честь і добре ім'я - своєю чесністю.

Обороняй убогих і немічних.

Допомагай тим, що самі оборонитися не можуть.

Не роби нічого такого, що завдає комусь шкоди чи зневаги.

Будь готовий обороняти свою батьківщину.

Охотніше працюй за честь, ніж за зиск.

Ніколи не ламай своєї обіцянки.

Честь батьківщини борони своїм життям.

Краще чесно помри, ніж маєш ганебно жити.

Лицарство вимагає, щоб юнацтво вишколювалося радісно й охоче виконувало найтяжчі й

найпідрядніші завдання та творило добро іншим людям".

Ось вам перші правила, з яких починали давні лицарі і від яких виходить і сьогоднішній Пластовий Закон.

Лицар (чи пластун) повсякчасно джентльмен. Дуже багато людей уявляє собі, що джентльмен мусить мати багато грошей. Гроші не визначають джентльмена. Джентльмен - кожний, хто дотримується шляхетних правил лицарів.

Безкорисність

Капітан Джон Сміт, давній англійський шукач пригод, був дуже твердим горіхом: він воював у всіх частинах світу й був порубаний, як решето; але все ж в його грудях було добре, ласкаве серце.

Він був чудовим прикладом пластуна, який важко деінде знайти. Він залюбки, між іншим, казав: "Ми народилися не для себе, але щоб іншим добро творити". І він дотримувався цього все своє життя; він був найбезкориснішою людиною.

Самопосвята

Один із найкращих зразків самопосвяти - це вчинок капітана Лоренса Оутса, що брав участь в останній експедиції Скота до Південного полюса.

Їх невелика група, здобувши полюс 18 січня 1912, з гірким розчаруванням побачила, що Роальд Амундсен, норвезький дослідник, випередив їх на кілька тижнів.

В зворотній дорозі ця група дуже страждала від надмірного холоду і жахливої негоди. Люди все більше втрачали сили. Один з них, підстаршина Івенс, помер.

Капітан Лоренс Оутс виявив під час останньої мандрівки Скота до Південного Полюса велику відвагу. Він загинув, щоб друзі могли жити

Тоді Оутс відморозив собі руки й ноги. Він терпів страшні муки без нарікань, але дедалі більше усвідомлював, що він стає тягарем для інших. Він знав, що навіть коли б він міг далі змагатися, то буде тільки затримувати своїх друзів; якщо б він помер, було б менше одного рота для прохарчування, і інші могли б ще мати надію дістатися до найближчої бази з харчами.

І він одного ранку випав з шатра у велику завірюху - і зник. Більше ніхто його не бачив. Він віддав своє життя, щоб друзі могли жити.

На нещастя, героїчна самопосвята Оутса не врятувала його друзів. Страждаючи від голоду й морозу, всі вони померли. Там знайшла їх кілька місяців пізніше рятівнича дружина; вони всі немов спали у своїх шатрах.

Також хлопці можуть виявити такий геройський дух.

Вісімнадцятирічний юнак на ім'я Кюрі побачив малу дівчинку, яка гралася на залізничних рейках біля Кляйдбенку, а на неї мчав поїзд. Він намагався рятувати її, але, поранений при футбольній грі, шкутильгав і не встиг її віднести. Потяг захопив їх обох, і вони загинули.

Проте мужня спроба Кюрі - справжній зразок лицарства. Це була самопожертва при спробі врятувати дитину.

Знаємо вже тисячі випадків, де пластуни мужньо рятували життя.

Добросердечність

"Добросердечність і ввічливість - це великі чесноти", - каже старе іспанське прислів'я. А ще інше каже: "Роби послугу, не зважаючи на те, кому її робиш", тобто будь добрий для кожного, великого й малого, багатого й убогого.

Важливою прикметою лицаря було те, що він завжди був добрий і робив добрі вчинки для людей. Він так гадав: "Кожний мусить умерти, але ти повинен зробити щось добре, ще поки прийде твій час. А тому, що ти не знаєш, коли тобі, може, доведеться умерти, тому й повинен зараз братися до того".

Так само і з пластунами: одна з наших обіцянок наказує нам повсякчасно допомагати іншим. Байдуже, яке б мале не було це добре діло, хай би ти тільки допоміг старій жінці підняти в'язанку або перепровадив дитину через переповнену вулицю чи вкинув монету до скриньки вбогих.

Пластун з усіх сил допомагає іншим, особливо старшим і дітям. Щодня робить хоч один добрий вчинок

Щось добре треба зробити щодня у своєму житті. Відразу сьогодні берися здійснювати це правило і ніколи про нього не забувай у подальших днях твого життя. Пам'ятай, що вузол на твоїй хустині та на твоїй пластовій відзнаці - це пригадка, що маєш зробити добрий вчинок, і роби добрі вчинки не тільки своїм друзям, але й чужим.

Щедрість

Деякі люди люблять накопичувати гроші й ніколи не втрачати їх. Воно добре бути ощадним, але так само добре давати гроші, де треба - це й одна з цілей, для яких гроші ощаджуємо.

Коли даєш пожертви, вважай, щоб не зробив помилки і не давав без потреби. Напр., тобі дуже легко й зручно дати на вулиці гроші жебракові, але ти не повинен цього робити, бо цей жебрак у дев'яносто випадках на сто - ганебний старий ошуканець; даючи йому гроші, ти заохочуєш його й інших таких, як він, продовжувати своє ремесло. А тим часом можуть бути - і, мабуть, такі й є - сотні вбогих і нещасних людей, що приховуються, що їх ти ніколи не побачиш і що для них цей грош міг би бути справжнім благословенням. Добродійні організації знають, де їх шукати і хто вони такі, і коли ти даси їм свій грош, вони вкладуть його у відповідні руки замість тебе.

Не треба бути багатим, щоб давати пожертви. Не один лицар був убогим чоловіком. Колись деякі з них носили як свою відзнаку двох лицарів на одному коні; це означало, що вони завбогі, щоб

кожний міг мати власного коня.

Датки "на могоричі"

Датки "на могоричі" - це дуже погана справа.

Куди б ти не пішов, люди чекають, що дістануть "на могоричі" за виконання найдрібніших справ, що вони повинні б робити зі звичайної доброї волі. Пластун ніколи не прийме нічого "на могоричі", хіба за плату за виконану працю. Деколи важко відмовити, коли дають, але не для пластуна. Йому треба тільки сказати: "Дякую дуже, але я пластун, а наші закони не дозволяють приймати щось за добрий вчинок".

Датки "на могоричі" поспують твоє ставлення до людей.

Не можеш приязно співпрацювати з людиною, коли думаєш про те, скільки дістанеш "на могоричі" від неї, або коли він думає про те, скільки має дати тобі "на могоричі". А тим часом все, що пластун робить для інших, треба робити приязно.

Ось зразок того, що може зробити відмова прийняти "на могоричі" за добрий вчинок:

Організація скаутів Америки налічує тепер майже два мільйони скаутів.

Це не мале число, а початок тому дав своїм вчинком один англійський скаут у Лондоні в р. 1909. Цей пластун запропонував як свій щоденний добрий вчинок, що покаже дорогу одному добродієві. Коли цей чужинець хотів заплатити за те, пластун сказав: "Ні, дякую, пане. Я пластун".

"Пластун? Що це таке?" Цей добродій ніколи ще не чув нічого про пластуна. Він розпитував хлопця, а опісля відвідав Головну Скаутську Квартиру в Лондоні, де ознайомився з усім, що міг тільки довідатися про пластуна.

Це був американець.

Він повернувся до Америки з оповіданням про чудове братерство пластуна, готових робити добрі вчинки кожному, що в потребі, але не беруть за те винагороди.

Ця ідея швидко прийнялася в Америці, і курені почали виростати по цілих США. Тепер там майже стільки пластуна, як в усьому світі поза США.

І це був наслідок допомоги без думки на за плату.

Я одержав багато листів, повних подиву з пластуна за їх добрі вчинки та відмову прийняти за те щось "на могоричі". Мені дуже приємно це почути, пластуни!

Очевидно, інша річ - заплата за виконану працю: ви маєте цілковите право її прийняти.

Дружність

Велика різниця між людиною природи і мешканцем міста в тому, що перший ходить у сорочці з короткими рукавами, а другий - у зацепленому на всі гудзики піджаку. Перший - відкритий і відразу милий з кожним, тоді як міщух скоріш зникне перед своїми ближніми у піджак, і треба довго його витягати, поки стане дружнім. Вільні звички, природні й невимушені, людини з лісів чи з відкритих просторів цей "піджак" відкидають, і життя стає приємніше для всього довкілля.

Пластун-юнак має пам'ятати, що він, немов Кім, "приятель цілого світу". Тільки нехай тебе дружність не доведе до немудрої звички витратити тяжко здобуті заощадження на частування могоричем своїх друзів!

Пластун - "приятель всього світу" і "брат всіх інших пластунів". "Найкращий спосіб знайти собі приятеля - бути комусь приятелем".

Наш Пластовий Закон каже: "пластун - брат кожного іншого пластуна". Це дуже гарно проявилось, коли на наше Джемборі зійшлися разом тисячі пластунів зі сорока різних чужих країн. Хлопці переконалися, що вони, хоч належали до різних націй, здебільшого дуже подібні у своїх забаганках і забавах і можуть бути веселими, добрими друзями одні з одними.

Бажаю вам, пластуни, тримати цю дружбу та зробити її ще ширшою і міцнішою. Це можете зробити, листуючись з братами-пластунами в чужині, відвідуючи їх чи запрошуючи відвідати ваші табори.

З того матимете радість ви і вони. Але більше, ніж те: воно зародить дружбу між вами; і коли пізніше поміж різними краями постануть непорозуміння, тоді вони не схочуть відразу починати війну, але обговорять справи як друзі та будуть прагнути погодитися без жорстокості і негідного міряння сил у боротьбі.

Ввічливість

Про одну пригоду Юлія Цезаря, що може бути зразком ввічливості, розповідали звичайно лицарі. Раз запросив Цезаря на вечерю убогий селянин і подав йому миску пересоленої городини, думаючи, що саме така годиться для високого офіцера. Цезар був до тієї міри ввічливий, що з'їв повну миску того добра і вдавав, що йому смакує, хоч у роті пекло й у горло не йшло.

Коли в Іспанії запитаєш когось про дорогу, він не тільки покаже тобі її, але скине капелюх, поклониться і скаже, що для нього буде великою приємністю показати тобі її, і він піде з тобою, поки не виведе на правильну дорогу. За те не візьме винагороди.

Француз, звертаючись до чужого, скидає капелюх, навіть коли питає поліциста про дорогу.

Голландські рибалки, великі й жилаві, йдучи дорогою, займають цілу вулицю. Але коли надходить чужинець, вони стають по одній стороні й, усміхаючись, скидають шапки, коли він проходить повз них.

Одна пані оповідала мені, що раз у західноканадійському містечку зустріла групу ковбоїв, що з диким виглядом ішли вулицею. Вона дуже перелякалась, але коли вони підійшли ближче, стали по одній стороні вулиці, з найбільшою пошаною зняли капелюхи й звільнили жінці дорогу.

Лицарське ставлення до жінок

Давні лицарі особливо вважали на пошану й ввічливість до жінок.

Таким зразком шляхетного лицаря є сер Найгел Лорінг у книжці "Біле товариство". Хоч дуже

малий і майже сліпий від якогось вапна, що ним засипав йому очі ворог ще на початку його кар'єри, він був надзвичайно хоробрий і водночас дуже скромний та готовий допомагати іншим.

Але передусім з пошаною ставився до жінок. Він мав велику й погану жінку, проте завжди хвалив її красу й чесноту та був готовий викликати до бою кожного, хто в тому сумнівався б. До вбогих жінок, старих чи молодих, він теж був завжди лицарський і повний охоти допомогти їм. Ось так повинен поводитися і пластун.

Король Артур, що укладав закони лицарства, був сам лицарський до жінок. Раз до його зали вбігла дівчина, кличучи на допомогу. Її волосся спливало брудом, руки подряпані ожиною, одягнена була в лахміття. З неї так познущалась банда розбійників, котра плюндрувала країну й нищила все, що потрапляло до рук. Король Артур скочив на коня і сам вирушив до криївки розбійників, наражаючи своє життя. Він розгромив їх у боротьбі так, що більше не могли вже непокоїти його народу.

Коли пластун іде з жінкою чи з дитиною, повинен завжди йти з правого боку, щоб його права рука була вільна захищати їх. На вулицях у місті це правило може мінятися: чоловік повинен іти з того боку, що ближче вуличного руху, щоб захищати жінку чи дитину від несподіваних випадків, бризків болота тощо.

Зустрівшись з жінкою чи дитиною, чоловік повинен, зрозуміло, завжди поступитися їм дорогою, навіть коли б йому довелося зійти з хідника.

Так само під час їзди в переповненому автобусі чи залізничному вагоні чоловік, гідний цієї назви, ніколи не дозволить, щоб жінка стояла, а він сидів. Він негайно дасть місце жінці і сам стоятиме. Як пластун ти мусиш перший подати добрий приклад і перший у вагоні маєш так зробити. А коли це робиш, роби радо, з усміхом, щоб жінка не думала, що ти сердишся за те, що мусив так поступити.

Коли ти на вулиці, дивись, чи не треба допомогти якійсь жінці чи дитині. Добру нагоду для того маєш тоді, напр., коли вони хочуть дістатися на той бік вулиці або знайти дорогу, покликати візника чи спинити автобус. Коли їх побачиш, іди й відразу допоможи - та не приймай ніякої винагороди.

Раз я бачив хлопця, як допоміг пані зійти з воза; коли він зачинив за нею двері, вона повернулася, щоб дати йому якийсь гріш; але він доторкнувся своєї шапки і, усміхаючись, сказав: "Ні, дякую, пані; це мій обов'язок", і пішов. Я стиснув йому руку, бо я відчув, що хоч він і не вишколювався, то все ж був пластуном від природи своєю вдачею.

Ось таку ввічливість хотілось би бачити частіше поміж хлопцями.

Коли трапиться якийсь нещасний випадок, чоловіки й хлопці, напевне, подбають, щоб перше жінки й діти вийшли з небезпеки, і аж тоді подумують про себе. Варто відзначити, які дбайливі заходи роблять при аварії корабля, щоб рятувати жінок, дітей і старих, і аж опісля рятують чоловіків.

Щодо жінок мусиш бути ввічливий щохвилі. Коли сидиш, а до кімнати ввійде жінка, встань і дивись, чи не можеш їй чимсь допомогти, поки знов сядеш.

Не витрачай часу з дівчиною, що в її товаристві не радо бачила б тебе твоя мати чи сестра. Не залищайся до дівчини, якщо не думаєш з нею одружитися. Не женися, поки не можеш утримувати жінки і дітей.

Дякую!

І ось, дивись! Дуже важлива подробиця, про яку дуже часто забувають, але якої справжній пластун ніколи не занегає: подякувати за кожен ласкавий, що її тобі зробили. Подарунок ще не твій, поки

за нього не подякуєш. Ти не закінчив ще свого табору, навіть якщо вже спакував увесь виряд і вичистив площу, поки не подякував власникові за вживання, а Богові за те, що дав тобі такий гарний час.

ГУРТКОВІ ВПРАВИ В ЛИЦАРСТВІ

Гуртковий може багато зробити, щоб заохотити до добрих вчинків, якщо буде вчасно спонукати до них (тільки не забагато!) і якщо при нагоді питає пластунів, які добрі вчинки зробили наостанку. Вийшовши з гуртком на прогулянку, гуртковий може підказувати думки щодо індивідуальних і гурткових добрих вчинків. Але запам'ятай собі: **НАЙБІЛЬШЕ ДІЄ ВЛАСНИЙ ПРИКЛАД ГУРТКОВОГО!**

Доручи кожному пластунові зав'язати собі щоранку вузол на хустині на пригадування, що має зробити щоденний добрий вчинок, поки це не стане його звичкою.

Розповідай про добрі вчинки, які хлопець може зробити у своєму щоденному житті. Посипати піском замерзлу дорогу, де легко людям сковзнутись, відкинути шкірку з помаранчі чи банана з хідника, бо через них можна впасти, допомагати старим, дбати за чистоту вулиці, усуваючи клаптики паперу, добути їжу для вбогих дітей.

ОПІСЛЯ ЗРОБИ ДЕЩО З ТОГО!

Доручи пластунам запросити незнайомого хлопця, щоб був їхнім гостем при вечірніх іграх, оповіданні, таборових гутірках тощо.

ІГРИ

"Мандрівні лицарі"

Пластуни виходять поодиночі, парами чи й гуртками. Якщо це в місті, шукають жінки чи дітини, що потребує допомоги. Тоді вертаються і звітують на свою честь, що вони зробили. Якщо це на селі, повинні зайти до якоїсь хати і поспитати, чи не треба там щось зробити - без винагороди. Те ж саме можна зробити при змаганнях, званих "змагання у добрих вчинках".

Гутірка при ватрі ч.21. Самодисципліна

Справжній лицар ставив свою честь понад усе: вона була йому свята. Чесній людині можна завжди довіряти. Вона ніколи не зробить жодного нечесного вчинку, отже не говорить неправди, не обманює своїх зверхників чи працедавців ані своїх підлеглих і завжди користується пошаною своїх ближніх.

Капітан залишається на кораблі аж до самого кінця. Чому? Адже це тільки купа металу й дерева, а його життя таке ж цінне, як життя когось з жінок чи дітей на палубі. Все ж він дбає про те, щоб усі інші безпечно покинули корабель, поки спробує рятувати своє власне, цінніше життя. Чому? Бо цей корабель - його корабель, бо його вчили, що капітанове діло - пильнувати корабля, і він уважає, що інакше діяти було б нечесно, тому він ставить честь понад власну безпеку.

Так само мусить ставити честь понад усе і пластун.

Лорд Кіченер казав пластунам-юнакам: "Одну думку хотів би я вам усім прищепити: **РАЗ ТИ ПЛАСТУН - ЗАВЖДИ ПЛАСТУН!**" А під тим він розумів те, що навіть коли ти виростеш, ти все ще повинен виконувати те, чого навчився ще як пластун-юнак. Та, особливо, що ти повинен надалі бути чесним і гідним довір'я.

Чесна гра

Сам грай чесну гру й вимагай, щоб інші грали чесну гру.

Коли бачиш, що здоровий заводіяка береться до малого чи слабого хлопчини, спини його, бо це не "чесна гра". Коли в змаганнях боксер зіб'є противника з ніг, не можна йому далі бити, поки цей лежить на землі.

Річ у тому, що "чесна гра" - це давня лицарська ідея, що нам її передали лицарі минулого, і ми мусимо завжди зберігати цю ідею.

Чесність

Чесністю - виявляється честь. Чесній людині можна довірити всяку суму грошей чи інших дорогоцінностей - з певністю, що вона їх не вкраде.

Обман - це завжди підле, лукаве діло.

Коли тобі кортить обдурити для того, щоб виграти гру, або коли відчуваєш себе нещасним тому, що в грі тобі не йде, скажи собі: "Адже це тільки гра; від програшу я не вмру. Не завжди можна вигравати, але гратиму витривало, поки щастя не повернеться до мене".

І тоді часто переконаєшся, що все ж виграєш саме завдяки тому, що переміг надмірний страх і зневіру. А коли, проте, колись програєш гру, не забудь - якщо ти справжній пластун - зразу ж крикнути переможній дружині "слава" або потиснути руку й скласти свої побажання товаришеві, що тебе переміг.

Цього правила дотримуються пластуни-юнаки в усіх своїх іграх і змаганнях.

"Боже, допоможи мені перемогти, але коли Ти у своїй мудрості не захочеш дати мені перемоги, тоді, о Боже, дай мені мужньо програти!"

Вірність

Вірність - одна з найвизначніших властивостей лицарів. Вони завжди були віддано вірні своєму королеві й батьківщині і завжди готові й раді вмерти в їхній обороні. Так само кожний наступник лицарів вірний своєму зверхникові, чи це буде його офіцер, чи працедавець, і він мусить стояти при них у добру чи злу годину, бо це теж один з його обов'язків. Коли не думає бути вірним, повинен - якщо має в собі бодай крихітку честі й мужності - зректися свого становища.

Він повинен теж бути однаково вірним своїй сім'ї і своїм приятелям, і мусить допомагати їм як у злу, так і в добру годину.

Вірність своєму обов'язкові виявив римський вояк давніх часів, що залишився на своїй стійці, коли вулкан Везувій засипав попелом і лавою містечко Помпеї. Ще й тепер можна там побачити з його тлінних останків, як він закриває собі рукою уста й ніс, щоб не загинути від задущення; та кінець-кінцем воно його таки перемогло.

Обов'язок передусім

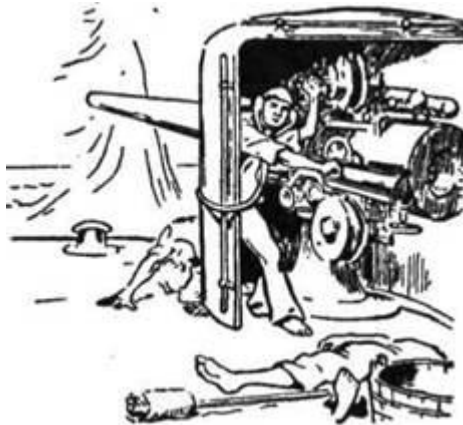
Кожний хлопець у Британії знає славне ім'я Джека Корнвола. Цей юнак у великому морському бою біля Ютландії в р. 1916 залишився біля своєї гармати на палубі корабля "Честер" ще й тоді, коли вже решту гарматної обслуги було вбито чи поранено і він уже міг сховатися за захист.

Він був тяжко поранений, але на відповідальному становищі замірювача його обов'язком було залишитися на своєму місці біля гармати, і він лишився там ще двадцять хвилин під найтяжчим обстрілом, щоб бути на місці, коли б його потребували.

Коли скінчилася битва і "Честер" успішно витримав страшний бій з трьома німецькими крейсерами, єдиний непоранений член гарматної обслуги сказав до нього: "Чудово, юначе! Ти прегарно тримався! Щастя, що ти не поранений".

"Однак - я поранений, ось тут, у груди. Але, чи ми перемогли?"

"Так, хлопче".

Джек Корнвол був ще юнаком. Але в морському бою коло Ютландії він виявив, що може заступити справжнього мужчину

Хлопець упав зомлілий на землю. Він лежав кілька днів у лікарні й умер від тієї рани. Але вмер щасливий, свідомий, що виконав свій обов'язок. Він "витримав до кінця", як годиться кожному пластунові.

Слухняність і дисципліна

Дисципліна й слухняність для пластунів і вояків такі ж важливі, як і відвага.

"Біркенгед" - це був транспортний корабель для перевезення військових частин. Він мав на палубі 630 вояків з їхніми родинами й 130 матросів. Однієї ночі наскочив він поблизу мису Доброї Надії на скелю і почав тонути.

Вояки негайно вишикувалися на облавку. Одним доручено спустити човни й посадити до них жінок і дітей, інші мали звільнити коней з припон і спустити їх з палуби в море, щоб допливли до берега. Коли це все зроблено, з'ясувалося, що замало човнів для всіх вояків, тому їм наказано залишитися в лаві.

Після того корабель розламався на дві частини і почав іти на дно. Капітан крикнув до вояків, щоб стрибали з палуби й рятувалися, але черговий офіцер, полковник Сітн, звелів: "Ні! Залишитися в лавах!" Бо він бачив, що вони напевне потопили б човни, коли б до них допливли й намагалися влізти.

Так вояки залишилися в лавах, і коли корабель перевертався і тонув, вони гукнули ще "слава" і пішли разом з ним на дно. З усіх 760 людей, що були на палубі, врятувалося тільки 192, але й ті були б, мабуть, загинули, коли б не дисципліна й самопожертва решти.

На британський вишкільний корабель "Форт Джексон", повний юнаків-матросів, наскочив якийсь пароплав, але - так, як на "Біркенгеді" - й тут не було переполоху ні криків. Юнаки швидко стали в лави, вдягнули рятувничі пояси і зустріли небезпеку спокійно й мужньо. І жодна людина не загинула.

Покора

Покора чи скромність - це теж одна з рис, що нею відзначалося лицарство. Хоч вони мали перевагу над іншими в боях чи походах, проте ніколи не дозволили собі тим чванитися. Отож і ти не чванься!

Щоб жити, червоношкірі індіани мусили бути дуже відважні. Харчувалися вони м'ясом бізонів, а полювання на бізонів дуже небезпечне

І вибий собі з голови, що ти маєш якісь інші права на цьому світі, крім тих, на які ти заслужив собі. Ти маєш право, щоб тобі вірили, якщо ти здобув собі те право, кажучи завжди правду, але маєш теж право піти у в'язницю, якщо ти здобув собі те право, вкравши щось.

Є багато таких, що ходять і горляють про свої права, хоч вони ніколи нічого не зробили, щоб заслужити собі на будь-які права. Насамперед виконуй свій обов'язок, а своїх прав дійдеш потім.

Відвага

Дуже мало людей народжується відважними, але кожний може стати відважним, коли дбає про те, а особливо, коли почне дбати про те ще хлопцем.

Відважна людина кидається в небезпеку без вагання, тоді як менш відважний охотніш "пасе задніх". Це так, як з купанням: багато хлопців приходять на річку купатися і, тремтячи, вони корчаться на березі й розпитують, чи глибока вода та чи дуже холодна. А відважний мине їх, з розгоном дасть "щупака" у воду і за кілька хвилин весело плаває.

Річ ось у чому: коли перед тобою небезпека, не зупиняйся і не придивляйся до неї - що більше до неї придивлятися, то менше вона подобається. Але швидко вирішуй пірнати у небезпеку, берись відважно до неї, і, коли ти вже у ній, тоді вона не буде ані наполовину така страшна, як виглядала!

Міць духу

Лицарі ніколи не казали "Вмираю", поки ще не були мертві. Вони завжди були готові витримати аж до самого кінця. Це дуже загальна хиба людей - піддаватися клопотам чи жахові раніш, ніж це потрібно. Багато з них перестає завзято працювати тільки тому, що не мали відразу успіху; а коли б були витримали ще трошки довше, то, можливо, дочекалися б успіху. Спершу треба бути приготованим на важку працю, щоб мати успіх пізніше.

Дехто з вас, може, вже чув оповідання про двох жаб. Якщо ні, то послухайте:

Дві жаби вийшли раз на прогулянку і прийшли до великої миски сметани. Заглядаючи до неї, обидві впали всередину. Одна сказала: "Це якийсь незнаний мені рід води. Як можна плавати в такій речовині? Шкода й пробувати!" Вона пішла на дно і втопилася, бо їй бракувало хоробрості.

Зате друга жаба мала більше мужності. Щоб утриматися на поверхні, вона намагалася плавати, б'ючи ногами з усіх сил. Кожним разом, коли тільки чула, що потопас, вона ще завзятіше боролася і ані на мить не втрачала надії.

Кінець-кінцем, коли вже так утомилась, що саме думала піддатися, трапилася дивна річ: важкою працею своїх лапок вона так сколотила сметану, що раптом опинилась на грудці масла.

Отож, коли справи виглядають погано, усміхнись і заспівай собі, немов дрізд: витримати, витримати, витримати!, і все буде гаразд.

Дуже великий крок до успіху - це спроможність витримати всі невдачі.

Погідність духу

Лицарі прикладали великі зусилля, щоб ніколи не втрачати доброго настрою. Втрачати добрий настрій та виявляти гнів вони вважали за непристойність.

Капітан Джон Сміт був зразком веселої людини. Під кінець його життя два юнаки описали в книжці його пригоди, які він їм оповідав. Вони казали пізніше, що їм було дуже важко схопити все те, що він оповідав, - так він реготав, коли розказував свої власні тяжкі переживання. Одне тільки цілком певне: він ніколи не витримав би і половини всіх тих небезпек, яких він за різних часів свого життя зазнавав, коли б він не був веселою людиною.

Раз-у-раз потрапляв він до полону ворогів - часто дикунів, - але він завжди умів привернути їх своєю поведінкою і стати їхнім приятелем так, що вони пускали його на волю, або не дуже намагалися його ловити, коли він утікав.

Коли весело виконуєш свою працю, вона стає тобі дедалі більшою радістю; коли ти веселий, то й інші стають від того веселими, а це один з обов'язків пластуна. Сер Дж. М. Баррі пише: "Хто вносить у життя інших сонячне сяйво, той і сам не може опертись щастям". Тобто: коли інших робиш щасливими, і сам від того стаєш щасливим.

Капітан Джон Сміт потрапив раз у багно із своїм індіанським провідником, прив'язаним до його зап'ястка. Коли опинився в полоні, його весела вдача допомогла йому втекти

Я відкрию тобі таємницю, як можна кожну свою працю - яка б вона не була - зробити легкою. Кожна праця, чи це буде шкільна лекція, чи якийсь завдання твого працедавця, чи робота на верстаті або в уряді, - може тобі дуже набриднути і тебе втомити, коли того захочеш. Якщо постійно думатимеш про те, як розважитися після того, як позбудешся роботи, і як краще живеться тим хлопцям, що не мусять працювати, - то тоді зненавидиш свою роботу. Вона весь час пригнічуватиме тебе, виконуватимеш її погано і не поступатимеш уперед. Але якщо поставишся до справи інакше і приглянешся, до якої мети вона прямує і скільки добра вона дасть тобі чи комусь іншому, для кого ти працюєш, - тоді візьмешся за неї з завзяттям і дуже швидко переконаєшся, що ти її полюбив, замість зненавидіти, і далі виконуватимеш її все краще й краще.

Якщо звикнеш ставитися до всіх справ весело, дуже рідко опинишся в поважних клопотах, бо якщо навіть труднощі, прикрощі чи небезпека видадуться тобі великими, ти змушиш себе мати розум і сміятися з цього. Визнаю, що це дуже важко робити спочатку. Але в хвилину, коли ти

почнеш сміятися, здається, що більшість труднощів відразу зникає, і ти можеш цілком легко справитися з ними.

Добрий настрій

Добрий настрій може мати кожний хлопець, якщо того захоче. Він допоможе йому в кожній грі під сонцем, а особливо в труднощах і небезпеці і часто дасть йому змогу витримати і в такій ситуації, в якій "скислий" хлопець "виходить з себе" чи впадає в лють.

Поганих слів і прокльонів уживають звичайно, як і куріння, ті хлопці, що намагаються довести, які то вони мужні, проте вони виглядають дуже немудро. Проклинає звичайно той, що його легко вивести з рівноваги, той, хто тратить голову в важкому становищі. На нього, отже, годі звіритися.

Тобі ж треба бути і в найбільших труднощах цілком урівноваженим; отож, коли будеш особливо стривожений, схвилюваний чи сердитий - не лайся, присилуй себе всміхатись, і в цю ж мить усе буде гаразд.

Капітан Джон Сміт, що ніколи не курих і не лаявся, мав свій власний спосіб на тих, що лаялись, і цей спосіб узяли за свій і пластуни. В своєму щоденнику він оповідає, як його людям, що стинали дерева, робились від сокири пухирі на пальцях; майже при кожному третьому ударі голосний проклин заглушував стукіт сокири.

Щоб зарадити тому, він вигадав такий план: проклин кожного чоловіка записувано, і ввечері за кожний проклин він казав уливати кухоль води в рукав, і "по такій купелі від винуватця важко було почути проклин цілий тиждень".

Гутірка при ватрі ч.22. Самовдосконалення

Давні лицарі були дуже побожні. Вони завжди прагнули взяти участь у Богослужбі, особливо перед тим, як іти до бою чи братися до важких труднощів. Вони вважали, що їм треба завжди бути приготованими на смерть. Лицарі поклонялись Богові в церкві, крім того вони з подивом дивилися на Його діло в усьому тому, що Він створив: у тваринах, рослинах і цілій природі.

Так і сьогоднішні пластуни мирного часу: Куди б не ступили, вони милуються лісами, горами і степами; вони залюбки підглядають і хочуть пізнати звірят, що там живуть, і чудеса квітів та рослин.

Людина, що не вірить у Бога і не підпорядковується Його законам, не дуже багато варта. Тому кожний пластун мусить бути віруючий.

Віровизнання, на перший погляд, дуже проста річ:

1. Люби Бога й служи Йому.

2. Люби свого сусіда й служи йому.

Виконуючи свій обов'язок перед Богом, будь завжди Йому вдячний. Коли втішаєшся якоюсь радістю, гарною грою чи успіхом у виконанні доброго діла, подякуй Йому за те, хоч би тільки одним-двома словами, саме так, як дякуєш за обід. І добре інших благословити. Наприклад, коли побачиш, як поїзд рушає в дорогу, попроси для всіх у ньому Божого благословення.

Пластун знає активність: РОБИТИ ДОБРО, а не пасивність: БУТИ ДОБРИМ. Його обов'язок - радо помагати іншим і бути щедрим

Виконуючи свій обов'язок щодо людей, будь повний охоти допомагати їм і будь великодушний; також будь завжди вдячний за кожную ласкавість, що вони зробили тобі, і намагайся показати ту свою вдячність. Знову згадай, що подарунок ще не твій, поки не подякуєш даруючому за нього.

Поки живеш на цій землі, намагайся робити щось добре, що залишилось би по тобі.

Один письменник каже: "Я завжди уявляю собі, що по заході сонця світ прикритий перед світлом неба великим покривалом, і тільки зорі - це маленькі дірки в цьому покривалі, які витяли ті, що робили добрі діла на цьому світі. Не всі зорі однакової величини: одні великі, інші малі, бо й одні люди зробили великі діла, інші - малі, але вони зробили дірки в покривалі своїми добрими ділами, ще поки пішли до неба".

Спробуй і ти: зроби свою дірку в покривалі добрим ділом, поки ти ще на землі.

Бути добрим - це багато, але куди краще робити добро.

Ощадність

Як воно не смішно, але одні з вас, хлопці, що тепер саме читаете ці слова, цілком певно стануть багатими людьми, а інші умруть, може, в біді й нужді. Те, якими ви станете, залежить цілком від вас самих.

І дуже швидко ви зможете сказати, яке буде ваше майбутнє.

Хто починає заробляти гроші вже хлопцем, буде далі те ж саме робити і старшою людиною. Спочатку воно здаватиметься тобі, може, важкуватим, але пізніше піде легше. Якщо візьмешся до праці й не кинеш її, то пам'ятай: ти майже цілком певно, кінець-кінцем, матимеш успіх, особливо, коли здобуватимеш гроші тяжкою працею.

Хлопець може різним способом роздобути гроші - від малювання огорожі й доглядання городу аж до виконання доручень

Якщо намагатимешся роздобути гроші в легкий спосіб, тобто, наприклад, закладаючись на кінських перегонах, - ти обов'язково втрадиш їх з часом. З тих, хто закладається, ніхто врешті не виграє; виграє тільки "букмейкер", той, що приймає заклади, що обчислює виграні бали. А все ж тисячі немудрих людей пхають йому свої гроші, бо вони колись раз виграли малу суму і тепер сподіваються, що однієї днини мусять виграти багато.

Не один убогий хлопчина став багатою людиною. Але майже в кожному такому випадку сталося так тому, що він з самого початку замислив стати багатим. З такою думкою він і працював та складав кожного пенні до банку, щоб мати на початок.

Таку саму нагоду має кожний з вас, якщо захоче тільки нею скористатися.

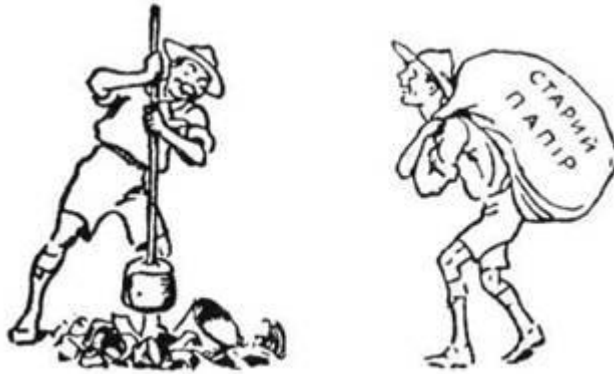
Давнім лицарям вказували на ощадність. їхні закони не для того, щоб вони могли витратити великі суми для власної приємності, але щоб за збережені гроші могли самі себе утримувати й не бути тягарем для інших та щоб мати їх більше й роздавати милостині. Коли вони не мали власних грошей, їм не дозволяли випрошувати їх, вони мали собі так чи інакше заробити. Отже, здобування грошей іде разом з мужністю, важкою працею і поміркованістю.

Як пластуни заробляють гроші

Пластун чи цілий гурток разом мають багато способів заробити гроші, як ось:

Ремонт і нове покриття старих меблів - це дуже вигідне ремесло. Рами на образи, клітки для птахів, іграшки - все те можна легко продати. Плекання канарків, курчат чи кролів добре оплачується, так само і бджільництво.

Збирай старі коробки від опакування і скриньки, рубай їх і роби в'язанки дров для опалювання. У деяких місцях вигідно мати кози і продавати молоко. Плетення кошків, гончарство, опалітурювання тощо теж дає гроші.

Гурток може роздобути гроші, збираючи старий метал і папір

Або весь гурток може перетворитися на "хлопців до посилок" у провінційному містечку, може мати город і продавати городину й квіти, організувати оркестр, пластовий театр чи ревію.

Це лише кілька проектів. Є ще безліч інших способів, як заробляти гроші, і ви самі можете собі їх придумати, залежно від місця вашого перебування.

Але щоб роздобути гроші, мусите "хотіти працювати".

Актор Тед Пейн звичайно говорив в_ одній своїй п'єсі:

"Я не знаю, що це зо мною діється. їсти - їм добре, пити - п'ю не гірше, спати - сплю собі нічого; проте, як тільки хтось згадає при мені слово "праця" - холодне тремтіння проходить усім моїм тілом". Дуже багато людей має "куряче серце", і коли вони стануть віч-на-віч з якоюсь працею, їх бере "холодне тремтіння по всьому тілі".

Заведи собі ошадну скриньку і викидай до неї кожний зайвий гріш, а коли назбираєш досить, занеси до банку і відкрий собі свій власний рахунок.

ЯК РУХАТИСЯ ВПЕРЕД

Багато років тому США вели війну з островом Кубою.

Американський президент Мік Кінлей хотів послати листа до Гарсії, кубинського провідника, але не знав, як це зробити, бо повстанці воювали з американцями в дикій і неприступній країні.

Коли про те говорив із своїми дорадниками, хтось з них сказав: "Здається, молодий Роуен був би здатен зробити усе, що йому скажуть. Чому б не спробувати?"

Так послали по Роуена, а коли він прийшов, президент пояснив йому, чому його покликали, поклав листа в його руку й сказав: "Ну, тобі треба занести цей лист до Гарсії".

Роуен тільки усміхнувся і прийняв листа. Вийшов з кімнати і вибрався в дорогу.

Прошло декілька тижнів, і Роуен знову з'явився перед президентом та сказав: "Я віддав ваш лист Гарсії, пане". Зрозуміло, Мік Кінлей просив його розказати, як він це зробив.

З'ясувалося, що Роуен роздобув човен, причалив до побережжя Куби і зник у джунглях. По трьох тижнях він з'явився на протилежній стороні острова, пройшовши через ворожі позиції, знайшов Гарсію і віддав йому листа.

Роуен - це справжній пластун. Так, як він, повинен виконувати наказ кожний пластун. Хоча б і який важкий не був цей наказ - він візьметься до нього з усміхом. Що трудніший наказ, то цікавіше його виконувати.

На цій карті Середньої Америки і Карибського моря знайдеш острів Кубу, що його мусив перейти Роуен, щоб відшукати Гарсію

Більшість хлопців ставила б різні запитання: А як до того братися? Як знайти те місце? Звідки брати їжу? тощо. Але не так зробив Роуен. Він тільки хотів дізнатися, чого вимагає від нього обов'язок, а решту зробив сам без жодного слова, відкинувши НЕ із слова НЕМОЖЛИВИЙ. Кожний, хто чинить так, як він, доб'ється успіху.

Багато пластунів виконує особливу службу доручень. Тим хлопцям часто дають важкі завдання і вимагають від них, щоб вони їх успішно виконали; вони приймають ці доручення з найбільшим довір'ям, не ставлять безліч немудрих запитань, але діловито беруться до справи і виконують її.

І так треба братися до всіх труднощів життя. Коли дістанеш якесь завдання або маєш якийсь клопіт, що видається тобі не під силу, не втікай від нього. Усміхнися, придумай собі якийсь спосіб, як його успішно побороти, і тоді борися.

Щоб виконати свій обов'язок, Роуен відкинув НЕ із слова НЕМОЖЛИВИЙ. Хто чинить, як Роуен, напевно матиме успіх.

Запам'ятай собі, що "труднощі перестають бути труднощами, якщо смієшся з них і берешся за них".

Не бійся помилок. Наполеон сказав: "Хто ніколи не зробив помилки, той нічого й не виконав".

Пам'ять

Далі - вправляй пам'ять. Хто має добру пам'ять, буде рухатися вперед; ті, що не вправляють, мають погану пам'ять.

Великий кораловий острів збудований з манюсінських морських тварин, зліплених разом у великий блок. Так і велике знання людини складається з її помічень усіляких подробиць, зібраних разом у одне ціле за допомогою пам'яті.

Щастя

Коли хлопець перевірить свої здібності в пластуванні, матиме в житті добрі шанси на успіх

Коли хочеш встигнути на автобус, не дозволяй йому проїхати повз тебе та потім не кажи: "Ах, який я нещасний!" Підбіжи за ним і вскоч до нього. Таке саме бачимо при тому, що люди називають "щастям": вони нарікають, що щастя до них не приходить. Насправді ж щастя - це нагода здобути щось добре або зробити щось велике. І вся річ у тому, щоб добре дивитися за кожною нагодою, зловити її - підбігти і вскочити - не сидіти й не чекати, аж вона проміне нас. Нагода - це автобус, що зупиняється тільки на зупинках.

Вибери собі якийсь життєвий шлях

"Будь готовий" на все, що не спіткало б тебе в майбутньому. Якщо ти в такому стані, що вже хлопцем почав здобувати гроші, то - до чого візьмешся, як закінчиш теперішню працю? Ти повинен вивчити якесь відповідне ремесло й заощаджувати гроші, щоб ти мав з чого жити, поки знайдеш працю у твоєму майбутньому ремеслі.

І спробуй вивчити ще щось інше як своє другорядне ремесло, на випадок, як в першому - як це часто трапляється - колись тобі не поведеться.

Один працедавець казав мені, що він ніколи не бере до праці хлопця з жовтими (від куріння) пальцями або з відкритими устами (хлопці, що дихають устами, мають придуркуватий вигляд). Хто має складені в банку гроші, не п'є і має веселу вдачу - той може бути певний, що завжди знайде працю.

Багато ледарів і слабодухів пішло у світ, і жодному з них не вдалося здобути щастя, але я не бачив невдачі у молодих юнаків, що справді хочуть працювати, мають здібність витримати працю, чинять прямолінійно та дотримуються поміркованості.

Не будь ледащо. Коли хочеш мати УСПІХ, тримайся корисного ремесла

РОЗДІЛ VIII. РЯТУВАННЯ ЖИТТЯ

Гутірка при ватрі ч.23. Будь приготований на нещасливі випадки

Лицарів давніх часів називали "лицарями-лікарями", бо вони мали лікарні для лікування хворих, убогих і поранених під час нещасливих випадків чи на війні. Вони заощаджували гроші, утримували лікарні і хоча й були сміливі вояки, та при тому виконували працю доглядачів хворих і лікарів.

Лицарі св. Івана з Єрусалиму особливо посвятились цій праці вже вісімсот років тому. Британська Санітарна Бригада ім. св. Івана і Червоний Хрест - це представники цих лицарів за наших часів.

Дослідники, ловці й інші пластуни в бездоріжних частинах світу повинні знати, як поводитися, коли трапиться нещасний випадок чи захворювання їм самим чи їх товаришам, бо вони часто живуть сотні миль від найближчого лікаря. З цих причин пластуни-юнаки повинні вивчити все, пов'язане з доглядом хворих і з допомогою в нещасних випадках.

Мій брат таборував раз з приятелем далеко в австралійській пущі. Його приятель витягав корок з пляшки і, щоб мати краще оперття, стиснув її колінами. Та пляшка несподівано тріснула і гострим краєм врізалася глибоко в стегно та розтяла артерію. Мій брат швидко схопив камінь, загорнув його в хустину і немов джгут прив'язав повище рани, обкрутивши стегно хусткою так, щоб камінь натискав на артерію. Тоді взяв паличку, просилив через петлю хустини й крутив доти, аж поки перев'язка стала така тісна, що спинила кров. Коли б він не знав, що в такому випадку робити, його приятель за кілька хвилин умер би від втрати крові. А так він урятував йому життя, бо знав, що треба зробити, і зробив це відразу.

Нещасні випадки

Випадки трапляються раз-у-раз, і пластун-юнак завжди матиме нагоду подавати першу допомогу.

Ми багато говоримо про людину, що врятувала комусь життя, наражаючи при тому своє власне життя. Така людина - герой. Особливо хлопці дивляться так на неї, бо вона видається їм цілком іншою істотою, ніж вони. Але воно не так. Кожний хлопець, рятуючи комусь життя, часто має таку ж нагоду стати героєм, якщо він тільки зверне увагу на приготування себе до того.

**ТОМ-ЖОВТОДЗЮБ Ч. 10. ТОМ НА ВУЛИЦІ.
На вулицю його не пускай: З автобуса стрибнув -
Мало що не згинув, бо навколо себе не подививсь**

Цілком певне, що одного дня майже кожний з вас, пластуни, буде свідком якогось випадку; якщо знатимеш, що тобі зробити, і як зробиш це негайно, то на все життя залишишся задоволений, що ти врятував ближнього або допоміг йому звільнитися з прикрого становища.

Будь готовий!

Пам'ятай про наше гасло: "БУДЬ ГОТОВИЙ". Будь готовий на нещасний випадок, вивчаючи заздалегідь, що саме тобі треба зробити, коли він трапиться.

Будь готовий зробити це в ту ж хвилину, як тільки цей випадок станеться.

Я з'ясую тобі, що треба робити в різних випадках, а ти мусиш у тому вправлятися якнайкраще. Але чи не найважливіша справа, що її ви, пластуни, мусите собі запам'ятати - це: де б ви не були і що б ви не робили, ви завжди повинні мати на думці: "Який нещасний випадок міг би тут трапитися?" і "Що було б моїм обов'язком, коли б він трапився?"

Тоді ти приготований до дії.

А коли вже випадок станеться, тоді пам'ятай, що обов'язок пластуна - бути першим, хто береться рятувати: не дозволяй, щоб хтось непокликаний випередив тебе.

Подумай про те заздалегідь

Уяви собі, наприклад, що ти стоїш на переповненому пероні на станції, чекаючи на поїзд.

Подумай: "Уявлю собі, що хтось впаде з платформи на рейки, а тут саме надїжджає поїзд; що я маю робити? Я мушу зіскочити і стягнути його з рейок далеко набік, бо не буде часу підняти його знову на платформу. Або, якщо потяг буде вже дуже близько, єдиним порятунком буде прилягти помежи рейками і його теж примусити лягти побіч себе, щоб перепустити поїзд понад нами".

А тоді, коли трапиться нещасний випадок, ти відразу стрибнеш і виконаєш свій план тоді, як інші будуть бігати схвильовано та лементувати і нічого не робитимуть, бо не знають, що їм робити.

Такий випадок справді трапився. Одна пані впала з платформи на станції Фінсбері Парк в Лондоні саме в хвилину, як надїздив поїзд. Чоловік на ім'я Альберт Гардвік зіскочив, ліг поміж рейки і стягнув її теж туди; потяг переїхав понад ними, не доторкнувшись їх.

Зате Гемпсед був свідком ганебної сцени. Жінка топилася на очах великого натовпу людей у мілкому ставі; люди більше, як півгодини, дивилися, і ніхто не мав відваги піти й допомогти їй.

Ніхто б не повірив у те, що ціла купа чоловіків могла стояти на березі і тільки базікати - правда - на їх вічну ганьбу! Перший, що прибув на місце випадку, не зважився лізти у воду і тільки покликав інших. Потім зібралось багато людей, але побачивши, що ті, що там уже були, не йдуть у воду, налякалися самі чогось незнаного і не зважилися теж лізти у воду, і бідна жінка втопилася на їхніх очах.

Що може виконати пластун

Якщо б там був бодай один пластун-юнак, то про цю справу можна було б, я сподіваюсь, тепер інакше говорити. Це була саме нагода для пластуна-юнака відзначитися,

Виконуй свій обов'язок.

Допоможи своєму ближньому, особливо коли це жінка.

Не звертай уваги на те, що інші вагаються.

Кидайся сміливо і думай тільки про мету, що її пробуєш досягти, а не про свою безпеку.

Хлопці думають, що вони замолоді й замалі, щоб, коли рятують життя, робити щось інше, як стояти збоку. Але це велика помилка.

З того часу, як я написав цю книжку, трапилися тисячі випадків, де пластуни-юнаки кидалися рятувати потопаючих, хоч юрба боялася допомогти.

І не один пластун уже одержав за хоробрість медаль, яку дають тільки за героїські вчинки й рятування життя.

Нехай кожний пластун приготується, щоб теж її здобути. Одного дня може трапитися перед твоїми очима якась нещастя і дати тобі нагоду до того. Якщо ти заздалегідь навчився, що тобі робити, можеш відразу зробити те, що слід, і здобудеш медаль. В кожному випадку ти матимеш тоді навіть щось більше, як медаль - матимеш задоволення, що допоміг ближньому, наражаючи своє власне життя на небезпеку.

Гутірка при ватрі ч.24. Нещасливі випадки і як при тому поводитися

Рік-у-рік багато людей гине внаслідок паніки, яку досить часто викликають зовсім незначні причини й яку можна було б опанувати, коли б бодай один-два чоловіки поводитися спокійно.

Одного вечора кілька років тому на поромі в нью-йоркській пристані чоловікові, що віз з собою кілька спійманих раків, здавалося, що він зробить добрий жарт, як випустить одного рака. Рак спіймав корабельного kota, а той занявчав і скочив у гурт учениць, що пливли поромом: вони розскачилися з криком. Це спричинило паніку між сотнями подорожніх. Вони кинулись утікати на всі боки; вмить проламалось поруччя, і вісім осіб впало з палуби. Поки можна було щось зробити, їх знесла хвиля, і вони потопилися.

Кілька років тому один чоловік у російському місті, відчиняючи ранком крамницю, побачив на прилавку велику чорну бомбу. Він вискочив на вулицю і почав утікати від неї. Поліцист, думаючи, що це злодій, вистрілив у нього, бо він не хотів зупинитися. Куля не влучила в нього, а в когось іншого. Почалася паніка, багато людей втратило життя. Коли паніка проминула, той чоловік повернувся до своєї крамниці і побачив, що "бомба" все ще лежить на прилавку, але це була ніяка не бомба - це був звичайнісінький кавун!

Кілька років тому трапився випадок замішання й паніки між дітворою в театрі в Барнслі тільки через перепоვნення театру. Восьмеро дітей задавлено тоді на смерть. І ще більше було б втратило життя, якби не два чоловіки, що були спокійні і зробили те, що треба. Один з них на ім'я Грей весело гукнув на дітей, щоб виходили іншими дверима, а другий, що обслуговував проєкційний апарат, висвітлив несподівано якийсь образ на екрані і тим відвернув увагу решти дітей та запобіг паніці. Якщо принаймні один-два чоловіки будуть спокійні і чинитимуть як слід у вирішальну хвилину, можуть часто заспокоїти сотні людей і рятувати не одне життя.

Коли навколо тебе люди попадуть у паніку, тобі хочеться робити те, що й інші роблять: тікати геть або стояти нерухомо і кричати: "Ох!" Отож, коли відчуєш таке бажання, опануй себе. Не піддавайся паніці, як це роблять інші, збережи спокій, подумай, що треба було б зробити, і відразу роби це.

Рятування з пожежі

Є дуже багато прикладів рятування людей з дому, що горить. Про них читаємо щоденно в часописах. Ти повинен вивчити кожний випадок, як він стався, і уявити собі, що ти зробив би за тих обставин. Так починаєш вчитися, як діяти в різних випадках.

Один такий зразковий випадок стався кілька років тому, коли вулицею в Кінгсленд в Четем ішов молодий матрос Джордж Обіній, що служив на кораблі "Андромеда". Раптом він побачив якийсь дім у вогні. На котромусь поверсі кричала якась жінка, що вона має там кілька дітей і не може разом з ними вийти. Матрос покинув своїх друзів, видряпався по фасаді дому аж до вікна пониже жінки та вибив скло так, що мав уже на чому стати. Жінка могла тепер спустити вниз дитину так,

що матрос міг її схопити та й собі теж подати її далі вниз аж на землю. Так подавали дитину за дитиною з рук до рук, поки не спустили їх шестеро на землю, а кінець-кінцем врятували ще й дві жінки. Матрос, зачаджений димом, зомлілий упав, але його підхопили внизу люди. Ось вам приклад, як треба ВІДРАЗУ виконати свій обов'язок, не думаючи про небезпеку та труднощі.

В Шоргем Біч загорівся дім, і на пожежу швидше з'явився місцевий курінь пластунів-юнаків. Вони робили, як справжні пластуни, працюючи як пожежники, і опанували вогонь; вони теж врятували життя двом жінкам і дитині та дали їм першу допомогу й перев'язали рани.

Хата горить!

Якщо побачиш дім, що горить, тоді ти повинен:

- 1) потривожити людей, що в ньому живуть,
- 2) повідомити найближчого поліциста чи пожежну станцію,
- 3) спонукати сусідів, щоб несли драбини, матраци й килими та ловили людей, які скачуть униз.

Коли приїдуть пожежні, хлопці повинні допомогти поліції тримати натовп людей осторонь від місця праці пожежників.

Якщо треба ввійти в дім і там шукати слабих і зомлілих людей, тоді головна річ, що її треба виконати - це: покласти собі на ніс і уста вогку хустину чи шматину і йти, зігнувшись чи повзучи на руках і колінах, зовсім близько долівки, де ще найменше диму чи газів. Коли ж доводиться йти через вогонь і іскри, добудь собі по змозі покривало, зволож його й посередині зроби дірку, щоб крізь неї пропхати голову: це ніби вогнетривкий плащ, в якому можеш пробитись через полум'я й іскри.

Це не надто приємне, коли тебе на долівці в покривало чи в килим загорнуть, але тільки цим способом можна допомогти тому, кому одяг загорівся. Уважай, щоб і твій одяг не загорівся

Якщо десь поблизу вибухне пожежа, пластуни якнайшвидше збирають свої гуртки і пластовим кроком поспішають в напрямі полум'я чи диму; гуртковий подає звіт поліційній чи пожежній сторожі та пропонує допомогу свого гуртка; гурток готовий утворити кордон, щоб затримати натовп, готовий вислати своїх пластунів з дорученням, берегти приватну власність та допомагати іншим чином.

Коли побачиш, що на комусь горить одяг, поклади його на долівку, бо полум'я горить тільки вгору, та обгорни його обрусом, килимом, плащем чи покривалом. Уважай при тому, щоб і на тобі одяга не загорілася. Робимо так тому, що вогонь не може довго горіти там, де немає повітря.

Коли знайдеш непритомну людину (в страху вона може сховатися під ліжку чи стіл), винеси її на плечах, або - якщо є густий дим чи газові випари - прикріпи її до себе простирадлом чи мотузом і - повзучи рачки - витягни з кімнати по долівці.

Для цього зав'яжи на ливні, з обох її кінців, рятівничі петлі; одну петлю вдягни через груди і поплід плечі тієї людини, а другу собі на потилицю. Тепер повернись плечима до її голови, присядь рачки й тягни її головою вперед. Якщо рятівнича петля належної довжини, її голова не буде торкатись

долівки, як це видно на рисунку на ст. 274.

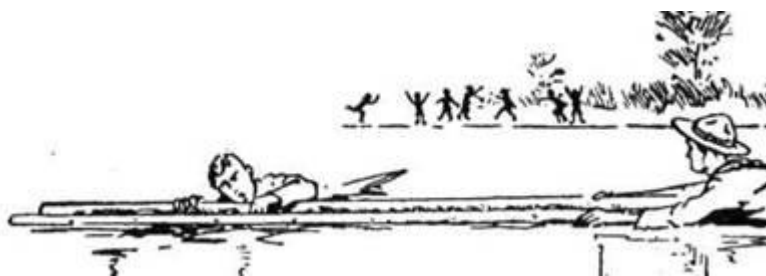
Рятування потопуючого

Список пластових героїв покаже тобі, який великий відсоток випадків трапляється через невміння плавати. Тому то дуже важливо, щоб кожний обов'язково навчився плавати, а потім рятувати потопуючих.

І середній плавець може врятувати потопуючого, якщо знає, як це робиться, і якщо вправлявся в тому кілька разів з товаришами.

Загальна думка, що потопуючий тричі виринає, поки втопиться - нісенітниця. Він може втопитися відразу, якщо хтось швидше не допоможе йому.

Важлива річ - не дозволити потопуючому, щоб він схопив тебе, коли до нього наблизитися, бо тоді може й тебе втопити. Завжди тримайся позаду нього.

Щоб рятувати когось, що на льоду заламався, підсунь йому драбину

Обхопи його довкола грудей, рукою попід пахву, і скажи йому поводитися спокійно, не борсатись. Коли він послухає, можеш легко тримати його на воді. Але інакше уважай, щоб він у страху не повернувся і не схопив тебе. Якщо спіймає тебе за шию, обійми його одною рукою навколо стану, а другу руку, повернувши долонею вгору, дай йому під бороду, при тому пальці йдуть під його ніс. Нижньою рукою тягни до себе, а верхньою відпихай - і він мусить тебе пустити. Якщо чуєш, що він схопив тебе за зап'ясток, поверни свій зап'ясток у напрямі його великого пальця і силою вирвись. Але ти ніколи цього не зробиш, якщо перед тим не будеш часто вправлятися в тому з іншими хлопцями, причому кожний напереміну нехай буде то потопуючим, то рятувальником. Коли хтось з вас не вміє ще плавати, а впаде у воду заглибоку, щоб стати на дно, хай пам'ятає, що не потоне, якщо дотримуватиметься таких вказівок:

- 1) тримай уста над водою, подавши голову далеко назад,
- 2) затримай в легенях багато повітря: вдихай глибоко і мало видихай,
- 3) тримай руку під водою. При тому не кричи, бо це випорожнить твої легені; не витягай теж руки з води і не кивай ними на поміч, бо інакше потонеш.

Якщо побачиш, що хтось упав у воду і починає топитися, а ти сам не вмієш плавати, кинь линву, весло чи дошку так, щоб потопуючий міг вхопитися і триматися за них. А якщо хтось заломиться на льоду і не може вилізти, бо краї льоду кришаться, кинь йому линву і скажи не борсатись. Це може додати йому віри, поки не покладеш упоперек діри довгу драбину чи жердку, яка допоможе йому вилізти з діри або дозволить тобі доповзти і схопити його.

Як кидати рятувну линву

Часто буде корисніше кинути потопуючому линву, якщо він знаходиться на достатній віддалі, ніж стрибати й собі у воду, щоб опісля не треба було витягати... двох.

Вигідна довжина линви для кидання чи голювання - 42 стопи (близько 13 м). Якщо подбаєш про окрему линву для кидання, то нехай вона буде з доброго гнучкого плетеного мотуза, 1/4 цаля завгрубшки. Для далекого метання звичайно добре зробити на кінці, що ним кидаємо, тяжкий

вузол; деколи до того кінця прив'язують малий мішечок з піском, щоб його даліше докинути. Але намагайся так ціляти, щоб той тягарець упав поза витягнені руки тої людини, а не їй в обличчя.

Тепер виріши, котрою рукою кидатимеш. Більшість людей звичайно вживає для того правої руки. На цю руку навий дуже дбайливо линву до кидання, звій побіч звою, промір звоїв близько 18 цалів згори вниз. Коли нав'єш яку половину линви, зверни пальці цієї руки вгору і навий на них окремо решту линви.

Коли дійдеш так до кінця линви, спіймай його міцно трьома останніми пальцями лівої руки, або - воно краще - зроби на тому кінці петлю, що добре годитиметься на твій зап'ясток, щоб не випустити того кінця, кидаючи. Тепер візьми другу частину звоїв з пальців правої руки до двох перших пальців лівої руки. Тепер маєш звої в обох руках.

Щоб навчитись правильно кидати рятувничу линву і не замотатись до неї, треба багато вправлятись

Звої на правій руді кидатимеш наперед, а негайно за ними кинеш звої з лівої руки, не пускаючи кінця. Коли так кидатимемо, линва не заплутається, і таким чином можемо викинути всю линву в прямій лінії, досягаючи нею якнайдалі. Якщо викидати линву тільки з одних звоїв, то майже завжди не розв'язуються всі звої і внаслідок того линва не сягне так далеко.

Кидати можемо попід руку або понад руку. Другий спосіб дає кращі наслідки, особливо, коли кидаємо линву з-поза якоїсь перешкоди, напр. насипу чи підмурування, або коли доводиться кидати в випадку пожежі людям на верхній поверх.

Рятування від наляканих коней

Часто трапляються нещасні випадки, що налякані коні потопчуть людей. Кожний повинен знати, як зупинити наляканого коня і запобігти покаліченню.

Щоб зупинити наляканого коня, не можна бігти проти нього і махати руками, як це часто роблять. Треба бігти побіч коня і схопити дишля, щоб не впасти; другою рукою треба вхопити поводи і скрутити голову коня до себе, повертаючи конем, поки не зайдеш з ним у якусь стіну чи дім або якусь іншу перешкоду, що його зупинить. Але, ясно, для хлопця з його малою вагою це нелегка справа. Те, що він може зробити в такому випадку -

це, мабуть, тільки подбати про людей, яких скалічив наляканий кінь.

Різні інші випадки

Важко перелічити всі випадки, що їх свідком можеш бути. Найважливіше тут те, щоб пластун ніколи не забував бути спокійним, утримував рівновагу, щоб зорієнтувався, що саме треба тоді зробити, і щоб мав мужність це зробити, навіть за цілком несподіваних обставин.

Пластун Дж. С. Дейвел з 1 Блюмфонтейського куреня (Півд. Африка) побачив дівчинку, замотану в якісь електричні проводи на даху дому. Хоч його остерігали не підходити до неї, бо його може збити струм, він виліз нагору й зніс дівчинку вниз. На нещастя, вона була мертва.

Пластун Локлі з 1 Едерстонського куреня дивився на ярмарку на карусель, що її приводила в дію електрика парової машини. Коли машиніст нахилився, машина спіймала його одяг й тягнула до себе. Локлі, що трохи розумівся на машинах, підбіг до неї, перекинув важіль і зупинив машину саме вчасно, щоб врятувати людині життя.

Ось тобі зразок юнака, що БУВ ГОТОВИЙ, знав, що треба зробити, і - не вагаючись - зробив.

ГУРТКОВІ ВПРАВИ В РЯТУВАННІ ЖИТТЯ

Вправляй роблення "кордону" з палиць, щоб затримати натовп. З цього можна зробити гру; курінь ділимо на "натовп" і на "пластунів".

Доручи пластунам довідатися, де найближчі в сусідстві пожежні крани й гідранти, поліційні стійки, аварійні автомати, пожежні станції, рятувничі станиці, лікарні тощо.

Роби вправи у в'язанні рятувничої петлі на линві та тягненні непритомної особи.

Роби все можливе, щоб навчити пластунів плавати. В місті, де є плавальний басейн - це буде не важко. На провінції найкраща нагода для пластунів навчитися плавати - це літній табір поблизу озера, ставка чи річки, де безпечно плавати.

Вправляй різні способи рятування потопуючих.

ГРА В ПОЖЕЖНИХ

Приготуй вогонь з густим димом у сусідній кімнаті чи будинку під час, коли всі сидять в хаті. Потайки доручи двом-трьом хлопцям, щоб після проголошення пожежної тривоги бігали перелякано навколо і намагалися зробити паніку.

Зроби так, щоб тривогу зчинив хтось, вскочивши до хати з криком, що горить, або запаливши кілька вибухових бомб. Тоді доручи одному чи двом гурткам взятися до боротьби з пожежею під проводом гурткових. Вони мають зачинити вікна й двері та вислати пластунів в різні частини будинку, щоб подивились, чи вогонь не шириться, і щоб шукали людей, які потребують рятунку.

Ці пластуни мають прикрити уста й носи вогкими хустинками. "Непритомні" особи (тобто напхані мішки) мають бути сховані під столами тощо. Пластуни рятують їх, виносячи на плечах та витягаючи і зносячи на землю. Уживай простирадл для вистрибування тощо.

Інші учасники гасять, з'єднують шланги або роблять ланцюги передавати відра з водою для гасіння.

Інші повертають до життя врятованих. Ще інші роблять "кордон" з палиць, щоб допомогти поліції і пожежним стримувати натовп людей.

Гутірка при ватрі ч.25. Допомога іншим

Якщо колись натрапиш на якийсь нещасний випадок, не забувай, що ти - не лікар. Ти даєш тільки першу допомогу і негайно маєш послати по лікаря, хіба що це мале поранення. Твоє завдання - зберегти хворого, щоб не погіршився його стан, поки прийде медична опіка, тобто запобігти шокам, затамувати кровотечу, дати штучне дихання чи зробити щось інше при потребі.

Коли в якомусь нещасному випадку ти сам-один з пораненою й непритомною людиною, поклади її горілиць, піднеси трохи голову й зверни її набік, щоб не вдавися при блюванні. Розстібни одягу навколо шиї і грудей. Прикрий її, щоб не замерзла. Подивись, де вона поранена, і застосуй те, що потрібне при першій допомозі.

Якщо знайдеш когось непритомного, оглянь дуже дбайливо землю навколо нього, шукаючи яких-небудь "знаків", записуючи їх розташування; це могло б пригодитися, якщо б пізніше з'ясувалося, що це жертва нападника.

Якщо ти вийшов з гуртком на прогулянку і вам трапиться нещасний випадок, або як знайдете поранену людину, гуртковий має послати одного пластуна по лікаря; він сам повинен ще з одним пластуном залишитися при пораненому й допомагати. Заступник гурткового доручить решті пластунів принести воду чи покривала, зробити шини (при переломах) чи стримувати натовп людей за допомогою "кордону" з палиць.

Спершу найкраще залишити пацієнта в спокої. Не намагайся рухати його без потреби і не муч його запитаннями, поки не отямиться.

Шок

Шок - це небезпечний стан, що настає майже при всіх ушкодженнях тіла. Ти завжди повинен стерегтися його, а якщо він вже є, ти мушиш робити все, що в твоїх силах, щоб він не став небезпечним.

Пацієнт мліє, його обличчя бліде; він може знепритомніти. Не допусти до того, поклади його негайно рівно на землю горілиць, з головою звернутою трохи набік. Прикрий його покривалом чи плащами, щоб не змерз.

Кровотеча

Коли комусь сильно кривавить рана, стисни її чи тіло повище, тобто поміж ранною і серцем, та придави сильно великим пальцем, щоб затримати доступ крові до артерії. Тоді зроби з чогось джгут, щось на зразок плаского округлого каменя, і прив'яжи його повище рани.

Коли кровотеча дуже сильна, зав'яжи вільно хусточкою повище рани на руку чи ногу і скручуй її паличкою, поки не затамуєш кровотечу. Це називають закруткою. Але її треба звільняти, щонайменше щочверть години, бо може настати постійне пошкодження тіла. Тримай поранену частину тіла піднесено вгору, по змозі понад решту тіла. Пошли якнайскоріше по лікаря.

На малі рани дають йод та прикривають чистою (стерильною) перев'язкою. Тримай її там, де й бинт.

Кровотеча з вух і втрата свідомості після падіння означають пошкодження черепа. Пацієнта взагалі не можна, по змозі, рухати. Найкраще залишити його на тому ж місці, прикладати холодну воду чи лід до голови і залишити його в спокої, поки не прийде лікар.

Плювання чи блювання кров'ю означає внутрішнє поранення або розрив малих внутрішніх кровоносних судин. Кров яскраво-червоного кольору та змішана з піною свідчить, що поранено легені. В кожному разі треба тримати пацієнта в спокої та давати йому ссати лід чи сьорбати холодну воду.

Послати по лікаря.

Штучне дихання

Щоб повернути до життя потонулого чи людину, що втратила дихання внаслідок дії диму чи випарів, треба застосувати штучне дихання. Для того треба покласти пацієнта обличчям вниз,

витискати з нього повітря і знову впускати його.

1. Негайно, витягнувши з води, поклади пацієнта на живіт з витягнутою одною рукою, і обличчям, поверненим вбік: він опирається на другу руку. Стань навколішки біля нього або над ним, розставивши коліна, звернений обличчям у напрямі його голови.
2. Поклади руки на поперек пацієнта, кожну з однієї сторони так, щоб пальці вкупі доторкалися найнижчого ребра.
3. Подайся вперед і витягненими руками натискай сильно й рівномірно вниз ребра пацієнта, повільно рахуючи: "одна тисяча", "дві тисячі", щоб притиснути пацієнта до землі і витиснути повітря з його грудей.

Кожний скаут мусить вміти застосовувати штучне дихання

4. Тепер подайся назад, щоб звільнити натиск, не забираючи рук, та рахуй повільно: "три тисячі", "чотири тисячі".

Продовжуй цей рух уперед і назад, напереміну звільняючи і притискаючи пацієнта до землі, щоб витиснути повітря з його грудей і уст і знову впустити його туди, поки поволі пацієнт не почне сам дихати.

Правильний темп рухів - щось із дванадцять натисків за хвилину, але треба його пильнувати і, якщо він перестає дихати, треба знову починати, поки сам не зможе дихати. Може виникнути потреба в помічниках на зміну.

Після цього хай лежить в природному положенні, і намагайся зігріти його, вкладаючи гарячі фланелі або пляшки гарячої води між його стегна, під пахви і на стопи ніг.

Вогкий одяг зніми з нього і загорни його в гарячі простирадла. Якнайменше турбуй пацієнта, заохочуй його до снання; пильнуй його щонайменше ще з годину.

Тепер вправляй це кілька разів з іншими пластунами, щоб ти достеменно знав, як це робиться, і БУВ ГОТОВИЙ зробити це одної днини якомусь сірому в потребі.

ПЕРША ДОПОМОГА В ІНШИХ ВИПАДКАХ

Опік кислотою

Стався випадок, що жінка облила чоловікові обличчя сірчаною кислотою (H₂SO₄). Це жахлива кислота, вона спалює і нищить тіло. На щастя, саме в той час був на стійці поліцист, який знав, що треба робити. Він змив кислоту, вживаючи дуже багато води з содою, а опісля чинив, як при ранах від звичайного опіку.

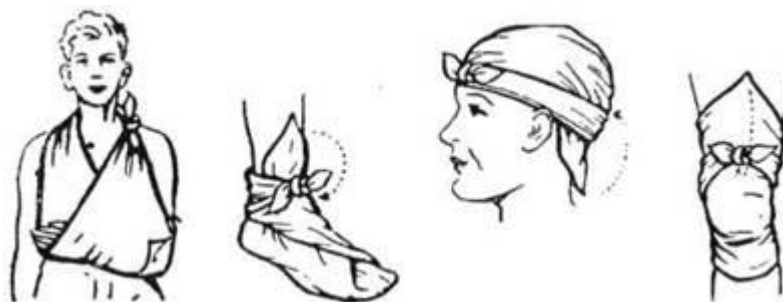
Запалення сліпої кишки

Воно трапляється людям раптово, хоч його попереджає погане почуття. Від нього гостро болить в животі, два цілі вправо і вниз від пупця. Пошли по лікаря.

Перев'язки

Щоб перев'язати зламані частини тіла, треба взяти досить великої трикутної перев'язки - "косинки", на вірець пластової хустини. Два її боки повинні мати щйсь із сорок цалів.

Щоб зробити підв'язку на косинці для зламаної руки чи ключиці, повісь косинку пацієнтові на потилицю, зв'язавши обидва кінці звичайним (рифовим) вузлом та звернувши середній кінець у сторону пошкодженої руки. Поклади руку в цю підв'язку, загорни кінець хустини навколо руки ззаду та пришпили його, щоб лікоть тримався у підв'язці.

Пластові хустки можна взяти на підв'язки і перев'язки. Щоб перев'язка гарно виглядала, заложи кінець хустини, як стрілка показує

Перев'язок голови вживають, щоб прикрити рани на голові. Розпрости косинку і загни основу на яких два цалі. Середину цього зчину приклади до чола пацієнта відразу над бровами, щоб кінець хустини звисав униз на потилицю. Тепер обома кінцями сильно стисни череп пацієнта, обкрути навколо голови і зав'яжи на чолі звичайним (рифовим) вузлом. Кінець, що звисає на плечі, загорни вгору і пришпили його на верхку голови. Уважай, щоб зчин був гарно складений по боках голови, а кінці закладені.

Кровотеча з носа

Це звичайно так дуже не шкодить і не небезпечне. Але часом годі спинити кровотечу, і тоді пацієнт тратить багато крові. Щоб її спинити, кажи пацієнтові сісти на крісло, подати голову далеко назад і дихати тільки устами. Прикладання холодних обкладів на потилицю може бути дуже корисним.

Затрусення крові

Воно буває від нечистоти, коли вона потрапить до рани. З'являються пухлина, болі, набігають червоні жили. Найкраща допомога - це напарювання гарячою водою. Пацієнта треба відвезти до лікаря.

Переломи кісток

Зламання руки чи ноги легко пізнати по тому, що в цьому місці з'являються пухлина й болі. Часом ця частина тіла неприродно зігнена, і пацієнт не може нею користуватися. Поклич лікаря. Вживай заходів проти шоку.

Зламаної частини тіла не можна рухати взагалі. Якщо виникне невідкладна потреба перевезти пацієнта, прив'яжи зламану частину до чогось твердого, якоїсь шини, що триматиме її непорушно й витягнуто під час перевезення пацієнта до лікаря.

За шину може служити дерев'яна дощина, пластова палиця, тісно звитий часописний папір тощо. Шина має бути досить довга, щоб виступала поза суглоби повище і пониже зламу. По змозі треба прикласти шину по обох боках тієї частини тіла. Після того прив'яжи сильно від одного кінця аж до другого носовичками, пластовими хустинами чи шматками полотна або сукна, але не затісно, щоб не затримати кровообігу та не натискати пухлину.

Часом, падаючи, можна зламати ключицю. Тут шини не потрібно. Зігни передрам'я пошкодженої сторони скісно вгору впоперек грудей і вклади його в підв'язку. Впоперек тіла і через підв'язку зав'яжи вузький бинт.

Опік і попарення

Коли хтось при нещасному випадку попечеться чи попариться окропом і шкіра почервоніє, - треба негайно намастити її якимсь жиром, напр. вазеліном, потім легко перев'язати. На легкі попарення добре діє паста з соди до печення і води.

Попалення від сонця треба лікувати так, як інші попарення.

Якщо якась частина одяжі прилипла до попаленого місця, ні в якому разі не відривай її. Її треба обтягти навколо ГОСТРИМ ножем чи ножицями, а тоді якнайшвидше захистити спалене місце від доступу повітря.

У випадку тяжкого попарення (пухирі чи навіть обвуглення), пошли по лікаря і ужив заходів проти шоку. Ніколи не зривай пухирів.

Удавлення

Щоб усунути предмет з горла, нахили пацієнта вперед і сильно вдар у плечі поміж лопатки. Дитину треба повернути головою вниз і вдарити по плечах. Якщо це не допомагає, відкрий уста, якщо треба, то й силою, вклади вздовж язика два пальці в горло й спробуй витягнути стороннє тіло. Якщо внаслідок цього наступає блювота, негайно поверни голову вбік.

Не раз удавлення трапляється від раптової пухлини в горлі. В такому випадку прикладай до шиї гарячі парові обклади з фланелі і дай пацієнтові ссати лід або сьорбати холодну воду.

Струс або приголомшення

Це звичайний наслідок падіння чи удару в голову. Тримай пацієнта в цілковитому спокої і теплі. Якнайшвидше пошли по лікаря. Найгірше, що можеш зробити в такому випадку - це дати пацієнтові спиртові напої чи які-небудь наркотики або рухати його.

Пошкодження електричним струмом

Люди часто падають непритомні, доторкнувшись електричних жильників або рейок. Пацієнта треба відтягти від рейок, але робити це треба дуже обережно, щоб і собі не бути пошкодженим електрикою. Якщо тільки можливо, виключи електричний струм; як це неможливо, то відізолюй себе, ставши на скло чи сухе дерево, або вдягни Гумові чоботи. Так само візьми гумові рукавиці, поки доторкнешся пацієнта. Якщо їх не маєш, обвинь кілька разів сухим сукном і відтягай пацієнта сухою палицею. Звичайно треба застосувати штучне дихання, а коли пацієнт уже дихає, не допустити до звичайного шоку.

В Сен Уан у Франції хлопчина гнався за метеликами, впав на рейку електричної залізниці, вона була під струмом, і відразу загинув. Перехожий, що намагався підняти його, теж упав трупом біля нього. До них підбіг один цегляр, хотів їх рятувати і також загинув. Ті два рятівники загинули тільки тому, що не знали заздалегідь, що в такому випадку треба робити.

Зомління

Якщо пацієнт зомліє і поблідне (зомління буває від недостатчі крові в голові) - посади його і зігни йому голову поміж його коліна. Обмивай обличчя холодною водою. Якщо його обличчя червоне, підніми його голову вгору, бо в ній забагато крові, як при мозковому чи сонячному ударі.

Рибальський гачок у шкірі

Раз мені вбився рибальський гачок. Я витягнув ніжик і відтяв цілу мушку, що була в гачку, а тоді проштовхував гачок далі в палець, аж поки вістря його не почало натискати на шкіру зсередини. Гострим ніжиком я зробив малий розріз у шкірі так, щоб вістря могло легко вилізти, а тоді я вже міг його схопити, і витягнути наверх увесь гачок. Звичайно, ти не можеш витягнути гачок назад, бо противістря весь час сидить міцно в тілі. Вичисти рану.

Епілепсія

Чоловік крикне і падає, судорожно крутиться, розкидає руками й ногами, а на устах у нього піна; це напад епілепсії. Найкраще нічого з ним не робити, тільки вклади шматок дерева чи корок поміж його щелепи, щоб не покусав собі язика. По нападі дай йому добре виспатися.

Пісок в оці

Не дозволяй пацієнтові терти око; це спричинить тільки запалення і пухлину та ще важче буде витягнути стороннє тіло з ока.

Коли воно під нижньою повікою, відтягни її якнайдалі вниз і легко витягни стороннє тіло кінчиком зволоженої хусточки.

Якщо ж воно під верхньою повікою, відтягни її вниз на нижню повіку. Вії нижньої повіки звичайно вичистять внутрішню частину верхньої повіки.

Інший спосіб, що його повинен знати кожний пластун: посади пацієнта, а сам стань за ним і зіпри його голову на свої груди. Поклади сірник на верхню частину горішньої повіки, а тоді, схопивши повіку за край, відтягни її вгору на сірник, щоб внутрішня частина вивернулася наверх. Легко усунь стороннє тіло кінчиком зволоженої хустинки і поверни повіку знову вниз.

Якщо око запалене, вмивай його теплою водою.

Якщо стороннє тіло сильно вбилося в око, капни трошки олії (оливи, або рицинової олійки) під долішню повіку. Заплющ око, прикрий його м'якою вогкою подушечкою, зав'яжи та пошли до лікаря.

Істеричний напад

Нервові люди, особливо жінки, часом дістають істеричні напади, коли надто збуджені; тоді вони кричать, сміються і ридають. Найкращий спосіб - зачинити пацієнта в кімнаті й залишити його самого, аж поки не минеться напад. Не намагайся заспокоювати його, від того йому буде ще гірше.

Отруєння

Якщо хтось після споживання їжі раптом захворіє, або якщо знаєш, що хтось прийняв отрути, пошли насамперед до лікаря. Тоді, якщо рот не сплямлений або не спалений отрутою, спонукай його блювати, даючи солоної або теплої води з гірчицею, та спробуй лоскотати його в горлі пером. Якщо отрутою була палюча кислота, не спонукай його до блювання, тільки дай йому магnezії або соди до печення з водою, щоб нейтралізувати кислоту. Коли пацієнт починає дрімати, не дай йому заснути.

Дим, випари або газ

Постійно трапляються випадки отруєння газом у копальнях, каналах і в помешканнях.

Коли намагаєшся рятувати когось, добре прикрий собі ніс і уста вогкою хусточкою, тримай голову якнайближче долівки та витягай непритомну особу так, як я радив у випадку пожежі. Витягни

пацієнта якнайшвидше на свіже повітря (якнайшвидше - бо зволікаючи з тим, можеш і сам отруїтись шкідливим газом), - тоді розстебни одяг на його шиї і грудях і бризни йому в обличчя холодної води. Якщо побачиш, що він не дихає, чини з ним, як з потопельником, і намагайся повернути йому дихання за допомогою штучного дихання.

Щоб витягнути непритомну особу, зав'яжи рятувничі петлі на линві

Вкушення гадюкою

Пам'ятай, що отрута після вкушення гадюкою потрапляє до крові і по кількох ударах пульсу розходить по всьому тілі. Отже мусиш негайно зробити те, що треба. Найважливіша річ - не дати, щоб отрута судинами дісталася до тіла. Тому зав'яжи негайно мотузок чи хусточку повище того місця, де вкусила гадюка, щоб кров разом з отрутою не дісталася з рани до серця. Рану розітни ще більше, щоб кривавила і щоб отрута виплила. Отрута, якщо її висати устами, не шкодить, якщо немає в роті рани.

Пацієнтові дають також різні наркотики, напр. каву. Не давай йому дрімати, нехай ходить, щоб не знепритомнів, поки не прийде лікар; треба його колоти або щипати.

Звихнення в кісточці ноги

Дай тісну перев'язку. Не дозволяй пацієнтові ходити чи класти якийсь тягар на ногу. Піди по допомогу і занеси пацієнта додому. Нogu тримати піднесену вгору; черевик зняти дуже обережно. Роби холодні обкладки, щоб зменшити біль та стримати опухання, їх робимо так, що складаємо в кілька разів шматок полотна чи малий рушник, мочимо в дуже холодній воді й викручуємо та обкладаємо ним кісточку ноги.

Коли холодні обкладки не зменшують болю, часто може допомогти застосування тепла. Нагріваючи грілками, треба пам'ятати про таке: окріп налий на складену матерію і загорни її опісля в тонкий рушник чи полотно, щоб міг викрутити. Переконайся, що викрутив грілку насухо, щоб не попарити пацієнта. Вийми грілку з рушника і швидко прикладай, поки ще дуже гаряча. Якщо болі зникнуть - перестань напарювати. Залиши ногу сильно зав'язану; нехай пацієнт відпочиває кілька днів.

Укушення комахами

Найкращий протизасіб на всі укушення комахами - це аміак. Запам'ятай собі за абеткою: амоніак на жало бджоли, оцет - на жало оси. Сода до печення - теж добра. Витягни жало бджоли чистою голкою.

Самогубства

Пластун повинен знати, що робити з людиною, яка докотилася до того, що підняла на себе руку.

Коли вона прорізала собі горлянку, найважливіша річ - затамувати кровотечу з артерії, якщо вона протята. Артерія виходить з місця, де з'єднується ключиця з грудьми, та йде до місця, де кінчається щелепа. Щоб затамувати кровотечу, треба сильно натискати великим пальцем на край рани, ближчий до серця, та тримати так натиск, аж поки не прийде допомога.

Якщо самогубство вчинено отрутою, дай першу допомогу, як при отруєннях (дивись вище).

У випадку повішення зразу ж відріж особу, підтримуючи її однією рукою, коли різатимеш мотуза.

Розріж петлю, розстебни тісну одежу на шиї і на грудях. Подбай, щоб пацієнт мав якнайбільший доступ до свіжого повітря, бризни холодної води йому в обличчя і на груди або холодну й гарячу воду напереміну. Зроби штучне дихання, як у випадку безсумнівного втоплення.

Жовтодзюб інколи боїться доторкнутися непритомної або мертвої людини, або навіть жахається на вигляд крові. Отож з нього не буде жодної користі, поки він не позбудеться цих нісенітниць. Непритомний сірома не може йому пошкодити, і треба присилувати опанувати себе. Якщо це зробить - ввесь страх промине.

Як перенести хворих

Два пластуни можуть зробити з чотирьох рук сідало, коли кожний з них схопить свій лівий зап'ясток своєю правою рукою, а правий зап'ясток другого пластуна своєю лівою рукою. Якщо треба ще й опертя, робимо сідало таким же способом, але з трьох рук, з тим, що один пластун робить опертя, схопивши рукою плече другого.

Ноші можна зробити одним з таких способів:

- а) двері чи ворота прикрити соломою, сіном, одежею, мішками;
- б) шматок килима, покривало, мішок, верету розтягнути й дві сильні тички завити з обох сторін; з одягу зробити подушку;
- в) в двох піджаках вивернути досередини рукави; перепхати дві жердки через рукави і застебнути гудзики;
- г) пропхати дві жердки через два мішки, зробивши дірку в їх долішніх рогах.

Коли хочеш нести пацієнта на ношах, переконайся перед тим, поки вирушити, що він лежить зручно. Обидва носії повинні підносити його одночасно; їм не можна швидко крокувати; іти короткими кроками. Обов'язок заднього носія уважати пильно на пацієнта.

Коли жердки короткі, треба чотирьох носіїв, одного на кожному розі ношів.

ГУРТКОВІ ВПРАВИ В ПЕРШІЙ ДОПОМОЗІ

Вишкіл у першій допомозі має бути дуже ґрунтовний, бо громадянство очікує багато від пластунів.

Влаштуй несподівані "нешасливі випадки" під час гурткових чи курінних сходин і доручи різним пластунам зайнятись ними.

При різних нагодах влаштуй такі вправи, як: імпровізація ношів, чотириручне сідало, штучне дихання, шини для пошкодженої частини тіла.

ІГРИ В ПЕРШУ ДОПОМОГУ

Місіонери

Кожний пластун є по черзі дослідником чи місіонером та має при собі кілька простих ліків. До нього приносять трьох пацієнтів на лікування, - кожний з них має іншу хворобу чи поранення. Пластун має порадити або показати, як його треба лікувати.

Поранені в'язні

Розміщені на різних місцях, яких п'ятдесят ярдів від табору, перебувають в'язні - один для кожного змагуна в грі. Кожний з них має прикріплену до сорочки карточку з описом якогось

пошкодження чи поранення.

На даний знак кожний зі змагунів іде до одного в'язня, дає йому першу допомогу відповідно до його поранення і несе його додому. Хто перший прийде до табору з в'язнем, давши йому правильну допомогу, той виграє.

Показові ігри<

Показове рятування життя дуже люблять як грачі, так і глядачі.

Випадок з велосипедом. Хлопці повертаються з табору. Нерозважний велосипедист. Аварія. Перша допомога при пораненнях; пацієнта відносять до лікарні на імпровізованих ношах.

Вибух газу. Пані Коделс з родиною вийшла на прогулянку. Повертаючись додому, вона зустрічає приятельку. Марію посилає наперед, щоб запалила газову піч та зварила чай для батька. Батько приходить додому з праці і застає в хаті повно газу. Приходить рятувальна дружина. Марію витягають, роблять їй штучне дихання. На сцені з'являється поліцист Едов. Що не можна робити, коли витікає газ. Сумний кінець Галантного, але нерозумного поліциста.

Показова пожежа. Вечір у віллі ч. 5 на передмісті. Пожежна тривога. Будять мешканців. Роблять "кордон", щоб стримувати натовп. Прибуває відділ пожежних з полотнищами для стрибків. Рятівничі линви й драбини. Рятування мешканців.

Пожежа заводу. Робітники виконують свою щоденну працю. Вибух спричиняє пожежу всередині будинку; зовнішня стіна валиться і раним чоловіка, що саме в той час проходив. Непоранені робітники допомагають своїм пораненим товаришам, інші поспішають по допомогу і повертаються з санітарною і протипожежними машинами. Дехто рятується з палаючого будинку, стрибаючи з вежі на килим.

РОЗДІЛ ІХ. НАШІ ГРОМАДЯНСЬКІ ОБОВ'ЯЗКИ

Гутірка при ватрі ч.26. Будь громадянином

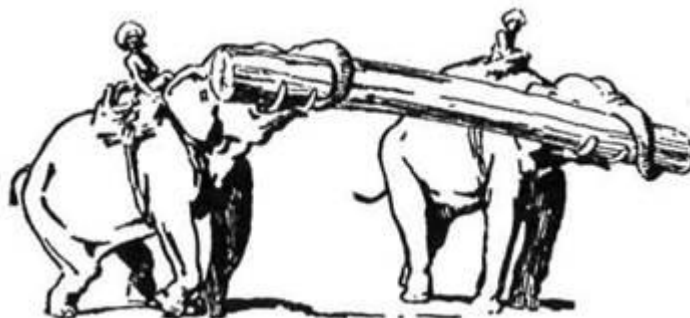
Кожний пластунок повинен бути добрим громадянином своєї батьківщини й усього світу.

Для того ти вже хлопцем мусиш починати дивитися на всіх інших хлопців як на своїх друзів: пам'ятай, що всі ви, багаті чи бідні, з міста чи села, - повинні стояти пліч-о-пліч за свою батьківщину. Якщо ви розрізнені між собою, ви шкодите своїй батьківщині. Мусите усунути всі суперечки між собою.

Якщо гордуєш іншими хлопцями тому, що вони походять з біднішого дому, як ти, тоді ти - сноб. Якщо ти ненавидиш інших хлопців тому, що вони народились багатшими, як ти, тоді ти - нерозумний.

Кожний з нас мусить зайняти своє місце на світі так, як його застав, і мусить зробити на тому місці все, що в його силах, та мусить співпрацювати з іншими навколо себе.

Ми дуже подібні до цеглинок у мурі: кожий з нас має своє місце, хоч, може, воно видається малим у такому великому мурі. Але як тільки одна цеглина розкришиться чи впаде з свого місця, на долю інших починає припадати неспівмірний тягар, з'являються щілини, і вся стіна розхитується.

Слони з Бірми можуть дати лекцію всім народам землі. Співпрацюючи, вони можуть підняти найважчий тягар

Не будь надто боязкий, щоб іти вперед. Коли ж вступиш на цей шлях, будеш мати розчарувань без міри.

Працюй для добра своєї батьківщини чи підприємства, що ним ти зайнятий, і переконаєшся, що роблячи це, ти досягнеш всяку мету і кожний успіх, що їх собі бажаєш.

Готуйся, ставлячись уважно до предметів, що їх учать тебе в школі - не для того, щоб вони тобі, може, подобались, - але тому, що вдосконалюватися - це твій обов'язок перед батьківщиною. Так берись до математики, історії і навчання мов, і робитимеш успіхи.

Не думай про себе, але думай про свою батьківщину й про те добро, що його має давати саме твоя праця іншим людям.

А коли виростеш...

Опісля, коли виростеш, дістанеш виборче право і братимеш участь у правлінні своєю батьківщиною.

І не один з вас буде схильний автоматично належати до тієї політичної партії, до якої належить твій батько чи приятель. Я на твоєму місці ні в якому разі не зробив би так. Я вислухав би кожену

партію, що вона хоче сказати. Бо коли слухаєш, що говорить тільки одна партія, то напевно будеш думати, що лиш вона добра, а всі інші погані. А коли послухаєш, що говорить інша партія, то можеш подумати врешті, що ця добра, а перша ні.

Річ у тому, щоб вислухати всі партії, а не датись перемовити тільки одній з них. Будь мужем, займи якесь власне становище і сам виріши, котра з них, на твою думку, найкраща для всієї батьківщини - а не для якоїсь малої, тільки місцевої справи - і тоді голосуй за цю партію, поки йде правильним шляхом, тобто поки працює для добра батьківщини.

Деякі нові політики обманюють багатьох людей якимись новими ідеями. Ніколи не вір в ідею якоїсь людини, поки не розглянеш її всебічно. Крайні ідеї рідко бувають дуже добрі; шукаючи їх в історії, переконаєшся, що вже колись їх випробувано і що не завжди виявилися вони добрими.

Щоб збудувати батьківщину для тебе, твої предки важко працювали, важко боролись і важко вмирили. Не допустиш до того, щоб вони дивились з неба вниз на тебе, як ти волочишся з руками в кишенях і нічого не робиш для того, щоб батьківщину гідно підтримувати.

Отож кожний на своє місце! Кожний грай свою гру!

"Приятель всього світу"

Пам'ятай теж, що пластун - не тільки приятель своїх найближчих, але теж - "приятель всього світу". Приятелі не поборюють один одного. Якщо складемо приязнь з сусідами в чужих краях по той бік моря, і вони матимуть цю приязнь до нас, ми не захочемо одні одних поборювати. І це найкращий спосіб, як запобігти майбутнім війнам і забезпечити сталий мир.

Одна з причин, що призводить до воєн, та, що люди з різних країн дуже мало знають особисто одні одних, а їх уряди кажуть їм, що єдиноправильне - воювати. Отож вони й воюють, а потім про це страшенно шкодують.

Якби вони були добрими друзями під час миру, то краще розуміли б одні одних, і ніколи не дійшло б поміж ними до сутички.

Тепер, завдяки новітній комунікації, літакам і радію, подорожувати стало багато легше, віддалі стали багато менші, і народи різних країн мають кращу нагоду ближче пізнавати одні одних.

Пластовий рух - це світове братство. Деколи, на Джемборі, можеш мати нагоду стрінутись з пластунами різних націй

Далі, між націями поширився пластовий рух для хлопців і дівчат. Як пластуни ми можемо відвідати майже п'ятдесят різних країн у світі і в кожній з них ми можемо знайти братів-пластунів, які діють згідно з таким же Пластовим Законом і Присягою і виконують таку ж пластову працю, як і ми. Вже тисячі пластунів різних націй подорожують іншими країнами і регулярно відвідують одні одних. Вони радіють з того, що пізнають чужі краї і, що ще важливіше, пізнають одні одних

як приятелів, а не лише як "чужинців".

Світове братерство пластунів

Як пластун ти стаєш членом великої армії хлопців багатьох національностей і матимеш приятелів у всіх частинах світу.

Це братерство пластунів у дечому буде подібне до братерства хрестоносців. Пластуни з усіх частин світу - це амбасадори доброї волі, що нав'язують дружні зв'язки та ламають перегороди рас, віровизнань і класів. Це справді величезний хрестоносний похід! Я раджу тобі спричинитись до того з усіх своїх сил, бо ти швидко станеш мужем і, коли постануть суперечки поміж націями, на тебе впаде тягар відповідальності.

Війни навчили нас, що завжди доходить до жорстокого протистояння, коли одна нація прагне накинути свою власну волю іншій. Ряд пластових світових Джемборі й інших зібрань пластунів з багатьох країн навчив нас, що прихильність і єдність постають тоді, коли дотримуємося обопільної розуміння і взаємності. Ці Джемборі показали, які сильні вузли Пластового Закону поміж хлопцями всіх націй. Ми можемо разом таборувати, разом іти в мандрівку і всі разом втішатися radoщами життя під голим небом, і таким чином скріплювати ланки дружби.

Якщо ж ми приятелі, ми не захочемо сперечатися і, плекаючи цю дружбу так, як вона була сцементована на наших великих Джемборі, ми готуємо шлях для вирішування міжнародних питань дискусіями мирного характеру. Це матиме життєвий і далекосяжний вплив на справу миру в усьому світі. Тому з посвятою всіх наших сил робім усе можливе, щоб нав'язати вузли приязні поміж пластунами всіх націй та допомогти розквітати мирові й щастю у світі та добрій волі поміж людьми.

Наш Пластовий Закон і Присяга, якщо їх справді запровадити в життя, усунуть усі причини воєн і суперечок поміж народами.

Роби те, що тобі належить

Тому й усі робім те, що є нашим обов'язком. Ті, що вже тепер пластуни, хай вирішать стати ще кращими пластунами не тільки в лісівництві та табірництві, але й у тому, щоб дотримуватися Закону й виконувати його. А коли ти ще не пластун, ходи з нами й приєднайся до цього щасливого братерства. Гряде велика доба, і ми потребуватимемо тебе!

Закінчення

Сподіваюся, що мені пощастило в цій книжці показати вам дещо з тієї принади, що її для всіх нас має пластування.

Я хочу, щоб ви відчули, що справжніми пластунами ви є тільки в пущі, де ви спроможні самі собі давати раду, а не тільки в курені під дбайливим доглядом гурткового і виховника.

Я знаю, що ви хочете бути на висоті свого завдання і самі робите своє діло; що ці давні дослідники й прикордонники відгукуються на пригодницький дух у вас; що, не зважаючи на всі модерні винаходи, ви хочете вийти власними силами, самі дбаючи за себе, втішаючись волею під голим небом.

Я саме намагався підказати вам, яким чином це все зробити і як допомогти вам стати справжніми мужами.

Пластування - це гарна гра, якщо взятися до неї з завзяттям та підійти правильно, з справжнім захопленням. Як і при інших іграх, ми побачимо, що також і від цієї гри зміцніють наші тіло, розум і дух. Але пам'ятайте: ця гра добра під голим небом, отож, як тільки матимете нагоду, виходьте на вільне повітря, і хай ЩАСТЯ і ДОБРЕ ТАБОРУВАННЯ йдуть з вами!

Життєпис Бі-Пі

Лорд Бейден-Пауел оф Гілвел 1857-1941 Основоположник скаутського руху Начальний скаут світу

Якщо хочеш докладно зрозуміти пластування, мусиш знати дещо про основоположника скаутського-пластового руху, того найсправжнішого "мужа з душею хлопця", який коли-небудь жив, - лорда Бейден-Пауела оф Гілвела, начального скаута світу, званого всім пластунам під ім'ям Бі-Пі.

Роберт Стівенсон Сміт Бейден-Пауел народився в Лондоні, в Англії, 22 лютого 1857, в день, коли американці святкували 125-і народини Джорджа Вашингтона. Його батьком був священник Г. Дж. Бейден-Пауел, професор в Оксфорді. Його мати - донька британського адмірала В.Т. Сміта. Його дід Джозеф Брюер Сміт поїхав до Америки як колоніст в Нью-Джерсі, але вернувся до Англії і дорогою додому пережив корабельну катастрофу. Отже, Бейден-Пауел був нащадком священника, а також - пригодницького колоніста Нового Світу.

Бі-Пі хлопцем

Коли Робертові було три роки, вмер його батько, залишаючи матір з сімома дітьми, що всі мали менше, як 14 років. Не раз доводилося великій родині дуже важко, але взаємна любов матері до дітей і дітей до матері завжди давала їм силу це все пережити. Роберт провів прекрасне життя на вільній природі разом зі своїми чотирма братами, мандруючи й таборуючи з ними в багатьох частинах Англії.

Р. 1870 Роберт вступив до школи Чартергавзі у Лондоні, де одержав стипендію. Він не був особливо визначним школярем, був одним з найважливіших. Він завжди мусів бути в самому центрі саме тоді, коли починався якийсь рух на шкільному подвір'ї, і швидко став відомий своїми воротарськими здібностями у чартергавзькій футбольній дружині. Товариші-студенти високо цінували його драматичні здібності. Коли б до нього не звернулись, він завжди міг влаштувати таке видовище, що захоплювало всю школу.

Різні способи у підкраданні, що їх Бі-Пі навчився в чагарниках навколо чартергавзької школи, придалися йому в Індії й Африці

Він мав також музичні нахили, а його талант художника дозволив йому пізніше ілюструвати власні твори.

Бі-Пі в Індії

У 19 років після школи в Чартергавзі, він негайно використав нагоду, щоб поїхати до Індії підчотарем і вступити до полку, який під час кримської війни здобув права кінної піхоти у славетній "Легкій Бригаді".

Крім блискучого виконання військової служби, він став капітаном на 26-му році життя! - здобув найбільш бажаний в усій Індії трофей за "заколення свині", тобто за полювання на диких кабанів з коня за допомогою тільки малого списа як єдиної зброї. Можеш собі уявити, який небезпечний це спорт, коли почуєш, що про дикого кабана кажуть: "Це єдиний звір, що відважується пити воду з тої самої калабані, що й тигр".

Воювання в Африці

В р. 1887 бачимо Бі-Пі в Африці учасником експедиції проти зулусів, а пізніше проти диких племен ашантів і жорстоких матабельських войовників. Тубільці так його боялися, що дали йому ім'я "імпіза", тобто "вовк, що ніколи не спить", а то через відвагу, пластові вмільості й подивугідні здібності до стеження.

В Індії Бі-Пі здобув славний спортовий трофей за полювання на диких кабанів. Він став загальноновизнаним авторитетом у тому, як "колоти свині"

Бейден-Пауел підвищувався в ранзі майже автоматично, так правильно це йшло, поки раптом не став славним.

Це був рік 1899, і Бі-Пі став саме полковником.

На Південну Африку сунули хмари. Взаємини поміж британським і трансвальським

республіканським урядами дійшли вже до такого напруження, що треба було очікувати вибуху. Бейден-Пауел дістав доручення зібрати два батальйони кінноти і поспішати до Мейфкінгу, містечка в серці Південної Африки. "Хто держить Мейфкінг, той держить за уздечку Південну Африку" - було прислів'я серед тубільців, і його правдивість підтвердилася.

Облога Мейфкінгу

Прийшла війна, і впродовж 217-й днів - від 13 жовтня 1899 - Бі-Пі утримував Мейфкінг, обложений переважаючими ворожими силами, аж поки 18 травня 1900 не визволила його підмога, виборовши собі перехід ворожими лініями.

Велика Британія затримала подих на ці довгі місяці. А коли кінець-кінцем надійшла звістка, що "Мейфкінг вільний!", впала в шал радощів. Подивись до англійського словника під гасло "Мейфкінг", і знайдеш там побіч цього гасла ще два інші слова, створені в ті шалені дні від імені африканського міста: "меффік" і "мефікейшен", що означають "святкування бурхливе, немов повстання".

Бі-Пі дістав тепер ранг генерал-майор і став героєм в очах своїх земляків.

Народження асаутінгу-пласту

Обгортка першої книжки "Пластування для хлопців", січень 1908

Р. 1901 він повернувся до Англії з Південної Африки як герой мужів і хлопців і був засипаний почестями. Він із здивуванням побачив, що його особиста популярність давала таку ж і його книжці для вояків "Причинки до пластування". Її вживали як читанку в хлоп'ячих школах.

Острів Бравнсі побачив перший у світі пластовий табір влітку 1907

Це було для Бі-Пі немалим поштовхом. Він зрозумів, що тут трапляється йому нагода допомогти хлопцям його батьківщини - вирости до сильної мужності. Якщо хлопців могла принадажувати і захоплювати книжка про пластові вправи для мужів, то наскільки більше могла це зробити книжка, написана для самих хлопців. Він узявся за працю, використовуючи свій досвід в Індії, в Африці поміж зулусами й іншими дикими племенами. Він зібрав собі особливу книгозбірню і читав про вишкіл хлопців у всіх сторіччях - від спартанських хлопців, давніх британських, червоношкірих індіанських - аж до наших днів.

Поволі й обережно розвивав Бі-Пі ідею скаутінгу-пласту. Він хотів упевнитися, що вона буде діяти, тому влітку 1907 взяв групу 20 хлопців з собою на острів Бравнсі в англійському каналі Ля-Манш на перший пластовий табір, який світ коли-небудь бачив. Табір мав великий успіх.

"Пластування для хлопців"

І тоді, першими місяцями р. 1908, він видав у шістьох двотижневих частинах свій підручник для вишколу "Пластування для хлопців" з власними ілюстраціями, навіть не мріючи про те, що ця книжка дасть початок рухові, який матиме вплив на юнацтво всього світу.

Ледве "Пластування для хлопців" почало з'являтися у вітринах книгарень і часописних станків, як пластові гуртки й курені почали з'являтися - і то не тільки в Англії, але й у багатьох інших країнах.

Друге життя Бі-Пі

Рух раз-у-раз зростав і в р. 1910 досягнув таких розмірів, що Бі-Пі зрозумів, що скаутінг-пласт має бути його життєвим завданням. Його багата уява і глибоке довір'я зродили переконання, що він може далеко більше зробити для своєї батьківщини, вишколюючи підрастаюче покоління на добрих громадян, ніж вишколом малого числа мужів до можливого майбутнього воювання.

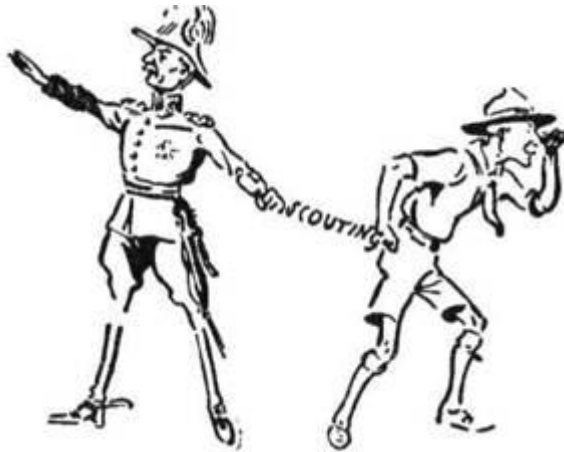
І так він виступив з армії, де він уже став генерал-чотарем, і "пересідлав" на своє "друге життя", як він це казав, - життя, присвячене службі для світу через скаутінг-пласт.

Зростання пластового руху, любов і пошанування хлопців усієї земної кулі - йому нагородою.

Світове братерство

Р. 1912 він вибрався в мандрівку навколо світу, щоб зустрітися із пластунами в різних краях. Це були перші початки скаутінгу-пласту як світового братерства. Прийшла Перша світова війна і перервала це діло на деякий час, але з закінченням ворожнечі його відновлено, і в р. 1920 пластуни з усіх частин світу зустрілись в Лондоні на першому світовому пластовому здвизі - першому світовому Джемборі.

Останнього вечора цього Джемборі, 6 серпня, весела юрба хлопців проголосила Бі-Пі начальним скаутом світу.

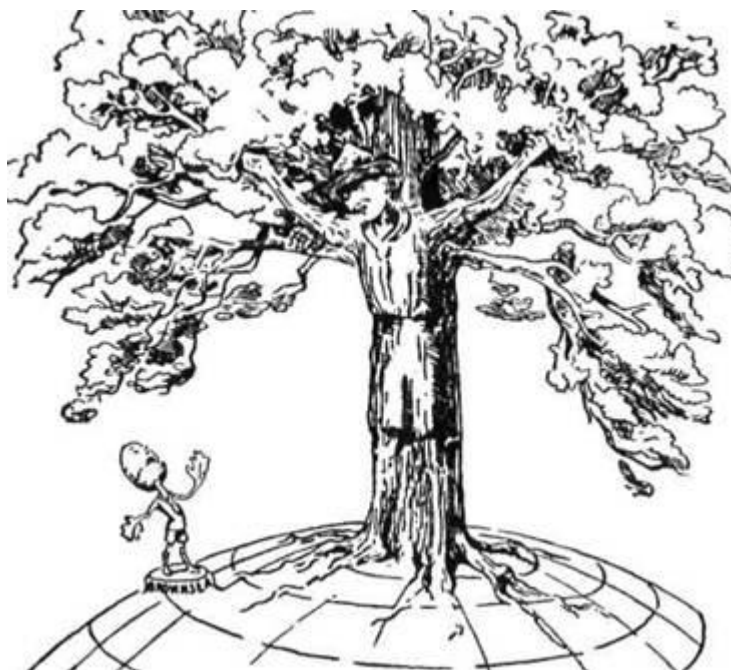

Перше життя Бі-Пі як великого провідника мужів було пов'язане СКАУГІНГОМ-ПЛАСТОМ з його другим життям - ще більшого провідника хлопців

Скаутський-пластовий рух далі зростав. В день, коли він досягнув 21-х своїх народин і так став "зрілим", він досягнув числа понад 2 000 000 членів у всіх культурних країнах землі. При тій нагоді король Юрій V відзначив Бі-Пі почесно, іменуючи його бароном з титулом лорд Бейден-Пауел оф Гілвел... Однак для всіх - пластунів він назавжди залишиться Бі-Пі, начальним скаутом світу.

Скаутський-пластовий рух, що його заснував Бі-Пі, полонив його цілковито. Його пластуни потягнули його в усі кінці світу

Бі-Пі на острові Бравнсі, випустив віти на весь світ

За першим світовим Джемборі йшли інші - р. 1924 в Данії, р. 1929 в Англії, р. 1933 в Угорщині, р. 1937 в Голландії. На кожному з тих Джемборі Бі-Пі був головною особою, яку бурхливо вітали "свої" хлопці, куди б він не йшов. Однак Джемборі були тільки частиною зусилля скаутінгу-пласту за світове братерство. Бі-Пі багато подорожував у пластових цілях, він провадив листування із пластовими провідниками в багатьох країнах і постійно писав на пластові теми, ілюструючи свої статті й книжки власними рисунками.

Останні роки Бі-Пі

А коли досягнув він 80 років життя і сили його почали підупадати, він повернувся до своєї улюбленої Африки зі своєю жінкою леді Бейден-Пауел, його захопленою помічницею у всіх його зусиллях, котра сама була провідницею світового руху пластунок, якому початок дав теж Бейден-Пауел.

Вони осіли в Кенії, у спокійному місці з прекрасним видом через глибокі ліси на засніжені верхи гір.

Там умер Бі-Пі 8 січня 1941, майже місяць перед своїми 84-ми народинами.

*ВІЛЬЯМ ГІЛКОРТ,
директор скаутування Скаутів Америки*

Останнє слово начальника скаута

Дорогі Скаути-Пластуни!

Якщо ви коли-небудь бачили виставу "Пітер Пен", то ви певно пригадуєте собі, як цей провідник піратів завжди готував свою передсмертну промову, бо боявся, що він, може, не матиме часу виголосити її, коли йому доведеться вмирати. Цілком подібне теж зі мною; і хоч я ще не вмираю в цій хвилині, то все ж чекає це мене котрогось з цих днів, і я хочу послати вам на відході слово на прощання.

Пам'ятайте, що це останнє слово, яке ви коли-небудь почувете від мене, тому добре його передумайте!

Я був надзвичайно щасливий у житті і бажаю вам, щоб кожний з вас мав також таке щасливе життя.

Я вірю, що Бог послав нас на цей радісний світ на те, щоб ми були щасливими і втішались життям. Але щастя не приходить з багатством, ані з успіхом у кар'єрі, ані через задоволення наших забаганок. Один з кроків до щастя - це стати здоровим і сильним ще поки ти хлопець, щоб ти міг, коли станеш мужем, бути корисним і так втішатися життям.

Пізнання природи покаже вам, яким повним краси і чудес зробив Бог світ для ваших радощів. Будьте задоволені з того, що одержали, і використовуйте це якнайкраще. Дивіться на світлу сторону речей, а не на темну.

Дійсний спосіб, однак, як досягти щастя - це роздавати щастя іншим. Намагайтеся залишити цей світ трохи кращим, ніж ви його застали, а коли прийде і на вас черга вмирати, ви можете вмирати щасливі в почутті, що ви на кожний випадок не змарнували свого часу, але зробили все, що було в ваших силах. Ось цим способом "будьте готові" жити щасливо і щасливо вмирати, завжди дотримуватися своєї Пластової Присяги - навіть і тоді, коли перестанете вже бути хлопцями - нехай вам Бог допоможе в тому.

Ваш приятель Бейден-Пауел оф Гілвел

(Знайдено між паперами Бейден-Пауела по його смерті 8 січня 1941).

Додаток. Вимоги пластових проб

ВИМОГИ ДО ПЛАСТУНА-ПРИХИЛЬНИКА/ПРИХИЛЬНИЦІ

1. Закінчив 11 років життя.
2. Розуміє і розмовляє українською мовою. Вміє читати по-українськи. Ходить до української школи.
3. Має пластовий однострій.
4. Має пластовий посібник УПЮ.
5. Знає, який є журнал УПЮ.
6. Знає Три Головні Обов'язки пластуна.
7. Відбуває релігійну практику в своєму обряді.
8. Знає, що є Пласт.
9. Вміє по-пластовому привітатися.
10. Знає, як виглядає пластова відзнака.
11. Знає, хто є патроном куреня, хто в проводі куреня та своїх виховників.
12. Платить членську вкладку.

ПЕРША ПРОБА НА СТУПІНЬ ПЛАСТУНА-УЧАСНИКА/УЧАСНИЦІ

А. Три Головні Обов'язки пластуна

1. Знає напам'ять і пояснить Три Головні Обов'язки.
2. Пояснить свою віру в Бога.
3. Знає напам'ять і пояснить всі 14 точок Пластового Закону.
4. Знає і заспіває Український Національний Гімн, нарисує Герб України і розкаже про його походження. Знає як виглядає та що символізує Український Прапор, вміє його шанувати.
5. Говорить і пише правильно українською мовою.
6. Знає та заспіває Пластовий Гімн та Гімн Закарпатських Пластунів.
7. Пояснить своє розуміння доброго діла та як практикує його в щоденному житті.
8. Знає про поселення українців за межами України. Назве головних провідників сучасної Української держави, виконає проект "Сучасна Україна і діаспора".
9. Знає головні географічні характеристики України (площа, населення, області і т. і.), головні події з історії княжої та доби козаччини, історію свого міста чи села.

Б. Пластова Ідея

1. Знає, хто і коли заснував Пласт, знає про виникнення скаутського руху.
2. Знає напам'ять і пояснить Пластову Присягу.
3. Заспіває і пояснить Пластовий Обіт.
4. Пояснить Пластове гасло СКОБ і його символи.
5. Нарисує і пояснить Пластову відзнаку: знає, де її можна і треба носити.
6. Знає, хто і чому є Патроном Пласту.
7. Знає життєпис патрона свого куреня та прикмети характеру, що зробили його гідним наслідування.

В. Пластова Організація

1. Знає організацію гуртка та пояснить обов'язки діловодів, знає відзнаки гурткових діловодів.
2. Знає організацію куреня та пояснить обов'язки діловодів. Знає відзнаки курінних діловодів, знає, хто є в проводі свого куреня.
3. Знає, хто є зв'язковий свого куреня і хто є станичним. Знає відзнаки зв'язкового і станичного.
4. Знає, які відзначення і перестороги надаються в Пласті. Знає відзнаки пластових відзначень.

Г. Пластові заняття

1. Знає і заспіває не менше як 4 народні і 4 пластові пісні, пояснить їх походження.
2. Вміє надавати і виконувати впорядові накази в гуртку.
3. Знає правила чемної гри і їх дотримується. Пояснить і проведе 3 пластові гри з гуртком чи куренем.
4. Доведе, що читає пластову пресу.
5. Візьме участь в одному спільному занятті з іншим гуртком.
6. Знає, які є види екскурсій і візьме участь в одній екскурсії в місті.

Г. Життя в природі

1. Знає, чому треба дбати про довкілля і пояснить, як це сам робить.
2. Знає по 10 рослин і тварин, знайде не менше 6 слідів тварин і пояснить, як їх вивчати.
3. Вміє збудувати гніздо для розпалення вогню; запалить його не більше як трьома сірниками; правильно погасить і затре сліди вогню.
4. Знає, який особистий виряд потрібен на табір і спакує наплечник.
5. Зав'яже 6 вузлів і одне в'язання, знає, коли їх вживати.
6. Має пластовий ніж та знає, як його безпечно вживати.
7. Вміє вибрати місце під шатро, розставити і спакувати його.
8. Відбуде одну прогулянку в природі з нічлігом.
9. Відбуде один виховний курінний, окружний/красвий табір.
10. Покаже сторони світу за допомогою компаса, сонця і зір.
11. Знає основні знаки на топографічній карті. Вміє зорієнтувати карту.

Д. Життєва зарадність

1. Вміє покликати лікаря, міліцію, пожежну охорону.
2. Вміє надати допомогу у випадках: поранення, удару сонця, опіку, загоряння одягу.

3. Вміє зорієнтувати карту місцевості. Знає у визначене на цій карті місце.
4. Вміє вислати по пошті різні види листів і пакунків.
5. Знає правила доброї поведінки та дотримується їх в житті.

Е. Тіловиховання

1. Дбає про своє здоров'я.
2. Пропливе будь-яким стилем 50 метрів.
3. Здобуде Відзнаку Фізичної Вправності свого віку.

Є. Юнацькі вміння

1. Здобуде 3 пластові вміння Першої Проби.

а) _____

б) _____

в) _____

ДРУГА ПРОБА НА СТУПІНЬ ПЛАСТУНА-РОЗВІДУВАЧА/РОЗВІДУВАЧКИ

А. Три Головні Обов'язки пластуна

1. Візьме участь в дискусії про Три Головні Обов'язки, де подасть приклади застосування їх в особистому житті.
2. Знає церковний обряд, традиції та основні свята свого віровизнання.
3. Візьме участь в дискусії про Пластовий Закон, де подасть приклади застосування його в особистому житті.
4. Знає історію української національної символіки.
5. Доведе, що читає пластові та інші видання для молоді, напише один допис до української преси.
6. Виконає та продемонструє один проект з народного мистецтва (напр. вишивання, вертеп, танець).
7. Виконає з гуртком спільне добре діло.
8. Виконає один проект на тему сучасної України чи діаспори.
9. Знає в основному новочасну історію України, історію та основні історичні пам'ятки своєї області, здійснить один проект, пов'язаний з історією іншого регіону України.

Б. Пластова Ідея і Організація

1. Візьме участь у дискусії, в якій пояснить, чому належить до Пласту.
2. Знає в загальному історію Пласту в його шести етапах, а саме 1911-1920; 1920-1930; 1930-1945; 1945-1950; 1950-1990; 1990 - по сьогодні.
3. Веде успішно гурткове або курінне діловодство щонайменше 6 місяців.
4. Знає, з яких частин складається Станиця, Крайова Організація і світовий Пласт, назве головних членів Станичної, Крайової, Головної старшини. Вміє розпізнати їх відзнаки.

В. Пластові заняття

1. Знає і заспіває щонайменше 5 пластових, 5 стрілецьких і повстанських, 5 обрядових і 5 сучасних українських пісень.
2. Вміє надавати і виконувати впорядові накази в курені.
3. Візьме участь в тереновій грі.
4. Пояснить, як готується гутірка і що потрібно, щоб її успішно провести.
5. Підготує і проведе з гуртком одні сходи з гутіркою.
6. Організує з гуртком одне спільне заняття з іншим гуртком.
7. Організує з гуртком одну екскурсію.

Г. Життя в природі

1. Знає природні характеристики території України, екологічну ситуацію, екологічні проблеми (зокрема про Чорнобильську катастрофу і її наслідки). Знає основні природоохоронні об'єкти держави та своєї області.
2. Знає рослини і тварини України, небезпеки від них, знайде і опише хоча б 10 слідів тварин.
3. Знає, які є роди ватр. Вміє збудувати ватру, запалити не більш як двома сірниками, загасити і затерти сліди вогню.

4. Зварить на польовій кухні обід з двох страв.
5. Зав'яже 10 вузлів і 2 в'язання і знає, як і коли їх уживати.
6. Знає і пояснить принцип відповідальної піонірки і вживання сокири.
7. Збудує в природі кухню, знає, що робити з відпадками. Вміє обходитися з польовою кухнею.
8. Відбуде одну прогулянку з нічлігом в часі цієї Проби.
9. Відбуде виховний окружний/крайовий табір під час цієї Проби.
10. Візьме участь у змаганні з лисячого бігу (орієнтування).

Г. Життєва зарадність

1. Здобуде знання з першої допомоги на рівні державного курсу.
2. Орієнтується в своїй області, знає головні об'єкти і шляхи сполучення, знайде на місцевості місце, вказане на мапі.
3. Знає засади доброї поведінки, дотримується їх в житті, візьме участь в гутірці про добру поведінку.

Д. Тіловиховання

1. Дбає про своє здоров'я, проведе руханку з гуртком або куренем.
2. Здобуде Відзнаку Фізичної Вправності свого віку.

Є. Юнацькі вміння

1. Здобуде 3 пластові вміння Другої Проби.

- а) _____
- б) _____
- в) _____

Ганна Коренець

Ганна Коренець народилася 1907 року у Львові в родині відомих громадських діячів: директора Торговельної школи Дениса Корейця та письменниці Ольги Коренець (з дому Добрянських). Старша сестра Ганни Стефа була лікарем, а молодша Марта - магістером права. Сама вона після закінчення навчання в гімназії Сестер Василянок також студіювала фармацію в Познані та працювала за фахом фармацевта у Львові і Німеччині.

Ганка запізналася з Пластом у віці 13 років і вступила до 2-го полку ім. Марти Борецької. Від 1927 року вона стає співзасновцею куреня старших пластунок "Ті, що греблі рвуть" і залишається йому вірною все своє життя, очолюючи його пізніше вже в Уладі Сеньйорату протягом 50-ти років. Передавши провід над ним, Ганна Коренець аж до свого відходу на Вічну Ватру в дні 6 листопада 1993 року залишалася почесною курінною обох куренів в УСП та УПС.

Від часу переходу до Уладу Старшого Пластунства в 1927 році Ганна Коренець почала працювати референтом виховання юначок у Верховній Пластовій Команді. Після розв'язання в 1930 році Пласту польською окупаційною владою вона залишається членом таємного Пласту та входить до його керівного Пластового Центру. Оскільки в цей час Пласт також діяв у складі легальної організації "Товариство Охорони Дітей і Опіки над Молоддю" як секція молоді під назвою Комісія Виховних Осель і Мандрівок Молоді, то Ганна входила і до проводу цієї секції.

В 1935 та 1936 роках Ганка в ролі коменданта проводить вишколи у виховних таборах у Космачі та Брустурах на Гуцульщині. Незалежно від ТОДОМ вона також входить як співорганізатор в ідеологічну групу "Вогні" - легальну устрєву одиницю Пласту, що складалася зі старшого пластунства Львова; співпрацює з жіночим спортивним клубом "Стріла", де задля фізичного виховання гуртуються пластунки.

Під час німецької окупації Польщі Пластовий Центр покликав до життя Виховні Спільноти Української Молоді (ВСУМ). Ганна активно займалася вихованням юнацтва і в цій легальній устрєвній одиниці Пласту.

В часі Другої світової війни Ганна разом з іншими "Греблями" в рамках Українського Червоного Хреста опікувалася хворими та полоненими. З ініціативи її, Цьопи та інших "Гребель" з таємного Пласту було організовано прощання друзів-пластунів, які відбували до Першої Української Дивізії. Кожний з них отримав медаль із зображенням Матері Божої, прикрашений пластовою відзнакою.

Прибувши до Німеччини в 1945 році, Ганна Коренець стає до праці у проводі відновленого Пласту - Союзу Українських Пластунів Емігрантів, а від 1947 працює в Головній Пластовій Старшині, обіймаючи протягом 1947-1949 років посаду заступниці Головної комендантки пластунок. Після переоформлення СУПЕ в Конференцію Українських Пластових Організацій вона, перебравшись до США, працює в Головній Пластовій Раді референтом вишколу в КПС.

В час відбуття Другого Пластового Конгресу очолювала його ідеологічну комісію, відчитала дві важливі доповіді на теми: "Основні ідеологічні заложення Пласту (мета, дефініція, назва)" та "Роль і досягнення Пласту в Україні".

Під проводом курінної Ганни Коренець курінь "Гребель" сприяв у виданні Української Енциклопедії в Сарселі. А зібрану за життя власну велику бібліотеку вона заповіла передати в

Україну, що після її смерті члени куреня "Гребель" і виконали.

За свою плідну працю в Пласті Ганна Коренець була відзначена медаллю св. Юрія в золоті та Хрестом Заслуги за Значне Діло, їй присвоєно ступінь пластової сеньйорки керівництва.

В Україні в 1994 р. в станиці Миколаїв над Дністром постав курінь УПЮ-ок ім. Ганни Коренець. Так пошановано її значний вклад у розвиток пластового руху. Хай сьогоднішнє видання "Пластування для хлопців" нагадує пластунам про приклад звитяжної пластової праці Першої Греблі.